A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT ÉS A HAZAFIAS NÉPFRONT
KÖNYVTÁRA

1—2.

PARASZTSORS — PARASZTGOND

1919—1944

Az előszót írta:
ERDEI FERENC

Összeállította és a bevezető szövegeket írta:
KISS DEZSŐ

1960

A sorozat szerkesztője: *H. BALÁZS ÉVA*

Lektor:
INCZE MIKLÓS

Ez a kötet az Országos Levéltárban készült.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Néprajzi Intézetének Könyvtára
Lelt. napló: Lsz.: 2412
csoport: szám.

SZTE Egyetemi Könyvtár
J000798192

Felelős kiadó: Barati József

60.11801 Egyetemi Nyomda, Budapest — F. v.: Janka Gyula igazgató

ELŐSZÓ

Az idő múlása elhalványítja a mégoly égő fájdalmat is és a mégoly kétségbeejtő nyomorúságot is. Az új gondok fölébe nyomulnak a régiek emlékének és sokszor a kisebb mai baj is jobban fáj, mint a sokszorta nagyobb régire való emlékezés.

De ha olykor valamilyen magávalragadó emlékeztető felidézi a régi bajokat, akkor a fájdalom majdnem olyan élesen hasít belénk, mint akkor, amikor elszenvedtük. De csak majdnem, mert mégis elmúlt és az emlékezésbe belevegyül a nyugtató tudat, hogy az már nincs többé. S ha teljesen átengedjük is magunkat a gyötrelmes emlékezésnek és visszaálmodunk régi szenvedéseket, utána felébredünk és felszabadulva érzékeljük, hogy az már elmúlt, csak a verejtékes homlok emlékeztet rá, hogy újra átéltük.

Így ragadnak vissza bennünket egy gyötrelmes emlékezésbe azok a levelek, folyamodások, alázatos esedezések és elkeseredett követelések, amelyeket kérges kezek írtak egykori urakhoz. Mit tükröznek ezek az írások?

Mindenekelőtt egy különös — gyermekeink számára szinte hihetetlen — társadalmi-gazdasági rendet, amely azonban a történeti fejlődés akkori alakulása szerint törvényszerű velejárója volt a tőkés világrendnek a világ e táján. Olyan kapitalizmus volt ez, amely követte e rendszer alapvető törvényeit, de az előző feudális korszakból megőrizte a régi birtokállomány és a hatalmi kiváltságok jelentékeny részét. Tehát, egyszerűen szólva, kapitalizmusnak is rossz volt az az elsüllyedt világ, de valóban olyan volt, amilyen és ezt akarták a rendszer urai és őrizői fenntartani — ha rajtuk áll — a világ végezetéig. A nagybirtok és a hárommillió koldus volt ennek a gazdasági rendnek a legfőbb jellemzője, ezt ismerték legjobban rólunk külföldön is — a grófokat és a cselédeket —, s ezt tartottuk mi is a legnagyobb gondunknak, s ezellen mozgósítottuk a legtöbb erőt.

Az uradalmi cselédek, a nagyobb parasztgazdaságok béresei és tanyásai, az „emberpiacokon" ácsorgó, s mindig munkát kereső napszámosok, a fele életüket idegen hodályokban elemésztő summá-

sok, a falusi és tanyai parcellákon önálló megélhetést kísérlő bérlő és törpebirtokos családok, a szegényparaszti élet sok más változatai együttesen folytak össze abba a nagy tengerbe, amit szegényparasztságnak nevezünk, s ami az egész magyar társadalom legnagyobb rétegét, a mezőgazdaságból élőknek pedig a többségét adta. Ennek a hatalmas rétegnek a sorsát fordította meg először a földreform, másodszor a termelőszövetkezeti átalakulás. Ennek a népnek a tiborci panaszait örökítik meg e könyv lapjai.

És micsoda társadalmi világ volt az a nem is olyan régi idő, amit élő kútfőként ezek a levelek, beadványok, panaszok, kérések és folyamodások kifejeznek?

Először is micsoda nyelv ez? Szoktunk panaszkodni ma is, hogy élő nyelvünkben milyen fület sértő hivatalos formulák és frázisok burjánoznak el. Nem alaptalanul. De hasonlítsuk össze e régivel, s nyomban kiderül, hogy egy világ választja el a kettőt egymástól. Ma ember beszél emberhez, akármilyen memorandumot nyújt be akármilyen fórumhoz, akkor pedig páriák rimánkodtak porig megalázva magukat, dölyfös hivatalokhoz és pöffeszkedő urakhoz.

S miért könyörögtek? A megélhetés és a mindennapi kenyér legelemibb morzsáiért. Azért, hogy földet kapjanak, hogy dolgozhassanak, munkaalkalmat, hogy élhessenek, hogy kevesebb legyen az adó és a kamat, hogy ruházni tudják a gyermekeiket, egyszóval, hogy a nyomorúság és a nincstelenség egy kicsit enyhüljön. Ezt vessük össze azzal, amiért ma fordul kéréssel és beadvánnyal ugyanez a réteg az állami hatóságokhoz: nyugdíj beszámításáért, házhelyért, villanybekapcsolásért, helyi orvosért, több áruért a falusi boltban, iskolaépületért, orvos és tanító lakásért és a fiú vagy a lány egyetemi felvételéért.

Az ilyen összehasonlításokkal szemben szokták azt mondani, hogy akkor sem maradt volna úgy az a régi világ, ha nem a szocializmus lépett volna a régi rendszer helyébe, hanem valamilyen modernebb kapitalizmus. Nos, úgy is lehet hasonlítani, hogy mi lehetett volna napjainkra a szegényparasztság óriási tömegével, ha történetesen fennmarad a kapitalizmus. Bizonyosan változott volna a helyzet és lett volna fejlődés. Akkor is növekedett volna a traktorok és egyéb mezőgazdasági gépek száma, valamilyen földreform akkor is lett volna — volt Nagyatádi idejében is — és utak és villanyvezetékek is épültek volna, s az iparosodás is haladt volna valamennyit. De milyen arányokban és kiknek a javára? Bizonyos, hogy feleakkora mértékben sem, mint ahogy ténylegesen történt, s a hasznát csak a nagyobb birtokú kisebbség látta volna, míg a szegényparasztság többmilliós tömege ma is éppenúgy a megélhetés legelemibb gondjaival küszködne, s beláthatatlanul nagy részét a munkanélküliség fojtogatná.

Hogy ez nem a képzelet önkényes kitalálása, azt élő példák bizonyítják. Tekintsünk Olaszországra, a földfoglalásokra és a paraszti sztrájkokra vagy akár Franciaországra, ahol a szegényebb parasztok éppen most lázadnak fel, hogy ne is szóljunk olyan elmaradottabb országokról, mint Görögország vagy Törökország vagy Spanyolország.

Rossz álom arra gondolni, hogy mi volt a mi országunkban 20—30 esztendővel ezelőtt, de még rosszabb álom arra gondolni, hogy mi lenne ma is, ha 15 évvel ezelőtt nem az a felszabadulásunk valósul meg, ami bekövetkezett.

Szükséges tehát emlékeznünk arra az időre, akkor is, ha nagyon fájdalmas ez. Emlékezzünk és a gyermekeinket is emlékeztessük, hogy ne feledkezzünk meg arról sem, ami elmúlt és arról sem, ami különbség az akkori és a mai élet között. Természetesen ma is vannak gondjaink, nehéz gondjaink is, az egykori szegényparasztságnak pedig különösen sokféle új gondokkal kell megküzdeni. De éppen ezért is segítségül kell hívni a múltat, hogy érezzük a különbséget az akkori és a mai gondok között.

Ezért hasznos és szükséges az elsüllyedt régi világ emlékeinek a közreadása ebben a könyvben.

Budapest, 1960. május 18.

Erdei Ferenc

I.

Ellenforradalmi földreform, kulturális elmaradottság 1919—1928

1919. augusztus 1-én a Magyar Tanácsköztársaság 133 napos hősies küzdelem után elbukott. Ez a magyar nemzet történetének egyik legsúlyosabb tragédiája volt, letaszította a nemzetet a haladás útjáról és az ellenforradalom 25 éves korszakát hozta a magyar népre.

A hatalomrajutott ellenforradalmárokat a Tanácsköztársaságért való bosszúállás vágya fűtötte, „leszámolás" a kommunista és demokratikus gondolkozású emberekkel. Több ezer embert — köztük több száz parasztot — kivégeztek, hazájából, falujából kiüldöztek vagy internáltak csak azért, mert a Tanácsköztársaság tevékeny munkásai, harcosai voltak. *(3)** Sokan évekig rendőri felügyelet alatt állottak. *(15)*

Az ellenforradalmi kormányok a Tanácsköztársaság valamennyi vívmányát megsemmisítették, visszaállították a tőkések és földbirtokosok uralmát, az országot a „hárommillió koldus" országává változtatták.

A mezőgazdasági napszámbéreket a Tanácsköztársaság alatt fizetett bérek negyedére szorították le, a cselédek részére igen előnyös kollektív szerződéseket érvénytelenítették és a konvenciót csaknem 50%-kal csökkentették.** A kishaszonbérleteket és házhelyeket — amelyeket az 1918-as polgári demokratikus forradalom után, valamint a Tanácsköztársaság idején nincsteleneknek vagy törpebirtokosoknak adtak — érvénytelenítették. *(2)* A nagybérlők erőszakkal elvették a parasztoktól a bérleten termelt terményeiket. *(1)*

Az ellenforradalmi rendszernek nem volt tömegbázisa. A munkásosztály gyűlölettel elfordult tőle, ezért megkísérelte a paraszt-

---

* A szöveg között zárójelben közölt számok — itt és a következőkben is — a tárgyra vonatkozó kérvények, levelek stb. e kötetben közölt számát jelölik.

** Az ellenforradalmi kormányok népellenes intézkedéseire, valamint az ellenforradalmárok vérengzéseire vonatkozó adatokat részletesen lásd: „Az ellenforradalom hatalomrajutása és rémuralma Magyarországon. 1919—1921." Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: *Nemes Dezső*, a kötet iratanyagát összeállították és a szerkesztésben résztvettek: *Karsai Elek, Kubitsch Imre, Pamlényi Ervin.* Második kiadás. Bp. Szikra 1956. 18. és következő oldalakon.

ság támogatását megnyerni, a szegényparasztságot a munkás-
osztálytól elszakítani. Jó alkalom volt erre a parasztság ország-
szerte mutatkozó földkövetelése, ezért a nemzetgyűlési választá-
sok előtt földreformot hirdetett. Igyekezett elhitetni a paraszt-
sággal, hogy „törvényes úton” földet fog osztani.

A magyar parasztság föld utáni vágyakozása, földéhsége évszázadok óta kielégítetlen volt. Az 1848-as polgári forradalom eltörölte ugyan a jobbágyságot, de a feudalizmus számos maradványa tovább élt. *(63)* A nagybirtok-rendszer még 100 éven keresztül gátat emelt az ország gazdasági fejlődésének. Az 1920-as évek elején Magyarország szántóterületének nagyobbik fele a nagybirtokosok tulajdona volt. Egyes nagybirtokosok sok ezer hold felett rendelkeztek. Pl. herceg Esterházy Pálnak 159 község határában 222 241 hold, herceg Festetich Taszilónak 33 község határában 96 128 hold, a római katolikus egyháznak pedig közel egymillió hold föld volt a birtokában. Az ország megművelhető területének kisebbik felén több mint 4 millió paraszt élt, ebből 3 millió szegényparaszt volt, 1,5 millió törpebirtokosnak csak 1—5, illetve 0—1 hold földje volt, míg 1,6 millió mezőgazdasági munkásnak és cselédnek nem volt talpalatnyi sem. A törpebirtokosok, földnélküli mezőgazdasági munkások és cselédek ki voltak szolgáltatva a nagybirtokosok és gazdagparasztok kényének-kedvének.

A földéhes nincstelen parasztság egy része kezdetben hitelt adott az ellenforradalom földreform-demagógiájának és — a földosztás mielőbbi megkezdését követelve — a kérvények százait intézte a földművelésügyi miniszterhez. Nem egy esetben feltüntették a részükre felosztandó nagybirtokot is. Kérvényeikben keserűen panaszolták, hogy községeiket teljesen megbénítják a nagybirtokok és oly kevés a rendelkezésükre álló földterület, hogy egy-egy lélekre még 500 négyszögöl sem jut, a legnyomorúságosabban élnek, „sem örökáron, sem haszonbérbe” földhöz nem juthatnak, legelőjük — ahol állataikat nevelhetnék — egy talpalatnyi sincs. *(4, 8, 10, 13)* Házhelyet — ahová házat építhetnének — a nagybirtokosoktól nem kapnak és a lakosság szőlőhegyekben, présházakban, istállókban vagy kocsiszínekben lakik, vagy kénytelen az országból is kivándorolni. *(5, 6, 10)* A hadiözvegyek és hadiárvák is a földosztástól reméltek egy kis kukorica vagy burgonya alá való földet, s attól várták siralmas helyzetük javítását. *(9)*

Ám az ellenforradalmi kormányoknak az volt a törekvésük, hogy a megígért földreformot zátonyra juttassák. Hosszas huzavona után készítették el azt a földreform-tervezetet,

amelyből az 1920. évi XXXVI. t. c., az ellenforradalom földreformtörvénye megszületett. Ez azonban valójában nem a nincstelenek földhözjuttatását, hanem a nagybirtok-rendszer fenntartását szolgálta. A hivatalos adatok szerint — a vagyonváltságföldekkel együtt — az ország több mint 16 millió holdas területéből összesen egymillió katasztrális hold cserélt tulajdonjogilag gazdát.* A hadiözvegyek, hadiárvák, hadirokkantak és mezőgazdasággal foglalkozó földnélküli munkások, összesen 242 298-an mindössze 363 000 katasztrális holdat kaptak. Ha ebből leszámítjuk a nem mezőgazdasági munkával foglalkozó hadiözvegyek, hadiárvák, hadirokkantak részére juttatott területet, akkor megállapítható, hogy a földnélküli szegényparasztság részére juttatott földterület még a 300 000 katasztrális holdat sem haladta meg.** A földreform céljaira igénybe vett területnek tehát több mint kétszeresét nem az elviselhetetlen nyomorban tengődő földnélküli szegényparasztság, hanem vitézek, csendőrök, jegyzők és az ellenforradalom egyéb támogatói kapták.

A földreform lebonyolítása céljából felállították az Országos Földbirtokrendező Bíróságot (a továbbiakban O. F. B.), amely 1921 júniusában kezdte meg működését. Az O. F. B.-be delegált bírák a nagybirtokosok emberei voltak és egy-egy földterület igénybevételénél mindig azok érdekeit nézték. Ügyeltek arra, hogy a nagybirtokok sértetlenül megmaradjanak, csakis annyit vegyenek igénybe, amennyi a „termelési biztonságát” nem veszélyezteti. A legkülönbözőbb jogcímeken utasították el a földigénylőket. Egyeseket azzal, hogy „nincs igénybevehető föld” vagy azzal, hogy csak a hadirokkantak kaphatnak, sokakat minden indokolás nélkül. Akiről a községi elöljáróságok azt jelentették, hogy „politikailag megbízhatatlan”, nem kaphatott földet. A legsúlyosabb indok az volt, ha valakiről azt jelentették, hogy „kommunista”, a „Tanácsköztársaság híve”, „direktóriumi tag”, „vöröskatona” stb. Az uradalmak cselédeiket azzal igyekeztek elriasztani az igényléstől, hogy ha földet igényelnek, úgy elbocsátják őket. Több nagybirtokos földönfutóvá tette a földet igénylő cselédeit. *(27, 42)*

Az O. F. B. szándékosan akadályozta a földreform megvalósítását. A nagybirtokosok kívánsága szerint évekig húzta, halasz-

* *Incze Miklós*: „A néptömegek helyzete Magyarországon 1929—1933.” Századok. 1953. 260—261. és következő oldalakon.

** *Incze Miklós—Petőcz Pál*: „A dolgozó parasztság helyzete az ellenforradalmi rendszerben.” Művelt Nép. Bp. 1951. 6. és következő oldalakon.

totta egy-egy községben a „megváltási” és „felülvizsgálási” eljárások befejezését. *(24, 26)*

A földreformot tárgyaló helyi bizottságok minden igyekezete odairányult, hogy a földreform ügyét zsákutcába tereljék. A földbirtokosok és a helyi közigazgatási hatóságok összefogása azt eredményezte, hogy számos községben a földreform végrehajtását meg sem kísérelték. *(32, 93)*

Egy-egy nincstelen földigénylő 0,5, 1, de legfeljebb 3 katasztrális hold földet kaphatott. A vitézek, katonatisztek, jegyzők és más nem földműveléssel foglalkozó személyek 15, 50, 100 katasztrális holdat is kaphattak.* A nincstelenek a leadott földekből a legrosszabbakat kapták, az ellenforradalom támogatói a legjobbakat. Igen sok nincstelen csalódottan panaszolta a földművelésügyi miniszterhez intézett kérvényében, hogy nem olyan földet akartak, amely „mezőgazdasági művelésre nem alkalmas”, de a föld kicserélése iránti kérelmüket kereken elutasították vagy válaszra sem méltatták. *(35, 42)*

A reformföldek helyenként a község területétől távol voltak. Kunbaján pl. a bácsalmási határ mellett kaptak földet az igénylők, 12 km-re saját falujuktól.** Előfordult, hogy a juttatott 1—3 holdat sem egytagban, hanem a határ különböző részein 2—3 darabban kapták, egymástól 4—6 km távolságra. Több községben az utak járhatatlansága miatt csak 7—8 km-es kerülőutakon vagy kompon, ladikon lehetett megközelíteni a juttatott földet. *(40)*

A rossz minőségű és a juttatottak lakóhelyétől távolfekvő reformföldeket nem ingyen, hanem az értékénél jóval magasabb „megváltási” áron adta az állam. A földbirtokreform pénzügyi kérdéseit rendező 1928. évi XLI. t. c. szerint az 1921. szeptember 2-i állapotnak megfelelően kimutatott kataszteri tiszta jövedelem minden koronája után 60 pengőt, vagy pedig az évi haszonbér 25-szörösét kellett fizetni. A magas megváltási ár 30 pengős búzaár mellett is igen súlyos terhet jelentett, — de a válság éveiben teljesíthetetlen volt. Azokat, akik egy-két részlettel elmaradtak, kimozdították a juttatott földből és ha nem adták vissza volt tulajdonosának, akkor vitézeknek vagy gazdagparasztoknak adták jóval kedvezőbb feltételek mellett. *(44, 100, 114, 127)*

A földigénylők becsapásának egyik legravaszabb módja volt a kishaszonbérlet létesítése, mert ebben az esetben a tulajdon-

* **Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára 1929—29—45222.**

** Erdei Ferenc: Futóhomok. Gondolat. Bp. 1957. 216. oldal.

jog nem változott meg, a föld továbbra is a földbirtokosé maradt és a kishaszonbérletet bármikor felmondhatták. A földreform során létesített kishaszonbérletek évi bérleti díja a korábbiaknál magasabb volt. *(33, 50)* A hajléktalan szegényparasztoknak juttatott csaknem kivétel nélkül nedves talajú vagy a falutól távol fekvő földeken levő házhelyek ára oly magas volt, hogy lehetetlen volt megfizetni. *(36)*

A földbirtokosok a leadott földjük sorsával nem sokat törődtek. Az sem foglalkoztatta őket, hogy a nincstelen földhözjuttatottak tudnak-e fizetni vagy sem, mivel az állam kártalanította őket. A földbirtokosok pénzügyi kártalanítása céljából a kormány 36 millió dollár (205 millió pengő) kölcsönt vett fel a svéd gyufa-tröszttől, a földhözjuttatottak tehát nem a földbirtokosnak, hanem az államnak tartoztak.

Az ellenforradalom földreformja Európa legreakciósabb földreformja volt, mert még Romániában is a föld 15%-a, Csehszlovákiában 13—14%-a, Lengyelországban 8%-a került felosztásra az első világháború után végrehajtott reakciós földreformok során, ezzel szemben „Magyarországon csak 4,7%-a jutott az igénylők kezére”.*

Megoldatlan maradt tehát a földkérdés és ennek következtében sok más kérdés is. A falvak, tanyák népe rettenetes nyomorban élt. Földnélküliség, szegénység jellemezte a magyar falut. A falvak, tanyák, pusztáк népe ki volt zárva a művelődés minden területéről.

A művelődés kiindulópontja, első lépcsőfoka az írástudás, a betűvetés. Több százezer szegényparaszt a kultúrának erre az alsó lépcsőjére sem léphetett fel. Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint 735 000 hat éven felüli írástudatlan volt az országban, azaz a hat éven felüli népesség 9,6%-a. Ebből 401 000, vagyis az összes hat éven felüli írástudatlanok 54,7%-a a szegényparasztság soraiból került ki. A legtöbb írástudatlan Szabolcs és Szatmár megyében élt, ahol számarányuk a fehérgyarmati járásban 38,4%, a nyírbaktai járásban 37,7%, a ligetaljai és a mátészalkai járásokban 34,6, illetve 34,5% volt. Elképzelhető, hogy milyen nagyfokú lehetett a kulturális elmaradottság azokban a falvakban és tanyákon, ahol a 6 éven felüli lakosságnak közel fele nem tudott sem írni, sem olvasni. 100 felnőtt közül 34—38 hiába vette kezébe az újságot vagy távoli szerettei

* Andics Erzsébet: Az ellenforradalom és bethleni konszolidáció. Bp. Szikra 1946. 25. oldal.

levelét, mert a betűk értelmét, szerettei üzenetét nem tudta megfejteni.

A szegényparasztság műveletlenségének legfőbb oka a szegénység volt, de nem kis része volt benne az uralkodó osztályok céltudatos kultúrpolitikájának, az iskolák és tanítók hiányának. Számos faluban nem is volt iskola. Ahol pedig lett volna, oda tanító nem akadt. A szülők könnyes szemmel nézték, hogy gyermekeik „nem tudnak sem írni, sem olvasni". *(7)*

A korabeli tanfelügyelői jelentések és iskolalátogatásról készített feljegyzések elszomorító képet festenek a falusi és tanyai iskolák állapotáról. Kevés kivételtől eltekintve az iskolaépületek — a gyermekek számához képest — kicsik, alacsonyak, sötétek voltak és a legszükségesebb szemléltető- és kísérletezőeszközökkel sem rendelkeztek. *(43)* A Kiskunhalashoz tartozó Eresztő és Zsana puszták gyermekei részére a régi birkaólat alakították át tanteremmé. *(75)* Egyes tanyai iskolák még az 1940-es évek elején is olyan elhanyagolt állapotban voltak, hogy azokat a tanfelügyelői jelentések is „kultúrbotrány"-nak nevezték. *(151)* A Süttő községhez tartozó Bikol-pusztán volt ugyan iskola, de fenntartásáról az uradalom nem gondoskodott, ezért a gyerekek gyalog jártak még télen is a 10 km távolságban levő községi iskolába.*

Hivatalos adatok szerint az iskolákba beiratkozott gyerekek fokozatosan lemorzsolódtak, sokan a negyedik osztályt sem végezték el. Befejezték iskolai tanulmányaikat anélkül, hogy írni megtanultak volna. *(8, 9, 30, 142)*

Sok helyen a gyerekek ruha- és cipőhiány miatt nem mehettek iskolába. *(83, 96, 107, 139)* Az iskolából mulasztó gyerekek szüleit súlyosan megbüntették. *(60)* Az iskolai mulasztásoknak, a korai lemorzsolódásnak legfőbb oka a nyomor volt. Sok helyen egy nagy családnak csak egyetlen pár csizmája volt, s ha az apa elment dolgozni a gyerek nem tudott iskolába menni.** Sok szegényparasztgyerek már 9—10 éves korában a mezőn dolgozott, vagy a szülők pásztornak, cselédnek adták nagyobb gazdákhoz. Olykor az uradalmak csak olcsóbérű gyermekmunkásokat foglalkoztattak, s a szülők kénytelenek voltak az iskolától elvonni gyermeküket és munkára küldeni. *(141)* A tankönyvek és iskolai felszerelések méregdrágák voltak, azokat a szülők vagy sehogy sem, vagy csak áldozatok árán tudták beszerezni. *(143)*

Az iskolánkívüli művelődésre, sportolásra, továbbtanulásra jóformán semmi lehetőség nem volt. Nagyritkán juthatott el egy-egy parasztgyerek a polgári iskolába, tanítóképzőbe, — még ritkábban a gimnáziumba, főiskolára vagy egyetemre. Középiskolába csak minden 478-ik, főiskolára (egyetemre) csak minden 1320-ik szegényparaszt gyereke juthatott el. 1930—1931-ben az Állatorvosi Főiskolán 299 hallgató közül csak 8 szegényparaszt hallgató tanult.* A mezőgazdasági szakiskolákban éppen a szegényparasztok gyerekei tanultak a legkisebb számban. Az uralkodó osztályok szándékosan tartották tudatlanságban a parasztságot.

* Művelődésügyi Minisztérium Központi Irattára, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai, Tanítói szociális ügyek. Süttői iskola.

** Művelődésügyi Minisztérium Központi Irattára, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai, Tanítói szociális ügyek. Iskolai mulasztások.

* Földes Ferenc: Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon. Cserépfalvi 1941. 20—41. oldalakon.

1.

Tápiógyörgye, 1919. [augusztus hó]

„... egész évi verejtékes munkánk után még kenyerünk sem marad...”

Nagyméltóságos Miniszter Úr, Kegyelmes Urunk!

Alulírott tápiógyörgyei lakosok mély alázattal azon kéréssel járulunk Kegyelmes Urunk elébe, hogy alázatos kérésünk meghallgatása után méltóztassék azonnal intézkedni.

Alulírottak tápiógyörgyei földmunkások még a Károlyi-féle néptörvények alapján mint földigénylők 3—3 hold földet kaptunk megművelni. Most, hogy az aratás ideje elérkezett és a cséplés is megtörtént, a föld volt haszonbérlője erőszakkal követeli a termények legnagyobb részének beszolgáltatását, úgyannyira, hogy egész évi verejtékes munkánk után még kenyerünk sem marad...

Kérjük Méltóságodat igazságos ügyünket azonnal megvizsgálni, mert órák kérdése, hogy kicsépelt kenyérnek valónkat el nem szállítják.

Kérésünket megújítva vagyunk méltóságod alázatos szolgái.

Boda János,
Czédulás László,
Ladányi Jánosné.

A kérvényt a tápiógyörgyeiek 800 tápiógyörgyei lakos nevében írták, mindannyian „terményük elrablása ellen kérnek azonnali orvoslást”.

Ez ügyben 1919. aug. 21-én Bóné Gyulának, a báró Prónay-féle bérgazdaság bérlőjének lakásán jegyzőkönyvet vettek fel. A jegyzőkönyv szerint a nagybérlő az ellenforradalom hatalomrajutása után kiadott rendeletek alapján a parasztok által a bérleten 1919. nyarán termelt gabonát, takarmányt mind visszakövetelte, sőt megtiltotta a még be nem takarított termények elszállítását is. A jegyzőkönyv végére írt feljegyzés szerint annak aláírására Sinka József, Fejős László,

Fejős István, Gergely József, Vágány István, Csányi Gáspár, Józsa András, Fehér István, Petró Mihály, Török Mihály, Füleki József, Nagy István, Mészáros Ferenc, Nagy János, Megyes János és Kis János tápiógyörgyei parasztokat fegyverrel kényszerítették.

A Földművelésügyi Minisztérium Bóné Gyula nagybérlő intézkedéseit tette magáévá, mivel abban a nagybirtokosok érdekében kiadott saját rendeletének végrehajtását látta. A parasztok kérvényét 1919. szeptember 19-én intézkedés nélkül irattárba helyezték.

2.

Hegykő, 1919. október 2.

A nagybérlő visszaveszi a házhelyet és megszünteti a kishaszonbérletet

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Alulírottak Hegykő község küldöttei tisztelettel a következőket terjesztjük elő:

A község határában fekvő gróf Széchenyi-féle hitbizomány bérlője: Nagycenki Cukorgyár Rt. és a hitbizomány meghatalmazottja: dr. Bán Endre akkori főispán, továbbá Hegykő község polgárai között f. évi január havában szóbeli egyezség jött létre, amelynek értelmében fent nevezettek a bérletből, illetve hitbizományból a község 94 polgára részére 32 holdat à 3 K-val házhelyként tulajdonul, 170 holdat pedig 125 polgár részére bérletül átadnak. Ez az ingatlanrész mérnök által kiméretett, felosztatott, kicöveköltetött és a lakosok által mostanáig használtatott. A mérnök költségei 7000 K-t tettek ki, amely összeget az érdekeltek kifizették.

Panaszunk az, hogy a bérlő — vagyis a Nagycenki Cukorgyár Rt. — most a szóbeli egyezséget nem akarja kötelezőnek elismerni, a házhelyeket visszavenni és a bérletet megszüntetni akarja azon az alapon, mert más kormány van.

Tekintettel arra, hogy mi a szóbeli egyezséget fennállónak és kötelezőnek tartjuk, továbbá, hogy az 1400 lelket számláló községnek alig van 1000 holdja, és a lakásínség is nagy, alázattal arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy saját hatáskörében a legsürgősebben odahatni méltóztassék, miszerint az érdekeltek

a házhelyeket továbbra is megtarthassák és a bérlő a bérletet nemcsak hogy meg ne szüntethesse, hanem az eddigi 170 hold helyett a 125 igénylő részére legalább 250 holdat adjon bérbe, amely földeket azután, amikor majd a viszonyok lehetségessé teszik, az érdekeltek tulajdonként is fogják kérni.

Kérelmünknek leggyorsabb, lehetőleg az őszi vetés előtti elintézését kérve maradtunk alázatos szolgái:

Hegykő község lakossága nevében:

Hegykő, 1919. október 2.

Zsivai Gergely,
Kertész Ignácz,
Szalay Gyula,
Horváth Mátyás.

Sopron megye gazdasági felügyelője közölte a földművelésügyi miniszterrel, hogy a Nagycenki Cukorgyár Rt. azzal az ürüggyel, hogy a „földreform ügyis küszöbön áll", nem hajlandó a kishaszonbérletet meghosszabbítani.

3.

Budapest, 1919. december 18.

Az ellenforradalom hatalomrajutása után is a Tanácsköztársaság eszméit hirdette

A Győr vármegyei alispáni hivatal jelentése alapján megállapíttatván, hogy Virág Imre győrzámolyi lakos magatartása a 91.383/1919. számú belügyminiszteri rendelet értelmében kifogás alá esik, alólírott miniszteri biztos a magyar belügyminiszternek 92035/1919. szám alatt kelt felhatalmazása alapján hozta a következő

Határozatot:

Virág Imre magyar honost, aki született Győrzámolyon, 23 éves ... foglalkozására földmíves, lakik Győrzámoly ... utca,[1] ... szám ... ajtószám alatt a 91.383/1919. számú belügyminiszteri rendelet 2. §-a alapján Győrzámoly községből kitiltom és a hajmáskéri gyűjtőtáborba való beutalását elrendelem.

[1] Utca, házszám nincs feltüntetve.

Jelen határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

Ezt a határozatot Győr vármegye alispáni hivatalának a 91.383/1919. számú belügyminiszteri rendeletben előírt intézkedések megtétele végett kiadom.

Indokok:

Nevezett jóval a kommunizmus[1] bukása után is hirdette annak eszméit... Ezek szerint nevezettnek a Győrzámoly területén való tartózkodása az állam és a társadalom érdekeire, a közrendre és közbiztonságra veszélyes, lakhelyéről (tartózkodási helyéről) való kitiltását és gyűjtőtáborba való beutalását ki kellett mondanom.

Budapest, 1919. évi december hó 18-án.

Olvashatatlan aláírás.
miniszteri biztos.

Az internálási határozatot a belügyminiszter tudomásulvétel céljából megküldte Győr megye alispánjának. A megye területén 1919 őszén több száz parasztembert internáltak azért, mert a Tanácsköztársaság tevékeny hívei voltak.

4.

Kistarcsa, 1920. január 5.

„... községünk földműves lakossága mintegy 3500 lélek, összesen kb. 1300 magyar hold földön tengődik"

Nagyméltóságú Magyar Földművelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mink, akik jelenleg bátorkodtunk Kegyelmességed előtt megjelenni, (Pest megye) Kistarcsa község szegény kisgazdák és földművesek nevében alázatosan esedezünk, hogy a következő kérésünket figyelembe venni szíveskedjék.

[1] Értsd: Tanácsköztársaság.

Kérésünk a következő:

Községünk határában van a váci egyházmegyei püspöki uradalom mintegy 350 kat. hold kiterjedésű birtoka, amely birtok határunk tagosítása óta haszonbérbe van kiadva...

Községünk földműves lakossága mintegy 3500 lélek, összesen kb. 1300 magyar hold földön tengődik. És ha iparkodását ki akarja meríteni, a határunkban levő földínségből kifolyólag második, sőt harmadik határokban feles-bérbe vagy vétel útján valahogy a földhöz jutni kénytelen, amelynek a megművelése óriási időveszteséget igényel.

Ezeknél fogva alázatosan kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék magas jogainál fogva oda hatni a váci egyházmegyei Püspök Úr Őnagyméltóságánál, hogy ezt a birtokot nekünk kistarcsaiaknak — mint volt jobbágyainak — örök áron való vétel útján juttatni méltóztassék.

Kérésünket azzal bátorkodunk támogatni, hogy a birtokért oly vételárat volnánk hajlandók fizetni, amelynek a kamatai sokkal magasabb jövedelmet biztosítanak, mint a mostani haszonbér.

Továbbá, miután a nevezett birtoknak egyharmadrésze igen jó legelő, amely legelőn 150—200 db szarvasmarhát lehet nevelni, mely a mostani bérlőnek a gazdálkodásából teljesen hiányzik, nekünk pedig az a célunk, hogy ezen a legelőn egy nagyobb állatállományt fejleszthessünk és községünket ezáltal jobb jövőre biztosítsuk.

Továbbá szükségünk volna a birtokra azért is, hogy a községünk mellett levő gyárban dolgozó és ezek között mintegy 2000 lélek itt lakó jobban volna ellátva tejjel és egyéb élelemmel, amikben így nagy hiányt szenvednek, mert a mostani földünk még magunknak sem hoz elegendő termést.

Ezen kérésünk ismétlése mellett maradtunk a Nagyméltóságodnak, kistarcsai kisgazdák és földmívesek nevében

Kistarcsa, 1920. jan. hó 5.

alázatos tisztelői,
mint küldöttség:

Greskó Mihály,
Sztarohorszky Mihály,
Adamcsek Mihály.

1920. február 19-én Rausch László — a váci püspöki uradalom jószágigazgatója — arról értesítette a földművelésügyi minisztert, hogy a püspök addig, amíg a pénz értéke nincs biztosítva, tárgyalni sem hajlandó a parasztokkal.

5.

Pölöske, 1920. március 2.

„... a fölszaporodott lakosság kénytelen a legnyomorultságosabban 2—3, sőt 4 család is egy egyszobás lakásban összezsúfolva nyomorogni...”

Nagyméltóságú Rubinek Gyula
Földművelésügyi Miniszter Úrnak!

Alulírott Pölöske- község érdekelt lakossága azon alázatos kérésével fordul Nagyméltóságod kegyes színe elé, hogy miután fent írt község kis területét — néhai gróf Széchenyi Béla hagyatéka — jelenleg gróf Teleki tulajdonát képező többszörös tízezerholdas kötött papibirtok úgy körül övezi, hogy a fölszaporodott lakosság kénytelen a legnyomorultságosabban 2—3, sőt 4 család is egy egyszobás lakásban összezsúfolva nyomorogni,... mely állapotok mind a különféle járványos és fertőző betegségekre készítik elő a talajt. Orvos pedig csak a 10 km távolsággan levő Pacsa községben és a 18—20 km távolságban levő Zalaegerszegen van, s ha orvosi kiszállásra van szükség, 5 sőt 6 száz koronába kerül az orvos kiszállása, mit azonban egy szegény munkásember nem képes megfizetni.

A fent felsorolt lakáshiánynak, illetve túlzsúfoltságnak az az oka, hogy a községnek nincsen olyan területe amelyen terjeszkedhetne, az erre megfelelő és alkalmas terület minden oldalról fent írt birodalomhoz tartozik, mit már évtizedekkel ezelőtt, a terjeszkedési törvény értelmében át kellett volna engedni a lakosság részére, de ezt gróf Széchenyi nem tette, hanem ha a községben eladásra került is háztelek, ő azt megvette.

Továbbá a községnek ezáltal alig van egy kevés szántóföldje. A legtöbb birtokos néhány kisgazda, kiknek 3, 4 holdtól 15 holdig terjedő földjük van. A község lakossága mind földműves — legnagyobb részben vagyontalan —, miáltal a község legnagyobb része, felnőtt férfi és nő lakossága már 2, sőt 3 ízben is megjárta Amerikát, jelenleg is kb. 30 családtag van a tengeren túl.

A fent írtak alapján kérjük Nagyméltóságodat, hogy ezen kötött birtokból — minek jövedelmét ezideig egy néhány ember élvezte fel, — azideig is, amíg a földreform teljesen elkészül,

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NÉPRAJZI INTÉZETE

a háztelkekhez szükséges és megfelelő területet kiparcelláztatni és az erre igényjogosultak között megfelelő áron szétosztatni méltóztassék, mivel ezekre a közönségnek égető szüksége van, mivel csakis ezen úton lehet a lakásnyomoron s a község továbbfejlődésén segíteni.

Fent felsorolt kérelmünk szíves támogatására kérve-kérjük és maradtunk hazafias üdvözlettel

Pölöske, 1920. évi március hó 2-án.

Gaál Péter,
Tóth Imre,
Kiss Károly.

A földművelésügyi miniszter leiratot intézett a Zala megyei gazdasági felügyelőséghez, hogy igyekezzen „lehetőleg békés megegyezés útján" az ügy elintézése érdekében közreműködni. Miután azonban Nyáry Kálmán, a pölöskei uradalom tiszttartója 1920. április 12-én arról tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy a kérvényt aláíró személyek az „úri osztály" ellen izgatnak és megírta, hogy ezek az emberek mindaddig, amíg „az uradalom a sajátja felett maga rendelkezik", nem is fognak kapni földet, a miniszter 1920. április 22-én utasította a gazdasági felügyelőt, hogy a korábbi megbízása — az uradalom kívánságának megfelelően — tárgytalan, szüntesse meg eljárását, de a községi elöljárósággal ne közölje az uradalmi tiszttartó észrevételeit.

6.

Kiliti, 1920. március 8.

„...50—60 család a szőlőhegyekben szétszórtan, részben föld alatt lakik..."

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Alulírottak, mint Kiliti község elöljárósága, Kiliti községben lakó lakásnélküli kisgazdák, földmunkások, kisiparosok, tisztviselők és nyugdíjasok nevében alázatos kérelemmel járulunk a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Ministeriumhoz, hogy a csatolt aláírási ív alapján, községünk határában fekvő főtisztelendő Veszpr[émi] Káptalan birtoka azon részéből, mely községünk nyugati részén egészen végig nyúlik: a háztelek-parcellázást elrendelni kegyeskedjék.

Tiszteletteljes kérelmünk támogatásául legyen szabad felhoznunk, hogy községünk 3000 lakosa közül 117 önálló kisbirtokos, földmunkás, kisiparos és tisztviselőnek nincs lakása, illetve saját lakóháza. A lakás-kereslet oly nagy a folyton beözönlő letelepülők részéről, hogy a helyi lakosok sem kapnak ma már lakást, legfeljebb istállóban, kocsiszínben húzzák meg magukat.

De 2.-szor a fent nevezett uradalomnak községünk határában 5000 kat. hold földje van, mely községünk határát teljesen körülfogja, így a község terjeszkedését egészen meggátolja.

Községünktől mintegy 5—6 km távolságban 50—60 család a szőlőhegyekben szétszórtan, részben föld alatt lak[ik], templomtól, iskolától elzártan. Ezen földalatti s istálló — lakások pedig sehogy sem felelnek meg a mai kor kívánalmainak.

Tekintve, hogy a szükséglet igen nagy és rendkívül sürgős, — tekintve, hogy a község az uradalmi birtoktól nem terjeszkedhet, — s végül a parcellázásra van elegendő birtok a község határában: kérjük a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Urat, hogy a parcellázást soron kívül elrendelni kegyeskedjék.

Alázatos kérelmünk ismétlése után maradtunk a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Minister Úrnak

Kilitin, 1920. március hó 8-án.

alázatos szolgái:

Kardos Jenő
j[egy]ző
P. H.
[Kiliti község pecsétje]

Mózsa P. József bíró,
Szabacsi József,
ifj. Mózsa János,
Tanner Gyula [és 115 aláírás]

A földművelésügyi miniszter leiratot intézett Somogy megye gazdasági felügyelőjéhez, figyelmeztesse a kérelmezőket, hogy részéről „csupán jóindulatú közbenjárásról lehet szó, mert a székeskáptalant arra, hogy házhelyek céljaira földet eladjon — kényszeríteni nem lehet".

7.

Somodor, 1920. március 16.

A községben iskola nincs, a gyermekek nem tudnak se írni se olvasni

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mi alulírott Somodor község Somogy vármegyének legszegényebb sorsú földhözragadt telepes lakosai azon tiszteletteljes kéréssel járulunk kedves vezérünk kegyes színe elé, hogy vegyen pártfogása alá bennünket.

Községünk egy szegény telepes község — amely 1846-ban lett telepítve — 632 lelket számlál és 74 tanköteles gyermeket. A községünk határa — 100 m. hold örök bérlet.

És amióta a községünk fönnáll, nincsen oskolánk.

A háború előtt gyűlést rendeztünk és munkánk által megszereztünk 30 000 téglát és 631 koronát, de ez mind kevés alap ahhoz, hogy felépíthessük.

Háború előtt már 5 évig jártam, amit csak lehetett megmozgattam, de mindenhol könnyen hagytak bennünket. Az eredmény végül az lett, hogy ha felépítjük, kapunk egy állami tanítót, amely rendelkezésünkre is állana, de sem tanterem, sem lakás nincsen. És anyagilag meg olyan szegények vagyunk, hogy képtelenek vagyunk a felépítéséhez.

És nekünk szegény szülőknek könnyes szemmel kell nézni és tűrni ezt, hogy gyermekeinkből analfabétát kell nevelni. Nem adhatjuk meg a szülői kötelességünket, nem tudnak se írni, se olvasni.

Idáig 2 kilométer távol eső somodori pusztára jártak iskolába . . .

Ez ideig nem volt egy talpalatnyi legelőnk sem.

De a bérlet most föl lett emelve, 1 métermázsa búza ára és az összes állami adó. És most újból személyesen voltunk a nagybirtokosainknál, mert a községünkből ahogy kiérünk azonnal kiértünk a határból. A falu végén a határ.

És három nagybirtok között vagyunk elzárva.

I. Somodor puszta ez a községünkhöz tartozik 4600 kat. hold — ebből van 100 m. hold örök bér[let]ünk.

Az igénylőket, hogy összeírtam 700 kat. hold. Ezzel szemben Ráday Gedeon gróf úr 300 kat. holdat ajánlott fel. De örök áron akarná adni . . .

II. Herceg Esterházy [Pál] [somogy]-aszalói birtokából ad 219 kat. holdat, 1 m búza bérért.

Kacskovics Zoltán, felsőmocsoládi. Ennek a pusztája is közvetlen a község szélén terül el, de ez nem akar adni, pedig csak 50 házhely kellene belőle.

Alázattal kérjük Kegyelmes Urunkat, hogy ha lenne kegyes, amikor Kaposváron lesz bennünket értesíteni, hogy személyesen le adhatnánk panaszainkat. Vagy írásban bennünket kéréseinkre értesíteni kegyeskedjék . . . .

Maradunk hazafias üdvözlettel kedves vezérünkhöz:

Somodor község kisgazda és földmívespárt egyesülete.

Somodor, 1920. március 16.

P. H.

[Somodor község pecsétje]

Szecsődy Gábor, Sipos György,
Bárdai Gyula, Rajczi József.

A kisgazdapárt „vezére" mit sem törődött párthíveivel. Nem is válaszolt nekik, csak a községi elöljáróság útján értesítette őket, hogy a panaszaikat „nem áll módjában" tárgyalás alá venni.

8.

Gamás, 1920. március 24.

A községet nagybirtokok bástyázzák körül

Kérvény

Alulírott Gamás község lakás- és földnélküli szegényosztálya kérelemmel fordulunk a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrhoz, akik Gamás községben lakunk mind 37 család, akik 324 lélekből állunk. Dacára, hogy semminemű területünk nincs, kérjük a Nagyméltóságú Magyar Földművelésügyi Miniszter Urat, nekünk — mind nincsteleneknek — a háztelket és

legelőt kiutaltatni [méltóztassék] azon területekből, ami Gamás község határát körülbástyázza, mert a községi ... terjeszkedésünk az nem elég erős arra, hogy egyéni kívánságoknak eleget tegyünk. A lakásbéreket oly magasra emelték, hogy az [19]13 évfolambeli földárakkal mérkőzik. Most pedig a Gamás községhez tartozó uradalmak vezetői idegen munkásokat hoznak, dacára, hogy mi is hajlandók volnánk ezért a bérért a reánk eső munkát elvégezni — mint nincstelenek —, miután hogy Gamás község fentebb említett osztálya mindennemű hiányt szenved.

Tehát kérjük a Nagyméltóságú Magyar Földművelésügyi Miniszter Urat, hogy a Gamás községben lakó lakás- és földnélküliek számára a bezárt kapást megnyitni [méltóztassék].

Tisztelettel maradunk

Gamás, 1920. március hó 24.

Szegények osztálya:
Sárffy Mihály,
Bérdi István,
Katona János,
Kurucz Lajos.

A fenti aláírások valódiságát igazoljuk.

Gamás, 1920. március 24-én.

Fischer Gyula
jegyző

Bene György
bíró

[Gamás község pecsétje]

Az itt közölt kérvény betűhív közlésben:

K é r v é n y

Alulírot Gamás Községi Lakás és Föld nélküli szegény osztája Kérelemel fordul tuk a Nagys. Méltóságú Földmivelésügyi Miniszter úrhoz a kik Gamás község Ben lakuk-uk Mind 37 család a kik 324 lélek ből áluk dacára hogy Semi némű területük nics

Kérjük a Nagys. M. F. Miniszter urat Nekük mind nicstelenek nek a hásztel ket és legelüt ki utal tat ni azon területek Ből a mi a gamás község határát körül Bástyáza

Mert a községi a gözségi terjeszkedésük az nem elég erős ara hogy egyéni kívánságoknak eleget tegyük a Lakás béreket oj magasra emel ték hogy a 13 év folam Beli Föld árakal mér küzik

Most Pedik gamás község hesz tartozó uradalmak vezetői Idegen Munkásokat hoznak

Dacára hogy Mi is hajlandók volnák azért a Bérért a reák eső munkát el végezni Mint, nicstelenek — Miután hogy gamás község Fenteb említet osztája Minden nemű híjánt szenved

Tehát kér jük a N. M. F. miniszter urat hogy a gamás községben lakó Lakás és Föld nél külijek számára a Bezárt kapást megnyitani

Tiszteletel Maraduk

Gamás 1920 III hó 24

Szegények osztája

Sárffy Mihály
Bérdi István,
Katona János,
Kurucz Lajos.

E kérvényt 70 nincstelen paraszt írta alá, akik egyetlen négyszögöl földdel sem rendelkeztek, viszont 324 éhező családtagról kellett volna gondoskodniok.

Gamás községben pedig éppen elegendő föld volt ahhoz, hogy egy-egy családnak akár tíz hold is jutott volna. A község területéhez tartozó 10 000 holdból közel 8000 hold 6 nagybirtokos jövedelmét gyarapította. A legnagyobb terület, 3015 hold Jankovich-Bésán Endre gróf tulajdonát képezte. Ezer holdnál többet mondott sajátjának Zichy Béla gróf, a Magyar Kegyes Tanítórend, közel ezer holdat Inkey Zsigmond báró és majdnem ötszázat vitéz Kacskovics Zoltán.

A földművelésügyi miniszter mereven elzárkózott attól, hogy a nincstelenek segítségére legyen. A vármegyei gazdasági felügyelő útján értesítette a kérvényezőket, hogy „ a tulajdonosokat, illetve haszonbérlőket háztelkek eladására, legelő eladására vagy bérbeadására és az ő alkalmaztatásukra kötelezni nem lehet, mert arra törvényes alap nincs”.

9.

Tapsony, 1920. [április hó]

„... kenyérkeresőnk háború áldozata lett”

Tisztelettel

Kelt Tapsony.

Tisztelettel megkérjük a kegyelmes urakat mi szegény hadiözvegyek, akik férjünket a világháborúban elvesztettük. Kenyérkereső nélkül maradtunk hátrahagyott árváinkkal együtt. Nagyon szoros a helzetünk. Legyenek kegyesszívűek, a helzetünkön segítsenek, mert a nyugdíjunk nagyon kevés a mai árakhoz. Fa nélkül és kenyér nélkül és mezítelenek vagyunk a kis árváinkkal. Legyenek szívesek szíves pártfogásuk alá venni bennünket. Segítsenek egy kis burgonya és egy kis tengeri alá való földdel, hogy legalább avval pótoljuk a kenyerünket. Ne hagyjanak bennönket, hogy mi is háború áldozata legyünk, hogy talán éhen kelen nekünk meg elveszni. Elég, hogy a kenyérkeresőnk háború áldozata lett. Tehát legalább mi nevelhessük hátrahagyott árváinkat.

Siralmas az életünk sorsa, de mi nem teh[et]ünk róla.

De a kegyelmes urak segíthetnek és könnyebbíthetnek a helzetünkön. Vegyenek szíves pártfogásuk alá, hogy legalább mi is könnyebben élhessünk.

Maradunk kézcsókoló alázatos szolgálóik a hadi-özvegyek nevei, kik igen rá vagyunk utalva a segítségre:

özvegy Fábos Györgyné,
özvegy Karancz Jánosné,
özvegy Gibizer Józsefné,
özvegy Mészáros Lászlóné,
özvegy Csimd Józsefné,
özvegy Rordozs Józsefné,
özvegy Karancz Ferencné,
özvegy Varga Mihályné,
özvegy Galambosné.

Az itt közölt kérvény betűhív közlésben:

Tiszteletel

Kelt Tapsony Tiszteletel meg kérjük a kegyelmes úrakat Mi szegény hadi özvegyek kik férjünket a világ háborúba el vesztetük kenyérkereső nélkül maratúnk hátra hagyot árváinkal együt nagyon szoros a helzetünk legyenek kegyes szívűek a helzetünkön segicsenek mert a nyugdijank nagyon kevés a mai árakhoz fanélkünk és kenyérnékül és mezítelenek vagyúnk a kis árváinkal legyenek szívesek szíves párfogásúk alá veni benönket segicsenek egy kis búrgonya és ekis tengeri alá való földel hogy legaláb aval pótoljúk a kenyerünket ne hagyanak benönket hogy Mi is háború áldozatja legyünk hogy talán éhen kelen nekünk meg el veszni elég hogy a kenyér keresönk háború áldozata let tehát legalább Mi nevelhesük hátra hagyot árváinkat siralmas az életünk sorsa de Minem tehünk róla de a kegyelmes úrak segithetnek és könyebíthetnek a helzetünkön vegyenek szíves pártfogásuk alá hogy legaláb Mi is könyeben élhesünk,

Maradunk kézcsókoló alázatos szolgálóik
a hadi özvegyek nevei kik igen rá vagyúnk útalva a segicségre

özvegy Fábos Györgyné
özvegy Karancz Jánosné
özvegy Gibizer Józsefné
özvegy Mészáros Lászlóné
özvegy Csimd Józsefné
özvegy Rordozs Józsefné
özvegy Karancz Ferencné
özvegy Varga Mihályné
özvegy Galambosné

A hadiözvegyek kérvényét a községi bíró is aláírta és a kérvényt — a benne leírtak hiteléül — a község pecsétjével is ellátta.

Somogy megye gazdasági felügyelője 1920. május 11-én úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a községi hadiözvegyek, hadiárvák és rokkantak részére az esztergomi főkáptalan *összesen* 15 holdat adott bérbe, holdanként 250 kg csöves tengeriért.

10.

Mezőlak, 1920. április 25.

„. . . sem haszonbérbe, sem örök áron földhöz nem juthatunk . . .”

Nagyméltóságú M. Kir. Földművelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Tisztelettel alulírottak alázattal kérjük, hogy nekünk a gróf Esterházy-féle uradalomból földet felparcelláztatni vagy haszonbérbe adatni kegyeskedjék.

Mezőlak község egész határa 5219 hold, ebből 3952 hold grófi birtok, mely haszonbérbe van adva. Mi sem haszonbérbe, sem örök áron földhöz nem juthatunk . . .

A községi lakosok a maguk pár hold földjét sem felébe, sem bérbe nem adják ki, így kénytelenek voltak [sokan] községünkből kivándorolni. Ezen a bajon segítendő, a múlt év januárjában felkerestük a gróf urat, ki nekünk megígérte, hogy fog földet parcellázni, sőt a mostani bérlőnek meghagyta, hogy adjon nekünk is a birtokból, ami meg is történt. A múlt évben 187 holdat kaptunk is.

Mint fentebb is megemlítettük, a községnek 5219 hold a határa, ebből 3952 hold grófi birtok, amit eddig 2 ember, az ősztőlfogva pedig csak egy ember fogja bírni. Községben van 230—240 család. Hogy némileg is ki legyen elégítve a kisemberek kívánsága, alázattal kérjük, kegyeskedjék nekünk 1000 holdat felparcelláztatni, vagy haszonbérbe adatni. Még akkor is sokkal több földet bérel egy ember a községből, mint az összes lakosság . . .

Kérjük kérelmünk lehető legkedvezőbb elintézését.

Kelt Mezőlakon, 1920. ápr. 25-én.

Alázatos szolgái:

Nagy György bíró,
Buti Sándor,
özv. Horváth Józsefné,
Simon Károly,
Nagy József
[és 151 aláírás]

A földművelésügyi miniszter a kérvényt megküldte gróf Esterházy Miklós Móricz földbirtokosnak „jóindulatú megfontolás végett”, de a gróf nem is válaszolt a miniszter levelére.

11.

Taktaharkány, 1920. május 1.

„. . . 10 koronás napi bér mellett 1000 korona házbért fizetek”

Kelt Taktaharkány, 1920. május hó 1-én.

Ezen alulírott mély alázatos kéréssel járulok Nagyméltóságú Uraimhoz, hogy részemre az alábbiakban felvilágosítást kegyeskedjenek [adni].

Nevezetesen:

Taktaharkány községünkben 50 hajléknélküli [van]. Némelyek még bérben sem juthat[nak] lakás[hoz], mert községünk körül van fedve. Ez által nem terjedhet. Jelenleg még nekem lakásom van, csakhogy azt nem tudom, hogy mikor raknak ki az ég alá, mert más gazda megvette, és egy szobában nem lakhatik két nagy család. És az házbérek is oly nagyok, hogy 10 koronás napi bér mellett 1000 korona házbért fizetek. És az volna az óhajunk, hogy a méltóságos báró Harkányi János úr birtokából, — mely közvetlen a községünket körülveszi — néven nevezendő Maktár-dűlő — az az alkalmas házhelyek volnának [kiosztandók]. Már több ízben kértük a méltóságos báró úrtól, hogy kegyeskedett volna részünkre fizetésért felajánlani, és többízben biztatott hajléknélkülieket még békében, de még a mai napig sincs belőle semmi.

Ezért alázattal én is kérem — a többi hajléknélküli nevében is — Nagyméltóságos Urainkat, kegyeskedjenek részünkre felvilágosítást nyújtani.

Legalázatos[abb] kérésem megújítása mellett maradok:

Mély tisztelettel
ifj. Kovács József
Taktaharkány
Zemplén megye

A kérvényt a földművelésügyi miniszter Zemplén megye gazdasági felügyelőjéhez azzal küldte le, világosítsa fel a kérvényezőt, hogy ügyében — illetve a hozzá hasonló kérvényezők ügyében is — a minisztérium nem tehet semmit, mert „a földtulajdonost háztelkek eladására kötelezni nem lehet”.

12.

Szák, 1920. május 8.

„. . . nem vagyunk képesek lakóházakat még csak haszonbérbe sem kapni . . .”

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mély tisztelettel alulírottak, valamennyien Komárom vármegye Szák községi lakosok azon alázatos kérelmünket terjesztjük elő, mely szerint a község határában lévő s házhelyeknek teljesen megfelelő, a gróf Esterházy Miklós Móricz-féle hitbizományi birtokból részünkre házhelyeket juttatni kegyeskedjék.

Magam és valamennyien nős, családos s a községnek állandó lakosai vagyunk s nem vagyunk képesek lakóházakat még csak haszonbérbe sem kapni, így ha házhelyhez nem juthatnánk, kénytelenek lennénk szülőfalunkat, esetleg szeretett hazánkat elhagyni.

A község képviselőtestülete ügyünket már tárgyalta, de mivel a község maga olyan területtel nem bír, amely házhelynek megfelelne, bár kérelmünket méltányolta, segíteni rajtunk nem tudott, a birtokreform megvalósítását bevárni ajánlotta. Minthogy ez most már küszöbön lévén, azért vagyunk bátrak kérelmünket már most beterjeszteni, hogy a házhelyhez mielőbb hozzájuthassunk.

Kérelmünk megújítása mellett maradunk Kegyelmes Urunknak

Szákon, 1920. május 8-án alázatos szolgái:

Slepp György,
Zóna Mihály,
Zóna Márton,
Ozsgyán Márton,
Glázer Sándor
[és 25 aláírás]

A földművelésügyi miniszter azzal az indokolással utasította el a kérést, hogy a földreform még nincs törvénybe iktatva.

13.

Farkasgyepű, 1920. május 20.

„. . . 80 családnak összesen nincs több, mint 194 hold szántóföld ingatlana”

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Farkasgyepű község nevében, annak alulírott elöljárói, azon legalázatosabb kérelemmel fordulunk Nagyméltóságodhoz, miszerint a község lakosai részére szántóföldet, házhelyeket és közöslegelőnek alkalmas területet — örök áron leendő megvételre — a Veszprémi püspök úr őméltóságánál, a farkasgyepűi határban lévő ingatlanaiból kieszközölni szíveskedjék.

Kérésünket azzal támogatjuk, hogy községünkben körülbelül 80 család van s a 80 családnak összesen nincs több mint 194 hold szántóföld ingatlana. A község lakosainak több mint $^1/_3$ része teljesen földtelen szegény s a többinek is oly csekély a szántóföldje, hogy abból megélni egyáltalán nem tud. Ez ideig is csak úgy tudtuk magunkat — küzdve a nyomorúsággal — fenntartani, hogy idegen határokba jártunk el aratni és részibe szénát kaszálni csupán csak azért, hogy mindennapi betevő falatunk meg legyen.

Vannak községünkben többen olyanok is, kiknek házuk nincs, de mivel házhelyet venni nem tudnak s lakást pedig felfogadni — illetve — bérbevenni nem lehet, kényszerítve vannak kenyerüket idegenben — de legtöbbször a távol Amerikában megkeresni. Ezen szegény emberek részére házhelyért esedezünk.

Közös legelőnk pedig egyáltalán egy talpalatnyi sincs. Marhaállományunkat egész éven át kénytelenek vagyunk a véres verejtéken szerzett méregdrága takarmányon istállózni, vagy takarmány hiányában már szopós korában olcsón eladni.

Több ízben könyörögtünk már a Veszprémi-püspökségnél, hogy segítsen fent említett nyomorult helyzetünkön, de kérelmünk mindig siket fülekre talált s az uradalom ridegen elutasított jogos és méltányos kérelmünkkel.

Mivel azonban a mai nehéz viszonyok között oly csekély földből, mint amennyi nekünk van, megélni és családot eltartani egyáltalán nem lehet s ha ezen változtatva nem lesz, az Amerikába való kivándorlás községünkből még nagyobb mérvet fog ölteni.

Ez úton kérjük meg Nagyméltóságodat, hogy a Veszprémi Püspök Úr Nagyméltóságánál kieszközölni szíveskedjék, hogy részünkre a tulajdonát képező és 147 holdat kitevő farkasgyepűi pusztát kiparcelláztatni s a falu északi részén 10—12 házhelyet a „Hallható” dűlőben — amely most fog tarvágás alá kerülni — 150 kat. hold közös legelőnek alkalmas területet — eladni szíves legyen.

Alázatos kérelmünk megújításával vagyunk a Nagyméltóságú Miniszter Úrnak

Farkasgyepűn, 1920. évi május hó 20 án

alázatos szolgái

P. H.

[Farkasgyepű község pecsétje]

Tóth Kálmán jegyző

Linniszter Imre,
Reiner Pál,
Szabadit János,
Majer András,
Fodi János,
Majer Mihály.

A földművelésügyi miniszter Rott Nándor veszprémi püspökhöz továbbította a kérvényt, de a püspök mereven elutasította a parasztok kérését. A földművelésügyi miniszterhez intézett levelében előadta azt a kívánságát, hogy „a község mezőgazdasági terjeszkedése az egész vonalon már ab ovo[1] megakadályoztassék”.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NÉPRAJZI INTÉZETE

[1] Eleve, kezdettől fogva.

14.

Balassagyarmat, 1920. augusztus 15.

„... mindaddig a fiát nem temetem el, míg nékem az elmaradott gabonát ki nem méri”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Uram!

... A következőket vagyok bátor Nagyméltóságodnak fölsorolni:

F. év augusztus hó 1-én bátyám, Szebellei Mihály Dejtár, Nógrád megyei lakosnak 11 éves János nevű fiú gyermeke elhalt. Bátyám még ugyanaz napon a r. k. plébánián bejelentette Horváth Rezső esperes úrnál fia halálát és kérte hogy szíveskedjék fiamat holnap eltemetni.

Mire Horváth Rezső esperes úr a következőként nyilatkozott: Ön Szebellei Mihály még nékem tartozik és pedig 1915. évtől évi egy hektoliter gabonával. Tehát mindaddig a fiát nem temetem el, míg nékem az elmaradott gabonát ki nem méri.

Bátyám Szebellei Mihály a következőket mondotta: Én a nagyságos esperes úrnak a jelzett idő alatt nem mérhettem a párbérbe[1] járó gabonát, mert én 1914. év október havában kimentem a harctérre, ahol 24 hónapot a hazáért harcoltam, végül fogságba kerültem, ahonnan még csak alig pár hónapja jöttem haza. Feleségem pedig gyengélkedő nő, kire kettő neveletlen gyermekemet hagytam idehaza, segélyt pedig oly keveset kapott, hogy abból képtelenség volt még meg élni is, nem az önnek járó párbért kiegyenlíteni. Feleségem csak nagynehezen tudta fenntartani önmagát és kettő gyermekemet. De amit kér esperes úr pénzben, megfizetem a temetkezésért, sőt ha kívánja duplán, mivel a párbérrel el vagyok maradva. De én jelenleg gabonát nem adhatok, mert nékem nem terem, én is mint más szegény ember uraságnál arattam részért. Az pedig oly kevés, hogy még nékem sem lesz elég. Horváth Rezső esperes úr ismét a következőként válaszolt: Nékem az mindegy! Addig a fiát nem fogom eltemetni, míg a nékem járó gabonát ki nem méri...

Mire bátyám ismételten kérte, hogy temesse el fiát... Mire Horváth Rezső esperes úr a következő intézkedést követett el: A halottnak járó harangozást betiltotta és megparancsolta a templomszolgának, hogy nem szabad a halottnak verset harangozni, ami falun nagy feltűnést keltett...

Maradtam Nagyméltóságodnak legalázatosabb szolgája

Balassagyarmaton, 1920. augusztus hó 15-én

Szebellei Sándor
hadirokkant
posta és távirda s. tiszt.

A levél befejező részében Szebellei Sándor megírta, hogy a temetést végül a segédlelkész végezte el, aki a temetési szertartás után megerősítette bátyja azon állítását, hogy az esperes valóban az elmaradt párbér miatt tagadta meg a temetést.

A miniszter kérésére Csernoch János hercegprímás vizsgálatot rendelt el, de annak eredménye nem ismeretes.

[1] A római katolikus egyházban egyházközségi adó, melyet házaspáronként állapítottak meg.

15.

Táp, 1921. július 6.

„... a még további jelentkezési kötelezettség pedig a létfenntartásunkat, megélhetésünket alapjában fogja megingatni...”

Nagyságos Alispán Úr!

Alulírott Kiss Sándor tápi lakos földműves és napszámos azon kéréssel fordulok a Nagyságos Alispán Úrhoz, hogy a csatolt községi bizonyítvány alapján, mint volt politikai fogolyra kirótt heti kétszeri jelentkezés alól felmenteni kegyeskedjék.

A jelentkezési kötelezettség úgy reám, feleségemre, mint szüleimre, akiknek eltartásáról mindezideig én gondoskodtam

és jövőben is gondoskodni legfőbb vágyam, már súlyos anyagi károsodást okozott és a még további jelentkezési kötelezettség pedig létfenntartásunkat, megélhetésünket alapjában fogja megingatni és bennünket részben ellátatlanná fog tenni.

Azon reményben, hogy Nagyságos Alispán [Úr] kérésemet meghallgatni kegyes lesz, maradtam a Nagyságos Alispán Úrhoz

Tápon, 1921. július 6.

mély alázattal

Kiss Sándor
tápi lakos

E kérvény mellékletét képező csendőrörs-jelentésből megállapítható, hogy Kiss Sándor 29 éves földműves, Tuba József 28 éves földműves és Borbély Mihály 24 éves földműves tápi lakosokat — akik még büntetve nem voltak — 1919. november 5-én délután 4 órakor tartóztatta le Varga József III. főellenőr, Varga Imre csendőr és Molnár István próbacsendőrből álló járőr. A jegyzőkönyv tanúként Pötre Dávid bíró és Kiss Dávid törvényszéki bíró, tápi lakosokat nevezi meg.
Kiss Sándort azért tartóztatták le, mert a Tanácsköztársaság ideje alatt a helyi parasztanács tagja volt.

16.

Solt, 1921. augusztus hó.

A pap végrehajtót küldött a párbérért

Őnagyméltóságos Igazságügyminiszter Úrnak

Mély alázattal fordulunk az Kegyelmes Úrhoz, ha lenne oly szíves meghallgatni bennünket. Ez a kérésünk: mink római katolikus vallású népek vagyunk, ha lenne oly szíves az Kegyelmes Úr egy kis segítséget adni, mert ez a mi plébánosunk Bozsó István igen sok párbért kér tőlünk. 1 véka búza, 1 véka árpa és 1 korona egy évre és van[nak] már köztünk olyan egyén[ek], aki[k] már 48 és 50 éves párok.

Még soha sem fizettünk gabonát és az régi párbér volt: 6 kor[ona] páronkint és most amit kér ez pedig személyenkint van, párbér 2 véka búza és 2 véka árpa és 2 kor[ona].

Persze ezt mink nem vagyunk hajlandók néki megfizetni. És kérem kiküldte az végrehajtót foglalni és mink mondtuk néki: párbérre nem szabad foglalni, mert ez nem állami adó és ő arra azt mondta, hogy néki az főszolgabíró úr adta ki parancsba. Hát kérem Méltóságos Úr, ez is járja, hogy még az pap is így csinál?

Most elmentünk hozzá és ígértünk nékije páronkint 10 koronát és nem fogadta el, hogy ő nem koldus. Erre mondtuk nékije, hogy hivasson gyűlést és majd amit ott megállapítanak, azt megfizetjük. Ő mondta, nem hívat gyűlést.

Kérjük mindannyian az Méltóságos Urat, szíveskedjen felettünk intézkedni. Kérjük mindannyian az Méltóságos Urat. Más községben öleg az régi párbér, csak Solton nem öleg?

És aki[knek] nevei itt vannak, ezek mind kilépnek az katolikus köte[lé]kből és leszünk hitfelekezet[nélkül]iek és csináljon az pap, amit akar.

Kérjük az Méltóságos Urat, minél előbb szíveskedjék intézkedni, rövid idő alatt.

Mar[ad]tunk kiváló tisztelettel,

kezét csókoljuk:

Solt, 1921. augusztus

[26 aláírás]
Solti katolikus vallású nép.

A kérvény az igazságügyi minisztertől a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, majd a váci püspökhöz került, aki „jogérvényes"-nek ismerte el a párbérjárandóságot, melyet az 1841 október 12-én tartott utolsó canonica visitatio[1] a következőképpen állapított meg:

„Párbér fejében veend a plébános úr — minden solti, dunavecsei és vécseifalvai jobbágy házaspártul fél pozsonyi mérő búzát és fél pozsonyi mérő zabot, itt is kiszelelve és megtisztítva, vagy arányosan megszerezve; mind ezentúl pedig készpénzben 30 krt,— a zselléréktül és új magyaroktul mindazáltal a két rendű tartozásnak rovására csupán 2 Frtot."

Az egyház nem volt hajlandó megszüntetni, sőt mérsékelni sem a feudalizmusnak ezt a jellegzetes maradványát. Az pedig, hogy nem az érvényben levő mértékegységben, hanem a száz évvel korábban érvényben volt „pozsonyi mérő"-ben állapították meg a párbért — visszaélésre adott alkalmat —, fokozta a parasztság nyomorát.

[1] Egyházlátogatás, egyházi vizsgálat.

17.

Nagyszénás, 1922. [február hó]

„. . . szaladgálok fűhöz-fához, de senki nem akar velem szóba állni"

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!

Alulírott ezen kéréssel esedezem a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrhoz, méltóztassék ezen kérésem teljesíteni.

1921. év szeptember 4-én szerződést kötöttem mint gazdasági cseléd, mint kertész nagyságos Reck Géza csorvási földbirtokos lakossal az 1922. évre, de az illető földbirtokostól 1921. év november havában levelet kaptam, amelyben azt írja, hogy vegyem tudomásul, hogy 1922. év január 1-től ő nála alkalmazva nem leszek, és semmiféle okmegadás nem volt. Mivel én a szerződés fölbontását nem tartottam érvényesnek, Szarvason az elsőfokú hatósághoz fordultam panasszal. Ott azt jelentették ki, hogy csakis valamelyik ügyvéd megbízásával vehető fel a panasz.

Elmentem kérem egy ügyvédhez, hogy megbízzam. Az ügyvéd azt mondta, hogy a panaszt nem veheti fel. Kérdeztem, miért? Erre azt felelte, nem veheti fel, mert én cseléd vagyok.

Elmentem másik ügyvédhez. Ott szintén így fogadtak. Újra elmentem a szarvasi elsőfokú hatósághoz. Akkor azt jelentették ki, hogy ezen panaszt csak Orosházán veszik fel.

Elmentem az orosházi elsőfokú hatósághoz. Ott szintén azt jelentették ki, amit Szarvason. Ott is elmentem egy ügyvédhez, aki azt a kijelentést tette, hogy azért nem veszi fel a panaszt, mert én cseléd vagyok és nincs pénzem, hogy őneki fizetni tudjak.

Újra elmentem az orosházi elsőfokú hatósághoz, illetve főszolgabírósághoz, ahol megint azt jelentették ki, hogy ők akkor nem tudják mit csináljak.

Azóta szaladgálok fűhöz-fához, de senki nem akar velem szóba állni.

Aki pedig 1921. év december 31-ig volt munkaadóm, az azt mondta nekem szilveszter napján, hogyha a lakásból nem megyek ki, akkor ő kidobáltat . . . Betartotta a szavát és 1922. év február 14-én kidobált a lakásból.

Ezután kérem a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Urat, méltóztassék Reck Géza csorvási lakos ellen a cseléd törvényeket alkalmazni, vagyis az 1907. évi XLV. törvénycikk szabályozásáról, III-ik fejezet 17. paragrafus, második bekezdést ellene alkalmazni és őt arra kötelezni, hogy lakást adjon és a félévi béremet fizesse meg. A lakásból-kidobálás alkalmával történt kárt szintén ő fizesse meg és kérem Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Urat, engem értesíteni.

Alázatos szolgája

Pallus Pál
Nagyszénás
Cifra-major

A Földművelésügyi Minisztérium Pallus Pál panaszát azzal az ürüggyel utasította el, hogy az „későn" érkezett — mivel a törvényes fellebbezési határidő lejárt.

18.

Vértes, 1922. március 1.

„. . . minden holdra 5—6 napot kell szolgálni az uradalom felszólítására bármely percen . . ."

Nagyméltóságú

Magyar Királyi Népjóléti Miniszter Úr!

Alulírott község földnélküli szegény néposztálya teljes bizalommal az alábbi panaszát terjeszti Nagyméltóságod kegyes színe elé:

Vértes község területén lakó földnélküli szegény néposztályhoz tartozó munkásemberek a közelgő tavaszi munkálatokra a létfenntartás érdekében munkát óhajt[anak] biztosítani, dolgozni akar[nak].

Községünkben lakó — a háborút megelőző években feles vagy harmados tengeri földet kiosztó — kisebb gazdákat felkértük, hogy továbbra is becsülettel fogjuk munkálni földjüket felébe vagy harmadába. A válasz az, hogy ami van bevetem, és leg-

feljebb két napszámos igénybevételével magam és családom megmunkálja.

Nagyobb uradalmaknál — akiknek 100 holdon felüli birtokuk van — jelentkezve azon választ nyertük, hogy adnak tengeri földet, de minden holdra 5—6 napot kell szolgálni az uradalom feszólítására bármely percen és ekkor a megmunkált föld, illetve tengeri termés harmados lesz, ha nem szolgál rá 5—6 napot úgy negyed, vagy ötödrésze a keserves munkájának a bére.

Nem akarunk másnak panaszkodni, csak alázatosan kérjük Nagyméltóságodat — mint a népjólétek atyját — méltóztassék odahatni, hogy ebben az országban ne csak egyesek, hanem az összes dologra képes emberiség véres verejtékének gyümölcsét élvezhesse, minden mellékes rosszindulat vagy gondolatok nélkül.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Méltóztassék panaszunkat figyelembe venni és értesíttetni, hogy milyen módon biztosítsuk magunk és családunk megélhetését?

Kérésünk meghallgatása reményében maradtunk Nagyméltóságodnak

Vértes, (Bihar m.) 1922. év március hó 1-én

legalázatosabb szolgái:

Szakács Ferenc, Bala József, Csiszár György, Orvos Imre, Balázs Ferenc [és 133 aláírás]

Fentiek hiteléül: Vértes, 1922. március 6. Nagy Kálmán j[egy]ző, Kovács Miklós bíró.

A földnélküli szegényparasztok, amikor reszkető kézzel a kérvény alá kanyarították nevüket, abban reménykedtek, hogy ha a miniszter tudomást szerez nehéz helyzetükről, talán még segíteni is fog rajtuk. Bizonyára sokáig várták a pesti postát, de kérvényükre a válasz sohasem érkezett meg.

Kérvényük hónapokig hevert olvasatlanul a minisztériumban, míg végül megállapították, hogy a nép jólétének elősegítése — a szegényeken való segítés — nem tartozik a népjóléti miniszter hatáskörébe és megküldték a Földművelésügyi Minisztériumnak, ahol egy fél esztendő múlva intézkedés nélkül irattárba helyezték.

19.

Endrőd, 1922. július 2.

„. . . osztálysorsunk, hogy még csak dologért is esedezzünk”

A Járási Mezőgazdasági Bizottság Vezetőségének

Gyoma.

A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének Endrőd, mindkét helyi csoport tagjai, akik az Endrőd összmunkássága nevében az alábbi kéréssel fordulnak a tisztelt vezetőséghöz:

1. Köztudomású, hogy Endrőd 14 538 lakosságának 70 %-a bérmunkás, akik utalva vannak a mindennapi kenyerük beszerzését napszámolás, vagy más ehhez hasonló módon beszerezni családjuk részére.

2. Köztudomású, hogy az endrődi határ területén belül a munkásságnak csak 5 %-a keresheti családjának az évi kenyerét, 95 %-a kénytelen volna idegen határakba vándorolni kenyérkereső munkára. Fájdalom, a múlt évi egyik miniszteri rendelet[1] ezt is lehetetlenné tette. Ma a még 95 %-ból csak 15 % nyert aratási elhelyezést a szomszédos határakban. 80 % még mindig munka nélkül van.

3. Az éhség veszedelmének elkerülése szempontjából ajánlatos volna olyképpen megoldani a kérdést, hogy a járási mezőgazdasági bizottság vezetősége lépjen érintkezésbe úgy a termelőkkel, mint a géptulajdonosokkal, hogy az aratás nélkül maradt földmunkások a gépeknél megfelelő percent ellenében nyernének elhelyezést, és úgy békés megegyezést hozzon létre a munkaadók és munkások között. De nem úgy értve — mint a múltban —, hogy hagyja a munkástömegeket kizsákmányolni még a géptulajdonosoktól is.

4. Abban az esetben, ha a járás mezőgazdasági bizottságának nem állna módjában mind ezek felett intézkedni, kérjük szíveskedjen a megyei bizottság elé terjeszteni.

Kérjük szíveskedjenek odahatni, hogy békességgel és munkájá-

[1] A mezőgazdasági munkások foglalkoztatásával kapcsolatos földművelésügyi miniszteri körrendeleteket lásd az Országos Levéltár, Földművelődésügyi Minisztérium Levéltára, 1921-62. tétel iratai között.

val kereshesse meg minden munkás a kenyerének legalábbis egy részét, mert nem leszünk képesek még egy éven át hallgatni, egyes bürokratikus szellemű egyén[ek]nek elhallgatni a mindenféle dologtalansággal való lebecsülést, amit tettek, amikor éhező családjaink részére lisztet kértünk. Nem! Mi dolgozni akarunk, munkások vagyunk, akiknek bár csak osztálysorsunk, hogy még csak dologért is esedezzünk.

Azzal a reménnyel, hogy kérésünk kedvező elintézést nyer, maradunk az ország dolgozó munkásai egyetemlegesen

Endrőd, 1922. július 2.

az összes munkásság nevében

Hunya István.

A munkanélküli mezőgazdasági munkások elhelyezése érdekében nem történt intézkedés.

20.

Érsekvadkert, 1922. [december hó]

A cselédek még pénzen sem vehetnek tejet

Mélyen tisztelt Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Alázattal fordulunk a Nagyméltóságú Minisztériumhoz.

Érsekvadkert uradalmában levő cselédség olyan helyzetben vagyunk, hogy tejhez nem juthatunk pénzért sem, mert az uraság a cselédségtől elvonta a tejet. Ő a tejet pénzért adja el, nekünk pedig egy évre fizet a tejért 400, azaz négyszáz koronát, miért azt lehet mondani, hogy nem bírunk venni 10 liter tejet egy évben. Nagy alázattal kérjük Nagyméltóságos Minisztériumot, legyenek méltányosak a kérésünket meghallgatni és elintézni, mert mi szegény cselédek ilyen drága világban zsírhoz sem juthatunk, mert nagyon drága.

És kérve-kérjük Nagyméltóságú Minisztériumot, hogy legyenek méltányosak irányunkban, hogy megkaphassuk szegény cselédek az uradalmunktól — melyet szolgálunk — azt a csekély tejet.

Könyörögve kérjük az összes cselédek a méltányos elintézést.

Alázatos szolgája vagyunk mindnyájan.

A balassagyarmati járás főszolgabírája 1923. február 27-én a cselédek tejellátása ügyében jelentést küldött Nógrád megye alispánjához, amelyben leírta, hogy több olyan gazdaság van Érsekvadkerten, ahol a cselédek egyáltalán nem juthatnak tejhez. A Földművelésügyi Minisztérium a cselédek érdekében nem tett semmit, a kérvényre felírták, hogy „intézkedést nem igényel" — ad/acta.

21.

Debrecen, 1923. május 7.

„. . . 180 000 katasztrális holdból lehetetlen, hogy ne jutna . . ."

Nagyméltóságú

Nagyatádi Szabó István Földmívelési Miniszter Úrnak!

Alólírottak mint a debreceni földmunkások 8-ezrének nevében bátrak vagyunk ezen pár sort Kegyelmes Urunk kezeihez juttatni. Mindazon szavak, melye[ket] küldötteink elmondottak, megfelelnek a valóságnak, mert azok, kik nem hivatásos mezőgazdasági munkások, feles és harmados tengeri földet kapják, de azok is negyedén és ötödén.

Itt a takarás, de még egyikőnknek sincs [munka] vállalva, mert munkaadóink idegeneket szerződtet[nek]. Kegyelmes Urunk rendeletében pedig érthetően ki volt írva, hogy törekedjenek a régi rendszer visszaállítására, melyben benne van az is, hogy elsősorban helybeli munkásokkal végeztessék a munkát, kiknek sem földjük sem magoknak aratni valójuk nincsen.

Továbbá pedig milyen jelentést küldött Debrecen város elöljárósága április 30-ig, midőn az egyesület elnökségét nem is értesítette a rendeletben foglalt aratási feltételekről. 1920, 1921, 1922, 1923-ban is rendeletek jelentek meg, de munkaadóink ezzel szemben is idegenekkel dolgoztatnak, mi pedig ragaszkodunk Kegyelmes Urunk kibocsátott rendeletének minden pontjához, épp úgy egyesületünk alapszabályai pontjához is, melyben 4. §. *a)* pontjában az van, hogy az egyesület területén felkínálkozó gazdasági munkaalkalmakat tagjai számára biztosítani igyekszik.

Továbbá pedig a lakás kérdés. A háztulajdonosoknak bosszúálló fegyver van a kezükben a lakók iránt és ezek is ki akarják a munkásokat a megélhetés kategóriájából vonni, mert ha vala-

mék munkásnak tehetsége volna is, hogy valami jószágot tartson, nem engednek egy csirkefiat sem tartani, mert még azt a helyet is, ahol ki és bejár, irigylik a munkásembertől.

Továbbá pedig a földreform kérdése itt meg van akadva. Sem házhely, sem járadék, sem örökbérletből a mai napig semmi sincs. Így van a debreceni földmunkás és napszámos mindenből kiszorítva, pedig 180 000 katasztrális holdból lehetetlen, hogy ne jutna, pedig az Országos Földbirtokrendező Bíróságtól részünkre is megérkezett a házhely- és a földhözjuttatás iránti kérvényünk, de mindezideig függőben van.

Várjuk a Kegyelmes Urunk által újonnan alkotott novella gyorsított törvénnyé emelését és végrehajtását...

Maradunk mély tisztelettel és hazafias üdvözlettel

Debrecen, 1923. máj. 7-én.

alázatos szolgái	Dobi János,
Harsányi János,	Lada István,
Bujdosó András,	Pataki István,
N. Szabó Sándor,	Magyar János,
Kovács István,	Vass János,
Végh Antal,	Kállai Sándor,
Tóth Mihály,	Illés Lajos.

A Földművelésügyi Minisztérium nem válaszolt a debreceni munkanélküli munkásoknak — kérvényüket intézkedés nélkül irattárba helyezték.

22.

Kistálya, 1923. [május hó]

„...éhen halunk, ha nem tudunk nyári munkára menni...”

Nagyméltóságú Miniszter Úr, Kegyelmes Urunk!

Alulírott azon alázatos kérésemmel járulok Nagyméltóságod[hoz], hogy kegyeskedjen meghallgatni a szegény családos embereknek a súlyos panaszát, mert Kistálya községibe még vagyunk 40 vagy 50 munkás nyári munka nélkül, akiket már most is az éhhalál kisztet.

Hát nagyon szépen könyörgünk a Nagyméltóságú Kegyelmes Úrhoz, hogy kegyeskedjen a mi nehéz sorsainkon intézkedni, mert éhen halunk, ha nem tudunk nyári munkára menni, mert itt nem tudunk még napszámra se menni.

Hát nagy alázattal könyörgünk a Nagyméltóságú Kegyelmes Urunkhoz, hogy mink bármi munkára hajlandók vagyunk leszerződni, ha van hely, ahol felfogadnak és én felelősséget vállalok érte, hogy ilyen becsületes és józan munkásokat nem lehet feltalálni Magyarországon sem csak itt, mert én ismerem a munkásokat.

És azt is tudatom a Nagyméltóságú Kegyelmes Úrral, hogy a mezőhegyesi ménesbirtokba még lehet alkalmazni, mert abban a nagybirtokban ez a 40 vagy 50 munkás nagyon elkelő.

És még egyszer szavamat megismételve felelek a munkásokért. És azon az alapon mink is leszerződünk, mint a mezőkövesdi csapat van. Vagy ha más uradalomban kegyeskedik alkalmazni, mink hajlandók vagyunk beszerződni bármi munkára és ha kellünk, még hét hónapra is leszerződünk.

Ezen kérésünket megismételve maradunk a legalázatosabb szolgája

Szuromi István
Kistályán

és mégegyszer könyörgünk a Nagyméltóságú Kegyelmes Úr[hoz], hogy méltóztasson értesíteni, akár lesz helyünk, akár nem, mert már az éhségben halunk meg.

És szombatig rá várunk és még azt is tudatom a Nagyméltóságú Kegyelmes Úrral, hogy már mindenfele betudattuk és sehol sem kapunk helyet nyári munkára.

Címem: alsóparti Szuromi István Kistályán, Borsod m. Posta helyben.

Még nyáron sem tudtak munkát kapni a mezőgazdasági munkások, a minisztérium sem segítette elő elhelyezkedésüket. A kérvényt ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

23.

Alsóhernád, 1923. június 10.

„. . . a kiuzsorázó uraság szeszélye hány-vet tetszése szerint és a legnagyobb nyomorba kerget”

Tekintetes Kisbirtokosok és Földbérlők Szövetségének

Kecskemét.

Tisztelettel alulírottak már egy ízben beadtuk panaszunkat, illetőleg kérelmünket, de még orvoslás nincs, azért kérjük, hogy most újból előadandó panaszunkat illetékes helyre juttatni szíveskedjék.

Alulírottak Steinherz Adolf alsóhernádi birtokán vagyunk szőlőkapások. Minket 1922. év elején csábított ide Horváth Ferenc. Gazdája által fűt, fát, minden jót ígért és saját költségén hozatott el Zala megyéből és 1922-ben valamivel jobb szerződésünk is volt, mint most. Most azonban dacára, hogy a megélhetés tízszerte nehezebb mint volt egy év előtt, a fizetésünk nemhogy javult volna, hanem még romlott. Aki pedig ezt a szerződést nem akarta elfogadni és vissza akart menni Zalába, annak nem adott vissza útiköltséget, úgy, hogy egy társunknak Kovács Kálmánnak, akit 1923. év elején eleresztett és az ott elhelyezkedni nem tudott, haza kellett mennie Zalába, a vasúti fuvarbér fejében összes bútorait elárverezték.

Fizetésünk most is csak az, sőt még kevesebb, mint 1922-ben volt, vagyis minden hold szőlő után 100 kg rozs, 22 kg tiszta liszt, 5 kg szalonna, 5 liter bor, 3400 korona készpénz. Ezt májusban felemelte 6000 K-ra. Ellenben tavaly volt 150 kg rozsunk, szabad fűtőnk, de már az idén ezt nem adta meg, hanem a fűtőanyagot részes kitermelés mellett kell megkeresnünk. Így azután napszámmal sem sokat szerezhetünk, mert sok időnket elfoglal a fahordás, hogy tüzelőt szerezzünk.

Persze könnyen beszélt velünk, mert haza nem mehettünk, másutt a környéken pedig munkát nem kaptunk . . . Csépelni napszámért vagyunk kötelesek és nem részért, így a cséplés 2 napig tartván, mit sem keresünk, pedig nekünk gabonára van szükségünk, mert egy-egy kisebb családra kapás 4—5 hold szőlőt kap megmunkálásra, már pedig 4—5 mázsa gabonából nem lehet egész évben megélni.

Szalonnát tavaly is, az idén is büdöset adott, amit az idén csak az fogadott el, aki már nem tudott magán másképp segíteni.

A kapás családok legtöbbje már hetek óta kenyér és élelem nélkül van, a szőlőmunkát pedig teljesíteni kell. A vége az lesz, hogy a szőlőt neki potom áron bemunkáljuk és mi kenyér és lakás nélkül maradunk, mert szerződés szerint a szőlőfedést november 15-ig be kell fejeznünk és ekkor a lakást elhagynunk. Így télire lakás és kenyér nélkül maradunk.

Tavaly a szüretet november 8-án fejeztük be. Szeptember 22-től minden családból egy kapás november 8-ig ingyen dolgozott és így november 15-ig nem tudtuk a szőlőt befedni, akkor pedig lefagyott. Ezért többektől fedési költségekre egy bizonyos összeget levont.

1922. májusban a községi elöljáróság felhívta a közönséget föld iránti igényének bejelentésére. Itt is az összes kapások és több cseléd bejelentették igényüket, de ő úgy a kapásokat, mint a cselédeket töröltette a községházán a jelentkezők közül, pedig most már mi is itt akarunk letelepedni, mert Zalába nem bírunk visszaköltözni.

Ezen panaszaink sürgős orvoslását kérjük, mert jelenlegi fizetésünkből megélni nem tudunk, föld nélkül pedig csak lézengő nincstelenek vagyunk, akiket a kiuzsorázó uraság szeszélye hány-vet tetszése szerint és a legnagyobb nyomorba kerget.

Teljes tisztelettel

Alsóhernád, — Pest m. 1923. június 10-én.

Kérjük a bizottság sürgős kiszállását, mert a helyzetünk már teljesen elviselhetetlen. Értesítést kérünk sürgősen, hogy mihez tartsuk magunkat.

Az alsóhernádi összes kapások nevében:

Tóth József,
Németh István.

Mivel levelükre választ nem kaptak, 1923. november 29-én kérvényt írtak a földművelésügyi miniszterhez. Keserű szavakkal panaszolták, hogy már megkapták a kilakoltatásukat elrendelő bírósági végzést is.

A minisztérium nem nyújtott támogatást, nem is válaszolt kérvényükre.

24.

Tárnok, 1923. [december hó]

A megváltási árat befizették, de a házhelyet nem kapták meg

Magyar Királyi Földmívelési Minisztérium!

Alulírottak alázatos kérelemmel járulunk a fenti cím kegyes színe elé:

Amennyiben Fejér megye Tárnok községi földigénylők részéről bátorkodunk a következő sérelmeinket felsorolni és ezeknek orvoslásáért esedezni.

Községünkhöz tartozandó Üszögi Nagy Sándor birtokából földnélküliek részére a fenti cím rendelet[e] értelmében 200 hold föld kerülne szétosztásra, amelyre mink igényt tartunk. Miután szegény földmíves[ek] és földnélküliek vagyunk és föld után ragaszkodunk.

Minekután 1600 négyszögöl után 40 000 koronát beszedtek tőlünk azzal a kikötéssel, hogy ezen összeget 48 órán [belül] minden egyes [földigénylő] fizesse be, aki nem tud befizetni, az a jogtól elesik, amennyiben befizettük és ennek hivatalos elismervényét is kaptuk, amivel igazolni tudjuk és azon megjegyzéssel, hogy folyó évi október közepe felé a föld ki lesz osztva, amennyiben eredményt még ez ideig nem láttunk, mert az uradalom oly kijelentéssel áll velünk szemben, hogy csak egyeseknek hajlandó adni, de csak kishaszonbérbe és azt is, ami a legrosszabb föld és legmesszebb eső részén a falutól.

Azt szeretnénk tudni, a pénzbeszedés jogos-e? Miután földművelő napszámosok nagyobb része oly módon ezen összeget csak olyformán tudta megfizetni, [hogy] kölcsönre és kamatra vették föl a pénzt. Most az összes befizetők a legmagasabb osztályhoz fordulunk, hogy szíveskedjenek közbenjárni, hogy a jegyzett földmennyiség igazságosan és mihamarább kezünkhöz kerüljön, mert csak úgy tudjuk a pénzünk értékét használni. Nehogy úgy járjunk, mint a házhelyekkel. Azokra is már 2 évvel ezelőtt befizettünk és még a helyét sem tudjuk, hogy hol is akar lenni.

Türelmetlen a nép annyiból is, hogy ügyvédet is fogadtak és mindig még semmi eredményt nem nyertünk. És most még különösen, amennyiben 40 000 meg egyesek[nek] 60 000 koronákat kellett befizetni. Most ezt már a szegény nép igen nagyon

sínyli és csakis azért is bátrak vagyunk a föld vagy a pénzünk iránt érdeklődni...

Mink a legnagyobb összeget a környékben fizettük és mégis igen nagy akadályok merülnek fel nálunk.

Továbbá legnagyobb alázattal felkérjük a Kegyelmes Földmívelésügyi Miniszter Urat, szíveskednék úgy az uradalmat, mint a földelosztó Bíróságot[1] arra utasítani, hogy mihamarább az ügynek végét vetné és már erre is rákerülhetne a sor, hogy az uradalmi intéző nem mondja már többé, hogy a föld csak [akkor] lesz szétosztva, amikor ő akarja és azok a darabok, amelyeket ő ki fog jelölni, mert ő olyan darab földeket jelöl, ami mocsaras és hasznavehetetlen, amennyiben ebben az évben is kukorica földet ott adott, de csak május derekán tudtunk oda belépni. Mikor már máshol kapálás volt, ott még akkor csak vetettek és azért nem is lehet semmifélére használni, igen tarackos és vizes. Ennek a darab földnek a neve maga bizonyítja, hogy hasznavehetetlen, mert a nevét adós táblának ismerjük mióta élünk.

Ezzel kérésünk megismétlésével sürgős és kedvező elintézését várjuk a kegyelmes Magyar Királyi Földmívelésügyi Miniszter Úrtól.

Legalázatosabb szolgái: mint Fejér megye Tárnok községi földnélküliek részéről a következők:

Muskovits Mihály megbízott s. k.
és 17 társa.

P H

[Földművelésügyi Minisztérium
pecsétje]

Fejér megye gazdasági felügyelője az ügyben 1924. január 21-én jegyzőkönyvet vett fel, amely megállapítja, hogy a házhelyekhez azért nem jutottak hozzá a tárnoki igénylők, mert nagyobb részüknek nincs pénze, márpedig a Kuria vegyes bírósága határozata értelmében a megváltás feltétele a □-kénti 2 kg búza azonnali fizetése volt.

Az eredeti kérvényt a földművelésügyi miniszter megküldte az Országos Földbirtokrendező Bíróságnak, amely tárgyalás végett kiadta a tárgyaló bizottság vezetőjének. Ezek után a Földművelésügyi Minisztérium az üggyel nem foglalkozott tovább, az ügyiratot irattárba helyezte.

[1] Országos Földbirtokrendező Bíróságot.

25.

Kaszaper, 1924. január 30.

A nagybérlő csak uzsora áron ad kishaszonbérletet

Méltóságos Báró Úr!

Az O. F. B.-hez benyújtandó kérvényünk támogatása céljából bátorkodunk felhívni, hogy a jelzett hitbizomány jelenlegi bérlői: 1. Az aradi ingatlanforgalmi és parcellázó bank, kinek csak mellékjövedelmi forrás a bérlet, 2. Hrabovszky Pál, kinek 300 hold örök föld és B[ékés]csabán 4—5 háza van, szintén csak mint mellékjövedelmi forrás az általa ez idő szerint 1750 kishold bérlet, melyet biztos tudomásunk szerint 120 kg búzáért bírja kat. holdanként. És ezen olcsó bérletért bíró-földet szorult helyzetünket kihasználva oly uzsora módon adja ki a reá szoruló munkásoknak, hogy azt elfogadni képtelenség. Mert ha egy erősebb családnak 4 hold tengeri földet kiad negyedéből, úgy ugyanazt a családot kötelezi másik 4 hold tengeri megművelésére is, ezt azonban nyolcadán, tehát hatodos a tengeri szár nélkül. Az aratást a következőkép adja: 100 q-ból tíz a munkásoké, ezért tartoznak a munkások az összes kalászost levágni, behordani és elcsépelni. Szalmát, pelyvát azonban nem ad. Mivel tüzel tehát a szegény munkás, ha semmit se kap.

Amit ezelőtt feles mívelésnek neveztek, azt Hrabovszky Pál ötödén adja, ti. a kalászost, ebből az ötöd részből adja ki még a munkálatain felül a cséplőrészt is.

A hagymatermelők, kik a folyó évben ott akarnak hagymát termelni, a következőkép állapodtak meg a kényszer hatása alatt:

A dughagymát a munkás mint sajátját adja és a megtermett hagyma harmados lesz. A bérleten lévő kertész lakásokban, kik ezelőtt Faragó Lajos bakos társunk kertészei voltak, valamint azok is, kik ezután lesznek kénytelen[ek] oda menni, házbért fognak fizetni, és minden tyúk után 10 db tojást, és 5 db vágni való csirkét tartoznak Hrabovszkynak beszolgáltatni. Ha ezt természetben nem tudják beszolgáltatni, úgy azt pénzért kell megvenni.

Az aradi parcellázó bank, mely a birtokból 750 kisholdat bír, nem emelünk ellene panaszt a munkabért illetőleg, csak annyiban, hogy az új községi lakosokat teljesen mellőzi. Nagybánhegyesről és Tótkomlósról szerzi be a munkásokat. Magunkat méltóságos báró úr további kegyes jó indulatába ajánlva vagyunk

Kaszaper, 1924. jan. 30-án

Mély tisztelettel
Kiss Béla,
Besenyi Mihály.

Ezt a levelet báró Urbán Péter képviselő a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, ahol azzal az indokolással, hogy az ügyben az Országos Földbirtokrendező Bíróságtól „semmiféle megkeresés nem érkezett" intézkedés nélkül irattárba helyezték.

26.

Hatvan, 1924. március hó.

„. . . a földosztási eljárás már 3-ik éve tartja állandó izgalomban a lakosságot . . ."

Méltóságos Országos Földbirtokrendező Bíróság

Budapest

Alulírottak azon alázatos kérelemmel fordulunk a Méltóságos Bírósághoz, kegyeskednék nekünk segítségünkre lenni, hogy az 1923. év augusztus hó végén megtett javaslat alapján 1923. év december hó 5. és 7-én jóváhagyott ítéletben megszabott kiosztásra ítélt területeket még e tavaszon használatba vehetnénk.

Alázatos kérésünk támogatására fölemlítjük, hogy az ítéletben az átadásra vonatkozó rendelkezést az uradalom képviseletei akként értelmezik, hogy ők októberben kötelesek csak a területeket átadni.

Mi pedig az ítélet rendelkezései alapján többször megkíséreltük az uradalom képviseleteivel az egyezségi tárgyalást, hogy az őszi szántásdíjakat megállapítanák, ennek megfizetése ellenében birtokba szerettük volna venni a földeket, amennyiben szerintünk semmiféle akadálya nincsen annak, hogy a tavaszon birtokba ne vehetnénk a megítélt földeket, mert nagy része teljesen munkálatlan, a másik kb. $^2/_3$ része ősszel van egyszer megszántva és körülbelül csak mintegy 20—25 hold van őszi búzával elvetve.

Az uradalmak képviseletei — hivatkozva az ítéletnek az átadásra vonatkozó rendelkezéseire — nem hajlandók a szántásdíj megállapítására velünk tárgyalásba bocsátkozni és amint kifejezésre is juttatták, hogy ezen a tavaszon nem hajlandók többet mint 100 vagy legföljebb 150 holdat átadni...

Községünkben a földosztási eljárás már 3-ik éve tartja állandó izgalomban a lakosságot...

Most pedig mikor már mindenki remélte, hogy legkésőbb e tavaszon birtokba vehetik a megítélt földterületet, mert a javaslat már az elmúlt augusztusban megtétetett, és ennek ellenére az uradalom nem hajlandó csak őszre a leadandó területeket átadni. Az uradalom eme eljárása a legmesszebbmenő elkeseredést keltette lakosságunkban.

Mivel a már majdnem 4. éves eljárás után a tavaszon való birtok[ba]lépés nagyban hozzájárulna a végsőkig ment elkeseredés lecsillapítására, mindezek alapján nagyban kérnénk alázatos kérésünk meghallgatását és nagybecsű támogatásukat ahhoz, hogy az uradalom ellenzése dacára, használatához juthatnánk a megítélt földeknek még ezen a tavaszon. Alázatos kérésünket megismételve maradunk

Hatvanban, 1924. március hó

alázatos szolgája:
Juhász János.

Juhász János 1924. március 10-én hasonló szövegű kérvényt küldött a Földművelésügyi Minisztériumhoz is, melyet intézkedés nélkül irattárba helyeztek.

27.

Kopárpuszta, 1924. március 26.

„Földönfutókká tettek bennünket...”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

A legmélyebb alázattal alulírott 56 társam nevében is az alábbi panasszal bátorkodom Kegyelmes Uram elé járulni.

Mindannyian a marcali járáshoz tartozó Kopárpusztán

vagyunk cselédi minőségben alkalmazva... Annak idején igénylőként jelentkeztünk. Kizárási ok fenn nem forgása dacára is közülünk alig néhányan jutottak 1—3 hold földhöz. Mi a bizottsági eljárást sérelmesnek tartván az ide mellékelt postai feladóvevény dátuma szerinti időben az OFB-hez mindannyiunk földhöz és legelőhöz juttatása érdekében póteljárás elrendelése iránt kérvényt nyújtottunk be.

Kérvényünk a mai napig sem nyert elintézést, valószínűen a hatósági informálódás alkalmával az ellenérdekűek részéről adott kedvezőtlen válasz miatt. Esengve és türelemvesztetten vártuk az intézkedést, de e pillanatban már kénytelenek vagyunk Kegyelmes Urunkhoz panasszal fordulni annál is inkább, mert *igénylőként jelentkezésünk miatt bosszúból nagyrészünket megfosztottak kenyerünktől.*

Földönfutókká tettek bennünket nagyszámú családjainkkal, s most még azzal is fenyegetnek bennünket, hogy április hó 24-én a lakásból is ki köll hurcolkodnunk az Isten szabad ege alá, jól lehet ugyanakkor 3 óriási munkásház marad teljesen üresen. Azt is értésünkre adták, hogy még aratási munkára sem alkalmaznak bennünket.

Reménytelenül a legsötétebb jövővel nézünk farkasszemet. Rajtunk immáron csak Kegyelmes Urunk nagylelkűsége segíthet.

Arra bátorkodunk az előadottak alapján Kegyelmes Urunkat alázattal kérni, hogy Simon Ferenc és társai nevében az OFB-hez benyújtott kérelmünk kedvező elintézése érdekében közrehatni s munkaadóink által kilátásba helyezett kilakoltatásunkat sürgősen megakadályozni és ha amennyiben lehetséges, a közülünk elbocsájtottaknak szolgálatukba visszahelyezését elrendelni kegyeskedjék.

Kegyelmes Urunknak hódolattal vagyunk

alázatos szolgái:
Arch István és
56 társa.

Kopárpuszta, 1924. III. 26.

TUDOMÁNYEGYETEM NÉPRAJZI INTÉZETE

A földművelésügyi miniszter ez ügyben tájékozódott Somogy megye alispánjánál, de nem segített a bajbajutott cselédeken. Kérvényükre felírták, hogy „intézkedést nem igényel” és ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

28.

Füzesabony, 1924. május 26.

A munkabérek oly alacsonyak, hogy abból a családos munkás nem tud megélni

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mi alulírott füzesabonyi földmunkások mély tisztelettel kérjük, méltóztassék a Miniszter Úrnak az 1923. évi törvénycikkben lefektetett jogánál fogva járásunk területén a mezőgazdaságban fizethető legkisebb napszámbéreket elrendelni.

Kérelmünket a következőkben indokoljuk:

Községünk területén a mezőgazdasági munkabérek olyan alacsonyak, hogy abból a családos munkás megélni képtelen. Hogy adatokkal szolgáljunk, pl. másfél héttel ezelőtt az érseki uradalom még csak 10 000 korona napszámot fizetett felnőtt férfiaknak. Jelenleg szénakaszálásért 8 kg búzát fizet magyar holdanként. Az érseki uradalomban dolgozik mintegy 120 summás is, akiknek havi járandóságuk 100 kg búza és 1 kg szalonna. Az alacsony fizetés miatt ezek a munkások a múlt héten már annyira el voltak keseredve, hogy egyenként szöktek meg a munkából s a csendőrök szedték össze őket. Az uradalom cselédsége sincs jobb helyzetben. Akik már 40—45 évet töltöttek az uradalom szolgálatában s kora ifjúságuktól fogva ott vannak, most miután munkabírásuk csökkent, ezeknek csak háromnegyedrésznyi bért fizet. Ilyen helyzetben van Perge István cseléd és még többen.

Ezek alapján kérjük Nagyméltóságod sürgős intézkedését, mely után maradtunk

Füzesabony, 1924. május 26-án

Alázatos tisztelettel:

Kerekes Sándor,
Bágyi János,
Majcsák János,
Sári András
[és 16 aláírás]

A Földművelésügyi Minisztérium a munkabérek megjavítása ügyében nem intézkedett, mivel sem a mezőgazdasági kamara, sem a gazdasági felügyelőség nem javasolta a legkisebb napszámbérek megállapítását. — A kérvényt irattárba helyezték anélkül, hogy a munkásoknak válaszoltak volna.

29.

Hencse, 1924. [november hó]

Az uradalmi intéző „... ostorral vágta, a kutyájával pedig haraptatta és arcul csapdosta ...” a summásokat

Nagyméltóságú Földművelésügyi Minisztérium

Budapest.

Felkérem a hencsei-uradalomban dolgozó munkások részére, hogy az intézőség nem tesz eleget (!) A mezőgazdasági munkásszerződés a következőképpen szól.

1. Ápr. 1-től nov. 1-ig, hogyha a munka kívánja tovább is, dec. 1-ig. A munka már nem kívánja! A tengeri már betakarult, más sürgős munka nincs, csak a tengeriszár letakarításával tartja vissza a munkásokat ebben a rossz helyben, mert a szerződés 1. pontja diktálja, hogy rendes lakóhelyet ad. Mi csak szenvedünk egy rossz ököristállóban, csakis (!) amit nem ismerünk el lakhelynek, mert 7 és 9 fok hideg van és az nem elég baj, hanem még este pihenőre van a munkás 9 órakor és reggel már 3 órától 7 óráig a konvenciós[1] cselédek a trágyát tolják lórékocsival a lakásunkon keresztül. Ez nem éjjeli nyugalom! Ezzel a munkások éjjeli nyugalmát zavarják!

2. Amennyiben 76 munkásnak kellene elvégezni azt a munkát, azt elvégezteti 54 munkással 76 személy munkáját, annyiban követeljük 54 munkás a 76 munkás bérét!

Panaszunkban megemlítjük azt is, hogy az uradalmi intézőség

---

[1] Szerződéses (külső gazdasági) cselédek, akik valamely gazdaságban „személyes és folytonos szolgálatokat” bérért teljesítettek legalább egy hónapon keresztül. A konvenciós cselédek munkaviszonyában maradtak fenn a legteljesebb mértékben a feudális maradványok. Feudális maradvány volt maga a cselédszerződés is, amely a cseléd költözködési szabadságát is korlátozta. A cselédtörvény (1907: XLV. t. c.) szerint „... a cselédnek sem ünnep-, sem vasárnapokon, annál kevésbé munkanapon szolgálati helyéről engedelem nélkül távoznia nem szabad!”

kényszerítette a megszökésre és jogtalanul elbocsátotta (!) a megmaradt munkásokat pedig ostorral vágta, a kutyájával pedig haraptatta és arcul csapdosta, erkölcstelen szavakkal illette őket! Ezek után azokkal a szavakkal védekezik, hogy ő ellene hiába fordulnak bármilyen magas hivatalhoz! Neki nem árthat senki!!

Nagyon szeretnénk kérésünk után meggyőződni arról, hogy az intézőségnek árthat-e a Nagyméltóságú Miniszteri Hivatal?

3. Az intézőség saját személyétől (!) úgy vagyunk informálva, hogy a munkásoktól az egyiktől 6, a másiktól 10—20 kg búzát fog le, holott ő fizet körülbelül 3 kg gabonát, azt is felerészben rozsot, felerészben búzát. Akkor, hogy foghat le naponta 10 és 15 kg búzát?

Nagyméltóságú Minisztériumot kérve-kérjük szíveskedjék pártfogás alá venni kérésünket.

Maradtunk alázatos szolgái

Hencsei munkás-csoport,
Márffy-uradalom.

Felső utasításra a kadarkuti főjegyző meglátogatta a hencsei urat dalmat és a kaposvári főszolgabíróhoz intézett jelentésében az intéző-védelmébe vette. A jegyző szerint a munkások valóban istállóban vannak elhelyezve, de az „...*csak annyiban nevezhető istállónak, mert benne jászol van...*"

A földművelésügyi miniszter a munkások érdekében nem tett semmit.

30.

Felsőjózsa, 1925. március 10.

„...az arató és tengeriültetőgép sok szegény embertől elvette a kenyeret...”

Mélyen tisztelt 1925. III. 10.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Alulírott alázattal kérem e pár sorom áttekintését, amelyben kérem az alsó- és felsőjózsai földmunkások, munkanélküliek nevében.

Bátor vagyok a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Úrhoz fordulni az alábbi kérelemmel. Az Alsó- és Felsőjózsa szegény két község pedig körül van kis és nagy birtokokkal,[1] mégis munka nélkül vagyunk mindannyian. Elvéltve mehet egy néhány ember a közelben levő Stányfeld István[2] birtokába csekély 30 000 korona fizetésért. Igaz, ez is jó volna téli keresetnek. Szívesen dolgoznánk annyi pénzért is, csak volna hun dolgozni! De nem hogy ilyenkor kapnánk munkát, még nyárban is sok ember van munka nélkül, mert az itteni földbirtokosok csak a legszorultabb helyzetben hívnak bennünket dolgozni, de akkor is csak csekély fizetésért.

Továbbá: az arató és a tengeriültetőgép sok szegény embertől elvette a kenyeret, mert ma már csak tizenhat, vagy tizenhét mázsából kap a munkás egy mázsát. Úgy, hogy dolgozik az ember másodmagával 3 hetet, a három hét alatt keres 3 vagy 4 mázsa búzát, ez pedig csak negy[ed]évi kenyér egy családnak. Pedig az aratási idő alatt szoktuk az évi kenyerünket megkeresni, mert őszi és tavaszi munkán ép elég annyit keresni, hogy valahogy egy kis ruhát tudjon az ember szerezni. Mert most már még tengerit sem kapálhatunk harmadában, mint ezelőtt 4—5 évvel és háború előtt, mert van ültetőgép és nem szükséges a gazdáknak a harmadában való kapáltatás, sem a napszámos. Maholnap elérjük azt is, hogy még tengeritörőgépet is tanálnak fel, pedig ma is ép elég annyit keresni, hogy legalább napjában egyszer egyen a szegény ember[ek]nek némely része.

Ezért kérem a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Urat, hogy az arató és a tengeriültetőgépet méltóztasson betiltatni. Ha ez a két gép el lesz törölve, sokkal kevesebb ember lesz munka nélkül mint most.

Alázatosan kérem a Nagyméltóságú Miniszter Urat, méltóztasson meghallgatni és képviselni a szegény földmunkások érdekeit, mert mi máshoz nem mehetünk panaszra. Ha itt nem segítnek a mi panaszunkon, máshol minden hiába.

Alázatos szolgája

Veres István
hadirokkant

Felsőjózsa, Elek utca 295.

---

[1] Az eredetiben: birtokosokkal.
[2] Helyesen: Steinfeld István.

Ha rosszul cselekedtem e kérelmemmel, megalázva bocsánatot kérek. Tudomásunkkal van: Nagy József, Nagy István, Elek József, Major József, Rogáli Gáspár, Kányási János, Szabó János

Az itt közölt kérvény betűhív közlésben:

Méljen Tisztelt *1925 III. 10*

Nagy Méltóságú Miniszter úr

Alul irot alázatal kérem e pársorom áttekintését amejben kérem az alsó és Felső józsai Föld munkások munka nélküliek nevében Bátor vagyok a nagy méltóságú Földmivelésügyi miniszter úrhoz fordulni az alábi kérelemel az alsó és Felső józsa Szegény két község Pedig körül van kis és nagy birtokosokal mégis munka nélkül vagyunk mindanyian Elvélte mehet egy néhány ember aközelben levő Stányfeld István Birtokában csekély 30 000 korona Fizetésért igaz ezis jóvolna Téli keresetnek szivesen Dolgoznák anyi pénzért is csak volna hun dolgozni Denem hogy ijenkor kapjunk munkát még nyárban is Sok ember van munka nélkül mert az iteni Föld birtokosok csak alek szorultab Hejzetben Hinak benüket dolgozni de akoris csak csekély Fizetésért, Továbá az arató és atengeri ültető gép sok szegény embertől elvete akenyeret mert ma már csak tizenhat vagy tizenhét mázsából kap a munkás egy mázsát úgy hogy dolgozik z ember másod magával 3 hetet ahárom hét alat keres 3 vagy 4 mázsa búzát ez pedig csak negy évi kenyér egy családnak Pedig az aratás idő alat szoktuk az évi kenyerünket meg keresni mert őszi és Tavaszi munkán ép elég anyit keresni hogy valahogy egy kis ruhát tudjon az Ember szerezni mert most már még tengerit sem kapálhatunk harmadában mint ezelőt 4—5 ével és háboru Előt mert van ültető gép és nem szükséges a Gazdáknak a harmadában való kapáltatás sema napszámos maholnap Elérjük azt is hogy még tengeri törő gépet is tanálnak fel Pedig mais ép elég anyit keresni hogy legaláb napjában Ecer egyen aszegény embernek némely része

Ezért kérem a nagy Méltóságú Földmivelésügyi miniszter urat Hogy az arató és a tengeri ültető gépet méltóztason betiltani ha eza két gép elesz törölve sokal keveseb ember lesz munka nélkül mint most alázatosan kérem anagy méltóságu miniszter urat méltoztason meg halgatni és kép viselni aszegény Földmunkások érdekit, mert mi másho nem mehetünk panaszra, ha itt nem segítnek ami panaszunkon máshol minden hijába

Alázatos szolgája

Veres István Hadi rokant
Felső Józsa Elek utca 295.

Ha-roszul cseleketem e kérelmemel megalázva Bocsanatot kérek

Tudomásunkal van: Nagy József, Nagy István, Elek József, Major József, Rogáli Gáspár, Kányási János, Szabó János

A földművelésügyi miniszter a kérvényt Hajdú megye alispánjához továbbította, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a panasz a „valóságnak megfelel", a „nagygazdák harmados földet művelésre tengeri alá nem adják, hanem a Debreceni kir. Gazdasági Akadémia példaadása nyomán a negyedes műveltetésre tértek át". Az alispán a nagygazdák érdekében „felesleges"-nek tartotta a napszámbérek megállapítását.

A kérvényt aláíró felsőjózsai mezőgazdasági munkások 1925 nyarán és őszén Debrecen határában levő gazdaságokban hosszabb-rövidebb ideig munkához jutottak, s ezért a kérvényt aláíró Veres Istvánt és társait 1925 szeptember 2-án beidézték Debrecen város első fokú közigazgatási hatóságához, ahol egy jegyzőkönyvet írattak velük alá, amely szerint a földművelésügyi miniszterhez intézett „panasz iratukat meg nem történteknek kérik tekinteni".

31.

Lippó, 1925. április 11.

„Nincsen szükségem magukra, adtam földet, gazdálkodjanak"

Nagyméltóságos
Földművelésügyi Miniszter Úr!

Alulírott földmunkások alázatos kérelemmel fordulnak az alábbi indokkal a Nagyméltóságos Miniszter Úrhoz az 1924. évi 38000/VI. 1. sz. rendelete alapján, mert aratási idő alatt munka nélkül állunk és kenyerünket nem tudjuk megkeresni.

Mi alulírottak és elődeink a kenyerünket eddig megkerestük a Frigyes főhercegi uradalomban (Károly és Márjanna[1] majorban), úgy napszámban, mint aratásban. Sajnos a folyó évre az uradalmi intéző úr kizárt és nem vesz fel többé aratóknak, a kenyerünket nem tudjuk biztosítani, a megélhetésünk ezáltal veszélyeztetve van.

A keresetünkből azért lettünk kizárva, mert mindenki a földreform végrehajtása folytán 1—3 hold földet kapott és az intéző úr a folyó évi vállalkozásra, úgy mint azelőtti években, visszautasított azzal, hogy „nincsen szükségem magukra" adtam földet gazdálkodjanak! A munkásokat idegen helyről hozatták.

Ismételten alázatosan kérjük a Nagyméltóságos Miniszter Urat a fenti kérésünket pártfogás alá venni [méltóztassék], hogy továbbra is a kenyerünket megkereshessük.

Maradunk alázatos szolgája

Lippó, 1925. április hó 11-én

Tein György,	Háfner Bálint,
Danenhauer József,	Schmidt György,
Knoblauch György,	Wéber Ádám,
Kollár Frigyes,	Émert Ádám,
Berkhardt János,	Bok Antal
	[és 23 aláírás]

[1] Helyesen: Marianna

Baranya megye alispánja 1925. május 18-án úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a kérvényt aláíró 33 mezőgazdasági munkás közül csak hatan tudtak aratási munkára elhelyezkedni. Többeket azért nem alkalmaz az uradalom, mert az intéző szerint „izgatnak" az uradalom ellen. A Földművelésügyi Minisztérium részéről a munka nélkül maradt többi munkás elhelyezése érdekében nem történt intézkedés, a kérvényt ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

32.

Belezna, 1925. május 10.

„. . . a földreform végrehajtva nem lett, sőt végrehajtása meg sem kíséreltetett . . ."

Nyilatkozat

Alulírottak kijelentjük, és szükség esetén esküvel bizonyítjuk, hogy Belezna községben az 1920. XXXVI. t. c. rendelkezései szerint a földbirtokreform végrehajtva nem lett, sőt végrehajtása meg sem kíséreltetett, mert a budapesti Altruista Bank tulajdonát képező pár hold híján 3000 kat. holdat kitevő birtok egy része szabadkézből lett eladva, s abból csak az kaphatott, aki annak pénzbeli értékét záros határidőn belül készpénzben ki tudta fizetni.

Ez okból rokkantak, hadiözvegyek, árvák, nincstelenek, törpe- és kisbirtokosok kimaradtak a földreform áldásos jótéteményéből azért, mert a többnyire szegény lakosság nem rendelkezett a megfelelő pénzzel.

Igazoljuk egyben azt is, hogy az Altruista Bank megbízottja, név szerint Brinner Ferenc k[ör]j[egy]ző a legnagyobb erőszakoskodással járt el az ügyben. Annak juttatott földet akinek akart, vagy aki őt megvesztegette. Most, — hogy az illető jegyző sikkasztás és zsarolás miatt állásából felfüggesztve bűnvádi eljárás alatt áll — mert a szegény lakosság nyilatkozni s a hallatlan visszaéléseket felsorolni.

Az egész lakosság nevében s a felzaklatott kedélyek lecsillapítása érdekében tiszteletteljesen kérjük a szabályszerű igénylés elrendelését és lefolytatását.

A bíróság bölcs belátására bízzuk azt, hogy kit és mennyi föld illet meg a törvény értelmében. S mert a község területén még több mint 1000 hold osztatlan birtok van, az igényjogosultak kielégítése semmiféle nehézségekbe nem ütközik.

Tiszteletteljesen kijelentjük azt is, ha a 37 házhelyigénylő közül csak 17 kapott házhelyet, úgy a házhelyigénylést is kérjük azon 20 ember részére, akik a 450 K. kiszállási díjat 24 órán belül nem tudták előteremteni s ezért elutasíttattak.

Az osztatlan állapotban lévő 1000 holdas birtok annyira el van hanyagolva, hogy csaknem parlagon hever, 1923 augusztus 15-től 1924 május 24-ig 5 bérlője volt, ezzel szemben a szegény lakosság idegen községekbe messze kénytelen munkára menni, hogy megkereshesse a kenyerét.

Kelt Beleznán, 1925 május hó 10-én.

Kovács József,
Beznitz Vendel,
Simon József
[és 23 aláírás]

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság által 1926. szeptember 21-én tartott tanácsülésen hozott „végzés"-ben adatok találhatók arra, hogy Brinner Ferenc volt surdi körjegyző magának 14 kat. hold földet „juttatott" ezenkívül a lánya, Brinner Ilona is kapott 1 holdat.

33.

Rábatamási, 1925. november 9.

„. . . mi földhözjuttatottak nemhogy olcsóbb földbérlethez jutottunk volna, hanem jóval többet kell most fizetnünk, mint amekkora a korábbi haszonbérek összege volt . . ."

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

A földbirtok[reform] végrehajtásáról szóló 1920. évi XXXVI. t. c. alapján az Országos Földbirtokrendező Bíróság 19800/1923. O. F. B. számú ítéletével a herceg Esterházy Pál nádor által alapított hitbizományból vagyonváltság fejében átadott és a

rábatamási 54. számú betétben 6. sor 2167. hrsz. alatt felvett 7 kat. hold 1406 négyszögöl ingatlant tisztelettel alulírottak között osztotta fel s ugyanezen ítélet az ingatlan évi haszonbérét a közterheken felül a kataszteri tiszta jövedelem minden koronája után 10 kg búzának váltság-árában állapítja meg.

Az említett 7 hold 1406 □-öl kiterjedésű ingatlan évi kataszteri tiszta jövedelme 133 kor. 94 fillér, tehát az évi haszonbér 1339,4 kg búzának felel meg, vagyis kat. holdanként 170 kg búza váltságárat vagyunk kénytelenek fizetni, azonkívül a kataszteri tiszta jövedelemnek megfelelő közterheket, mely holdanként 1925. évben 206 765 papírkoronát tesz ki.

A fenti ingatlan mielőtt vagyonváltság fejében leadatott volna, emberemlékezet óta a hitbizomány által állandóan haszonbérbe volt adva, már azért is, mert mint teljesen különálló kis birtoktest a hitbizomány többi ingatlanaival házilag kezelhető nem volt s így módunkban van megállapítani, hogy a volt tulajdonos az ingatlan után mennyi haszonbért kapott, vagyis összehasonlítás tehető annak idején a magánfél, most pedig az állam által követelt haszonbér között.

A községi elöljáróság alábbi bizonyítványával bizonyítjuk, hogy a többször említett ingatlan évi haszonbére 3—700 kg búza árának megfelelő összeget soha meg nem haladta, s amellett a köztartozásokat mindenkor a tulajdonos hitbizomány fizette, tehát a korábbi haszonbérek összege a felénél is jóval alatta maradt a jelenlegi haszonbéreknek.

Az ingatlan minőségére teljes világot vetnek a korábbi haszonbérek. Mégis szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy az ingatlan, bár 3. osztályú rétnek van minősítve, még az 5. osztálynak sem felel meg, mert eltekintve attól, hogy a községtől mintegy 7 km távolságra fekszik — legnagyobb része még legeltetésre sem alkalmas, a másik része pedig mély fekvésénél fogva a legcsekélyebb értékű sásos takarmányt szolgáltatja.

Mindezekből világosan kitűnik, hogy a földbirtokreformnak fentiek szerint történt végrehajtásával mi földhözjuttatottak nemhogy olcsóbb földbérlethez jutottunk volna, hanem jóval többet kell most fizetnünk, mint amekkora a korábbi haszonbérek összege volt . . .

Mindezek alapján azon alázatos kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy a túlmagasan megállapított haszonbért előbbi indokaink alapján mélyen leszállítani méltóztassék, nehogy épen ezen túl-magas haszonbérek miatt a földhaszonbérlettől elállni legyünk kénytelenek.

Kérésünk ismétlésével maradtunk a Nagyméltóságú Miniszter Úrnak

Rábatamási, 1925. november hó 9-én

alázatos szolgái:

Raffai Ferenc, Pálos Antal, Horváth József, Rest Sándor, Luka József, Tóth József, Szabó József.

A kérvény mellékletét képező „községi bizonyítvány" szerint a kérvényezőknek juttatott kishaszonbérlet bérleti díja soha nem volt ilyen magas és az ingatlanra kivetett köztartozásokat azelőtt mindig a hitbizomány fizette.

A haszonbér csökkentése ügyében a minisztérium nem tett semmit.

34.

Adony, 1925. november 27.

„. . . az emberek ruhátlanul mezítláb vannak fűtetlen nyári helyiségben . . ."

Nagyméltóságú Minister Úr!

Kegyelmes Urunk!

Alulírott, mint az egri mezőgazdasági munkások Adony-alsócikolai bérgazdasággal dolgozó summás munkások csoportjának vezetője, a következő panaszt teszem Nagyméltóságodnál és tekintve a tél beálltával bekövetkezett rendkívüli helyzetet, az elszegődött munkások egészségének megvédése szempontjából azonnali intézkedést kérek.

Egerből 19, Mezőkeresztesről 20, Nagymihályból 40, Mezőkövesdről 23 munkás szegődött el őszi munkára Deutsch Albert és Emil Adony alsócikolai bérgazdaságába. Mi a munkát a legserényebben végeztük, aminek folytatásában a november 26-i hóesés megakadályozott. Munkásaink nagyrésze mezítláb és lerongyolt vékony nyári ruhában végezte az eddigi munkálatot. Eme ruházati hiányok miatt a további munkát nem vagyunk képesek végezni. Azonban az uradalom ennek dacára ragaszkodik a hátralévő munka, kukoricaszár-törés végzéséhez. Ezenkívül a munkások lakása borzalmas, tele van békával s

mivel a tisztálkodáshoz szükséges edények nem voltak, a munkásság teljesen el van tetvesedve.

Mi nem akarjuk egyoldalúlag a szerződést felbontani, mert tudjuk ennek következményeit, de mivel itt akaratunkon kívül a munka folytatása részünkről legyőzhetetlen, azért a munkások megbízásából tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, kegyeskedjék egy miniszteri kiküldöttel a helyszíni vizsgálatot megtartatni és bennünket a további munka végzése alól felmenteni. Azért kérem ezt sürgősen elintéztetni, mert az emberek ruhátlanul, mezítláb vannak fűtetlen nyári helyiségben és ott várják Nagyméltóságod kegyes intézkedését.

Ügyünket Nagyméltóságod jóindulatába ajánlva, maradtam a munkások nevében

Ádony, 1925. november 27-én

kiváló tisztelettel

Fodor Sándor.

A Földművelésügyi Minisztérium a summások érdekében nem intézkedett, — a kérvényt 1925. december 7-én „intézkedést nem igényel" megjegyzéssel irattárba helyezték.

35.

Tiszabűd, 1926. június 20.

„. . . oly vizes területeket kaptunk, hogy azokat rendszeres gazdasági művelés alá nem vehetjük . . ."

Nagyméltóságú

M. Kir. Földművelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Uram!

Mély tisztelettel alulírottak Tiszabűd község határában a földreformeljárás során dr. Kornis Ferenc földbirtokos vagyonváltságba leadott ingatlanaiból és Spitzer Miksa megváltott tanyai birtokából oly vizes területeket kaptunk, hogy azokat rendszeres gazdasági művelés alá nem vehetjük. Az ide mély tisztelettel csatolt kimutatásban részletesen felsoroljuk azokat a vizes területeket, ahol jelenleg is víz áll és ahol minden évben

több-kevesebb időre összefut a tavaszi eső és téli hóvíz s ezáltal kiszámíthatatlan károkat okoz az őszi vetésekben, különösen a búzában, de igen gyakran a tavaszi vetéseket is elpusztulással fenyegeti, mint például a jelen esetben, amikor az őszi búza vetés mellett a tavaszi árpa és tengeri is csaknem teljesen kipusztult.

A földreformtörvény intenciója[1] bizonyára nem az, hogy ilyen általában vizesnek mondható s mezőgazdasági művelésre csak időszakonként használható területekkel elégíttessenek ki a hadirokkantak stb. és földnélküli munkások, mert hiszen ezzel nem segíttetik elő boldogulásunk, sőt a föld megmunkálására fordított erőnk és legtöbbször készpénzért beszerzett vetőmagunk is elvész.

Elfogadtuk ezeket a területeket a kiosztás alkalmával, bár tudtuk, hogy azoknak hasznát aligha vesszük, azonban ezt is tudtuk és az eljáró mérnök is hangoztatta, hogyha a bizottság által kijelölt földeket el nem fogadjuk, akkor semmit sem fogunk kapni. Családunk megélhetését kívántuk tűrhetőbbé tenni azáltal, hogy a juttatott földeket elfogadtuk, de a most előttünk álló rettenetes kár és veszteség elriasztó hatással van ránk, különösen ha arra gondolunk, hogy nemcsak családunknak nem lesz kenyere, de még az adót és haszonbért sem fogjuk tudni miből megfizetni, mert az idén termésre kilátásunk egyáltalán nem lehet.

E nehéz helyzetünkben bizalommal fordulunk Kegyelmes Urunkhoz, hogy a rajtunk kívül álló okok miatt előállott súlyos helyzetünkön segíteni kegyesen méltóztassék, lehetőleg akként, hogy a részünkre juttatott vizes, csak feltételesen használható területek más megfelelő és mezőgazdasági művelésre állandóan alkalmas területekkel cseréltessenek ki s amennyiben e tiszteletteljes kérésünk bármely okból teljesíthető nem lenne, kegyeskedjék odahatni, hogy a haszonbér és adók, a víz miatt használhatatlanná vált területek után engedtessenek el, vagy méltányos összegre csökkentessenek le.

Alázatos kérelmünk megismétlése mellett vagyunk

Tiszabűdön, 1926. évi június hó 20-án

a Nagyméltóságú M. Kir. Földművelésügyi Miniszter Úrnak
alázatos szolgái:

Toma János [és 71 aláírás]

[1] Szándéka, célja.

A kérvény mellékletét képező kimutatásból világosan kitűnik, hogy 91 földhözjuttatott részére kiosztott földterület 50%-a teljesen használhatatlan. Ezt a tényt megállapította Menyhárt Károly jószágigazgató, kiküldött központi szakértő is, aki a következőket jelentette a földművelésügyi miniszternek:

„A szemle alkalmával megállapítottam azt, hogy minden egyes parcella tulajdonosa a részére kiosztott földet becsülettel megmunkálta s ott, ahol lehető volt a vízlevezetés tekintetében sem követett el mulasztást, azonban az eredmény a legtöbb esetben az volt, hogy vetőmagja sem termett meg, minek következménye az általános elkeseredés. A földhözjuttatottak legnagyobb része teljesen szegény jószágnélküli egyén, ki úgy a szántási, mint a vetési munkálatokat pénzért végeztette, sőt amint megállapítottam, nagy része a kiosztott földjének gyengébb részeit vásárolt istállótrágyával meg is javította..."

A szakértő mégsem javasolta a vizes földek kicserélését, — mert nem a nincstelen földhözjuttatottak, hanem az uradalom érdekeit képviselte. A minisztérium nem intézkedett, sőt nem is válaszolt a parasztoknak.

36.

Türje, 1927. február 7.

„... a házhely ára oly súlyosan magas összegben lett megállapítva, hogy annak megfizetésére teljesen képtelenek vagyunk..."

Nagyméltóságú
Országos Földbirtokrendező Bíróság!

Alulírottak, mint a türjei házhelyhez juttatottak megbízottjai a következő kérelemmel járulunk az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz:

Alulírottak a 6850/1925. O. F. B. számú rendelettel lettünk házhelyekhez juttatva, azonban a házhely ára oly súlyosan magas összegben lett megállapítva, hogy annak megfizetésére teljesen képtelenek vagyunk, s az építkezés lehetőségétől is el vagyunk zárva.

A Bíróság szakértője becslés alapján állapította meg az árakat, a szakértők azonban a helyi forgalmi értéket figyelmen kívül hagyták, nem vették figyelembe azon körülményt, hogy a becslés idején történtek adásvételek azon részen és annak közelében, ahol a házhelyek ki lettek osztva s hogy ezen vételeknél a vételár feltűnően alacsonyabb volt, mint a szakértők által megállapított árak.

Miután a 6490/1921. számú végzéssel korábban is történtek ugyanezen helyen házhely-kiosztások, ennek folytán oda irányul kérelmünk, hogy a házhelyek árát ezen kiosztott házhelyek árának megfelelőleg kegyeskedjék megállapítani, hogy ezáltal módunk legyen a kiosztott házhelyeket megtartani.

Kérelmünk ismétlése után maradtunk

Türje, 1927. február 7-én.

alázatos szolgái:
Bognár Ferenc,
Szabó Ferenc,
Odonics József,
Fender Jakab.

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság a türjei házhelyhez juttatottak kérését elutasította. Az elutasító határozattal a Földművelésügyi Minisztérium egyetértett.

37.

Veszprémvarsány, 1927. február 19.

Nem kapnak munkát, mert nem szavaztak a pannonhalmi főapátság jelöltjére

Nagyméltóságú Magyar Királyi
Földművelésügyi Miniszter Úr!

Jelen napokban a pannonhalmi főapátság Veszprémvarsányban lévő, illetőleg nevezett község határához tartozó erdőjében ölfafuvarozást végeztet, és erre alulírott 6 társával ajánlkozott űrméterenként 96 fillérért, a kijelölt helyre szállítással. Mi erre már a náluk is lévő irattal köteleztük magunkat. Most azonban, hogy a fuvarozást meg kellene kezdenünk, a pannonhalmi főapátságnál ettől elütöttetünk azon cím alatt, hogy 1926. dec. 30-án községünkben megejtett vármegyei-bizottsági-tag választásnál a főapátság kormányzója, mint jelölt elbukott és állításuk szerint mi is a kormányzó úr ellen szavaztunk.

A napokban a helybeli erdőőr által lettünk arról értesítve, hogy a Ravazdon az erdőmérnök úrnál megírt tűzifa-fuvarozási

SZEGED

ajánlatunkat" a kormányzó úr nem hagyta jóvá, hanem azt mondta, hogy ezt a munkát más községbelieknek adja még akkor is, ha azok drágábban dolgoznának, illetve vállalnák is el a munkát.

Mivel pedig mi úgy tudjuk, hogy arra miniszteri rendelet van, hogyha helybeli lakosok ilyenféle munkát elvállalnak és hozzá még olcsóbban, mint más községbeliek, akkor a helybeliek ettől a munkától meg nem foszthatók; jelen esetben meg annál inkább nem, mivel az erdők állami felügyelet alatt állanak és az ilyen ügyekre a Nagyméltóságú Minisztériumnak döntő befolyása van.

Kérjük azért Nagyméltóságú Miniszter Urat, Kegyeskedjék ezt a minket elutasító intézkedést megsemmisíteni, az ügyben az említett miniszteri rendelet és méltányosság szerint eljárni.

Mivel pedig a munka sürgős és nehogy más községbeliekkel az megkezdessék, ne nehezteljen meg Nagyméltóságod, ha intézkedésének mielőbbi kegyes elintézésére a legalázatosabban felkérjük.

Kérésünket megismételve és kegyes válaszát kérve, egyúttal a többiek nevében is maradok

Veszprémvarsány, 1927. febr. 19.

alázatos szolgálattal:
Németh Gábor

A földművelésügyi miniszter a munkások ügyében nem intézkedett, mert véleménye szerint arra, hogy a munkások érdekében szót emeljen nem volt „törvényes jogalap".

38.

Nyíracsád, 1927. március 23.

Két év múltán sem fizették ki a summások bérét

Nagyméltóságú M. kir. Földművelésügyi Miniszter Úr!

Alulírottak alázatos tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy kérésünket meghallgatni és jogorvoslásunknak helyet adni méltóztassék.

1925. év tavaszán „Bogár" magyar mezőgazdasági munkavállalat budapesti cég leszerződtetett 25 nyíracsádi illetőségű munkást a Winkler Miklós haszonbérlő gazdaságban elvégzendő aratási és egyéb gazdasági munkák elvégzésére.

Miután még mind a mai napig járandóságunkat 55 m[éter]-m[ázsa] 10 kg rozsot és eddig felmerült költségeinket nem kaptuk meg — mivel időközben a „Bogár" cég ellen a végrehajtás vagyonhiány miatt sikertelennek bizonyult — alázatosan kérjük Nagyméltóságodat méltóztassék elrendelni, hogy jogos követelésünket Winkler Miklós földbérlő fizesse ki annál is inkább, mivel egész nyári munkánk eredményét tulajdonképpen ő élvezte.

Megjegyezni kívánjuk, hogy Bogár és neje ingatlana Gödöllőn az 1456. sz. betétben van.

Amidőn Nagyméltóságodat ismételten arra kérjük alázattal, hogy kérésünket jogorvosolni méltóztassék, vagyunk legalázatosabb szolgái

Nyíracsád, 1927. március 23-án.

Káplár Mihály
és 25 társa,
nyíracsádi lakosok.

Nem ez volt az első eset, hogy a nyiracsádi summások bérét nem fizették ki. A Földművelésügyi Minisztérium munkásügyi osztályán 1924. július 3-án felvett jegyzőkönyv szerint Parvanyik József tett panaszt Winkler Miklós győrsági haszonbérlő ellen, mivel a megszolgált bérük kifizetését megtagadta és amikor kérték, hogy a közös szállásul kijelölt ököristállót a „csoportosan nyüzsgő férgektől" tisztíttassa meg, — nem intézkedett.

A Földművelésügyi Minisztérium a summások érdekében nem tett semmit, — kérvényüket 1927. április 2-án irattárba helyezték.

39.

Budapest, 1927. április 6.

„. . . a legfurfangosabb módon csalják meg és csapják be a munkásokat”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Folyó évi április hó 3-án Budapesten a Népszínház utca 16. sz. alatt tartott nyilvános kubikos gyűlés határozata alapján fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy felhívjuk figyelmét arra a rettenetes sorsra, amelyben ez idő szerint a kubikos munkások élnek. Rámutassunk a bajokra és egyúttal a legégetőbb és a legfájóbb sebekre orvoslást kérjünk Nagyméltóságodtól. Jól tudjuk, hogy ezeknek a bajoknak az orvoslása nem egyedül és kizárólag Nagyméltóságod jóakaratán múlik, mégis úgy véljük, hogy mint a kormány egy tagja némely tekintetben segítségére lehet a kubikos munkásoknak.

A kubikosok a mezőgazdasági munkások százezreihez tartoznak. Azok közül termelte ki a múlt század gazdasági fellendülésének a kora, amikor Magyarországon megindult a folyók szabályozása, utak és csatornák építése. Évtizedeken keresztül ez a réteg, amely az Alföld színmagyar munkásaiból regrutálódott, ilyen építkezéseknél foglalkozott, amely munkáknál olyan gyakorlatra tett szert, amely megbecsülést szerzett neki mindazokban a külföldi államokban, ahol megfordultak. A háború előtt ugyanis a magyar kubikosok nemcsak az Osztrák—Magyar Monarchiához tartozó országokban voltak otthonosak és megbecsült munkaerők, hanem nagy rajokban találhatók voltak úgy a Balkán államokban, mint Németországban, vagy Franciaországban. A távol hazájától megkeresett munkabéréből megtakarított részt hazaküldözgette a családja fenntartására . . .

A földmunkáknál a háború előtt is nagymértékben ki volt fejlődve az alvállalkozói rendszer. Egy-egy út vagy csatorna munkálat — a befejezéséig — egész sereg alvállalkozói kézen ment keresztül, akik csak a hasznot biztosították a munkából önmaguknak anélkül, hogy bármilyen vonatkozásban részt vettek volna a munkák végzésében. Így, mikor a munkás a munkába állt, annyira kizsarolták már az alvállalkozók az egész munkát, hogy a kubikos, aki a nehéz munkát elvégezte a legnyomorúságosabb béreket kapta.

A most uralkodó munkanélküliség következtében fokozatosan fejlődött tovább ez az alvállalkozói rendszer. Mostanában nem tartozik a ritkaságok közé, hogy egy munka öt-hat vállalkozó és alvállalkozó kezén megy keresztül, amikor a munkás kezéhez jut. Ilyen körülmények között kész prédája a munkás ezeknek az alvállalkozóknak, akik a legfurfangosabb módon csalják meg és csapják be a munkásokat. Szinte rendszer náluk, hogy a kialkudott munkabért nem fizetik ki. És nincs senki, aki feleljen a munkások becsapásáért, mert az alvállalkozói rendszer végső láncszeme rendszerint vagyontalan, akin nincs mit behajtani. De gyakori eset az is, hogy az alvállalkozók elszöknek a munkások sovány keresetével.

Nagyméltóságod szíves figyelmébe ajánljuk ezeket a jelenségeket és felvetjük a kérdést, nem-e volna célszerű, a földmunkák végzésénél ezt a kártékony alvállalkozói rendszert, vagy annak túlnövéseit törvényhozási úton szabályozni vagy lenyesegetni.

A kereseti adó súlyos teherként nehezedik a kubikosoknak a vállára, akik sovány keresetükből élni is alig tudnak. A munkájuk nem állandó jellegű, hanem néhány heti munkájuk után sokszor hónapokon keresztül nem jutnak munkához. Így tehát, ha évi átlagos keresetüket vennék alapul, keresetük nem érné el azt a minimális összeget sem, amely adóalapul szolgál a kereseti adó kivetésénél. De mert csak minden egyes alkalommal munkájuk után járó keresetet veszik figyelembe, levonják a kereseti adót tőlük, akik — ismételten hangsúlyozzuk — keresetükből élni is alig tudnak. Jól tudjuk, hogy ennek a kérdésnek a rendezése nem Nagyméltóságodhoz tartozik, mégis felhívjuk rá a figyelmét és kérjük, hogy méltóztassék a Pénzügyminiszter Úrnál interveniálni a tekintetben, hogy mint a mezőgazdasági munkások, úgy a kubikosok is kivétessenek a kereseti adó fizetési kötelezettség alól.

A háború előtt az 1898. évi II. t.c. életbelépte után rövidesen menetdíjkedvezményben részesültek a MÁV összes vonalain úgy a mezőgazdasági munkások, mint a kubikosok. Meg volt könnyítve így a munkaalkalmak keresése a kubikosok számára. Ezt a kedvezményt a mezőgazdasági munkásoknál a legminimálisabb körre szűkítették, a kubikosoktól pedig egyenesen elvonták. Fájó szívvel látjuk, hogy míg különféle gazdasági és egyéb gazdasági egyesületek összejöveteleik alkalmával menetdíj kedvezményben részesülnek, addig nekik ha a vasúton akarnak utazni, teljes menetdíjat kell fizetni. De mert a kubikosoknak éppen

amiatt, hogy nagyon sok esetben a vállalkozóik becsapják őket, nem telik vasútra, mindennapi szokássá vált az utóbbi időben, hogy gyalog róják végig talicskájukkal és munkaszerszámjukkal az országot. Arra kérjük Nagyméltóságodat, érvényesítse befolyását abban az irányban, hogy a kubikosok menetdíjkedvezménye a háború előtti formában visszaállíttassék. Legyen elég igazolásul a munkásigazolvány, amelynek felmutatása után megkapja a kubikos a menetdíjkedvezményt a MÁV vonalakra.

A betegség, baleset és rokkantság elleni biztosítás kérdésére kell még felhívnunk Nagyméltóságod figyelmét. Bár a kubikosok több munkák elvégzésénél biztosításra kötelezettek, e téren rendkívül sok visszaélés történik a munkáltatók részéről. Elég gyakran megtörténik, hogy nem jelentik be alkalmazottaikat a kerületi pénztáraknál, vagy alacsonyabb bérosztályokba jelentik be, mint amilyen bérosztályba kellene bejelenteniök keresetük után. Ha azután a munkást betegség vagy baleset éri, természetszerűleg a munkás károsodik a lelkiismeretlenül történt bejelentés következtében. A mi felfogásunk szerint a betegség elleni biztosítást ki kellene terjeszteni egységesen az ipari munkásokon túlmenően a mezőgazdasági munkásokra is. Fájó szívvel látjuk, hogy úgy a szorosan a mezőgazdasághoz tartozó munkásokat, valamint bennünket e téren teljesen elhányagolnak. Ha indokolt az ipari munkások kötelező biztosítása betegség és baleset ellen, mennyivel inkább indokolt annak a rétegnek kötelező betegség és baleset elleni biztosítása, amelyhez mi tartozunk. Úgy véljük, hogy az ország közegészségügyi érdeke szinte parancsolóan követeli ennek a vajúdó kérdésnek a megoldását, s ha a kötelező betegség és baleset elleni biztosítás megoldást nyerne a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag is, megoldódna reánk nézve is a biztosításból származó a már említett lehetetlen helyzet. Kérjük tehát Nagyméltóságodat, hogy a mezőgazdaság és azzal kapcsolatos foglalkoztatási ágak munkásaira vonatkozólag szíveskedjen minél előbb törvényhozási úton rendeztetni a kötelező betegség és baleset elleni biztosítás kérdését.

Nem mulaszthatjuk el megemlíteni ez alkalommal az aggkori rokkantság elleni biztosításnak a kérdését sem. Úgy a mezőgazdasági munkásoknál, mint a kubikosoknál ma már megszűnt a vagyonszerzésnek a lehetősége. Ilyen körülmények között ha megrokkant a munkában, ha aggkora következtében munkaképtelenné válik, a legképtelenebb sors vár reá. Vagy az utca sarokra áll, hogy nyomorult létét tengethesse, vagy pedig

ha van családja, gyámolításra szorul és növeli azoknak a nyomorúságát. Fontos szociális érdekek fűződnek tehát a rokkantbiztosításhoz és kérjük éppen ebből a szempontból Nagyméltóságodat, hogy tegye meggondolás tárgyává ilyenirányú törvényjavaslat beterjesztését az országgyűlés elé.

Ezekben voltunk bátrak a népgyűlés megbízásából panaszainkat és sérelmeinket Nagyméltóságod tudomására hozni azzal a tiszteletteljes kéréssel, hogy mindazokat a bajokat, amelyek Nagyméltóságod hatáskörében orvosolhatók, kegyeskedjen orvosolni. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy nem pusztán jóakarat kérdésének tekintjük bajaink orvoslását, de meggyőződésünk, hogy jóakarattal, jószándékkal sokat lehet a felsorolt bajokból orvosolni.

Budapest, 1927. április hó 6-án

Mély tisztelettel

Rajki Sándor,

Kiss István, Farkas Imre, Holler Mihály, Tóth János, Major József.

A földművelésügyi miniszter válaszában azzal hitegette a földmunkásokat, hogy a „beruházási program" „gondoskodik" majd a munkanélküliek munkához juttatásáról. — Ez azonban csak ígéret maradt, mert a kubikosok munkanélkülisége évről évre nagyobb méreteket öltött.

40.

Tiszakeszi, 1927. [május hó]

Csak kompon, ladikon vagy 7—8 kilométeres kerülő utakon lehet megközelíteni a juttatott földet

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Mély alázattal alulírott tiszakeszi földhözjuttatandók részére az Országos Földbirtokrendező Bíróság 33/1926. O. F. B. számú [ítélete] 110 holdnyi területet váltott meg, melyből 60, illetve 66 hold a Tiszán inneni részen, a község közelében ez év tava-

szán ki is osztatott és birtokunkba adatott, miután a most említett ítéletet az elnöki tanács[1] 23374/1926. OFB. sz. ítéletével hatályában fenntartotta s ennek alapján az Országos Földbirtokrendező Bíróság 8459/1927. OFB. sz. végzésével — a területeket helyrajzi szám szerint is megjelölve — kimondotta az úgynevezett Barótag dűlőből azonnali kiosztást, ami meg is történt. A többi rész a Tiszán túl adatván ki...

Ennek folytán tekintettel arra, hogy még a vagyonváltsági területek is a Tisza túlsó oldalán adattak ki s oda átjárni nem lehet, csak ladikon vagy kompon 7—8 kilométeres kerülő utakon, ha pedig áradás van akkor sehogy, csak messziről kell néznünk, hogy viszi el a víz — sokszor kétszer is — a csupán a víz áradásának megszűntével elvethető kis tavaszi veteményeinket. Az a helyzet, hogy amíg a nagy háborús birtokok nagyobb részben a község körül vannak, jó védett területen, addig mi szerencsétlen földnélküliek, rokkantak, özvegyek és árvák, akik most szerezhettünk volna egy-két holdnyi búzatermő földet, ami megélhetésünket valami csekély mértékben elősegítette volna, naponként kénytelenek vagyunk a Tiszán átjárni, kis terményünket onnan átszállítani s legtöbbször drága pénzért sem kapunk fuvarost, amikor legjobban kellene.

Ilyen körülmények között *reánk nézve az egész földbirtokrendezési eljárás* a törvényhozás által szándékolt *segítség helyett csak még több bajt és nyomorúságot hozott,* eltekintve attól, hogy bár nagyon sok háborús és megváltható más birtok van a határban, mintegy 1000—1500 holdnyi szükséglet helyett összesen alig 220 holdat kaptunk, azt is a Tisza túlsó oldalán, nagyobb részt védetlen hullámtéren.

Minthogy így teljesen kétségbe vagyunk esve a magunk és utódaink sorsa felöl s máshol segítséget nem remélhetünk, mély alázattal esedezünk:

Méltóztassék a 17990/1927. sz. elnöki tanácsi végzésnek újabb felülvizsgálat alá vételét a Nagyméltóságú Földbirtokrendező Bíróság elnöki tanácsánál indítványozni.

Tisztelettel lévén Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrnak legalázatosabb szolgái:

Tóth Mihály
és 25 társa.

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság 1927. november 5-i határozata a földhözjuttatottak kérését elutasította.

[1] Az O. F. B. elnöki tanácsa.

41.

Nagykustyán, 1927. szeptember 12.

„...napról-napra a legrosszabb bánásmódban van részünk"

Nagyméltóságos Földművelésügyi Miniszter Úr!

Alulírottak alázattal fordulnánk kérelmünkkel Nagyméltóságos Úrhoz, kegyeskedne bennünk[et] mint mezőgazdasági munkásokat — úgy amint azt az igazság megköveteli — szíveskedne pártfogolni és hogy szíveskedne sok-sok sebeinkre gyógyító balzsamot küldeni. Tehát bátrak vagyunk Nagyméltóságos Úr előtt levelünkben bajainkat közölni. Tehát ez a mi fájdalmas sebünk:

Veszprém megye Enying községben lévő bérgazdasághoz tartozó nagy és kiskustyányi intézőségnél vagyunk mind mezőgazdasági munkások és amint a szerződés megkötésekor a legnagyobb emberséges bánásmód volt megígérve és sajnos amióta munkába állottunk, azóta a humánus bánásmód helyett napróÍ-napra a legrosszabb bánásmódban van részünk.

Tulajdonképpen a munkát kezdettük folyó évi május hó 1. napján és majd a szerződés megszűnik az őszi munka befejezésekor. És van a 6 hónapra az első rendű munkásnak fizetése 900 kg felesgabnája és havi 4 pengő pénzfizetése, a másodrendű munkásnak 600 kg gabna és havonta 3 pengő, a harmadrendűnek 450 kg gabna és 2 pengő pénze. Most pedig amidőn már a legnehezebb munkát bevégeztük, most többeket, — akik az aratásban is mint kaszás[ok] dolgoztak — most akarják nagyon sok elsőrendű munkást, egyszer s mindenkorra leakarják tenni másodrendűnek, a másodrendűt pedig harmadrendűnek és még ehhez hozzájárul az is, hogy a munkásokat még veréssel is illetik úgy kicsit mind nagyot nagy számmal. És ami törvényesen van tiltva, a legnagyobb káromlásokkal illetnek bennünk[et]. Azonkívül sem a munkáslakás, sem az élelmezés nem felel meg annak ami a munkásszerződésbe van írva, mert ami a lakást illeti, az nem felel meg egy munkáscsoport lakásának. Az élelmezésre nézve ismét az edény nem megfelelő és a hús legtöbb esetben elpusztult állati hulla volt. Azonkívül zsíros edénynek elhasznált mérges karbidos-dobozt és műtrágyásdobozt használnak fel. Ezt pedig még az orvosnak sem lehet jelenteni, mert az orvos is az uradalom megfizetett embere.

Dacára minden tiltakozásnak, a szakértőként alkalmazott Bidner nyírbátori járási gazdasági felügyelő makacs okvetetlenkedése alapján a bíróság gazdasági művelésre alkalmasnak minősítette a „szakvéleménye" alapján a „Kiscserét".

Kegyelmes Uram! Ezt a Bidnert felettes hatósága súlyos szabálytalanságok és megbízhatatlanság miatt azóta fegyelmi úton állásából elbocsátotta. Ez a tény mindennél többet mond. Én nem inszinuálom,[1] hogy ő megvesztegetve volt itt, amikor szakértőül működött, de hogy tudva valótlant állított az ő szakvéleményében, azt Kegyelmes Uram előtt felelősségem tudatában állítom, mert én magam is gazdálkodom —, gazdaságban nőttem fel, amióta az eszemet tudom — a Kiscserét ismerem és aki arról azt állítja, hogy azon gazdálkodni lehet és az eredménnyel jár, az vagy tudatlan, vagy rosszakaratú.

Mivel pedig nyers őszintén kijelentetett, hogy „ha a Kiscsere nem kell, máshol nem kapnak", — bár az érdekeltek által nagyrészben aláírva ugyanilyen tartalmú kérvény Nagyméltóságodhoz címezve készen áll —, nem merik elküldeni — mert sok keserűségükben semmi jót nem várnak, sőt attól félnek, hogy akkor semmit sem kapnak, mert itt jóakarat az uradalomnál nincsen.

Az uradalom a törvény értelmében a cselédjeit, akiket az igényléstől annak a kijelentésével tartotta vissza, hogy nála örökös kenyerök van, a törvény tilalma ellenére, mely szerint (Döntvény!)[2] 1930. előtt állásukból el nem bocsáthatók, már most 1928. jan. 1-ével egy tisztet és 50 cselédjét szélnek eresztette, amikor ezek is szegények bejelentették igényüket, most az ítélet után.

Kegyelmes Uram! Engemet felkértek, de az instinktus[3] nélkül is pásztori kötelességem becsülete parancsolja, hogy e szegény, elhagyott jó magyar nép keresztjét felvévén, az elmondottak alapján a legerősebb és alázatos tisztelet és bizodalom teljességével kérjem Nagyméltóságodat, mint a magyar rögnek és e rög barázdás homlokú népének igazi fősáfárát és jóságos, igazságos Atyját:

legyen kegyes a legrövidebb idő alatt ide a helyszínére szakértő megbízottját kiküldve, a Kiscsere talaját, gazdasági művelésre alkalmasságát véle megvizsgáltatni és amikor beigazolódott, hogy panaszuk igaz, legyen kegyes a Nagyméltóságú

[1] Gyanúsítom.
[2] A felsőbíróság (kúria) által hozott elvi határozat, amely a későbbi hasonló ügyek intézésekor irányadó.
[3] Ösztön.

Földbirtokrendező Bíróságnál a több mint 100 itt ebben érdekelt igénylő azon alázatos kérelmét támogatni, hogy megfelelő nagyságban az illetményeiket a Fenék-alsóerdő (Erdőalja) dűlő tovább következő részeiben kapják ki.

Mivel pedig máris szóbeszédek és panaszok hangzottak el, mély tisztelettel kérem, hogy a kiküldetésről az elöljáróságot és engemet is kegyesen értesíttetve, a szakértőt egyenesen az elöljárósághoz, vagy hozzám küldeni kegyeskedjék, hogy a nép bizalma ez által is teljes mértékben biztosíttassék.

Kérésemet s véle magamat jóakaratú gráciájába[1] ajánlva vagyok Nagyméltóságodnak alázatos szolgája.

Őfehértó, 1928. február 8.

Olvashatatlan aláírás sk.
református lelkipásztor.

Az ügyiratból megállapítható, hogy a kérvényt Pánczél Jenő református lelkész írta. A földművelésügyi miniszter az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz továbbította a kérést, amely 1928. október 8-i határozatával azt elutasította.

43.

Tahitótfalu, 1928. május 23.

A tahitótfalui rk. iskola állapota

Másolat. — A tahitótfalui r. kath. iskolaszéknek. Pest vármegye kir. Tanfelügyelőségétől. 7632/1928. sz. F. évi máj. hó 8-án ott megtartott hivatalos iskolalátogatás alkalmával megállapíttatott, hogy az ottani rk. el. népiskolában a f. tanévben 72 mindennapi tanköteles iratkozott be, akiknek oktatását a rendelkezésre álló egy kicsiny ablakokkal ellátott, sötét, szűk és avult tanteremben két tanerő látja el; ifjúsági és tanítói könyvtár nincs, *természettani szemléltető és kísérletező eszközök nincsenek,* az iskola bútorzata hiányos és nincs jó karban. Felkérem t. címet, hogy a meglevő tanterem megfelelő helyre-

[1] Jóindulatába, kegyeibe.

állításáról, a második tanterem felállításáról és a fent említett hiányok megszüntetéséről gondoskodni és eljárása eredményét ide f. évi aug. 31-ig bejelenteni szíveskedjék. Bpest 1928. máj. 23. P. H. Kehrer sk. kir. tanfelügyelő.

A másolat hiteléül:

Kindl János plébános

Tahitótfalu 1928. október 5.

Az iskola mérete: Hossza = 10 méter, Széles[sége] = 4,80 méter, magas[sága] =2,90 méter.

A tahitótfalui r. kath. hitközség 1928. október 10-én, majd 1929. január 27-én kérvényt intézett a földművelésügyi miniszterhez, melyben az állam segítségét kérték egy új tanterem felépítéséhez. A kérvényekben az egyházközség vezetői keserű szavakkal panaszolták, hogy az iskolának csak egy tanterme van, mely nem képes befogadni az iskolaköteles gyermekeket. „Ez idő szerint két tanerő működik felváltott tanítással..." Új tanterem kellene, de „hitközségünk oly szegény, hogy ennek fenntartását, berendezését sem tudja biztosítani... A hívek hitközségi és községi pótadó címen 73%-os adóval vannak terhelve az egyenes állami adón kívül, amit a hívek elviselni képtelenek. A több százezerholdas egyházi birtokokból „nem jutott" az iskolák fenntartására és az állam is megtagadta a segítséget.

44.

Szamossályi, 1928. [augusztus hó]

„. . . ellenünk a végrehajtás kérlelhetetlen szigorral 1928. augusztus 23-án foganatosítva is lett"

Nagyméltóságú Minisztér Úr!

Szamossályi Szatmár megyei község ingatlanmegváltási ügyében az egyik megváltást szenvedett néhai Magyari Kossa Istvánné, született báró Uray Etelka örökhagyó jogutódai, — névszerint id. Magyari Kossa István tiszaroffi, Uray János és gyermekei piskolti, valamint báró Uray Gyula beregsurányi lakos — ellenünk és földhözjuttatott társaink ellen a nagyméltóságú Országos Földbirtokrendező Bíróság előtt az 1927. évben esedékessé vált megváltási ár-részlet és jár[adék] erejéig kielégítési végrehajtást kértek és ellenünk 38749/1928. O. F. B. sz. alatt el is rendeltetett, sőt az ingóinkra Szamossályi község elöljárósága útján közadók módjára foganatosíttatott is.

E végrehajtásnak meghallgatásunk nélkül történt elrendelése, habár a törvényes formák megtartásával, de a legnagyobb sérelmünkre történt! Ugyanis bár a kiosztott ingatlanok 1926. év őszén adattak birtokunkba és használatunkba, azonban az elmúlt évi, de a jelenlegi gazdasági év terméshozama, a múlt évi és a folyó évbeli elemi károk, nevezetesen: az elmúlt ősszel az egérkár, tavasszal a fagykár, mindkét évben a tartós szárazság által előidézett aszálykár s ez évben közvetlenül az aratás előtti jégverés, minden erőfeszítésünk, fáradságot nem ismerő kitartó munkánk dacára oly lesujtóan szomorú eredményt mutatott, hogy abból még a vetőmagunkat sem tudtuk előállítani és a mindennapi kenyerünket biztosítani, nemhogy abból a vállunkra nehezedő súlyos terheket: adókat, köztartozásokat de különösen a részünkre juttatott földeknek forgalmi értékével arányban távolról sem álló esedékes megváltási árakat teljes tönkremenetelünk nélkül képesek lettünk volna viselni.

Ebben tárjuk fel Nagyméltóságod előtt azon szomorú helyzetünket, amelyek miatt fizetési kötelezettségünknek a megváltott ingatlanok tulajdonosával, illetve ennek jogutódaival szemben eleget tenni képtelenek voltunk és földhözjuttatott társainkkal együtt képtelenek vagyunk ma is s amely miatt ellenünk a végrehajtás kérlelhetetlen szigorral 1928. aug[usztus] 23-án foganatosítva is lett.

Bátorkodunk azt is Nagyméltóságod előtt felhozni, hogy határunkat s általában vidékünket a múlt évben és ez esztendőben is ért nagymérvű csapások miatt kénytelenek voltunk Nagyméltóságodhoz vetőmagsegélyért, a Nagyméltóságú m. kir. Pénzügyminiszter Úrhoz pedig adóelengedésért is folyamodni s ezzel is igazolva, hogy a végrehajtás alatt álló tartozásunk rendezésére — nagyobbára nincstelenekből álló egyének — ezidőszerint anyagilag képtelenek vagyunk és ha kérelmünket az illetékes fórumok megtagadnák, azon szomorú helyzetbe kerülnénk, hogy akaratuk ellenére kénytelenek volnánk a juttatott földeket előbbi birtokosainak visszaadni.

Kérve ismételten Nagyméltóságod jóakaratú támogatását, vagyunk Nagyméltóságodnak alázatos szolgái a Szamossályi község földhözjuttatottjai, de az önmagunk képviseletében is:

Nagy András,
Szóródi László,
Papp Lajos,
Fogarassy Sándor,
Nagy Bálint,
Béltelki Zsigmond és
ifj. Mándi Bertalan

csoportképviselők, választmányi tagok.

A kérvény belső oldalán a csengeri járás gazdasági felügyelője igazolta a kérvényben elmondottak valódiságát. Véleménye szerint az ingatlanok vételára „oly magasan lett megállapítva, (kat. holdanként 1500 P, 5 év alatt fizetve) ami sem a talaj minőségének, sem a helybeli forgalmi árnak nem felel meg, a kataszteri tisztajövedelem szerinti értéket pedig jóval meghaladja. Így a község legszegényebb mezőgazdasági munkásai, akik a kérdéses földet kapták, ilyen magas ár mellett a földet megtartani képtelenek. Mert azok a földreform során földhöz juttatottak, akiknek semmijük sincsen, képtelenek egy olyan földet megszerezni, bármilyen szorgalmasak legyenek is, ahol az évi teher (tőketörlesztés, kamat és adó) kat. holdanként cca[1] 350—400 P-re rúg s ezzel szemben, pl. a f. évben a terméseredmény alig haladta meg a 1½ métermázsa búza értékét kataszteri holdanként, de jó termés esetén sem lehet 8 métermázsa búzánál többre számítani."

A Földművelésügyi Minisztérium a kérvényt megküldte az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz. Az ügy további sorsa nem ismeretes.

45.

Heves, 1928. december 5.

„... kegyeskedjék megengedni, hogy fiam mielőbb megnősülhessen"

Tekintetes Igazgatóság!

Nagy alázattal alulírott mély tisztelettel vagyok bátor a Tekintetes Igazgatósághoz azon alázatos kérelemmel kegyes színe elé járulni, miszerint kegyeskednék következő alázatos kérésemet meghallgatni szívesen kérem.

[1] Körülbelül.

Alázatos kérésemet a következő okokkal adom elő:

Tíz hónapja annak, hogy a feleségem elhalt és ifjú Sztacho János uradalmi erdőlegény fiammal közös háztartásban élünk. Éjjeli órákban főzünk magunknak egy kis ételt, a kenyeret péktől vesszük és miután most jönnek a nagy erdőmunkálatok, éjjel-nappal szolgálatban kell lennünk és nincs aki még egy kis ételt is főzzön. Ennélfogva kérem mély alázattal kegyeskedjék megengedni, hogy fiam mielőbb megnősülhessen.

Alázatos kérelmem folytán maradtam a Tekintetes Igazgatóságnak legalázatosabb kész szolgája.

idősb Sztacho János
Coburg hgi[1] főerdőőr.

Kelt Hevesen, 1928. évi december hó 5-én.

Az uradalom alkalmazottainak legbensőbb családi ügyeibe is beavatkozott, — engedély nélkül még házasságot sem volt szabad kötni.

[1] Értsd: hercegi.

II.

Munkanélküliség, éhínség, nyomor 1929—1933

1929 őszén a kapitalizmus legsúlyosabb gazdasági válsága, gazdasági világválság tört ki. Az ipari termelés világszerte 30—50%-kal csökkent, a munkanélküliek száma — a gyarmatokat is beleértve — meghaladta a 40 milliót. Az ipari válsággal összefonódott agrárválság a parasztok millióit tette tönkre. Az ipar és a mezőgazdaság válságát később pénzügyi és hitelválság súlyosbította. A külkereskedelem megbénult.

Magyarországon a válság a mezőgazdaságban kezdődött, de 1929 őszén már az ipar is válságba jutott. Hazánkban különösen azért volt mélyreható a válság, mert az országot ezer és ezer kötelék kapcsolta össze a nyugati tőkésállamokkal. Súlyosbították a válság hatását még a feudális maradványok is.

Az ipar termelése 24%-kal esett vissza. A legnagyobb mértékben sújtotta a válság a nehézipart. A gépgyártáson belül a mezőgazdasági gépgyártás helyzete volt a legmostohább, mert az agrárválság következtében alig tudott gépet értékesíteni. A válság kiterjedt a mezőgazdaság minden ágára, még az állattenyésztésre is.* Katasztrofális méreteket öltött a mezőgazdasági termékek árának csökkenése. A legjelentősebb a búza áresése volt, amely az 1929. évi 24 pengőről 1931 szeptemberéig általában 9 pengőre, helyenként 6—7 pengőre zuhant. A csöves tengeri ára 4—6 pengő volt, de egyes helységekben alig haladta meg a 3 pengőt. Az állatárak soha nem voltak olyan alacsonyak, mint a válság idején; az élőmarha ára kilónként az 50 fillért sem érte el. Rendkívül alacsony volt a gyümölcs ára (pl. szilva 2—4 fillér, őszi barack 15—20 fillér) — de még így sem tudták értékesíteni.

A mezőgazdasági termények árainak esése nagyobb mértékű volt, mint az iparcikkeké, így a parasztság sokkal kevesebb ipar-

* A világgazdasági válság magyarországi hatását a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete által szervezett munkaközösség kutatta és dolgozta fel. Ennek eredményét lásd „Az 1929—1933. évi világgazdasági válság hatása Magyarországon". Szerkesztette: Incze Miklós. Irták: Incze Miklós, Kársai Elek, Kubitsch Imre, Petőcz Pál, Sipos Aladár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1955.

cikket tudott ugyanannyi áruért vásárolni, mint a válság előtt. Mivel pedig a kis- és középparasztságnak az alacsony mezőgazdasági árak következtében szinte semmi jövedelme nem volt, iparcikkek vásárlására nem is gondolhatott.

A nagybirtokosok támogatására a kormány bevezette a bolettát, ami azt jelentette, hogy a vevő köteles volt minden mázsa gabona megvételekor egy meghatározott értékű adójegyet (bolettát) is átadni az eladónak, amelyet az adófizetésre felhasználhatott vagy készpénzre beválthatott, ha nem volt köztartozása. Ez az intézkedés az árugabonát termelő nagybirtokosok és gazdagparasztok érdekeit védte. A boletta magával hozta a kenyér és a liszt árának emelését.

Súlyosbította a parasztság helyzetét a mezőgazdaság rendkívüli eladósodottsága. A nagybirtok minden holdjára 185 pengő adósság esett, a kisparaszti gazdaságokat holdanként 400 pengőnyi adósság nyomta. A statisztikai adatok szerint a kisparaszti gazdaságok 60%-ának, kb. 600 000 parasztnak, volt adóssága a bankoknál — vagyis minden harmadik parasztnak. Az egy holdra eső adósságteher a legkisebb birtokkategóriánál volt a legsúlyosabb. Az adósságot terhelő kamatokat és a magas közterheket a kis- és középparasztság nem bírta kifizetni és a legkétségbeejtőbb helyzetbe jutott.

A közigazgatási hatóságok évről évre kíméletlenebbül foganatosították az adó behajtását. Már a cséplőgépnél lefoglalták a paraszt terményét és még a vetőmagot sem hagyták meg. A kirendelt végrehajtók a párnát is kihúzták az adós feje alól, potom áron árverezték el jószágait és ingóságait. Számos adat van arra, hogy egyes falvakban teheneket 45—50, lovakat 30—35, tinókat 10 pengőért, disznókat 4 pengőért, kukoricát pedig mázsánként 1 pengőért, sőt 50 fillérért árvereztek el. A válság első éveiben több tízezer parasztgazdaság került dobra, a kis- és középparasztság egy része lesüllyedt az agrárproletariátus soraiba. 1931-ben a bankok felmondták a váltóhiteleket és árverést kértek még azok ellen is, akik rendesen megfizették az évi kamatokat. Az elárverezett kisparasztok ingatlanait a gazdagparasztok potom áron vásárolták meg, vagy az árvereztető bank megtartotta magának és uzsoraáron adta bérbe a rászorulóknak.

A kétségbeesett parasztok ezrei — akiket máról holnapra mindenüktől megfosztottak és lakásukból kilakoltattak — keservesen panaszolták a miniszterekhez, a vármegyei közigazgatási tisztviselőkhöz írt leveleikben, hogy a „bankok emberei őrült dolgokat művelnek", vagyonukat „potom áron" árverezik el. Megpróbáltak segítséget kérni, mert nem hitték el, hogy „jogi államban" lehetséges az, ahogy velük bánnak. Kérésük nem talált meghallgatásra, értesítették őket, hogy kérvényüket „nem vehették érdemi tárgyalás alá". *(60, 74, 77, 78, 91, 92)*

1932 októberében az adósságok miatt bajbajutott nagybirtokosok és gazdagparasztok érdekében a kormány „gazdavédelmi" rendeletet léptetett életbe. Ez lehetővé tette mindazoknak a birtokosoknak, akiknek az adóssága „földjük kataszteri tiszta jövedelmének bizonyos többszörösét meghaladja", hogy birtokuk védetté nyilvánítását kérhessék. Ez azt jelentette, hogy az adósság megfizetésére, illetőleg törlesztésére haladékot kaptak és ingatlanaikat a bankok nem árverezhették el.

A válság rendkívül nehézzé tette a földhözjuttatottak és a kishaszonbérlők helyzetét. Különösképpen 1931-ben és 1932-ben volt elviselhetetlen az életük, amikor a természeti csapások következtében igen rossz volt a termés. A földhözjuttatottak nem voltak képesek sem a törlesztési részletet, sem a magas kamatokat megfizetni. Százával mondtak le önként a juttatott földről — mielőtt az mindenüket elvitte volna. Az önkéntes lemondás mellett a bankok is számos juttatottat mozdítottak ki „nem fizetés" címén. A gabonaárak csökkenése katasztrófát jelentett a kishaszonbérlőknek, mivel a haszonbért az 1927/28-as magas búzaárnak megfelelő pengőértékben kellett fizetni. A haszonbér oly magas volt, hogy azt a törpebirtokosok és kisparasztok nem tudták megfizetni. *(66, 67)*

Legerősebben az agrárproletariátust sújtotta a válság. A nincstelen mezőgazdasági munkások százezreinek nem jutott munka. A munkanélküli arató-, részes, és földmunkások száma a nyári hónapok kivételével megközelítette a 800 000-et. Százával álldogáltak tétlenül erőteljes munkabíró emberek a városok és községek piacain — árulták munkaerejüket. Naponta 6—800 alföldi kubikos várta a munkaalkalmat a budapesti Teleki téren is. Gyalog jöttek fel Pestre családostól, maguk előtt tolva talicskájukat. Munkát reméltek, de hiába! 3—4 heti várakozás után az éhségtől kimerülten tértek vissza gyalog falujukba. *(47)* A kubikosok még a foglalkozásukhoz nélkülözhetetlen lovat és talicskát is eladni kényszerültek. *(62)*

Az elszegényedés és az ínség évről évre fokozódott. Az ország legtöbb megyéjében éhínség volt és még a „gazdák" is kölcsönkenyéren éltek. *(52)* „Nincs betű és szó, amely leírja azt az ijesztő nyomort, melyben a nincstelen mezőgazdasági munkás

sinylődik... Számtalan eset előfordul, hogy főtt krumplin és cukorrépán tengődnek hetekig, kenyér nélkül, jobb sorsra érdemes munkáscsaládok. Több munkás... felváltva egy kabátban, lábbeliben kénytelen munka után járni, persze eredménytelenül...''*

Hetekig, sőt hónapokig nem volt kenyere sok-sok parasztcsaládnak. „Már két hónapja kenyerünk nincs. Éhezünk!... Gyermekeink éhbetegek...'' — panaszolták a tolcsvai szőlőmunkások és a földművelésügyi minisztertől azt kérték, hogy mentse meg őket az éhhaláltól. *(70)* Szabolcsban, a burgonya hazájában számos olyan szegényparaszt volt, aki még burgonyával sem tudott jóllakni. *(79)* Ugyanakkor, mikor többezer mezőgazdasági munkás asztalára hónapokig nem jutott kenyér és állati takarmánnyal voltak kénytelenek életüket tengetni — a hombárokban tonnaszámra rothadt el a kivitelre szánt gabona, a nagybirtokosok pedig a magtáraikban eladatlanul heverő búzafelesleget állataikkal etették fel.

Még azok a „szerencsések'' sem tudták családjuk részére a létminimumot biztosítani, akik hosszabb-rövidebb időre munkához jutottak, mert hetente csak 1—2 napot dolgozhattak minimális bérezés mellett. *(56, 85)* Százával voltak olyan mezőgazdasági munkások, akik a puszta ellátásért elvállalták a legnehezebb munkát is.

A munkabérek, amelyek az 1920-as években is alacsonyak voltak, 55—60%-kal csökkentek. A gyakorlatban még a férfinapszámbérek is 1 pengő alatt voltak, a női és gyermek-napszámok az 50—60 fillért sem érték el. A hatóságilag megállapított legkisebb napszámbéreket a munkaadók nem tartották magukra nézve kötelezőnek. Előfordult, hogy a megszolgált munkabért hónapok múltán sem fizették meg. Azokat pedig, akik panaszkodni mertek, csendőrrel „oktatták'', statáriummal fenyegették vagy egyszerűen elbocsátották. *(86)* Nagyon sok panasz hangzott el amiatt is, hogy a helybeli munkások helyett az uradalmak idegen munkásokat alkalmaztak. Egy-egy nagycsaládú mezőgazdasági munkás évi jövedelme alig érte el a 250—300 pengőt. *(65)*

Az aratómunkások keresete is minimális volt. A rossz terméseredmények miatt nekik is kevesebb jutott. Az aratórész a válság idején a 11-ed részről a 13-adra csökkent, a cséplőmunkások pedig csak 3%-át kapták az elcsépelt gabona-mennyiségnek. Általános szokás volt az uradalmakban, hogy az aratáson kívül különféle egyéb gazdasági munkák végzésére is kötelezték az aratókat. Ezeket az „egyéb'' munkákat, a „robotot'' természetesen ingyen kellett végezniök és olyan időpontban, amikor az uradalom kívánta. Számos adat van arra, hogy az aratómunkások aratás előtt 20—25%-os uzsorakamatra gabona-kölcsönt vettek fel az uradalmaktól vagy a gazdagparasztoktól, és annak visszafizetése után a terménykeresetükből semmi sem maradt. *(65, 72)* Koldulásból próbálták családjukat eltartani, összekéregették a száraz kenyérdarabokat, hogy gyermekeik éhen ne haljanak. *(83)*

A mezőgazdasági cselédek kizsákmányolása a válság éveiben elsősorban azáltal fokozódott, hogy a készpénzbérüket 50—70%-kal csökkentették és konvenciójukat csak „természetben'', terményben kapták, melynek értéke az alacsony terményárakat figyelembe véve minimális volt. Megbízható adatok szerint a cseléd-konvenció pénzértéke a válság éveiben, 1928 és 1933 között, 64%-kal csökkent.

A munkanélküliség és a nyomor megszüntetése érdekében a kormány nem tett semmit. Az ingyenleves és az ínségakció — amelyet a falvakra is kiterjesztettek — rendkívül sértette a parasztság önérzetét. Az ínségmunkákért szinte semmit nem fizettek, rendszerint csak élelmet kaptak. *(80)* Előfordult, hogy az ínségmunkát pénzzel fizették, pl. a kubikosmunkát végző makói ínségesek 43 fillért kaptak egy napi nehéz munkájukért. A hatóságok által megígért közmunkák sorra elmaradtak.

A mezőgazdasági munkások, különösen a kubikosok — éhező családjukat látva — mindent elkövettek, hogy meneküljenek a nyomortól. Készek voltak arra, hogy a világ bármely országába elmenjenek. Mindenféle munkát elvállaltak volna, „csak ne kelljen éhen elpusztulni'' családjuknak. A kubikosok tömegesen kérték felvételüket „a Franciaországnak felajánlott munkások listájára'' *(54, 55, 59)*, kérték Ausztriába, Németországba vagy tengerentúli országokba való kiengedésüket, de a külállamok nem fogadták el őket, mert mindenütt inkább a hazai munkanélkülieket foglalkoztatták.

A munkanélküliség, az éhínség, az árverezések, a kíméletlen adóbehajtások miatt a nyomorral együtt növekedett a tömegek elkeseredettsége és harckészsége. A munkások „munkát, kenyeret'' követeltek. Az aratómunkások több helyen sztrájkoltak. *(73, 95)*

A mezőgazdasági munkásság legharcosabb és legöntudatosabb rétege a kubikosság volt. 1930 február végén az orosházi munka-

* Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1932—62—71400 (70779).

nélküliek tüntetést rendeztek a főszolgabírói hivatal előtt. Március végén Szentesen rendeztek hasonló tüntetést, és kisebb-nagyobb megmozdulások voltak Csongrádon, Szegváron, Mindszenten is. A földmunkásság „kenyérből és türelemből kifogyva, lerongyolódva" figyelmeztette a kormányt, hogy „komolyan és sürgősen" oldja meg a munkanélküliség kérdését. Követelték az út- és középítkezések sürgős megindítását és a 8 órai munkaidő törvénybeiktatását. *(64)* Kiskunfélegyházán a munkanélküli földmunkások „ásóval és kapával" vonultak a városháza elé, „munkát és kenyeret" követelve. Kiskundorozsmán 700—800 munkanélküli forradalmi jelszavak mellett Kun Bélát éltette. *(57)* A dorozsmai tüntetésen nagy számban részt vettek a munkanélküliek asszonyai is, kik karjukon vitték éhező gyermekeiket. 1931-ben Makón, Egerben, Gyöngyösön és az ország más részein számos kisebb-nagyobb tüntetés zajlott le. Több községben a parasztok ásóval és kapával kergették el a végrehajtót. Sok helyen megünnepelték március 21-ét, a Magyar Tanácsköztársaság évfordulóját, és május elsejét. Megmutatkozott ezeken a tüntetéseken is, hogy a szegényparasztság lelkében kitörölhetetlenül megmaradt a vágy a Tanácsköztársaság iránt és annak visszatérését kívánta.

Tótkomlós község elöljárósága 1932 júniusában a tüntetések megakadályozása céljából elrendelte az „ostromállapotot", ami azt jelentette, hogy a munkanélkülieknek délelőtt 9 órától kezdve nem volt szabad az utcán tartózkodniok. *(88)*

A kormány terrorral válaszolt a mezőgazdasági munkásság megmozdulásaira. A tüntetők ellen csendőröket vezényeltek ki, akik nem egy esetben belelőttek a tömegbe. A tüntetéseknek számos halálos áldozata volt.

A szegényparasztság harcát a kommunisták vezették. A Kommunisták Magyarországi Pártja már a válság kezdetén fokozott harcra szólította fel a szegényparasztságot. Követelte a végrehajtások, árverések beszüntetését, a nagybirtok kártérítés nélküli felosztását. Felvilágosította a parasztságot arról, hogy a boletta csak a nagybirtoknak előnyös, a szegényparasztnak nem jut belőle. A kommunista párt volt az egyetlen párt, amely következetesen harcolt a szegényparasztság érdekeiért. A párt munkája elsősorban a kubikosok mozgalmaiban mutatkozott, de hatott az egész parasztságra.

A válság alatt éhezett, nyomorgott az egész magyar parasztság. A középparasztok ezrei süllyedtek le a szegényparasztság soraiba, a szegényparasztok tízezrei váltak máról-holnapra koldusokká.

46.

Hegyeshalom, 1929. [február hó]

„. . . halott gyermekét saját karján hozta gyalog a faluba . . ."

Győr-Moson-Pozsony k. e. e.[1] vármegyéből 17. számú körzet.

A közegészségügyi ügyek főleg a mezőgazdasági munkások között nagyon elárvultak, mert munkaadójával szemben senki nem védi. Majdnem fűtetlen szobában él családjával s ha megbetegszik az apa, a kenyérkereső, úgy megvonják tőlük a tejet s efféléket, míg a dolgozó cseléd sorba nem áll, ha betegen is . . .

Halnak is . . .

Szegények beérhetik a panasszal s ha az ember útbaigazítja, az illetékes tényezők vagy nem akarnak a munkaadó úrral szemben fellépni, vagy elküldözgetik Ponciustól Pilátusig . . . Az itteni munkások a XX. században nyögnek kegyetlen önkény alatt, holott az úr, a bérlő bálozik, utazgat, autózik stb. S ők nem lázadnak, nem borítják fel a házat gazdájukra, hanem csendesen szenvednek és panaszkodnak.

Konvencióban vannak ilyen tételek: természetbeni lakás . . . fűtés . . . stb. De ki biztosítja azt annak a munkanélküliség idején kiszolgáltatott szegény ízig-vérig becsületes munkásembernek és több gyermekes családjának. Nagyon jól tudjuk, hogy lakás lehet egy lyuk is, három személyre férő hellyel s laknak benne tényleg nyolcan. Ágy a bölcsővel egy fér be, de szorították oda még egyet. 22 fokos hidegben igazították valahogy az ablakokat s mikor a gyermekágyas asszony halála felé jár, tesznek be nehezen egy rozoga kis vaskályhát, melybe naponta 20 darab aprófa jut 20—30 fok hidegben.

Nem vagyok pesszimista s láttam már gyári barakokban hasonló életet. De itt a mezőgazdasági munkásnál, béresnél a szerződés biztosítja neki s nincs, aki lehetetlen, szeszélyes, zsarnok munkaadójával szemben a jogos és törvényes védelmet szolgáltatná.

Ezirántt kérném az illetékesek határozott és érdemes intézkedését, a mezőgazdasági munkások adott helyzetének és sorsának nem javítását, hanem garantálását. Nem egy esetről van szó, hanem az itteni általános helyzetről . . .

[1] Közigazgatásilag egyelőre egyesített.

Tekintetes Igazgatóság!

Hogy úgy ne lássék, mintha légből kaptam volna jelentésemet és használhassak esetleg ezzel is a nagy szociális problémának, jelentésemet az alábbiakban egészítem ki:

Legszomorúbb adataimat saját tapasztalataimból, gróf Bolza gazdaságából vettem, ahol a felfogás és bánásmód felháborító. A nagy hidegben rövidesen két temetés!! Az elsőnél (gyermekágyas asszony) a szertartást az istállók mögött a trágyadombok között kellett volna elvégezni. A jóemberek az udvaron keresztül kihozták a kapu elé. Mi lett erre!! A másodikat az aggódó munkások megnyugtatására magam a szomszédos háznál hozattam ki a nyílt utcára. Az uraságék az ablakon lestek ki. A 20-ik században borzalmas idők.

Hasonló gyönyörű helyzetképek a Müller-féle bérletben. A munkás halott gyermekét saját karján hozta gyalog a faluba, 4 km távolságból, magas hó és 25 fokos hideg mellett, mert ilyen dolgokra a gazdaság nem ér rá. (Ugyanakkor Óvárra mentek szénért.) Kiegészítéssel a többihez ... Hányszor történik meg, hogy a haldoklónak papot sem vitetnek ki téli időben, mert nincsen kocsi. Az eseteket természetesen az adott körülmények között kell látni. Így eső után — az ember valahogy felejt. Az előbbi eseteket aktuáliter megbeszéltem a főjegyzői irodában, ahol egyik-másik munkás már leadta panaszát. Felháborodtak, embertelenségnek minősítették és talán sajnálkoztak is. Ha már ugyanis nehéz a szegény embernek a sorsa, különösen több gyermekével, miért ne érdemelhetne emberies bánásmódot, mikor szolgálatát elvégzi.

Fentieket mind az utolsó betűig állom, de feltétlen diszkréciót kérek.

Aláírás: lelkész.

Ezt a bizalmas helyzetjelentést Ormándy János, a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatója terjesztette fel a földművelésügyi miniszterhez azzal a megjegyzéssel, hogy a jelentést Hegyeshalom községből küldték be. „Mi gazdasági tudósítóinknak kötelező ígéretet tettünk, hogy jelentéseiket bizalmasan kezeljük és a nevüket senkivel sem közöljük. A jelentés valódiságáért szavatosságot vállalunk, mert a jelentést tevő erre teljes garanciát nyújt..."

A földművelésügyi miniszter a helyzetjelentést megküldte Győr megye alispánjának, hogy a gazdasági felügyelő bevonásával a „tényállást" vizsgálja meg.

Az alispán rendeletére a rajkai járás főszolgabírája a vármegyei gazdasági felügyelő és a járási tisztiorvos bevonásával helyszíni vizsgálatot tartott a gazdasági tudósítói jelentésben megnevezett uradalmakban. A vizsgálati jegyzőkönyv adatai szerint a Szontágh Jenő nyug. főispán tulajdonát képező Erzsébet majorban levő cselédlakások az előírt követelményeknek nem felelnek meg s különösen egészségügyi tekintetben esnek kifogás alá. Az épület nedves és közvetlenül a trágyatelep mellett van. Müller János bérlő a halott gyereknek azért nem adott kocsit — amint a bizottság előtt előadta — „mert hófúvás volt" s a gyermek sem volt nehéz. — Azt az „illető cseléd gyalog könnyűszerrel elvihette a községbe..." A két temetési esetet Bolza gróf maga is elmondta a kaszinóban. Azért nem engedte meg a temetést a fedett kapubejárat alatt, mert őt és családját a temetési szertartás idegesítette volna.

47.

Budapest, 1929. április 18.

„Naponta 6—800 alföldi kubikos várja a munkaalkalmat a fővárosban a Teleki téren"

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Az Alföldön százezrekre rúg a száma azoknak a vagyontalan munkásoknak, akik a mezőgazdaságban elhelyezkedni nem tudnak s így kénytelenek vándorútra kelni, hogy ahol akad valami kubikmunka, szűkös kenyerüket megkereshessék.

Ennek a nagy munkástömegnek a helyzete évről évre súlyosabbá válik, mert annak ellenére, hogy az idei hosszú tél hátravetette a mezei munkálatokat, munkáskereslet az Alföldön — a jelentősebb szőlővidékeket leszámítva — egyáltalán nincs. Ennek következtében egy-egy alföldi városból százával utaznak a fővárosba és a nagyobb iparteleprekre munkások abban a reményben, hogy munkához jutnak. Sajnos azonban ezek a kísérletezések a legsoványabb reményeket sem váltják be.

Naponta 6—800 alföldi kubikos várja a munkaalkalmat a fővárosban a Teleki téren. Munka azonban nincs. Amikor 3—4 heti várakozás után minden reményről le kell mondania, kénytelen üres tarisznyával, kiéhezve, letörve, gyalog visszatérni falujába s folytatni azt a tengődő nyomorúságos tétlen életet, amely már egy évtized óta állandó kísérője az alföldi munkásnépnek.

Amidőn Nagyméltóságod figyelmét fölhívjuk erre a körülményre, egyszersmind bátorkodunk felkérni, hogy az alföldi nagyarányú munkanélküliség leküzdésére a legmesszebbmenő intézkedéseket megtenni kegyeskedjék...

Ennek az országnak hű fiai vagyunk, itt szeretnénk élni és

dolgozni, de a mai gazdasági viszonyok között a legtöbb földmunkás élete csak tengődés, kínszenvedés. Családok züllenek és pusztulnak el a borzalmas nyomorúság következtében. S mert úgy véljük, a kormányzat előtt nem lehet közönbös ez a tömegnyomor, kérjük Nagyméltóságodat, hogy ennek megszüntetése, ill. enyhítése érdekében a legmesszebbmenő sürgős intézkedéseket megtenni kegyeskedjék.

Budapest, 1929. április hó 18-án

Mély tisztelettel:

Maki József, Rácz Mihály,
Takács Sándor, Müller Jakab.

A földmunkások 1929. ápr. 18-án audiencián, küldöttségileg nyújtották át kérvényüket a földművelésügyi miniszternek. Ennek ellenére az csak egy félév múlva jutott el az ügyintézőhöz, aki a kérvény hátlapjára feljegyezte, hogy 1929. novemberében és decemberében tartott folytatólagos tárcaközi értekezleteken a Kereskedelemügyi Minisztérium képviselőjének figyelmét többször felhívták „az útépítési munkálatok sürgős megindítására". A „gazdasági munkásfeleslegnek" külföldön való elhelyezéséről, ill. az ún. „fecske akció"[1] kibővítéséről csak akkor lehet szó — jegyezte fel az aktára az ügyintéző —, ha a minisztérium Argentínába küldött képviselője az ottani munkaviszonyokról kedvező jelentést tesz.
A minisztérium a munkások kérvényére nem válaszolt, az ügyiratot 1930. január 28-án irattárba helyezte.

48.

Szenyér, 1929. május 22.

„. . . a részünkre megígért nyugdíj el van törölve"

Kegyelmes
M. Kir. Munkaügyi és Népjóléti Miniszter Úrnak
Budapest

Alulírott[ak] azzal a tiszteletteljes kérésünkkel járulunk a Kegyelmes Munkaügyi és Népjóléti Miniszter Úr kegyes színe elé, hogy kegyeskedjen az alulírott okokkal támogatott kérelmünket meghallgatni.

[1] Magyar mezőgazdasági munkásoknak külállamokban idénymunkára való szerződtetése.

Mi, Nadrai Ferenc és Horváth József szenyéri lakosok az esztergomi főkáptalan Tapsonyhoz tartozó uradalmában mint mezőgazdasági cselédek voltunk alkalmazva az elöregedésünk végéig. Én, Nadrai Ferenc 43 évig szolgáltam egyfolytában. Én, Horváth József 52 évig szolgáltam ugyancsak egyfolytában ezt az uradalmat.

A szolgálati időnk alatt más uradalomban nem szolgáltunk.

Az elöregedésünk után az uradalmi jószágfelügyelő úr nekünk a szolgálati időt felmondta azzal az utasítással, hogy az érdemleges szolgálatunkért bennünket nyugdíjilletményben fog részesíteni.

A jószágfelügyelő úr nekünk 1922. évben mondta fel a szolgálatot. Attól az időtől fogva ezideig nyugdíjilletményben nem részesültünk s ez iránt beterjesztett kérésünket a jószágfelügyelő úr azzal utasította el, hogy a részünkre megígért nyugdíj el van törölve. Miért is az elöregedésünk folytán a keresetképtelenségünkben vagyunk kénytelenek a fent nevezett uradalom ellen a Kegyelmes Miniszter Úr előtt panasszal élni s ez ügyben kérjük a Kegyelmes Miniszter Úr kegyes jóindulatú támogatását. A kérésünk megismétlésével maradtunk a Kegyelmes Miniszter Úrnak alázatos szolgája

Szenyér, 1929. év május 22-én.

Nadrai Ferenc,
Horváth József.

A két öreg cseléd kérvényét a népjóléti és munkaügyi miniszter a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter a marcali járás főszolgabírájához, a főszolgabíró a tapsonyi elöljárósághoz küldte, ahol — Récsey Antal káptalani jószágfelügyelő jelenlétében — jegyzőkönyvet vettek fel. A jegyzőkönyv megállapítja, hogy a kérvényt aláíró cselédek valóban hosszú ideig álltak az Esztergomi Főkáptalan szolgálatában, de leszögezte azt is, hogy a káptalan a kiöregedett alkalmazottait segélyezni nem tudja mivel „azok száma a több százat is meghaladja".

A földművelésügyi miniszter az öreg parasztok kérését válaszra sem méltatta.

ROMÁNY EGYETEM ... 1986

49.

Pécs, 1929. november 3.

„. . . egy-egy gazdasági cseléd lakásában több cseléd foglal helyet. . .”

Nagyméltóságú Minister Úr!

Folyó évi 83006/1929. VI—1 számú „BIZALMAS” rendeletre mély tisztelettel jelentem az alábbiakat:

Tény az, hogy a vármegyében egyes birtokosok birtokain a mezőgazdasági cselédek nem a mai kor igényeinek megfelelően vannak elhelyezve:

A lakások túlzsúfoltak, a megyei főorvos állítása szerint egy-egy gazdasági cseléd lakásában több család foglal helyet, úgy hogy bármiféle ragályos betegség egy-egy ilyen túlzsúfolt cseléd lakásban felüti a fejét, a betegség lokalizálása[1] igen nagy nehézségekbe ütközik. De tudomásom szerint egyes uradalmak a legelemibb higiéniára[2] sem fordítanak súlyt, nem pedig azért, mert egyes gazdaságok nem rendelkeznek cseléd árnyékszékekkel, ha pedig rendelkeznek, azok oly annyira elhanyagoltak, hogy azok maguk sem egyebek, mint baktérium fészkek.

Tekintettel azonban arra, hogy ezekről az állításokról magam is a múlt havi vármegyei közigazgatási bizottsági gyűlésen vettem tudomást, így jelenleg konkrét adatokkal nem tudok szolgálni, azonban mély tisztelettel javasolom Nagyméltóságodnak, kegyeskedjen megengedni, illetve a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőségnek elrendelni, hogy működési területemen egy generális ellenőrzés megtörténhessen, hogy ezek az antiszociális állapotok, ha a tényeknek megfelelnek, sürgősen orvoslást nyerjenek.

Végül mély tisztelettel meg kell jegyeznem, hogy ha az állításoknak az a része igaz, hogy főleg a nagyobb birtokosoknál található a cseléd lakáshiány, úgy bármennyire is nehezek a mai gazdasági viszonyok, ezek a nagybirtokosok ma is rendelkeznek olyan teherbíró képességgel, hogy az igen fontos és nagy horderejű szociális kérdéseknek megfeleljenek.

Pécs, 1929. november hó 3-án.

Gulner Elemér
m. kir. gazdasági felügyelő.

[1] A betegség központjának felismerése, továbbterjedésének megakadályozása.
[2] Egészségvédelmi követelmény, tisztaság.

Baranya megye közigazgatási bizottsága 1929 október havi ülésén a megye tisztifőorvosa a cselédlakások állapotáról és a cselédek egészségügyi viszonyairól szörnyű és megdöbbentő képet festett a vármegye vezető urai előtt. Az ott elhangzottakról a Pesti Újság 1929. október 13-i számában is hosszabb cikk jelent meg, amely szerint „... negyvenkét községben hasi hagymáz, tizenhétben pedig vérhas járvány van és az utóbbi betegségbe az elmúlt hónapban már hét ember bele is halt... A járvány leküzdését nagyon megnehezíti az — mondotta a tiszti főorvos —, hogy különösen az uradalmi cselédek rettenetes és szörnyű lakásviszonyok között élnek. Vannak uradalmak, ahol három család él egy lakásban és ez a zsúfoltság lehetetlenné teszi a betegek esetleg szükséges elkülönítését...” A tiszti főorvos jelentését az alispán azzal egészítette ki, hogy „legalább száz községben nincs megfelelő ivóvíz...”

A vármegye urainak a legkisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy valamit is tegyenek a cselédek érdekében.

Még azt is soknak találták, hogy a közigazgatási bizottság ülésén meghallgatták a főorvos jelentését.

A cselédek nyomorúságos lakásviszonyain a földművelésügyi miniszter sem óhajtott javítani, ezért a gazdasági felügyelő jelentését intézkedés nélkül irattárba helyeztette.

50.

Enying, 1929. december 31.

„Ilyen magas haszonbért Enyingen még soha sem fizetett senki . . .”

Nagyméltóságú M. Kir. Földművelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

A földbirtokreform végrehajtása folyamán földhözjuttatott alulírott enyingi lakosok megkérjük Nagyméltóságodat, kegyeskedjék kieszközölni, hogy a nekünk juttatott földek vételára megállapításánál az eljáró hatóságok velünk szemben méltányosan járhassanak el, mert a rendelkezések szerint megállapított vételárat fizetni képtelenek vagyunk.

A földek Siómaros község határában a gróf Csekonics féle vagyonváltság földekből — Enying községtől 5—6 kilométer távolságban osztattak ki. Ezek a földek legnagyobb részben másodosztályba vannak besorozva s így azok vételára 1500 pengőben állapíttatott meg katasztrális holdanként s ennek az évi törlesztési részlete (kamattal együtt) 81 pengő. Ekkora évjáradékot fizetni nem tudunk. A földek a községtől távol feküsznek, azok megmunkálása és trágyázása — a trágyázás

miatt — nagyon sok munkát igényel s a törlesztési részletre 4 métermázsa búza vételára szükséges és ezen kívül fizetendő még az adó is.

Községünk területén most két nagyobb grófi uradalom eladó. A községhez sokkal közelebb eső, kiváló minőségű földeket kat. holdanként 1200 pengőért kínálják, de még így sincs reá vevő sem nagyobb darabban, sem kiparcellázva. A mai gazdasági viszonyok között olyan súlyos terhet vennénk magunkra 1500 pengős vételár mellett, hogy az a föld azt nem tudja kiteremni, mert nem lehet minden évben búzát vetni. A földhözjuttatottak nagy része kénytelen lesz lemondani a súlyos terhek miatt a juttatott földekről, pedig valamennyien ragaszkodunk a földhöz, valamennyien szívesen maradnánk azok birtokában, de ekkora terhet nem vállalhatunk magunkra, mert biztos bukás, anyagi tönkrejutás lesz a vége.

Amennyiben kérelmünk érdemi elbírálása nem tartoznék Nagyméltóságod hatáskörébe — kegyeskedjék kérelmünket az illetékes hatósághoz tárgyalás céljából pártoló véleményezéssel áttenni, mert csak megfelelő méltányosság gyakorlása esetén leszünk azon szerencsés helyzetben, hogy a nekünk juttatott földeket megtarthassuk s azokat tovább is művelhessük.

A földek haszonbére 60 pengő volt, tehát 3 métermázsa búza. Ilyen magas haszonbért Enyingen még soha sem fizetett senki, de megfizettük, mert azt hittük, hogy a vételár majd méltányosabban lesz megállapítva.

Kérelmünk jóindulatú meghallgatását kérve vagyunk Nagyméltóságodnak

készséges szolgái:

Enying, 1929. december hó 31.

Bodó Kovács János,
Nádasdy Lajos,
Marsi Márton
[és 22 aláírás]

1930. január 9-én a földművelésügyi miniszter Enying község elöljárósága útján értesítette a földhözjuttatottakat, hogy a vételár leszállítása iránti kérelmüket „érdemi tárgyalás alá venni" nem állott módjában.

51.

Sajtoskál, 1930. január 28.

„Lehetséges ez? 40 évi szolgálat után ez a sors vár mireánk?"

Nagyméltóságú Népjóléti Miniszter Úr
Kegyelmes Uram!

Alulírott Asbóth József az alábbi legalázatosabb kéréssel járulok Nagyméltóságod kegyes színe elé, hogy panaszomat meghallgatni s rajtam segíteni kegyeskednék.

Én, mint a mellékelt „Szolgálati bizonyítvány" igazolja, 40 (azaz negyven) esztendeig szolgáltam tisztességgel, becsülettel Méltóságos Rupprecht Olivér sajtoskáli földbirtokos urat. Becsülettel megöregedtem nála és most 40 évi hűséges szolgálat után 1930. január 1-én egyszerűen elbocsátott azzal a megjegyzéssel, hogy József napig maradhatok még a lakásban s utána mehetek amerre tetszik, semminemű segítséget nem kapok.

Kegyelmes Uram!

Lehetséges ez? 40 évi szolgálat után ez a sors vár mireánk? Jóságos atyai szívéhez fordulok Kegyelmes Uram, mérlegelje szomorú helyzetemet és segítsen rajtam. Elvégre 40 évi szolgálat után egy uradalomban koromnak megfelelő munka még csak akad, amiért mindennapi kenyeremet még megkereshetném, de egyszerűen minden nélkül szélnek ereszteni, ez talán mégsem lehetséges?

Kérésemet Kegyelmes Uram kegyes jóindulatába ajánlva, maradtam legalázatosabb szolgája

Sajtoskál, (Sopron m.) 1930. I. 28.

Asbóth József
uradalmi kocsis.

Szolgálati bizonyítvány,

mely szerint alulírt gazdaság igazolja, hogy Asbóth József nála mint szegődményes kocsis, az 1890-ik évtől a f. év végéig állandóan alkalmazva van. Ezen idő alatt kötelességét mindenkor

rendesen teljesítette és józan magaviseletet tanúsított. Alkalmaztatása a f. hó 31-én megszűnik. Cselédkönyve van.

Sajtoskál, 1929. december 8.

Rupprecht Olivér
gazdasága
Sajtoskál.

A népjóléti és munkaügyi miniszter a kérelmet a földművelésügyi miniszterhez továbbította, aki a Tudakozó Iroda[1] útján arról tájékoztatta Asbóth Józsefet, hogy „volt munkaadója nyugellátás biztosítására törvényes alap hiányában nem kötelezhető".

52.

Budapest, 1930. [február hó]

„. . . a mezőgazdasági és földmunkásnép széles rétege a legnagyobb nyomorban van . . ."

Minisztertanácsi figyelmeztető.

A törvényhatóságok főispánjainak a közigazgatási hatóságok és a vármegyei gazdasági felügyelőségek bevonásával eszközölt megállapításai és jelentései szerint az ország nagyobb részében úgy a mezőgazdasági, mint a föld- (kubikos-) munkásság körében igen nagy munkanélküliség uralkodik.

Ez a munkanélküliség sokkal nagyobb mérvű és kihatásában sokkal súlyosabb és aggasztóbb, mint az előző években volt. A munkanélküliség és ennek folyományaként a kereseti lehetőség hiánya miatt a mezőgazdasági és földmunkásnép széles rétege a legnagyobb nyomorban van, állandó megélhetési gondokkal küzd; a munkásság anyagi helyzete és megélhetési viszonyai mindinkább nehezebbek. Így pl. a főispáni jelentések szerint:

Csongrád vármegyében a mezőgazdasági és földmunkásság körében állandó a munkanélküliség; a kubikos munkásság

[1] A Földművelésügyi Minisztérium Szociálpolitikai Főosztálya keretében működő Földművesek Tudakozó Irodája.

nem tud elhelyezkedni és huzamosabb munkaalkalomhoz jutni, a kiskundorozsmai járás területén már most, a tél közepén ínségbe került a munkások nagyobb része. A munkások a legnagyobb aggodalommal néznek a közelgő tavasz felé.

Szabolcs vármegyében a munkásság legnagyobb része kereset nélkül van s ma már a mindennapi kenyérnek való liszt beszerzése is nehézségekbe ütközik.

Baranya vármegyében a rendesnél nagyobb munkanélküliség oka az, hogy a kisebb üzemekkel bíró munkaadók csak a legvégső esetben és csak el nem odázható munkákat végeztetnek felfogadott munkaerőkkel . . .

Zala vármegye területén mindig több lesz a munkanélküliek száma: *egyre fokozódik az elszegényedés*, egyes helyeken nagy az ínség és romlik az általános közhangulat.

Heves vármegyében a rendesnél jóval nagyobb a téli keresetnélküliség. Különösen a tiszafüredi járás tiszántúli részén fekvő községeiben a munkások, de *még a gazdák is kölcsönbe vásárolt kenyéren élnek*. Nagyivánon éhínségtől lehet tartani, anyagiak hiányában a tüzelőt sem tudják beszerezni.

Csanád-Arad-Torontál k. e. e. vármegyében a munkásság évi keresetének értékesítéséből előállott összege nem áll arányban évi szükségleteivel, a munkásság nagy része ennek következtében nélkülözni kénytelen.

A főispánok jelentései szerint a munkásság hangulata általában nyomott, aggodó és elkeseredett.

Ezt a jelentést a Földművelésügyi Minisztérium Munkaügyi Főosztálya készítette a miniszter részére abból a célból, hogy a munkanélküliségről a Minisztertanácsot tájékoztassa. A minisztérium a munkanélküliség enyhítése érdekében nem tett semmit.

53.

Gyula, 1930. március 3.

„. . . Orosházán a munkanélküliek elégedetlensége tüntetésben tört ki . . ."

Miniszter Úr!

Mély tisztelettel jelentem Nagyméltóságodnak, hogy Orosházán a munkanélküliek elégedetlensége tüntetésben tört ki és február hó 24 és 26-án nagyobb tömeg vonult a főszolgabíróság

elé, — ahol is egy küldöttség mielőbbi szükség-munka elrendelését kérte.

... A község meg van erősítve csendőrséggel, s így a közbiztonság biztosítva van.

Újabb megmozdulások nem észlelhetők.

Gyula, 1930. évi március hó 3-án

Márki Jenő
m. kir. gazdasági felügyelő.

54.

Kalocsa, 1930. március 17.

„... a nélkülözésünk és a nyomorunk már elviselhetetlen"

Nagyméltóságú Miniszter Urunk!

Alulírottak azon alázatos kérelemmel fordulunk Excellenciád kegyes színe elé, miután nagy nyomorban és teljesen munka nélkül vagyunk.

Alázattal kérjük Nagyméltóságod jóindulatát, hogy tegye lehetővé számunkra a délfranciaországi árvízdúlta vidékre való kiutazásunkat, hogy ott mint kubikos földmunkások dolgozhassunk... Hogy az itthon maradt nélkülöző családtagjainkat az ott keresett pénzből eltarthassuk, mert a nélkülözésünk és a nyomorunk már elviselhetetlen.

Tehát: ismételve kérjük Nagyméltóságú Miniszter Urunk jóindulatát, hogy a kérelmünkben fent említett vidéken a nagyszabású földmunkákra kijuthassunk és ott érvényesülhessünk.

Kérvényünket Méltóságos Szabóky Jenő kerületi képviselő urunk jószívűségét és fáradozását kérve juttattuk Kegyelmes Urunk színe elé.

Maradunk alázatos tisztelettel a Nagyméltóságú Miniszter Urunk iránt

munkástársaimmal együtt.

Kalocsán, 1930. III. 17-én.

Kerekes István kubikos
VI. ker. Szőllők köze 57.
Kis Ferenc,

Szabadi Sándor,
Farkas István,
Fodor Kálmán
[és 75 aláírás]

A Földművelésügyi Minisztérium a „Tudakozó Iroda" útján értesítette a kérvényezőket, hogy a francia kormány az árvízsújtotta területen a helyreállítási munkálatokat francia munkásokkal végezteti, így kérelmük nem teljesíthető.

55.

Kömlő, 1930. március 31.

„... legyen kegyes a Franciaországnak fölajánlott munkások csoportjába bennünket is fölvenni..."

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr
Kegyelmes Urunk!

Alulírott kömlői lakos munkások mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, kegyeskedjék alábbi kérésünket meghallgatni.

Amint méltóztatik is tudni, a mai nehéz és súlyos gazdasági helyzet következtében a gazdasági munkások ma elhelyezkedni nem tudnak. Így vagyunk mi kömlőiek is, akik hónapok óta várjuk azt, hogy keresethez juthassunk, de sajnos eredmény nélkül. Ezen lehetetlen helyzet tehát, hogy családunk részére a szükséges mindennapi kenyeret megkereshessük arra kényszerít bennünket, hogy idegen helyen próbáljunk elhelyezkedni.

Ezek előrebocsájtása után azon alázatos kéréssel fordulunk tehát Nagyméltóságodhoz, legyen kegyes a Franciaországnak fölajánlott munkások csoportjába bennünket is fölvenni, hogy így családunk részére a szükséges kenyeret megkereshessük és megélhetésünket biztosíthassuk.

Melyek után alázatos kérésünket megújítva és tisztelettel megjegyezve, hogy az indulásra bármelyik pillanatban készen állunk

vagyunk Nagyméltóságodnak

Kömlő, 1930 év március hó 31-én

alázatos szolgái:

Himer József,
Márkus Sándor,
Vass József,

Nagy Lajos,
Angyal András
[és 25 aláírás]

A Földművelésügyi Minisztérium 1930. ápr. 18-án a Tudakozó Iroda útján értesítette a gazdasági munkásokat, hogy „magyar gazdasági munkásoknak Franciaországban való munkavállalása még a folyamatban lévő tárgyalások eredményétől függ s a közeljövőben nem esedékes”.

56.

Orosháza, 1930. március 31.

„... a legkétségbeejtőbb helyzetben vagyunk, hogy mi lesz velünk”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mi Orosháza területéhez tartozó nevezett Rákóczi-telepi lakosok — amelyek legnagyobb részben földmunkások — azon alázatos kérelemmel fordulunk Nagyméltóságú Kegyelmes Urunkhoz, méltóztassék kérésünket meghallgatni. A hazának hű fiai voltunk a múltban, hű fiai vagyunk a jelenben és azok akarunk maradni a jövőben is!

Kegyelmes Urunk! A sorsunk annyira válságos, hogy a létünk bizonytalansága meg kezd ingatni ezen szent hitünkben. Akkor, amikor *napokon keresztül nincs egy étel kenyerünk*, rémület vesz rajtunk erőt, hogy mitévők légyünk?

Mielőtt megrendítene bennőnket ez a borzasztó lelki gyötrelem, hogy mitévők legyünk, azon alázatos kérelemmel fordulunk Nagyméltóságú Kegyelmes Urunkhoz, méltóztatnék sorsunk felett intézkedni a lehető legrövidebb időn belől.

Mikor azt halljuk, hogy az országban minden pang, sőt tönkre megy az ország, borzalmas érzések vesznek rajtunk erőt, hogy a sok munkaerő tétlenül munka nélkül pazarlódik és éhezik és az ország pusztul. A haza megmentésén, a haza felépítésén mi is óhajtnónk résztvenni. De már csak hajszálon áll, amely azt jelenti, hogy nincs élet. Ahol pedig élet nincs, ott nincs semmi. Tehát alázatos kérelmünkkel fordulunk Nagyméltóságú Kegyelmes Urunkhoz, kegyeskedjék kérésünket meghallgatni.

Kegyelmes Urunk!

Orosháza község Tekintetes Elöljárósága megtett — többszöri kérésünkre — tőle telhetőt, munkaalkalmat adott, amely munkán a munkásság sokasága folytán egy-egy családfő hetenként csak kettő napot dolgozhatott, amelyen keresett 5 [P] 70 fi[llért], ebből kellett kitartani magát egy héten keresztül, ha több családtaggal rendelkezett is, ami elég szomorú, 5 P 70 fillérből hét napon keresztül meglenni, mert ebből nem lehet azt mondani, hogy élni, csak meglenni lehet ...

De már ez a csekély kereseti lehetőség is megszűnt és sehol semmi munka nincs, a legkétségbeejtőbb helyzetben vagyunk, hogy mi lesz velünk.

Kegyelmes Urunk! Ezen alázatos kérelmünkkel és reményünkkel fordulunk Kegyelmes Urunkhoz, hogy ezen tűrhetetlen sorsunk meghallgatásra és elintézésre talál.

Orosháza Rákóczi-telep, 1930. március 31.

Maradunk
hazafias üdvözlettel a legalázatosabb
szolgái, a
Rákóczi-telepi földmunkások:

Tódor István,	Sinkó János,
Német György,	Albert János
Sin József,	[és 68 aláírás]

A földművelésügyi miniszter az orosházi munkanélküli földmunkások elhelyezése érdekében nem intézkedett. A kérvényt — ugyanúgy mint az ország minden részéről beérkezett hasonló kérvényeket — az O.K.H.[1] keretén belül működő Földmunkások Vállalkozó Szövetkezetéhez továbbította, amely azt válaszolta, hogy munkaalkalmat még a saját szövetkezeti tagjainak sem tud biztosítani.

57.

Kiskundorozsma, 1930. április 2.

„... Itt a forradalom! Éljen Kun Béla! Le az urakkal! ...”

Távirat

Földművelésügyi Miniszter Úr

Budapest.

Kiskundorozsma IV/2 ...

Jelentem, hogy április hó 1-én délután fél 5 óra tájban Kiskundorozsma községben mintegy 7–800 munkanélküli munkás községházától hivatalomhoz jövet hatóságot és csendőrséget

[1] Országos Központi Hitelszövetkezet.

szidalmazta, erősen fenyegető magatartást tanúsított, törvényes rend felforgatására irányuló nyilatkozatok is hangzottak el, miért is a tömeget csendőrséggel szétoszlattam. — Godo Lajosné szül. Takács Margit idevaló lakos „Itt a forradalom, éljen Kun Béla, le az urakkal" szavakkal izgatta a tömeget. — Letartóztattatott és a szegedi kir. ügyészséghez beszállíttatott. — Többi izgatók ellen is a nyomozás folyamatba tétetett. — Ezidőszerint csend van. —

Főszolgabíró.

58.

Endrőd, 1930. április 22.

„. . . 350 családfő minden kereset nélkül áll . . ."

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Békés vármegyéhez tartozó Endrőd nagyközség 14 700 lélekszámú lakosságából 970 földmunkás (kubikos) családfő van 2910 családtaggal. Ezen földmunkások közül jelenleg is 350 családfő minden kereset nélkül áll, s családtagjaikkal együtt munka hiányában a legnagyobb nyomornak néznek elibe.

Alulírottak azon alázatos kéréssel járulunk Nagyméltóságodnak kegyes színe elé, miszerint méltóztassék nevezett munkanélküli családfőket az ország bármely területén föld, avagy útmunkálatokhoz kenyérkereset céljából lehető legsürgősebben elhelyeztetni.

Alázatos kérésünk ismétlése mellett vagyunk Nagyméltóságodnak

Endrődön, 1930. április 22.

legalázatosabb szolgái:

Katona György,
Hornok János,
Bella József és munkástársai nevében

Fenti kérésben foglaltak valódiságát alulírott községi elöljáróság hivatalosan bizonyítja.

Endrődön, 1930. április 22.

Finta Albert főjegyző	P. H.	Farkasinczky Lajos h. bíró

[Endrőd község pecsétje]

A földművelésügyi miniszter a földmunkások elhelyezése érdekében nem tett semmit.

59.

Békés, 1930. május 20.

„. . . eresszenek valahova más országba, . . .
ne kelljen éhen elpusztulni munkára kész embereknek"

Nagyméltóságú Mayer János Földművelésügyi Miniszter Úrnak

Budapest.

Igen mélyen tisztelt Kegyelmes Urunk!

Csatoljuk a saját magunk által gyűjtött mun[ka]nélküli listánkat. Már nem tudunk várni, mert hiszen már mindenünk elfogyott a hosszú várakozásban és itthon is visszaélés van a munkásokkal. Nézik a tömegnyomort és alig engednek keresni valamit. Sürgős segítséget kérünk, mert elveszünk éhen itt az Alföld közepében.

Ami kis nagy[on] rossz kubikmunka volt, azt is elvitte a víz, a társadalomnak meg nincsen szíve, amely megszánná a sok éhező és rongyos magyar gyereket.

Vagy eresszenek valahova más országba! Bárhol a világon (!) vitessenek el, hogy ne kelljen éhen elpusztulni munkára kész embereknek.

Ezen levelünkre méltóztassék sürgős választ küldeni, hogy mit remélhetünk.

Addig is maradunk a Kegyel[mes] Urunknak a legalázatosabb tisztelettel

A Békés nagyközség munkanélküli csoportja, de itt vagyunk czren is munkanélküli kubikos munkások, de már jó volna más napszámmunka is.

Kelt Békés, 1930. V. hó 20.

Mucsi Imre alelnök
A Békési Általános Népkör
I. ker. Horthy Miklós u. 12. sz.

A levélhez Mucsi Imre a következő szövegű aláírási ívet csatolta:

A békési munkanélküli földmunkások kérelme.

Alulírott békési földmunkások arra kérjük nagyméltóságodat, hogy az országban bárhol előforduló föld- vagy kubikmunkára alkalmazni méltóztassék azonnal, mivel semmi kereseti lehetőségünk nincsen és élünk máról-holnapra a legnagyobb nyomorban a családjainkkal együtt.

Sürgős támogatását várva maradunk kiváló tisztelettel
a békési munkanélküli földmunkások.

Kelt Békés, 1930.

Mucsi Imre és társai
Általános Népkör.

Az aláírási ívet Mucsi Imrén kívül 227 békési munkanélküli földmunkás írta alá. Az aláírók a nevük után írták a gyermekeik számát is. Így pl.: Sebestyén László 9, Szalontai György 5, Jakab János 5, Lévai István 4, Berecz Imre 5, Miklós István 4, Pásztor Mihály 4, Csapó Sándor 8, Szabó Mihály 9, Balázs Imre 5, Domokos János 6, Szekfű László 9, Domokos Mihály 5, Szabó Sándor 4, Csernai Mátyás 8, Nagy János 6, Sas Gábor 7, Busi István 7, Busi Mihály 5, Okányi Gábor 5, Farkas Sándor 5, Farkas Mátyás 4, Pocsai István 4, Marti Ferenc 7, Hajnal József 4, Kun István 4, Kovács András 4, Nagy Károly 4, Hagyó Mihály 4, Balog István 5, Varga Gábor 6, Vigh László 5, Kiss Mihály 5, Okányi Lajos 9, Fekete István 9, Guti Gábor 6, Kovács Ferenc 7, Szántó Imre 5, Balog László 10, Papp János 7, Csapó László 6, Kelemen László 12, Sas Sándor 6, Domokos Mihály 5, Herpai András 6, Herpai Mihály 4, Domokos András 8, Cs. Varga Lajos 6, Unger Gábor 6, Kaszás Gábor 6, Liszkai Lajos 7, Szabó Ferenc 5, ...stb. stb.

A Földművelésügyi Minisztérium Munkásügyi Osztálya a Tudakozó Iroda útján arról tájékoztatta a kérvényezőket, hogy a magyar munkanélküli mezőgazdasági munkások „külföldön való foglalkoztatása" érdekében a külállamok kormányaival tárgyalásokat folytat, de azok még nem vezettek eredményre.

60.

Öcsöd, 1930. [június hó]

„Az adósságért június 11-én árverezik a házamat"

Nagyméltóságú Alispán Úrnak.

Ezen kérelemmel fordulok Nagyméltóságához én hadiözvegy Murányi Antalné.

Hét gyermekem van, három belőlük iskolaköteles, de gyermekeimet ezen évben iskolába nem bírtam járatni, mert ruházatuk egyáltalán nem volt, sem ennivaló. Csak nagynehezen bírtam [el-]tartani [őket].

Segedelmet semerrül nem kapok, rájuk férjem sok adósságot hagyott, mert 11 évig súlyos beteg volt. Ezért nem bírtam iskolába járatni, mert 7 gyermek meg sok adósság e[gy] özvegynek sok.

Három gyermek iskoláztatásáért megbüntettek 80 napnál többre. Az adósságért június 11-ikén árverezik a házamat. Ilyen fájdalmas helyzetben vagyok 7 gyerekkel az útra kidobva.

Ezen fájdalmas panaszát tessék meghallgatni egy háborúsújtott hadiözvegynek.

Nagyméltóságos Uram! Esedezve kérem, engedje el ezen évbeli büntetésemet, hiszen úgyis agyonsújtott anya vagyok.

Alázatos szolgája

özvegy Murányi Antalné
Öcsöd. Házszám: 1031.
(Békés megye)

Az alispán nem tett semmit a büntetés elengedése és az árverés elhalasztása érdekében.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

61.

Letenye, 1930. július 20.

„... annyira legyengültem a hitvány koszt miatt, hogy dolgozni nem tudtam...”

Tényállás.

Felvéve 1930. évi július hó 20. napján. Kanász József aratómunkás Letenye.

Az 1930. évi március havában itt Letenyén a körjegyzői hivatalban én és 74 társam aratási munkára szerződtünk a kunszentmiklósi járáshoz tartozó Peszéradacs községhez tartozó ún. Közép-Peszérpusztai uradalomhoz, amelynek tudomásom szerint bérlője Kardos Ferenc ottani lakos.

Kardos Ferenc a munkások élelmezését átadta Horváth Imre Pest megyei — hogy hová való lakosnak azt nem tudom —, aki a munkások élelmezését vállalta és végzi is. Mi 1930. évi június hó 15. napján állottunk munkába. Engem 1930. évi július hó 15-én Horváth Imre elbocsátott, mert annyira legyengültem a hitvány koszt miatt, hogy dolgozni nem tudtam, illetve dolgoztunk, de nem győztük a munkát.

Horváth Imre olyan gyenge kosztot adott, hogy az emberek megbetegedtek. Balassa József letenyei lakos két hét óta ott fekszik a majorban, Kerovecz Magda letenyei lakos Kanizsán a kórházban van, két másik letenyei lakos megint hazajött betegen. Azután én is, meg lányom is teljesen lezsarolt állapotban jöttünk meg. Sem nekem, sem lányomnak egy fillér megszolgált bérét nem adták ki, az útiköltséget is magam fedeztem, pedig egy hónapig dolgoztunk. Azt mondotta Horváth Imre, hogy megmutatja, miszerint egy fillért sem kapunk. Tudomásom szerint a többi megbetegedettek sem kaptak semmit.

Kérem a Képviselő Urat — úgyis, mint a Munkásjogvédő Iroda helyi vezetőjét —, hogy az általam itt leírt helyzet sürgős orvoslása céljából a Földművelésügyi Minisztériumnál a szükséges lépéseket megtenni szíveskedjék. Előadom még, hogy a minisztériumnak a közös fekhelyek tárgyában kiadott tiltó rendelkezései sem tartatnak be, amennyiben a férfi és nőmunkások közösen egy istállóban vannak elhelyezve, minden elkülönítés nélkül.

Kanász József aratómunkás

Felsőbb utasításra a kunszentmiklósi járás főszolgabírája az uradalomban látszatvizsgálatot rendezett, majd a panaszt elutasította.

62.

Öcsöd, 1930. augusztus 4.

„... a foglalkozásunkhoz szükséges lovat is el kell adnunk...”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Alólírottak Öcsöd községben lakó mintegy 120 kubikos munkás nevében tisztelettel előadjuk, hogy május hó közepétől munka nélkül vagyunk. Keresethez jutni a nagy munkahiány miatt a legjobb akaratunk mellett sem tudunk, így a magunk és családunk eltartására képtelenek vagyunk. A hosszú ideig munkanélküliség miatt már arra leszünk kénytelenek, hogy a foglalkozásunkhoz szükséges lovat is el kell adnunk, amely már a teljes tönkrejutásunkat fogja eredményezni. Fent írt mintegy 120 munkás valamennyien teljesen szegény emberek, aki csak a mindennapi munkából tudja magát és családját fenntartani, s mi szívesen is akarunk dolgozni csak legyen hol és mit. Miért is azon tisztelettel[jes] kéréssel járulunk ezúton a Nagyméltóságú Miniszter Úrhoz, méltóztassék módot és lehetőséget adni, hogy a legközelebb megkezdendő állami út vagy egyéb földmunka végzésére — tekintettel hogy már hosszú idő óta önhibánkon kívül vagyunk képtelenek (!) munka és kereset nélkül lenni — elsősorban minket öcsödi kordésokat alkalmazni.

Kérelmünk megismétlése mellett maradtunk a Nagyméltóságú Miniszter Úrnak:

Öcsöd, 1930. évi augusztus hó 4.

Alázatos szolgái:
Demjén Sándor,
H. Kis Sándor,
Kerekes Lajos
öcsödi 494. sz. a. lakos.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt az O.K.H. keretén belül működő Földmunkások Vállalkozó Szövetkezetéhez továbbította. A munkások elhelyezése érdekében nem tett semmit.

63.

Eger, 1930. augusztus 30.

Robot,[1] *füstpénz,*[2] *taksa*[3] *a hevesi hutákon*

Nagyméltóságú
M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úrnak,

B u d a p e s t

Van szerencsém Heves vármegye felső Mátravidékén fekvő s közigazgatásilag Hasznos községhez tartozó ún. huták bejárása alkalmával tett tapasztalataimat előadni, egyúttal előterjesztést tenni az ottani lakosság abnormisan rossz helyzetének javítása érdekében . . .

A lakosság száma, házak száma:

Alsóhután	446 lélek	85 ház
Ötházhután	500 lélek	100 ház
Almássy-hután	517 lélek	102 ház
Fiskalitás-hután	350 lélek	70 ház
Összesen	1813 lélek	357 ház

. . . Az egyes hutáknak anyakönyvi, egyházi és közigazgatási hatóságaiktól való távolságait az alábbiakban mutatom be:

Alsóhuta közigazg[atási] egyh[ázi] és anyakönyvi hivatala Hasznos, 7,95 km.

Ötházhuta közigazgatása Hasznos, 16 km, anyakönyve és papja Nagybátonyban 10,96 km.

Almássy-huta közigazgatása Hasznos, 12,65 km, anyakönyve és papja Nagybátonyban 8,30 km.

Fiskalitás-[huta] közigazgatása Hasznos 13,35 [km], anyakönyve és papja Nagybátonyban 7,60 km.

Alsóhuta Hasznos községben, a többi huta Nagybátonyban temetkezik, ide szállítja halottait is, amennyiben az idő megengedi, illetve ennek folytán az utak járhatók.

[1] Munkaszolgáltatás, melyet a feudalizmus idején a jobbágy földesurának teljesített.
[2] A jobbágyok által házhelyenként fizetett pénzszolgáltatás.
[3] Szerződésben kifejezett pénzösszeg, melyet a jobbágyok a földesúri majorsági földekből művelés végett átengedett területekért fizettek.

Mindhárom jobbágyszolgáltatást 1848-ban eltörölték, de változott formában szórványosan — mint feudális maradványok — a Horthy-rendszerben végig megmaradtak.

Előfordult, hogy a halottakat a rossz utak miatt csak késve temethették, míg előfordult az is, hogy a hullát szállító kocsi felborult és a hulla a koporsóból kiesett . . .

Speciális és feltétlenül orvoslandó helyzetben vannak Fiskalitás huta lakosai, amely állapot a régi jobbágyvilágra emlékeztet.

A fiskalitásiaknak ugyanis örökös szerződésük van az Almássy uradalommal, mint ún. taksásoknak.

A föld nem az övék, még a beltelek területe sem, csupán az arra épített ház. Minden fundus[1] után kötelesek 12 napot dolgozni, azonkívül fizetnek holdanként egy ezüst forint taksát, az utóbbi időben kiadott földekért pedig békebeli 10 koronát. A füstpénz 1 frt. 10 krajcár.

Marha után 40 krajcárt, sertés után 9 krajcárt fizetnek . . .

Az összes huták termelése főleg burgonyára és az árpára szorítkozik, mert bár termelnek némi rozsot, sőt búzát is, de az termést alig ad, idei átlag is csak 2 q-ra tehető. A tengeri már nem terem meg . . .

A lakosság egészségi állapota általában jó, járványok nem igen fordulnak elő, azonban szomorú, hogy valószínűleg a rokon házasodás folytán feltűnő[en] sok a hülye és torzember, különösen feltűnő Almássy-hután.

Amely családba azonban a tüdővész befészkelődik, az a rossz táplálkozás folytán szedi áldozatait. Volt rá eset, hogy egész családok pusztultak ki . . .

Fiskalitás huta lakosságának a jobbágyságra emlékeztető helyzetét úgy vélem megszüntetni, ha az állam az amúgy is tudomásom szerint eladó területeket megvásárolná s hosszú lejáratú kölcsönnel a lakosságnak juttatnák, ezen esetben a községház, templom és parochia telek kérdése is a legkönnyebben megoldható volna.

Járható utak építése esetén a felső hutáknak orvosi felügyelete is nehézség nélkül volna, legkönnyebben Nagybátonyból gyakorolható . . .

A fentiek előadása után kérem Nagyméltóságodat, hogy a „Huták" ügyét, mondhatni Heves vármegye ezen kulturális szégyenfoltját magáévá tenni kegyeskedjék s az előterjesztésemben foglaltaknak keresztülvitelét esetleg az összes ministeriumok bevonásával lehetővé tenni.

Eger, 1930. évi augusztus hó 30.

vitéz Fluck Gusztáv s. k.
vm. m. kir. gazdasági felügyelő.

[1] Telek.

A földművelésügyi miniszter a gazdasági felügyelői jelentést — illetékességből — másolatban megküldte a pénzügy- és a vallás- és közoktatásügyi miniszternek is. A feudális állapotok megszüntetése érdekében azonban egyik miniszter sem intézkedett. Úgy látszik annak további fenntartását természetesnek tartották.

64.

Orosháza, 1930. [augusztus hó]

„Orosháza munkássága kenyérből, türelemből kifogyva, lerongyolódva figyelmezteti az illetékes tényezőket . . .”

Békés vármegye Tekintetes Törvényhatóságának!

Békésgyula.

Tekintetes Törvényhatóság!

Orosháza munkássága ezideig némán, szótlanul viselte a munkanélküliség minden szenvedését és nyomorát. Abban a hitben tűrt és várt, hogy a tavaszra és a nyárra ígért közmunkák tényleg megérkeznek és javulást, gazdasági fellendülést hoznak. Azonban ez nem következett be, s így Orosháza munkássága a legnagyobb aggodalommal néz az elkövetkezendő tél elé.

Orosháza munkássága kenyérből, türelemből kifogyva, lerongyolódva figyelmezteti az illetékes tényezőket, hogy most már komolyan és sürgősen oldják meg a munkanélküliség kérdését. Figyelmeztetjük az illetékes tényezőket, hogy legsürgősebb segítségre van szükség, mert a történelem folyamán nem volt rá példa, hogy egy egész társadalmi osztály lemondott volna önként az élethez való jogáról. Mielőtt ez megtörtént volna, végső kétségbeesésében mindig megpróbált valamit . . .

Kérjük: a közmunkák, nevezetesen az út- és középítkezések sürgős megindítását, a községünk által tervbe vett középítkezés engedélyezését, a nyolcórai munkaidő törvénybeiktatását, valamint munkanélküliség esetére való állami biztosítás törvénybeiktatását.

A szakmai szervezetek nevében: Keresztes Mihály elnök
Kunos István elnök
Németh Mihály elnök h.

A közmunkák megindítása ügyében a Földművelésügyi Minisztérium nem tett semmit.

65.

Csongrád, 1931. január 30.

„. . . Csongrád mezőgazdasága az itt élő munkásság részére megélhetést nyújtani nem tud”

Csongrád megyei város Tanácsának

Tekintetes Városi Tanács!

Csongrád földmunkássága az évek óta tartó munkanélküliség következtében a nyomor legmagasabb fokára jutott. A munkanélküliség az elmúlt évben már olyan nagymérvű volt, hogy Csongrád földmunkásságának minden egyes tagjára a legteljesebb mértékben kihatott.

Csongrád földmunkás népe az elmúlt évben megfelelő munkaalkalomhoz jutni egyáltalában nem tudott. Az egész munkaidényre a földmunkásság 5%-a sem tudott magának munkaalkalmat biztosítani. Ha időközönként volt is valamilyen munkaalkalom, ott a legbrutálisabb módon zsákmányolták ki a munkaadók. Kivételt még a hatóságok által megindított közmunkákon sem tapasztaltunk, mert ott sem vették figyelembe az élet fenntartására szükséges létminimumnak megfelelő munkabérdíjazást, hanem ehelyett olyan alacsony munkabért fizettek a munkásoknak, hogy a legtöbb esetben kénytelenek voltunk otthagyni ezeket a munkákat és sok esetben gyalog megtenni az utat, az ország egyik részéből a másikba . . .

Ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy az egyes munkások átlagban 100—120 napnál többet dolgozni az egész múlt évben nem tudtak, az elért legmagasabb évi kereset 200—300 pengőt tett ki azoknál, akik abban a helyzetben voltak, hogy ennyit is tudtak keresni. Ha ezen elért keresetet az év minden napjára osztjuk, akkor megállapítható az, hogy olyan szám jön ki, amiből egy ember sem tud csak nélkülözés útján megélni, de családot fenntartani éppen lehetetlenség. Ezek a legjobb esetek, de már ezek is olyanok, hogy a legsürgősebb támogatásra szorulnak.

Az aratási munka sem hozta meg azt a várt eredményt, amelyet a munkásság remélt. Az aratásig tartó általános munkanélküliség következtében Csongrád földmunkássága soha nem tapasztalt mértékben vett részt az aratási és cséplési munkálatokban. Ez a nagy munkaerőkínálat oda vezetett, hogy az ara-

tási munkabérek is lejjebb szállottak. Az aratásban elért átlagos napi kereset 20—25 kg vegyes gabona. A gabonának alacsony ára következtében a legtöbb aratásban résztvevő munkásnak egész keresményét el kellett adni, hogy az aratás előtt felkért kölcsönöket és az aratással járó kiadásait rendezni tudja.

A munkásság itt áll a tél közepén a legnagyobb nyomorban, mindenéből kifosztva és reményeiben megcsalatva rohamléptekkel közeleg a minden-mindegy álláspont felé. Maga az államhatalom éppen a legnagyobb nyomorban élő mezőgazdasági és földmunkásság sorsával törődik a legkevésbé . . .

Tudatában vagyunk annak, hogy a város saját hatáskörében még szűkös megélhetést sem tud biztosítani az itt élő munkásság részére, munkaalkalmak nyújtása terén. Éppen ezért oda kellene hatni, hogy a város minden lehetőt kövessen el arra nézve, hogy az itt élő földmunkásság munkaalkalomhoz tudjon jutni . . .

Kétségbeejtő helyzetünk következtében kérjük, hogy a város haladéktalanul indítson meg oly mérvű közmunkát, amely teljes egészében foglalkozáshoz tudja juttatni Csongrád munkanélküli földmunkás népét. Addig is, amíg elhelyezkedést nem talál a munkásság, a város anyagi támogatásban részesítse azokat.

Kérjük, hogy a beteg munkások vagy azok családtagjaik részére a város ingyenes orvost és gyógyszert biztosítson.

Végül még kérjük, hogy a város a kormányzaton keresztül hasson oda, hogy Csongrád földmunkássága elhelyezkedést tudjon találni megfelelő körülmények között. Azt hisszük, külön nem is kell hangsúlyozni azt, hogy az itt élő földmunkásság csak úgy tud megélhetéshez jutni, ha az ország különböző részein talál elhelyezkedést, mert Csongrád mezőgazdasága az itt élő munkásság részére megélhetést nyújtani nem tud.

Összefoglalva kérjük, hogy a város haladéktalanul siessen a saját hibájukon kívül bajba jutott földmunkásság támogatására.

Amikor ezen kérelmünket előterjesztjük, újból hangsúlyozzuk azt, hogy Csongrád földmunkássága a legkétségbeejtőbb lelki és anyagi állapotban él úgy, hogy az ebből származó esetleges következményekért magunkról a felelősséget elhárítjuk.

Remélve, hogy kérésünk meghallgatásra talál a tek. Városi Tanácsnál,

vagyunk tisztelettel a Földmunkás Csoport nevében

Csongrád, 1931. január 30.

Turi István csoport elnök
Hajdu János csoport titkár
[és 1047 aláírás]

Ez ügyben intézkedés nem történt, a polgármester élőszóval adott tájékoztatást a munkásság vezetőinek. A földmunkásság azonban munkát, kenyeret és nem szóvirágokat kért a város vezetőségétől és a városháza udvarán aznap tüntetést rendezett. A rendőrség „vízsugárral árasztotta el a tömeget, hogy a tüntetést eloszlassa" — jelentette a főispánnak 1931. február 5-én a város polgármestere.

66.

Öcsöd, 1931. február 14.

„Nem bírjuk tovább a reánk nehezedő közterheket, a magas haszonbér összeget . . ."

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Alázatos kérelemmel fordulunk Nagyméltóságodhoz Öcsöd község O. F. B. által juttatott haszonbéres földek bérlői, hogy nehéz anyagi helyzetünkön könnyíteni kegyeskedjék, hogy minket is abban az elbánásban részesítsenek, mint az örök tulajdoni joggal juttatottakat, t. i. a haszonbér összeg $^1/_3$-ad részét elengedjék, vagy a súlyos adóterheket rólunk levegyék.

Amikor ezzel a kérelemmel fordulunk Nagyméltóságodhoz, tisztelettel megjegyezzük, hogy szinte bírhatatlan a haszonbérletek után fizetendő haszonbér összeg és adó terhek, termelési költségeink pedig oly magas összegre rúgnak fel a bevétellel szemben, hogy valamennyien a legnehezebb anyagi helyzetbe kerültünk s *nemhogy segített volna rajtunk a juttatott föld, hanem anyagi romlásunkat okozza.*

Öcsöd község lakossága, földművelő népe a legalázatosabb kérelemmel fordul Nagyméltóságodhoz, mert egy szépen virágzó község lakosságának lét, vagy nem lét kérdéséről van itt szó.

Nem bírjuk tovább a reánk nehezedő közterheket, a magas haszonbér összeget, hiszen a gabona árak zuhanása hozza magával anyagi romlásunkat, fizetésképtelenségünket, úgyhogy ami csekély vagyonunk van, a haszonbéres földön kívül — még az is mind rá megy a haszonbéres földekre.

Amikor községünkben az O. F. B. eljárás folyt, a gabona árak sokkal magasabb árnívón voltak, 28—30 pengős búza ár mellett szerződtünk a földtulajdonossal s most a búza ára azóta nem felére, hanem még annál is lejjebb süllyedt.

Hogy igazunkat bebizonyítsuk, jövedelmünkről tiszta képet mutassunk, mellékeljük a következőkben az évi bevétel és kiadásunkról egybeállított kimutatást.

Egy 9 kat. 1404 □-öl területű haszonbéres föld termése volt a következő:

Évi búza termés volt 36 mm (a. 15 p.)	540 p.
Évi árpa termés volt 5 mm (a. 11 p.)	55 p.
Évi takarmánytermés	50 p.
kukorica szár (mert kukorica nem termett)	30 p.
összes bevétel	675 pengő

Ezzel szemben kiadás:

5 mm búza vetőmag	75 p.
2 mm árpa vetőmag	22 p.
3 és ½ mm búza aratórész	52 p.
a szántás költsége	140 p.
haszonbér összeg	428 p.
adó	138 p.
összes kiadás:	855 pengő

tehát:

bevétel	675 p.
kiadás	855 p.

180 pengő túl kiadás merült fel 9 kat. hold 1404 □-öl föld területű haszonbérnél.

Bár igaz, hogy kukorica és árpa termés rossz volt, de még a jó termés mellett sem kaptuk volna meg a munkadíjunkat sem és termelési költségeinket.

Tisztelettel esedezünk, hogy szánalmas anyagi helyzetünkön könnyíteni kegyeskedjék, mert most elviselhetetlen a helyzetünk. Egy dolgozni szerető és szorgalmas község lakossága áll a legnagyobb anyagi romlás előtt s ha tovább így marad, terheinken nem könnyítenek, ez biztos út a teljes anyagi lerongyolódás felé.

Kérésünket a haszonbérlők nevében Nagyméltóságodnak jóindulatába ajánlva, vagyunk:

Öcsödön, 1931. február 14.

Alázatos tisztelettel:

Skultéti Pál	Rónyai György
Murányi Bálint	Molnár Sándor
Zubor Lajos	[és 100 aláírás]

Békés megye gazdasági felügyelője 1931. február 28-án arról tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy a kishaszonbérlők az alacsony búzaárak miatt kerültek nehéz helyzetbe. A báró Harkányi uradalom vezetősége csak akkor lett volna hajlandó az 1930/31. évre 15% haszonbér engedményt adni, ha a kishaszonbérlők 1931. május 1-ig rendezik hátralékaikat.

A földművelésügyi miniszter utasította a gazdasági felügyelőt, értesítse a levélírókat arról, hogy a bérbeadót a haszonbér leszállítására kötelezni „törvényes alap hiányában" nem áll módjában.

67.

Fertőszéplak, 1931. február 16.

„. . . ily termés és gabonaárak mellett a bérletet sehogyan sem tudjuk megtartani . . ."

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mély tisztelettel alulírott Horváth József és Füzi Lajos még 15 társunk kishaszonbérlők, a fertőszéplaki földművelési napszámosok nevében és megbízásából azon kérelemmel járulunk Nagyméltóságod elé, hogy közérdekből szegény napszámos sorban levő földművesek bérleti ügyét hatósági védelemben részesítetni és a túl magas bérletet a várm[egyei] kir. gazdasági felügyelő úr közbenjöttével a mai viszonyoknak megfelelően leszállítatni kegyeskedjék.

Tényállásunk a következő:

1929. évi június havában méltóságos gróf Széchenyi Bálint úr hegykői nagybirtokos haszonbérbe kiadta a hegykői határban (Sopron megye, soproni járás) fekvő kisbajcsai dűlőbeli és még más határbeli ingatlanait is. Mi a területet nem ismerve 17-en 24 k. hőldat 6 egymás utáni évre gazdasági művelésre haszonbérbe vettünk s az évi bér a 24 k. hold után felül van évi 2050—2100 pengőn, így holdanként 85—85 pengő esik bérül. Ezen felül pedig 3 évenként jól istállótrágyával meg is kell trágyáznunk s az évi bér mindig előre augusztus és március havában a bérbeadó birtokos Rongyos-majori intézőjének kezeihez pontosan befizetni.

Mivel a bérlet megkötésekor nem ismertük a talaj silányságát

és a nagy földínség miatt sokan összeseregleltek a kiadásra, a bér oly magasra szökött, hogy ezt ma megfizetni anyagi tönkrejutásunk nélkül sehogyan sem tudjuk, hisz a földek miket bérlünk, művelési osztályzatra csak 4-ik, 5-ik, elvétve 3-ik osztályzatúak s búzát vagy igényesebb terményt egyáltalán nem teremnek. Az elmúlt gazd[asági] évben a földek legnagyobb részt csak rozzsal, burgonyá[val] és tengerivel voltak bevetve s rozsból 600—650 kg-ig volt kat. holdanként a termés, burgonyából 25—35 q-ig termett holdanként, a tengeri pedig az amúgy is sülevényes talaj miatt meg sem nőtt és termést egyáltalán nem, illetve oly apró kis csöveket hozott, hogy 2—3 q-nál átlag holdanként több nem termett. Mivel ily termés és gabona árak mellett a bérletet sehogyan sem tudjuk megtartani, mert a magas bér miatt ha végrehajtat ellenünk a bérbe adó, utolsó igavonósunkat is elviszik. Oda terjed legalázatosabb kérelmünk, hogy a már megkötött jogszerződést közérdekből a várm. kir. gazdasági felügyelő úr útján felülbíráltatni szíveskedjék és oda hatni, hogy legalább is 50 százalékkal a bért csökkentsék, mert máskülönben anyagi romlásunk elkerülhetetlen.

A fenti uradalom rongyosi intézőségével a bér mérséklési tárgyalását megkíséreltük, de békés úton a bérlet leengedésére nem számíthatunk. Mivel mind szegény emberek vagyunk, kérjük a földeket, a bérlet tárgyát hatóságilag felülvizsgáltatni s ennek szakvéleménye alapján a bérleti szerződést, illetve évi bért — mert elviselhetetlen — lemérsékeltetni.

Kérésünk ismétlésével vagyunk Nagyméltóságod iránt

Mély tisztelettel:

Fertőszéplak, 1931. évi február hó 16-án.

Horváth József,
Füzi Lajos.

Gróf Széchenyi Bálint hegykői földbirtokos 1931. június 19-én közölte a Sopron megyei gazdasági felügyelővel, hogy a haszonbér leszállítása iránti kérelmet nem teljesíti.

68.

Pusztatenyő, 1931. április 22.

„. . . úgy áll a falu itt az uradalom közepén, mint az óceánban egy kis sziget”

Kegyelmes Urunk!

Mi alulírottak pusztatenyői lakosok a legalázatosabb kéréssel folyamodunk Nagyméltóságodhoz újból, az 1930. évben beadott (Orsz. Földb[irtok]rendező Bírósághoz) kérvényünkre megérkezett határozat alapján. Ezen határozat utasított minket kérvényezőket ugyanis, hogy az idézésre, a községházán jelenjünk meg és ott a Tek. B. Kiss Márton jegyző úr a határozatban bennfoglalt törvénycikk paragrafusait megmagyarázza. Ez meg is történt, és némi részben megértettük, hogy elkéstünk. Soká adtuk be a kérvényünket.

Ennek alapján az idén hamarabb újból megkérvényezzük ezen földterületet, — ami körülbelül 600—650 magyar hold. A falu számára vagy haszonbérbe vagy ha lehetséges hosszúlejáratú törlesztésre egyenlő részre kiparcellázva minden falusi igénylő számára, mert ez nekünk életkérdés, mivel úgy áll a falu itt az uradalom közepén, mint az óceánban egy kis sziget. Tehát az volna az óhajunk, hogy amit a budapest—békéscsabai vasútvonal elválaszt a nagyságos Léderer Miklós úr birtokából — a falu felöl eső oldalra —, nagy szüksége volna a falunak reá.

Mivel a mindent megmunkáló nagy-géprendszer valósággal kiküszöböli a munkást a gazdaságból és mint minden alföldi ember csak a földmíveléssel és jószágtenyésztéssel tud foglalkozni, úgy ez a falu népe is átlag az fajta ember. Most azok a dolgos kezek, amik a semmiből itt egy falut építettek sokszor kénytelenek pihenni.

Pedig mint apának kötelessége nagy számú családjáról is gondoskodni. De hogyan, amikor munka nincs, csak nagyon kevés, mert amely uradalom ezelőtt 300 munkást foglalkoztatott, most elég néki 20—30, mert amit csak lehet, elvégzik a gépek, nem kell a kézi erő. Ennélfogva életfenntartási szempontból kényszerítve érezzük magunkat arra, hogy olyan életcél felé törekedjünk, amiből a megélhetésünket biztosabbnak látnánk, mivel nem szeretnénk itt a nagy tétlenségben elpusztulni.

... Ennélfogva kérésünket mégegyszer felújítva és a Kegyelmes Urunk jószívességét és jóindulatát és pártfogását kérve és várva, maradunk a legalázatosabb szolgái és tisztelői.

Pusztatenyő-újfalu, 1931. április 22-én

A falu népe nevében:

Fehér István, Ráczi József,
Antal Balázs, Takács Márton
[és 62 aláírás]

A kérvényezők ügyéről Jász-Nagykun-Szolnok vármegye gazdasági felügyelője 1931. június 1-én tájékoztatta a földművelésügyi minisztert. Megírta, hogy a pusztatenyői újtelep a „földbirtokrendezés" során keletkezett. Lakói olyan földnélküliek, vagy elbocsátott cselédek, akik a földreform során 1—3 holdig terjedő juttatásban részesültek. Körülöttük csupa nagybirtok terül el, a telep kerítései már az uradalommal szomszédosak. Azért kérik elsősorban a földet, hogy baromfi és egyéb jószágaik szabadon járhassanak anélkül, hogy az uradalom részéről az okozott károk miatt felelősségre ne vonassanak. A gazdasági felügyelő kérésük elutasítását javasolta.

A földművelésügyi miniszter a gazdasági felügyelő útján értesítette a kérvényezőket arról, hogy kérelmüket érdemi tárgyalás alá nem vehette, mivel „nincs törvényes alap arra, hogy bármely földtulajdonost akár eladásra, akár haszonbérlet adására kötelezni lehessen".

69.

Baja, 1931. április 27.

„... az nem baj, ha egy család éhezik, csak az uraságnak ne legyen semmi baja"

Kelt lapom 1931. 4. hó 27-dikén

Nagyméltóságos [Nép]jóléti [és Munkaügyi] Miniszter Úr!

Igen nagyon szépen könyörgöm, mint volt gazdasági cseléd. Szolgáltam Szász Ottó uraságnál, mint fejősgulyás és a balkezemről a tehénkötél leszakította a kisujjamat és a kezem megrokkant és a szolgálatom nem bírom teljesíteni. Ezzel az uraságnak az intézője elbocsájtott,

1930. szeptember 4-dikén történt velem a baleset és már azóta voltam Baján a városházán, hogy segítsenek rajtam, de csak elküldenek. Azt mondják, ők nem bírnak segíteni. Írtam a baleseti biztosító igazgató úrnak Budapestre, onnan kaptam egy levelet, hogy menjek a tanácsnok úrhoz. S én el is mentem és elmondottam, hogy mi történt a kezemmel és behivatták az uraságot és azt mondja, hogy a baleseti [segély] neki jár.

Már most igen szépen kérem a Jóléti Miniszter Urat, hogy segítene egy szerencsétlen családapán, mert így éhen halok a családommal együtt, mert itt Baján a városi urak nem törődnek a szegény nyomorék emberrel semmit, egy[ik] helyről a másikra küldözgetik, hogy csak az uraságot meg ne sértsék, mert az ő nekik az nem baj ha egy család éhezik, csak az uraságnak ne legyen semmi baja. Igen szépen könyörgöm a Nagyméltóságos Jóléti Miniszter Urat, hogy értesítené a bajai városházán a városi urakat, hogy jobban gondoskodjanak a szerencsétlen családapákról.

Bakó János

Lakom Baján, kültelek felső-szöllők, 74. számon.

Nagyon szépen megkérem a Nagyméltóságos Jóléti Miniszter Urat, hogy a balesetbiztosító igazgatóságot értesítené, hogy ne az uraságnak járjon a baleseti-díj, mert az uraságnak nincs semmi baja, de nekem a kezem oda van, hogy dolgozni nem birok és mégis az uraság kapja a baleseti-segélyt, nekem meg nem ád semmit. Igen szépen könyörgöm a Méltóságos Jóléti Miniszter Urat, hogy segítene rajtam

Bakó János
gazdasági cseléd volt.

A népjóléti és munkaügyi miniszter a kérvényt a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, ahol a kérvény hátlapjára feljegyezték: „tárgyalást nem igényel, ad acta". Bakó Jánost válaszra sem méltatták.

70.

Tolcsva, 1931. augusztus 9.

„Már két hónapja kenyerünk nincs, gyermekeink éhbetegek”

Őnagyméltóságos Földművelésügyi Miniszter Úrnak!

Budapest.

Kegyelmes Urunk!

Mi alulírott tolcsvai (Zemplén megye) lakosok — ínségünk végső fokán — azon alázatos kérelemmel járulunk Kegyelmes Urunk magas színe elé, hogy panaszos esdeklésünket meghallgatni s azáltal minket kegyes pártfogásába venni méltóztasson.

Mi itt Tolcsván szőlőmunkával kerestük a magunk és családunk kenyerét. Ma képtelenek vagyunk, mert munkaadóink teljesen beszüntették a szőlőmunkát. Már ezt előre látva ez év áprilisában leszerződtünk három uradalomba aratási munkára. Névleg: báró Waldbott Frigyes, báró Sennyey István és a zempléni mezőbérgazdaságba[1] mintegy 160 fő. Melyből csak 24-en álltak munkába báró Sennyey István méltóságos úr birtokán. A másik két uradalomból (a képviselőválasztás és rossz termés miatt) kitiltották a kenyeret akaró kereső apákat.

Éhezünk! Még a múlt tél[i] adósságunk, melyet a boltokban csináltunk, mind meg van. Több kereskedő végrehajtással igyekszik bevenni a kiadott áru értékét s azt feleli a végrehajtó (ügyvéd): még az utolsó párnát is kiveszi az adós feje alól... A bank is követeli a tartozások %-bani törlesztését. Keresetünk nincs. A nagy drágaság tombol.

Már két hónapja kenyerünk nincs, gyermekeink éhbetegek. Kegyelmes Urunk, könyörgünk, ments meg minket az éhhaláltól...

Már mindenütt jártunk pártfogásért. Elutasítanak. Csak végső elszántsággal Kegyelmes Urunkhoz fordulunk és bízunk, hogy nem dob el minket, kik élni akarunk. Nem hagy elpusztulni családunkkal, kik oly önfeláldozóan harcoltunk ezer halállal szemben, nem ösmerve fáradalmat, halált és még ma is oly védőbástyája vagyunk hazánknak.

Kérelmünk ismétlésével vagyunk legalázatosabb tisztelői.

Tolcsván, 1931. augusztus hó 9-én.

Drotár András,
Komló Sándor
[és 49 aláírás]

[1] Zemplénvármegyei Mezőgazdasági Rt.

A földművelésügyi miniszter a tolcsvai szőlőmunkások kérvényét leküldte Zemplén megye gazdasági felügyelőjének, — aki 1931. szeptember 15-én úgy tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy a kérvényben foglaltak megfelelnek a valóságnak. „Nemcsak a kérvényt aláíró 51 egyén, de még kb. 120 földmunkás napszámos család áll szinte minden élelem nélkül és néz teljes bizonytalansággal a tél elé...” Ugyanakkor, amikor a nincstelenek éheztek, a helybeli uradalmak a gabonafélék jelentékeny részét kiszántották, vagy zölden lekaszálták — írja a gazdasági felügyelő —, ugyanis „a cséplési költség többe került volna, mint amennyit a termés ért s így az előre leszerződtetett aratómunkások számára aratást sem tudtak biztosítani...” A Földművelésügyi Minisztérium nem válaszolt a tolcsvai szőlőmunkásoknak, — kérvényüket ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

71.

Nagydém, 1931. augusztus 15.

„Aratási nehéz munkánkért egy falat kenyérhez szükséges gabonát sem kaphatunk”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Alulírott nagydémi, Veszprém megyei lakosok, napszámos és aratómunkások azon legalázatosabb kérésünket terjesztjük Nagyméltóságod kegyes színe elé, hogy alább leírt nehéz helyzetünkben segítséget nyújtani kegyeskedjék.

Alulírottak a Nagydém község szomszédságában levő hathalmi Dr. Jókay Ihász Miklós és Kajár községhez tartozó Miklós majori Mihály Imre gazdaságában szoktuk a gazdasági munkákat évek óta végezni. E munkák végzésére ez évben is leszerződtünk, hogy munkánk árán téli ruházatunk és kenyerünk biztosítva legyen. Napszámos munka azonban a gazdaságokban ez évben alig fordult elő, így téli ruházatunk, kenyerünk beszerzését az aratástól reméltük. Azonban már az aratás kezdetén láttuk, hogy reményünk nem teljesülhet, mert a rossz termés következtében annyit sem tudunk keresni, amennyi az aratási segédmunkások járandóságát fedezi. Munkánkat azért becsülettel elvégeztük, az aratás befejezést nyert. Aratási nehéz munkánkért egy falat kenyérhez szükséges gabonát sem kaphatunk. Így a tél előtt teljesen ruhátlanul, egy falat kenyér nélkül, a legnagyobb nyomornak vagyunk kitéve.

Nagyméltóságod elé terjesztjük a két gazdasággal kötött szerződésünket. Abból kitűnik, hogy a gazdaságok nem bocsájthatnak el bennünket teljesen kenyér nélkül, ők mégis kijelentették, hogy nem hajlandók semmiféle tárgyalásra.

Keresetünkről legyen szabad Nagyméltóságod elé terjeszteni alábbi kimutatásunkat:

A Jókay Ihász Miklós-féle gazdaságban 22-en végeztük az aratást. Termett 1994 q, 21 kg gabona. Az aratási segédmunkások kifizetése után egy kaszásnak maradt 240 kg vegyes gabona.

A Mihály Imre-féle gazdaságban 14-en végeztük az aratást. Termett 868 q 81 kg. Az aratási segédmunkások kifizetése után egy kaszásnak maradt 24 kg vegyes gabona.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! A mai gazdasági helyzet súlyos terheit mindenkinek éreznie kell, mi ezt jól tudjuk. Nem is akarunk mi mások rovására gondnélküli megélhetést biztosítani azzal, hogy helyzetünket feltárjuk Nagyméltóságod előtt és segítségét kérjük. Mi csak fáradságos munkánk méltó jutalmát kérjük és erre kényszerít minket az, hogy legnagyobb részben családos emberek vagyunk és képtelenek vagyunk családainkat eltartani.

Amikor Nagyméltóságodhoz fordulunk segítségért, megjegyezzük, hogy aratási munkánkkal évenként 10—14 q gabonát szoktunk keresni. Tekintve a gazdaságok súlyos helyzetét, kértük a gazdaságokat, hogy ennek felét szolgáltassák ki, mert ez a mennyiség feltétlen szükséges lenne számunkra. A környék többi gazdaságai teljesítették is aratóik szerény óhaját, csak a fenti két gazdaság zárkózik el minden megegyezési lehetőség elől.

Nehéz helyzetünkben Nagyméltóságodhoz fordulunk segítségért, kérve, hogy bennünket akár a gazdaságok részéről, akár Nagyméltóságod segítése folytán kenyérhez juttatni kegyeskedjék.

Magunkat Nagyméltóságod kegyes jóindulatába ajánlva, maradtunk

legalázatosabb szolgái:

Horváth János, Rácz János, Borbély Mihály
[és 32 aláírás]

Nagydém, 1931. aug. 15.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt leküldte a pápai járás főszolgabírájának, aki a panaszt elutasította. Az elutasító határozatot a földművelésügyi miniszter jóváhagyta.

72.

Mezőtúr, 1931. szeptember 6.

Éheznek a mezőtúri földmunkások

Nagyméltóságos Belügyminisztérium!

Mi mezőtúri földmunkások, azon kérelemmel fordulunk Nagyméltóságod elé, tekintett[el] arra, hogy a mai nehéz gazdasági viszonyokban már a tavaszi munkálatok (!) is nagyon kevés volt, úgy, hogy az egész tavaszi munkálatokból alig volt képes egy munkás 80 vagy 100 pengőt keresni. Szintén az aratás és cséplés is alig tesz ki 8—10 métermázsa termény keresetet, mely ebből még átlag 2 métermázsa marokverődíjat minden munkásnak ki kellett adni. Ezek után, akiknek lakása nincsen 60—70 pengő lakbért fizetni, akiknek pedig egyszobás lakása, szintén 40—50 pengő adót fizetni kell. Ennélfogva mi földmunkások, kik aratással és kubikolással keressük kenyerünket — 90 százaléka —, kik már a tél folyamán több métermázsa búzát vett föl kölcsönt. Most még ezt is kiszámítva alig marad egy két mázsa. Sőt már nagyon soknak nincs élelme. Ennélfogva alázattal fordulunk nagyméltóságod elé, hogy ezekután tekintettel arra a sok éhező családra, méltóságos képviselő urunk és nagyságos polgármester urunk által munkát és keresetet létesítsen.

Maradunk alázatos kéréssel mi

mezőtúri földmunkások

1931. szeptember 6.

A mezőtúri felsőrészi földmunkások
munkanélküli névsora

J. Szabó Lajos,
Kun János,
Olasz János [és 547 aláírás]

Mezőtúr város polgármestere 1931. október 28-án arról tájékoztatta a belügyminisztert, hogy „a munkanélküli mezőgazdasági és földmunkásaink tömegénél a nyomasztó nélkülözéseknek egyre kiáltóbb jelei észlelhetők". A munkások kb. 4 hétig dolgoztak a tavaszi és nyári hónapok alatt az aratási és cséplési munkálatokon kívül. Munkaalkalomhoz sem otthon, sem idegenben nem jutottak, — „a legtöbb munkás már az utolsó mázsa búzáját fogyasztja..." Javasolta, hogy sürgősen indíttassák meg a vízszabályozási munkálatokat.

A kubikosok kérvényét, valamint a polgármester feliratát a belügyminiszter a földművelésügyi miniszterhez továbbította, aki nem tett előterjesztést a vízimunkálatok beindítására, mivel a költségvetésben arra nem volt fedezet.

73.

Sárbogárd, 1931. október 6.

„... negyven tótkomlósi summásmunkás a munka folytatását megtagadta ...”

Távirat

Földművelésügyi Minisztérium

Bpest

Sárbogárd [1931. okt. 6.]

Barta Andor sárosd jakabszállási bérgazdaságában negyven tótkomlósi summásmunkás a munka folytatását megtagadta, ellenük az eljárás azonnal folyamatba tétetett

főszolgabíró

74.

Homokmégy, 1931. október 27.

„... máról-holnapra hajléktalanok leszünk, mert fizetni nem tudunk”

Azon legalázatosabb kérelmünkkel fordulunk a Nagyméltóságú Miniszter Úr kegyes színe elé, hogy mi a budapesti Országos Központi Hitelszövetkezet kalocsai fiókjának 1925 óta tartozunk 2500 (Kettőezer ötszáz) Pengővel, melyre be van táblázva a csekély kis vagyonunk, egy kisebbszerű ház és 1400 n. öles szöllőnk.

Mikor mi ezen összeget felvettük, akkor még csak 8%-os kamatot fizettünk, de ma már 14—15%-os kamatot kell fizetnünk. Mindezideig tudtuk fizetni a kamatot, de most már tovább egyáltalán nem tudjuk fizetni, mert már nincs semmink

sem, amiből fizetni tudnánk. Már ott állunk, hogy máról-holnapra hajléktalanok leszünk, mert fizetni nem tudunk.

Ezen súlyos helyzetünkben kérjük a Nagyméltóságú Miniszter Urat, kegyeskedjék nekünk hosszúlejáratú kölcsönt nyújtani.

Indokaink: a mostani súlyos gazdasági helyzet, — 1928-ban a jég elverte összes termésünket, kereseti forrásunk egyáltalán nincs.

Fenti kérésünk ismétlése mellett maradtunk Méltóságodnak hazafias tisztelettel:

Homokmégy, 1931. október 27.

Farkas István,
Rideg Teréz

A földművelésügyi miniszter a községi elöljáróság útján értesítette a kérvényezőt, hogy kérelmét „érdemi tárgyalás alá venni” nem állott módjában.

75.

Kiskunhalas, 1931. november 2.

„... negyven évig birkaakolnak használt istálló van átalakítva tanteremnek ... ”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

A Pest vármegyében levő Kiskunhalas m. város Eresztő és Zsana nevezetű pusztáinak alázattal alulírott lakosai — 75 iskolás gyermek szülői — járulunk Nagyméltóságod magas színe elé, hogy orvoslást keressünk oly bajok ellen, melyek — ha rajtuk sürgősen és gyökeresen segítve nem lesznek — a végpusztulásba kergetik nehéz küzdelmekkel az iskolás korig fölnevelt gyermekeinket.

A két fentnevezett puszta közt fennálló, úgynevezett: „kőkúti” áll. iskola helyszínrajzát bátorkodunk csatolni. Már ez a rajz is világosan megmutatja, hogy ez az iskola azon helyen, abban az épületben a kultúra szégyeneként fönn nem tartható, főleg nem olyan állapotban, mint van.

A két és félméter magas, földes, két ujjnyi porréteggel borított s 40 évig birkaakolnak használt istálló van „átalakítva" tanteremnek úgy, hogy 3 kis ablak lett belehelyezve. A gidres-gödrös helyiség szellőztetése hiábavaló, a falakba beivódott jellegzetes birkabűz ki nem küszöbölhető. A „tanterem" folytatása ma is ló-, majd tehénistálló. A légy-rajok tömege le nem írható. A helyiség másik végén 15 m átmérőjű trágyadomb gőzölgő trágyával.

A helyiség déli oldaláról a tanító erőszakoskodása folytán két ablakot és az ajtót, az istálló-ajtó mellől most átfordították a másik (északi) oldalra, de a kipadlózást a B. alatt mellékelt határozat szerint megtagadta a város vezetősége. A tanterem előtt és mellett disznóólak, hizlaldák stb. Két nembeli gyermekek járnak ide és nincsen árnyékszék. A szerteszéjjel való végzés tűrhetetlen. Ajtókon, ablakokon süvít a szél, a kályha még a mai napon sincs beállítva. A teljesen hibás nagyságú és alakú, ahány annyiféle padokban a gyermekek elnyomorodnak.

Méregdrága tankönyveket kell beszereznünk, ami a mai viszonyok között emberfeletti küzdelmünkbe kerül és gyermekeink — eltekintve az egyenesen életveszélyes miliőtől,[1] nem haladhatnak, mert az 1930. januárjában megnyitott iskolában fél év alatt 7 tanító váltakozott. Ki is maradhatna meg ilyen helyen? A tanítónak 2 m széles zug van elrekesztve a földes tanteremből . . .

Állításaink igazát bizonyítja a szintén idemellékelt C. alatti kivonat, mely az iskola látogatási naplójából van szóról szóra kimásolva és a megejtett orvosi vizsgálatról szól.

Kegyelmes Urunk! Alázattal kérünk nem díszes, csak a legegyszerűbb, de egészséges új iskolát. Mi, a 75 gyermek szülői, mind adófizető polgárok vagyunk. Semmi más közjóban nem részesül ez a 20 km távolságban lakó nép. Sem villanyunk, sem aszfaltunk, sem köves utcánk parkírozással, nyári locsolással. Nincs postánk, vasúti állomásunk, piacunk, színházunk, mozink. Orvosért, bábáért, gyógyszerért 20 km-t kell mennünk oda és ugyanannyit vissza. Ha a templomba akarunk menni vagy a temetőbe, ezt az utat kell végig szenvednünk esőben-sárban, hóban-fagyban és szélben . . .

Semmink se nincsen! Egyetlen egy értékünk lenne: az iskola . . .

[1] Környezet.

Ezt az egyet kérjük alázattal Nagyméltóságodtól, s addig is míg az új iskola elkészülhet, alázattal könyörgünk méltóztassék elrendelni, hogy a jelenlegi kőkúti iskola és a tanító fülkéje egyszerű gazdasági deszkával kipadlóztassék, legalább 2 árnyékszék a tanítóé mellé fölállíttassék, ajtók, ablakok szakemberrel teljes rendbe hozassék és a kályha felállítása megtörténjék . . .

Alázatos kérelmünk megújításával vagyunk a Nagyméltóságú Miniszter Úrnak

Kiskunhalas, 1931. nov. 2.

alázatos szolgái:

Cserkó Károly zsanai,
Bakos József eresztői lakosok, a szülői értekezlet egyhangú határozatából megbízva.

Dr. Gesmai József kiskunhalasi városi orvos 1931. október 6-án a következőket jegyezte be a kiskunhalas-kőkúti állami elemi népiskola látogatási naplójába: „A megvizsgált 61 tanuló közül 7 golyvás, 6 fejletlen, gyenge . . ." „A tanterem földes, gödrös, ujjnyi porral fedve. Szünidőben rendbehozva nem lett, úgy szintén a padok sem lesúrolva. Alacsony, 180 cm-es ember a kezével eléri. A mennyezet sara elválva a gerendáktól lezuhanással fenyeget. A térképek és képek, ablakok telve légypiszokkal, legyekkel. A tanterem istálló végében van, mellette, előtte disznóólak és 15 m átmérőjű trágyagödör gőzölgő trágyával. Levegő penetráns, istállószagú. A kút megközelíthetetlen, életveszélyes, gyűrűk elszakadva. 10 cm víz (arasz) telve pondrókkal, piszokkal. Kétnembeli gyermekek járnak és semmiféle árnyékszék nincsen. Kilincs, zárak, ablakok rosszak. A kályha nincs beállítva. Az ivóvíz jelenlegi állapotában nemcsak, hogy nem élvezhető, de az egészségre ártalmas. Pad kevés, az osztály túlzsúfolt, *a gyermekek majdnem egymás hátán ülnek . . .*"

Sem a város, sem a minisztérium nem építtetett a tanyai gyerekek részére „egészséges új iskolát" és a tanítónak lakást, de a régi „iskola" helyreállításáról sem gondoskodtak. A város elrendelte a „földpadozat" elegyengetését, míg a minisztérium az iskola „helyreállítása" céljára 250 pengőt adományozott.

76.

Lőrinci, 1931. november 13.

Gazdasági cselédek kilakoltatása

Távirat

Lőrinci [1931. nov. 13.] Kisgazdaminisztérium[1]

Lőrinci hegymegpusztán[2] bérlet lejárta alkalmából hat család cselédet az egri járásbíróság 7941/1930/12 végzése alapján lakásukból ki akarják lakoltatni hétfőn, tizenhatodikán, csecsemőkkel, télvíz idején, sürgős távirati intézkedést kérünk a sziráki végrehajtó értesítésével —

cselédség

A földművelésügyi miniszter táviratot intézett a sziráki járás főszolgabírójához, hogy a kilakoltatást nem óhajtja megakadályozni. A főszolgabíró 1931. nov. 18-án értesítette a minisztert, hogy a cselédeket kilakoltatta.

77.

Hódmezővásárhely, 1931. november 21.

„. . . bennünket máról-holnapra valósággal koldusbotra juttattak"

Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Úrnak

Budapest

Alólírott kérelmezők, azon alázatos kéréssel járulunk a Nagyméltóságos Miniszter Úr kegyes színe elé, hogy kérésünknek helyt adni kegyeskedjék.

Alólírottak saját hibáinkon kívül bajbajutottunk és már elárverezett kis és törpe birtokosok aziránt esedezünk, hogy

[1] Értsd: Földművelésügyi Minisztérium.
[2] Helyesen: hegymegetti-puszta.

birtokaink szanálását[1] az országosan folyamatban levő szanálásba bevenni kegyeskedjék. Ezen kérésünk felterjesztésére az indít, mert aköztudatban elterjedt, hogy az elárverezett ingatlanokat az országos földteherrendezésből kizárták és ha ez így volna, úgy kegyeskedjék a földteherrendezési törvényt[2] úgy módosíttatni, hogy az 1929. évtől elárverezett ingatlanok is szanáltassanak tekintet nélkül a megterhelési összegre.

Indokaink a következők:

Mivel a tények megállapíthatóan azt bizonyítják, hogy az eddig elárverezett ingatlanok értéküknek, a helyi viszonyokat és az itteni eladásokat számításba vesszük, az 50%-on is alul adattak el és csak kimondottan a hitelt nyújtók érdekeit szolgálta, a régi tulajdonosokat még attól is kizárta, hogy amikor már egész évi vetőmaggal és munkával a birtok el volt látva és az aratástól csak pár nap választotta el, akkor a szó szoros értelmében kilöktek bennünket anélkül, hogy megkérdezték volna, hogy a holnapi kenyér megvan-e.

Tehát oly kilátástalan helyzetbe juttattak bennőnket, hogy már vagyonunknak ingó töredékeit is kénytelenek vagyunk a legpotomabb pénzért eladni, hogy a holnapi betevő falatunk meglegyen. Tehát nemcsak a vagyonunkat vették el, hanem a földbevetett vetőmagunkat, az egész évi munkánkat és a szánktól-elszakított terméseinket is és bennőnket máról-holnapra valósággal koldusbotra juttattak.

Mindezeken kívül sajnálattal kell látnunk, hogy az árverési vevők a félárért megvett földeinknek az évi terméséből már a birtok vételárát jól ki is vették, rólunk pedig rövid időn belől városunk lesz kénytelen gondoskodni.

Mégegyszer arra kérjük Kegyelmes Urunkat, hogy birtokainkat lehetőleg visszajuttatni kegyeskedjék és az alanti címre néhánysoros megnyugtató válaszáért esedezve maradunk

Hódmezővásárhely, 1931. évi november hó 21-én

alázatos szolgája:

Bartók István,
lakik: Lánc u. 6.

1. Olasz Gergely, árverezve: 1928-ban.
2. Kokoska József, árverezve: 1929. jún. 23.
3. Csenki József, árverezve: 1931. december 12.

[1] Gazdasági talpraállítását.
[2] Lásd: 1931. VIII. t. c.

4. Kádár Imre [az árverés időpontja nincs megadva].
5. Cselőtei János, árverezve: 1930. november 27.
6. Kérdő Mártonné, sz. Terhes Rozália, árverezve 1931. ápr. 24.
7. Holi Sándor, árverezve: 1929. április 27.
8. Pozsgai Róza, árverezve: 1930. május 16.
9. Fejes József [az árverés időpontja nincs feltüntetve].
10. Nagy-Tóth Sámuel, árverezve: 1931. április 14.
11. Biró Sándor, árverezve: 1931. szept. 14.
12. Bartók István (lakik: Lánc u. 6.), szintén mint elárverezett és kilakoltatott hmezővásárhelyi Rákóczi u. 51. sz. a. lakos.
13. Joó József lakik: Püspök u. 51., a birtok terjedelme, 12 kis hold, árverésen elkelt 5200 P-ért, vevő a hitelt nyújtó bank, szanálási kérvény beadva.
14. Varró Mátyás Márton, lakik: Rákóczi út 65., a birtok terjedelme 2,5 kishold. Bírói árverésen lett eladva 620 P-ért, — vevő Tószegi Sándor.
15. Id. Gajdán István, lakik: Tükör u. 3. [az árverés időpontja nincs megadva]. A birtok terjedelme 2900 n. öl, 2610,— P-ért kelt el.
16. Kosztolányi Sándorné, sz. Varró Julianna, lakik: Szent István u. 42. sz. A birtok terjedelme: 2800 n. öl. Bírói árverésen lett eladva 1929. május 29-én. Szanálási kérvény be lett adva 1931 áprilisában.
17. Veres Péter, lakik: Oroszlán u. 1. A birtok el van adva bírói árverésen, szanálási szám 16.
18. Olasz Mihály, lakik: Görbe u. 60. A birtok el van adva bírói árverésen. Szanálási kérvény beadva.
19. Szénási István. Az árverés szeptember 17-én volt megtartva. Vevő, a hitelt nyújtó bank.
20. Török János, lakik: László u 10/a. Bírói árverésen lett eladva 1931. okt. 30-án.
21. Petrecz József, Nagymágócs-Árpád telep. A birtok terjedelme 38,5 kishold, értékes tanyaépületekkel, 700 n. öl gyümölcsössel. A birtok el van árverezve 26 500 P-ért. A vevő, a hitelt folyósító „Szentesi Nagytakarék". A bank eladta annak a vevőnek, aki pár hónappal az árverés előtt 35 000 P-ért kérte . . .

Az elárverezett parasztok kérvényt írtak a kormányzóhoz és a miniszterelnökhöz is. Panaszolták, hogy a 16%-tól 49%-ig váltakozó uzsorakamatot és az egyre növekvő adókat nem tudták fizetni. „Csoda-e, hogy fizetőképtelenekké lettünk és a rideg törvény alapján birtokainkat értékének egy negyed részéért, tehát potom árért a jobbmódúak, leginkább szintén takaréki pénzen vették meg?" A kormányzóhoz intézett kérvényt újabb harmincegy elárverezett írta alá. Segíteni azonban senki sem akart rajtuk. A kormányzó kabinetirodája és a Miniszterelnökség válaszra sem méltatta őket, a földművelésügyi miniszter pedig ridegen elutasította kérésüket azzal az indokolással, hogy „a volt tulajdonosok érdekében hatósági eljárás folyamatbatételére törvényes alap nincs".

78.

Vésztő, 1932. [január hó]

„. . . egy kisdarab földemet három mázsa búzáért ellicitálták"

Őfőméltósága, Kormányzó Úrhoz!

Alázattal esedezem szegény szorultságban levő helyzetemben, mert olyan helyzetben vagyok, mint akit teljesen kiforgatnak mindenéből, pedig az is igen kevés. Kicsiny három hold földem van. Most ettől akarnak megfosztani és özvegy édesanyámat ennek haszonélvezésétől és engemet, kinek hat gyermeke várván-várja mindennapi kenyerét és most ettől akarnak megfosztani 1500 pengő tartozásért, mert nem tudom fizetni a kamatot sem. Miből Istenem, mikor már a betévő falatom sincs és a kamat még mindig 14%-os. De ez nem számít! Bíróságilag csak nyolcat követel, de mikor fizet az ember, akkor 14%-os.

A nyár folyamán egy kisdarab földemet három mázsa búzáért ellicitálták. Itt küldöm a bizonyítékot. Már csak napok kérdése és teljesen földönfutó lettem. Ilyet csinál dr. Petrovszky György ügyvéd úr, de nem[csak] velem, hanem mással is. Teljesen kifoszt mindenétől (!) Hiába kérleltem, hogy van hadikölcsönöm. Hátha abból tudnám törleszteni adósságom, ha helyzetünk jobbra fordulna.

Kegyelmes Uram!

Már mindent elkövet[tem] nagy-nehéz helyzetemben, de senki nem segít rajtam. Csak egyedül Kegyelmes Uram!

Esedezve várom a holnapi napot. Ezt érdemli egy átélt harctérről hazatért embere?

Maradok alázatos szolgája

ifj. Harascsák István
Vésztő
Levente utca 5. sz.

A kormányzó kabinetirodája — minden megjegyzés nélkül — továbbította a kérelmet a földművelésügyi miniszterhez, aki 1932. február 1-én leiratot intézett Vésztő község elöljáróságához, hogy értesítse a kérvényezőt, kérvénye későn érkezett, mert a földteherrendezési kérelmek benyújtásának határidejét a 4590/1931. M. E. sz. rendelet 1931. szeptember 30-ában állapította meg.

79.

Vaja, 1932. március 5.

„... akad szegény ember, aki itt a burgonya hazájában nem tud még burgonyával sem jóllakni"

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Feltárom Nagyméltóságod előtt a Vaja községben élő szegény emberek szomorú sorsát és kérem kegyes és hathatós intézkedését, hogy e mostani igazságtalan és nyomorúságot szülő állapot mielőbb gyökeresen megváltozzon.

Vaja községben a helyzet a következő:

... A községben három uradalomban találnak a napszámos emberek munkát. Ezek közül kettőnek földje közepes minőségű homok...

Mióta a bérlők rátértek a gépmunkára és a harmados földet ekekapával művelik, azóta a munkásoknak nem a harmada, hanem a tizenharmada jut. Ennek aztán az a következménye, hogy a munkások kenyér nélkül maradtak és az intenzív gazdálkodásnak ők adják meg az árát. Legújabban pedig a szomszédos Rohod községből szerződtettek summásmunkásokat és a vajai kereseti lehetőséget ezzel is csökkentették.

A munkások belátják a gépmunka sok előnyét és nem is tartják azt sérelmesnek, de valami olyan módszerű alkalmazását kérik, ami az ő kenyerüket nem veszi el. Szívesen odaállanak a gép mellé és elvégzik a munkát hűségesen, de *óhajtják és kívánják, hogy az áldott vajai határ az ő szerény megélhetésüket is biztosítsa.*

A munkások vezetői ez alkalommal hozzám fordultak, hogy kérésüket illetékes helyre juttassam és ezt én lelkészi kötelességemből meg is teszem és kérem Nagyméltóságod hathatós közbelépését...

A régi rendszer mellett egy részesmunkás meg tudott keresni családostól 100—120 q burgonyát, ma pedig jó ha ennek negyedét tudja betakarítani. Így aztán már ősszel kénytelenek minden burgonyájukat értékesíteni és az idei tavasszal is bekövetkezett, hogy akad szegény ember, aki itt a burgonya hazájában, nem tud még burgonyával sem jóllakni. Hátralékban van köztartozásaival, maga és családja lerongyolódott és éhezik. Ezzel szemben az uradalom bérlőinek a bérlet éppen, a vázolt munkáltatási mód mellett, kitűnő jövedelmet biztosít. Holdankénti termésátlaguk burgonyából 100 q volt, s ha csak 5 P-ért értékesítették volna q-ját, akkor is 500 P bruttó bevétel esett arra a hold földre, amiért 1 q búzát, vagyis 14 P-t fizetnek haszonbért. Ennek a munkáltatási módnak másik veszedelmes következménye még az is, hogy a vagyonosabb kisgazdák is követik az uradalom példáját és lassan-lassan ők is hasonló feltételek mellett kezdik igénybe venni a szegény ember munkáját. Ez pedig a község békéjét veszélyezteti, mert a szegény és gazdag között elkeseredett ellentét keletkezik...

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Különös kötelességemnek tartom, hogy a hozzám fordulók panaszát illetékes helyre juttassam... Ezért tehát mély tisztelettel kérem, hogy Nagyméltóságod megfelelő módon vizsgáltassa meg a vajai állapotokat és az igazságos és a lakosság megélhetését biztosító munkáltatási módokat állapíttassa meg.

Vaja, 1932. márc. 5.

Mély tisztelettel

Bencze János s. k.
ref. lelkész.

A földművelésügyi miniszter a lelkész levelét leküldte Szabolcs megye főispánjának, aki 1932. április 22-én arról tájékoztatta a minisztert, hogy a lelkész „nagyon sötéten ítéli meg a helyzetet", mert Vaja községben „minden munkásnak megvan a kereseti lehetősége", de hogy a kereseti lehetőségek milyen nyomorúságosak voltak, az a főispánt a legcsekélyebb mértékben sem érdekelte.

A Földművelésügyi Minisztérium nem segített a nehéz helyzetben élő lakosságon. A lelkész kérvényét — anélkül, hogy arra válaszoltak volna — ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

80.

Abony, 1932. március 8.

„A jövő nemzedék gyermekeinek nevében kérünk sürgős segítséget"

Tekintetes Elöljáróság!

Az az elképzelhetetlen és már kibírhatatlan nyomor, amely az abonyi munkanélküli munkásokat sújtja, arra kényszerít bennünket, hogy kérelmünkkel a Tekintetes Elöljárósághoz forduljunk.

A tél túl hosszúra nyúlt. Itt van március és még mindig januári hideg van. Nedves, hideg, anélkül is egészségtelen lakásokban kékre dermedt apró gyermekek fogvacogva, dideregve húzódnak egymáshoz. A legutóbbi esetek bizonyítják, hogy mire képes az apa, aki látja mindezt. Kénytelen kockára tenni az életét — csak azért —, hogy fölmelegítse ezen ártatlanokat. Mindezen állapotok elkerülése végett arra kérjük a tekintetes elöljáróságot, hogy minden körülmények között hasson oda, hogy a félbemaradt temetői faszedés azonnal még a hét folyamán megindíttássék, amely legalább pillanatnyilag enyhítene a nyomoron. Azonkívül a község területén a közmunkákat ne az ínségmunkásokkal végeztessék, hanem rendes napibér mellett, mert az ínségakció tulajdonképen nem is segítség, hanem az emberek becsületérzését marcangoló alamizsna. Vagy ezt érdemli a magyar munkás? Az a magyar munkás, amely nem is oly régen a legszentebbet, az életét tette kockára ezért a földért, ahol most lassan éhen pusztul el? . . .

A jövő nemzedék gyermekeinek nevében kérünk sürgős segítséget.

Abony, 1932. március hó 8. napján.

Juhász István,
Fehér György,
Földi András,
Vics Sándor,
Komáromi Béla,
Garanc István,
Juhász Béla,
Csizmadia Mihály
[és 238 aláírás]

A községi elöljáróság a főszolgabíróhoz, a főszolgabíró az alispánhoz, az alispán a főispánhoz, a főispán a földművelésügyi miniszterhez továbbította a kérvényt, de az abonyi munkanélküli munkások munkához juttatása ügyében sehol sem intézkedtek.

81.

Magyaregres, 1932. március 23.

„Minden élelmünkből kifogytunk . . ."

Méltóságos Főispán Úr!

Magyaregres község 55 szegénysorsú kisgazdája nevében mély tisztelettel folyamodunk Méltóságodhoz. Minden élelmünkből kifogytunk, — s ott tartunk, hogy nincs amiből magunkat és családjainkat eltarthatnánk. A jegyzőségtől — nem tudjuk mi okból — nem kaptunk hivatalos írást, amelynek alapján az ínséggabonából részesedhetnénk. Pedig nagyrészben leszerződött aratómunkások vagyunk, akik a kenyerünket tisztességes munkával keressük és akik az aratás után szívesen vissza is fizetnénk a búzát, csakhogy megkaphassuk és minél előbb hozzájuthassunk.

Mély tisztelettel arra kérjük Méltóságos Főispán Urat, kegyeskedjék az ügyünket jóakarattal kézbevenni, azt kivizsgáltatni és ahhoz az 55—60 q kenyérgabonához, amelyre aratásig rászorultunk, s amelyen kívül semmi egyéb élelmünk nincs, — minél előbb hozzásegíteni bennünket.

Magyaregres, 1932. március 23-án

Mély tisztelettel:

Sztankó István,
Császár István.

A kaposvári járás főszolgabírája 1932. március 30-án úgy tájékoztatta Somogy megye főispánját, hogy a községi elöljáróság jelentése szerint a magyaregresiek „nem tekinthetők ellátatlanoknak, mert azok részben törpebirtokosok, részben hónaposmunkások, akik a szükséges gabonát megszerezhették".

A főispán megtagadta a segítséget.

82.

Végegyháza, 1932. március 29.

„. . . a munkásság szerződéshez nem jutván, — teljesen munka nélkül áll . . .”

Nagyméltóságú
vitéz jószáshelyi Purgly Emil
M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úrnak,
Budapest

Alulírottak Végegyháza község lakossága nevében azon alázatos kérelemmel fordulunk Kegyelmes Urunk elé, hogy kérelmünk meghallgatásával súlyos helyzetünkön segíteni kegyeskedjék.

A község lakossága — mint Kegyelmes Urunk előtt is ismeretes — 85%-ban legszegényebb munkásemberekből áll, akik az elmúlt esztendő válsága és rossz kereseti viszonyai miatt annyira lerongyolódtak és elszegényedtek, hogy jelenleg a legkétségbeejtőbb helyzet előtt állanak. Ehhez mint utolsó csapás járult, hogy a beállott tavasz dacára — a munkásság szerződéshez nem jutván —, teljesen munka nélkül áll s arra még csak kilátása sincsen. Mezőhegyesi ménesbirtok minden ilyenirányú kérelmünk elől mereven elzárkózik, úgyhogy ha idejekorán segítséget nem kapunk, *a legnagyobb nyomornak nézünk elébe.*

Kegyelmes Urunk programjába vette nem csak a nagyobb, hanem a legszegényebb mezőgazdasági munkásság megsegítését is. Amiért is súlyos helyzetünkben bizalommal fordulunk s kérjük, hogy megfelelő munkaalkalom nyújtásával segíteni kegyeskedjék ezen a nagyon szegény és elhagyatott népen.

Kérelmünk megismétlésével maradtunk Kegyelmes Urunk

Végegyháza, 1932. március 29-én.

alázatos tisztelői:

Farkas József főjegyző	Simocskó György bíró	Köller Rezső r. kath. plébános

A Földművelésügyi Minisztérium a végegyházi munkanélküliek részére nem gondoskodott munkaalkalomról, a kérvényt intézkedés nélkül irattárba helyezték.

83.

Monostorapáti, 1932. április 16.

„. . . már koldulásból sem tudok semmit hazahozni éhező családom részére, mert senkinek nincs már adnivalója”

Nagyméltóságú Gróf Úr!
Kegyelmes Uram!

Legvégsőbb szükségtől, legnagyobb és legelképzelhetetlenebb nyomorúságtól indíttatva elhatároztam, hogy ezen legalázatosabb kérvényemben feltárom Nagyméltóságod magas színe előtt kétségbeejtő helyzetemet azon esdekléssel, hogy legyen kegyes rajtam és nyomorúságtól agyongyötört családomon némi könyöradománnyal segíteni.

35 éves, munkabíró, dolgozni szerető, nős, hatgyermekes családapa vagyok. Legidősebb fiam 12 éves, a többi mind kisebb. Van egy kis szobából és konyhából álló lakásom, továbbá 1000 □-öl kis szántóföldem, amelynek hozama nem elég ily nagy család fenntartására. Mai szomorú és nehéz időkig úgy segítettem a megélhetésünket előmozdítani, hogy vincellérséget vállaltam, e mellett még napszámba is eljárhattam s így éldegéltünk — habár szűkösen is — ezen keservesen megszolgált két kezem keresményéből.

Egész ősszel, télen és mai napokig folyvást kerestem munkaalkalmat, vincellérséget stb., de mindhiába. Igaz ugyan, hogy a községi ínségesek közé fel vagyok véve, de az ínségadománytól — attól a csekélytől — ily nagy család csakhamar éhenhalhatna. Hogy ez be ne következzék, abba a kényszerült helyzetbe jutottam, hogy egész télen és tavasszal a szomszéd falukban valóságos kéregetéssel, koldulással kerestem, illetve kéregettem össze a száraz kenyérdarabokat, hogy apró gyermekeim éhen ne haljanak.

A nagyfokú hiányos táplálkozásunkhoz hozzájárul a ruhátlanságunk is. Gyermekeimet egész télen át ruhátlanságuk miatt nem küldhettem iskolába. Mindenfelől kértem segítséget, de nem kaptam sehol, hiszen mindenki hozzám hasonló helyzetére hivatkozott és ezzel utasított el.

Nincs az a nap, hogy munkaalkalom után ne járjak, de hiába. Mindenütt csak panaszokat és siralmakat hallok. Pedig már koldulásból sem tudok semmit hazahozni éhező családom

részére, mert senkinek sincs már adnivalója. Kenyér már mindenütt fogytán van. Ezt már nem igen adnak sehol.

Ilyen körülmények közt tengetve életemet, elhatároztam, hogy Nagyméltóságodhoz esdőleg fordulok egy kis könyöradományért, amellyel legalább az apró gyermekeim éhség után, illetve éhségtől előtörő könnyeit letörülhessem, ha Nagyméltóságod könyörül rajtunk.

Bízva Nagyméltóságod nemes, adakozó szívében, kérésem megújítása mellett maradok előre is a legnagyobb hálával és köszönettel

Monostorapáti 1932. évi április hó 16-án

legalázatosabb szolgája

Szőrös József

napszámos és földmunkás.

Esterházy Móricz Miklós gróf ridegen elutasította a napszámos kérését

84.

Kőrösladány, 1932. május 15.

„. . . már csak tengetjük életünket, miután nincs kenyerünk, — betevő falatunk sem . . .”

Alólírott kőrösladányi munkásemberek, családapák panaszkodunk ma Pünkösd szent ünnepén, mert nagy nyomorban vagyunk.

Napokon keresztül már csak tengetjük életünket, miután nincs kenyerünk, — betevő falatunk sem s hajt az éhség a nélkülözés, és ez nem valótlanság, de sajnos a legborzasztóbb valóság. Olyan helyzetben vagyunk, ami kétségbeejtő, — úgyhogy azt sem tudjuk mi lesz velünk, ha nem jő nagyon gyors segítség s mit tegyünk?

A nélkülözés még csak bírható valameddig, de az éhezés nem. És ilyen helyzetben itt Kőrösladányban 286 család van. És ez mind azért van, mert nincs munka, nincs munkaalkalom, amiket a gazdasági termény, jószágárak lenyomásával s ekként mesterséges eszközzel idéztek elő.

Ugyanezért azt kérjük, hogy valamilyen módon részünkre munkát teremteni méltóztassék, segíteni rajtunk, mert máskülönben hogyan éljünk meg?

Nem hivatkozunk más országokban fennálló munkanélküli segélyezésre, csak arra, hogy mégis talán nem halhatunk éhen?

A húr feszülhet, csak el [ne] pattanjon!

Kőrösladány, 1932. év május hó 15.

Sánta Mihály

[és 201 aláírás]

A szeghalmi járás főszolgabírája 1932. május 25-én arról tájékoztatta Békés megye főispánját, hogy „jelenleg” ugyan dolgoznak valamit a munkások, de ez a munka csak két hétig tart s utána nincs kilátás újabb keresetre.

85.

Kartal, 1932. május 16.

„Az uradalmak nem tartják tiszteletben a törvényt, — lábbal tapossák”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Mi alulírott kartali lakos földmunkások mély alázattal járulunk Nagyméltóságod elé síró panaszunkkal és kérelmünkkel. Méltóztassék meghallgatni és kérésünket sürgősen orvosolni és rajtunk segíteni kegyeskedjék.

Mi kartali földmunkások a helyi uradalmaknál nem tudtunk mindnyájan elhelyezkedni nyári aratásra, semilyen mezei munkára. Vidéki uradalmaknál is kerestünk munkára való elhelyezést, de csak helybelieket fogadnak fel. A lapokban is hirdettük magunkat az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda útján és semerről meghívási választ nem kaptunk. Budapestre is bejöttünk gyalog — mert vonatköltségünk nincsen munkát keresni, — de itt is azt tapasztaltuk, hogy csak helybelieket alkalmaznak munkára. Vannak egyes helyek, ahol vidékiek is vannak kicsiny számban.

Kétségbe vagyunk esve, hogy mi fog velünk és családunkkal történni, amikor sem idehaza Kartalon, sem vidéken az uradalmaknál nem kapunk munkát, amikor *községünk körül van véve uradalmakkal és nem bírunk munkát kapni*... Ha kellünk is egy pár napra, akkor oly csekély napszámbért ad, a férfiaknak 120 fillért, 16 éven felüli asszonyoknak, lányoknak pedig 90 fillért. Amikor a legkisebb napszámbérek ez évben törvényesen meg lettek állapítva: férfiaknak május végéig 2 pengő, a 16 éven felülieknek 1 P 40 fillér és ezt nem fizetik.

Az uradalmak nem tartják tiszteletben a törvényt, — lábbal tapossák. Ilyenformán minek a törvény, ha nem tartják be...

Kérjük Nagyméltóságodat méltóztassék sürgősen Kartalra egy bizottság kiküldését [lehetővé tenni], megvizsgálni szomorú, tarthatatlan helyzetünket. *Nincs egy falat kenyerünk sem.* Nem részesülünk semmiféle segélyben. Gyermekeinknek nem tudunk enni adni nekik, éhen pusztulnak. A télen nagy éhezéssel, de türelem reményével tűrtük sorsunkat, hogy majd [ha] kitavaszodik, munkához fogunk jutni. És íme, itt van a tavasz, és még mindig munka nélkül állunk. Kétségbe vagyunk esve, hogy mi lesz velünk.

Mély alázattal kérjük Nagyméltóságod sürgős segítségét, hogy nekünk vagy munkát elrendelni, vagy az ínséges lisztet tovább folyósítani kegyeskedjék, mert az éhezést tovább már nem bírjuk. Bízunk Nagyméltóságod jóindulatában, hogy szegény agyongyötört kiéhezett kartali földmunkások segítségére siet és megment az életnek egy dolgozni akaró munkásnépet.

Kérésünk kedvező elintézését kérjük és vagyunk Nagyméltóságodnak

Kartal, 1932. május hó 16-án

alázatos szolgái

Toldi János, Tóth Ilkó János, Szászi János,
Tóth Mihály, ifj. Janik István [és 34 aláírás]

A Pest megyei gazdasági felügyelő 1932. június 23-án úgy tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy az uradalmak a hatóságilag megállapított napszámbéreknél jóval alacsonyabb bért fizetnek, mert sok a munkanélküli és a község mezőgazdasági munkásainak „otthon úgyszólván betévő falatjuk sincs". A gazdasági felügyelő szerint a kérvényt aláírók „szocialisták", akiknek „más vidéken" való elhelyezése lenne kívánatos.

A Földművelésügyi Minisztériumban a kérvényt „ad/acta" jelzéssel irattárba helyezték.

86.

Mindszent, 1932. május 26.

„...csendőrrel utasítanak ki bennünket, pedig mi nem teszünk semmit, csak munkát kérünk..."

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úrnak!

Budapest

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Alulírottak tisztelettel felkérjük, hogy az érdekünkben valamit tenni kegyeskedjék, mert az éhséget nem bírjuk tovább. Mindennap délelőtt és délután is járunk a helyi hatóságnál — hogy valami közmunkát indítani szíveskedjék, — *de a hatóság nem tesz semmit az érdekünkben*, hanem azt az eredményt érjük el, hogy nem is áll velünk szóba a főjegyző úr és rendőrrel vagy csendőrrel utasítanak ki bennönket, pedig mink nem teszünk semmit, csak munkát kérünk és hogy a munkánk után valami megélhetési lehetőséget. Számtalanszor eljártunk már Szentesen az Alispán Úrnál, a Főispán Úrnál és ott meg már nem is fogadnak bennönket ha megmondjuk, hogy milyen ügyben mentünk.

Mindezek után sürgősséget kérünk, mert azt nem tudjuk leírni, hogy mire visz bennönket az üres has, hogyha nincs számunkra megélhetési szempont az országban. Vannak közöttünk olyan földmunkások, aki[k] egy éve elmúlt, hogy nem dolgoz[tak], van aki 8 hónapja és más valami vagyonunk vagy megélhetésünk sincs.

Mindszent, 1932. május 26-án.

Tisztelettel
a munkanélküli földmunkások:

Jaksa Antal 3 családtag, II. ker. 164.
Bozo János, 4 családtag, VII. ker. 483.
Szobáczi István 6 családtag, II. ker. 324.
Csorba Ambrus 3 családtag, VII. ker. 218.
[és 292 aláírás]

P. H.

[a Mindszenti Szociáldemokrata Pártszervezet pecsétje]

A mezőgazdasági munkások részére nem nyújtott munkalehetőséget a Földművelésügyi Minisztérium sem, kérésüket intézkedés nélkül irattárba helyezték.

87.

Kisszállás, 1932. június 1.

„. . . én a ma 55 éves ember csak rongy, elhasznált, eldobott szivacs vagyok”

Nagyméltóságú Kegyelmes Uram!

Alantabb írott Rasztig Ferenc kisszállási lakos alázatos tisztelettel az alantabb vázolt panaszomat bátorkodom előadni.

Kegyelmes Uram! Én mint egyszerű gazdasági cseléd, aki a Princz Bonkompani Ludovizi József[1] olasz kir. herceg Őfenségének a kisszállási uradalmában egyfolytában 30 (azaz harminc) esztendőt és még a Hajdu Géza (most mint bérlő) keze alatt 5 (azaz öt) esztendőt elszenvedtem, esedezve jó indulatáért, itt felsorolt panaszomat fogadja megértéssel és én a magyarok Istenére esedezve kérem, segítsen rajtam!

Kegyelmes uram! A fentebb vázolt uradalomban leéltem életem javát egyfolytában hangyaszorgalommal, töretlen magyar becsülettel, 35 (azaz harmincöt) esztendőt, 5 (azaz öt) gyermeket felneveltem hazánk, társadalmunk tagjaivá, kik már idáig is több fiakat adtak a hazának és én a ma 55 éves ember csak rongy, elhasznált, eldobott szivacs vagyok.

Május, 1930. év májusában a Mindenható Isten tetszéséből munka közben egy éjjel szemem világát elvesztettem egy hos[szú] időre, majd 9 hónapi gondos ápolás után én is örülhettem a látókkal. Kevés örömmel azonban, mert a munkából el lettem bocsátva. Mivel gyermekeim mind földhözragadt szegények, azokhoz nem mehetek. De meg ha van igazság a földön a szegény embernek is, úgy énrám rámfér az a méltányosság, hogy 35 esztendő után mást érdemlenék és nem ezt.

Én bízom a jobb jövőben, hiszem azt, hogy Kegyelmes Uram a szegény föld, a magy[a]r föld szegény fiainak atyai jó akarója és pártfogásába veszi a nyomorultat.

Panaszomat ismételve maradok a jobb jövő reményében

Kelt 1932. június 1-én.

Alázatos szolgája
Rasztig Ferenc
Kisszállás, almajor

[1] Helyesen: Boncompagni Józsefné herceg és San Martino Henrik gróf gazdasága.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt leküldte a jánoshalmai járás főszolgabírájának, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy az uradalom újabban nem ad kegydíjat senkinek. A minisztérium ezek után még felvilágosítást sem adott, a kérvényt irattárba helyezték.

88.

Orosháza, 1932. július 10.

Ostromállapot Tótkomlóson

Méltóságos Főispán Úr!
Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Van-e tudomása a Méltóságos Főispán Úrnak és a Tekintetes Törvényhatósági Bizottságnak arról, hogy június hónap elején Tótkomlós község főjegyzője — illetőleg helyettese — a fönnálló statáriumi rendeleten túl nem tudni milyen okból ostromállapotot rendelt el, mely szerint az ottani munkanélküli földmunkásoknak délelőtt 9 órától kezdve megtiltotta, hogy az utcán, azokon a helyeken, ahol különben munkavállalás céljából tartózkodni szoktak, tartózkodniok nem szabad.

Hajlandó-e Méltóságos Elnök Úr, illetve a Tekintetes Törvényhatósági Bizottság intézkedni, hogy ebben az ügyben a vizsgálat megindíttassék arra nézve, hogy kinek az utasítására történt e rendkívüli intézkedés.

Orosháza, 1932. július 10.

Veres Károly.

Békés megye alispánja fenti ügyben kérdést intézett Tótkomlós elöljáróságához, amely 1932. július 12-én arról tájékoztatta az alispánt, hogy „a község elöljárósága május hó 31-én valóban kidoboltatta azt, hogy a piacokon való tömeges ácsorgás de. 9 óra után tilos”. Ezt az intézkedést azzal indokolta meg az elöljáróság, hogy „munkanélküli munkásság napról-napra nagyobb tömegekbe verődve a piactérről 100—150-es csoportokban felvonultak a községháza elé s az elöljáróságtól május hó végén is még kenyeret és munkát követeltek . . .”

Mivel a munkások nagyobb tömegekben ácsorogtak a piacon és ott politizáltak, az elöljáróság ebből azt következtette, hogy „a forradalom kitörését ott akarják bevárni, . . . s ezt megakadályozandó, a csendőrséggel karöltve határozta el az elöljáróság azt, hogy a piacon való tömeges ácsorgást de. 9 órától időlegesen és átmenetileg betiltja . . .”

89.

Szentes, 1932. augusztus 17.

„... a múlt évihez hasonló pepecselő inségsegélyezés bennünket nem elégít ki...”

Méltóságos Alispán Úr!

Csongrád vármegyében már a háború előtt is olyan nagyméretű földmunkásnyomorúság volt, hogy ez az ország egész közvéleményét több esetben foglalkoztatta. A háború után a helyzet még rosszabbodott. Ez évben pedig mondhatjuk, hogy a nyomorúság oly mélységesen nagy, hogy bennünket is, akik hozzászokhattunk az élet minden kínjához és keservéhez, megdöbbenéssel és kétségbeeséssel tölt el. *Magunk és gyermekeink hónapok óta a szó teljes értelmében éhezünk* és hovatovább nem tudjuk sem magunkat, sem asszonyainkat és gyermekeinket az idő viszontagságai ellen ruházattal megvédeni. Élelemben és ruházatban egyaránt nélkülözünk. A nyár is és az aratási munkák anélkül múltak el felettünk, hogy jelentősebb keresethez juthattunk volna. Sokunk felett elmúltak ezek a napok anélkül, hogy akár csak egy órai munkát is kaptunk volna. Nem vághattuk kaszáinkat az életet adó búzatáblákba és szomorú koldusai lettünk a tejjel-mézzel folyó Kánaánnak...

Sokszor megtettük már, hogy Méltóságod és az illetékes tényezők figyelmét nagy nyomorúságunkra felhívtuk. Ez alkalommal ezen túlmenően azt is tudomására hozzuk, hogy a múlt évihez hasonló pepecselő ínségsegélyezés bennünket nem elégít ki és emberi méltóságunkban mélyen megbánt. Nyíltan, őszintén és teljes határozottsággal kijelentjük, hogy nekünk elsősorban munkára és munkánk után tisztességes keresetre van szükségünk amiből magunkat és családunkat megfelelő élelemmel, lakással, ruházattal és gyermekeinket iskoláztatással elláthatjuk. Amennyiben pedig nem tudna az állam és a közület részünkre munkát biztosítani, azesetben ragaszkodunk ahhoz, hogy ellátásunkra megfelelő pénzbeli támogatást adjanak.

Tudatában vagyunk annak is, hogy Magyarország mezőgazdasági és ipari munkanélküliségét csak egy gyökeres és mélyreható földreformmal és nagyarányú telepítéssel lehet megoldani. Ámde, amikor ezt tudjuk, és tudatosan követelésként felállítjuk és hangoztatjuk Méltóságod előtt, ki kell jelentenünk azt is,

hogy ennek elérkeztéig az államnak és a közületnek kötelességük a lassú éhhaláltól megmenteni. Az emberi és az erkölcsi törvények egyaránt előírják ezt. Fenti kijelentéseink után méltóztassék megengedni, hogy a megye területén fennálló munkanélküliség érzékeltetésére egyes helységeket kiragadva, ismertessük az állapotokat.

Szentesen, a megye székhelyén a munkanélküli földmunkások száma mintegy 800—1000, az ipari munkásoké 2—300, ugyancsak ennyire tehető azoknak a kézműiparosoknak a száma, akik szintén munkaalkalom nélkül vannak. A földmunkások 60%-a nem kapott aratást és úgyszólván semmi munkát. Az arató és cséplőrészesek átlagos napi keresete 10—12 kg búza volt...

A Tiszagát emelése folyamatban van, ezen munkálatoknál azonban a munkások átlagos heti keresete 7—10 pengőre terjed. Ebből a keresetből a mindennapi kenyeret is csak szűkösen lehet megvásárolni, azonban ez a kereset arra nem alkalmas, hogy az ott dolgozók maguknak bármit is az elkövetkezendő télre félretehessenek. Szentesen tehát ép úgy, mint a megyében máshol is, nemcsak munka kell, hanem tisztességes kereset is.

Csongrádon és a Csongrádot környező helységekben, Csanyteleken, Tömörkényen, valamint Sövényházának külterületein semmivel sem jobb a helyzet, sőt mondhatjuk, hogy a munkanélküliség mérve talán még jobban sújtotta ezeket a helységeket, ahol az elterülő nagybirtokok a gépi munkával úgyszólván teljesen kiszorították az aratásból és a cséplésből a földmunkásokat...

Szegváron mintegy 300 földmunkás munkanélküli van, akik az aratásból és a cséplésből is kimaradtak. Ezenkívül 50—60-ra tehető az ipari munkások és 30—35-re az önálló iparosok száma, akik teljesen munka nélkül vannak. Arató és cséplőrészesek átlagos napi keresete 10—15 kg búza volt...

Mindszenten 8—900 munkanélküli van, főrészt kubikosok. Szerződéses arató volt 35 munkás, akik fejenként 6 q 30 kg búzát kerestek, ezért azonban pereskedniök kell, mert az uradalom bérlője olyan rossz minőségű búzát akart adni, amit a munkások el nem fogadhattak. A cséplési munkáknál a munkások átlagos keresete 3 q búzára tehető...

Sándorfalván 6—800 munkanélküli földmunkás van és a földmunkások elszegényedése következtében teljesen munka nélkül vannak a kisiparosok mintegy 60—80-an. Az aratásból kimaradt mintegy 200 ember, akik munkához jutottak, azoknak az átlagos keresete 2—3 q gabona volt...

Hasonlóan rossz a helyzet a megye többi községeiben,

SZEGEDI TUD. EGYETEM

Dorozsmán, Kisteleken, Algyőn és Tápén is, de különösképen Dorozsmán, ahonnan a téglagyártással foglalkozó munkások már évek óta nem mehettek el munkára és most a szűkös aratási munkákat velük is meg kellett osztaniok az ott élő munkásoknak, ennek következtében a munkabérek nagy mértékben csökkentek és nagyon sok földmunkás teljesen kimaradt az aratási munkákból . . .

Méltóságos Alispán Úr! Az előadottakból méltóztatik látni, hogy a nyomorúság megyeszerte milyen nagy . . . Éppen azért újólag hangsúlyozottan kérjük, hasson oda kormányánál, hogy Csongrád megye területén az összes községekben az arra rászorulók haladéktalanul láttassanak el munkával és munka után tisztességes keresettel, amelyből nemcsak átmenetileg tudják ellátni családjaikat, hanem az elkövetkezendő nehéz télre valamit tartalékolni is tudnak.

Méltóságos Alispán Úr! Mi, a megyei munkásság felelős vezetői, szükségesnek tartottuk az elmondottakat Méltóságod tudomására hozni azon kijelentésünkkel, hogy ezek után a felelősséget a magunk részéről kénytelenek vagyunk a legteljesebb mértékben Méltóságodra, kormányára és általában hivatali állásokat betöltő egyénekre áthárítani.

Remélve, hogy Méltóságod az elmondottakat megszívleli és annak megfelelően sürgősen intézkedni fog, vagyunk

Szentes, 1932. augusztus 17.

tisztelettel:

Vajda Imre, Szentes,
Timi István, Csongrád,
Bonakap István, Sándorfalván,
Horváth Mátyás, Mindszent,
Kovács János, Mindszent,
Ludányi József, Mindszent,
Palásti István, Csongrád,
Deák János, Csánytelek,
ifj. Szőke Ferenc, Szentes,
Fazekas János, Szentes,
Molnár Imre, Szentes.

A kérvényt az alispán felterjesztette a főispánhoz, de a munkásoknak nem küldött választ. Az elkeseredett munkások 1932. december 21-én közvetlenül a főispánhoz intéztek egy hasonló szövegű kérvényt, melyben hangsúlyozták, hogy az augusztus 17-én beadott kérvényük óta a helyzetük lényegesen rosszabbodott. Egyes helyeken voltak ugyan „ínségmunkák", ezek azonban nem tudták felvenni a munka nélkül lévő munkásokat. Azonkívül olyan alacsony béreket fizettek ezeken az ínségmunkákon, hogy azokból a családos munkások képtelenek voltak családjaikat rendesen eltartani. Az „elkövetkezendő és most már elkövetkezett télre" pedig semmit sem tudtak megtakarítani.

90.

Tiszavárkony, 1932. november 12.

„. . . teljesen kenyér nélkül állunk és semmiféle munkát kapni nem tudunk"

Kelt 1932. XI. 12. Tiszavárkony, Szolnok megye.

Őméltóságos Úr!

Alulírot[tak] kérésünkkel fordulunk a Méltóságos Miniszter Úrhoz, mégpedig olyképen, hogy Tiszavárkony községben 130 földmunkás teljesen kenyér nélkül állunk és semmiféle munkát kapni nem tudunk. Mivel a község nagyon szegény, nem bír munkát adni és másfelé hiába megyünk kibik-munkára, — nem kapunk. Azt mondják adjon a Szolnok vármegye és a legtöbb munkálatok pedig Pest vármegyében van[nak] — úgy útmunkálatok, meg csatornaépítések, Tisza[sz]abályozások —, de a Szolnok vármegyének a legelszegényedett és lerongyolt földmunkásai, ami Tiszavárkonyon van, tán az egész országban sem található nálánál szegényebbet. Dolgozná[n]k szívesen, de munkát nem kapunk sehol sem, úgy nagyon kérnénk az Őméltóságos Miniszter Úrt, hogy csak annyit megbírnánk kapni, engedélyt, hogy más megyébe is elmehetné[n]k dolgozni. Úgy nagyon szépen kérjük az Őm[éltóságos] Miniszter Úrt, eszközölné ki ennek a szegény községnek a munkásai részére bármére munkálatokhoz jutását, mert az éhségtől és ruhahiányától majd megdermedünk. Úgy összet[ett] kezekkel kérve-kérjük az Őm[éltó]ságos Miniszter Úrt, hacsak lehetséges lenne valami munkához juthat[nánk], hiszen Erődi Harrach Tihamér országgyűlési képviselőnk ép úgy üsméri a szegénységünket és bajainkat, mint itt amint le van írva . . .

Kérve-kérünk választ és orvoslást a nyomorunk enyhítésére.

Maradtunk alázatos és hűséges, hazának föl[d]munkásai a legmélyebb tisztelettel:

Tiszavárkony
Jeszenszky József és 100 társa . . .

Jeszenszky József kérvényét a földművelésügyi miniszter leküldte Jász-Nagykun-Szolnok megye gazdasági felügyelőjének, hogy a „tényállást" derítse fel. A gazdasági felügyelő 1932. november 25-én azt jelentette a földművelésügyi miniszternek, hogy a „szegénység itt óriási" és „jelenleg semmiféle földmunka nem folyik és a jövőt illetőleg sincs semmi kilátás".

91.

Dunapataj, 1933. [március hó]

„... csupa önzés itt minden, különösen a bankok emberei őrült dolgokat mivelnek"

Nagyméltóságú Kegyelmes Uram!

Alattvalói hódolattal és jólesö bizalommal emelem fel kérő szavam és úgy esedezem kegyes meghallgatásért!

Én a volt első honv[éd] husz[ár]-ezred kötelékében szolgáltam a hazának 9 évet. A háborút legnagyobb becsülettel vitézséggel végigharcoltam — amibe az ezredem részt vett — és most minden támogatástól teljesen eltekintve a világi életnek legnagyobb nyomorában küzdök 5 neveletlen gyermekemmel együtt, melyek után elhatároztam soraimmal megkeresem a Nagy Megmentőt — melyre végtelenül szükségem van. Alázatosan megkérem Kegyelmes Úrnak legnagyobb jóindulatát, *ha lehetséges, múljék el tőlem a keserű pohár,* — méltóztassék rajtam segíteni.

Én egy szegény napszámos, 44 éves földmíves vagyok. Az élet végtelenül rámnehezedett, hogy már alig tudom elviselni nehéz keresztemet. A rossz gazdasági viszonyok miatt alig tudom megkeresni mindennapi kenyeremet és ami a legnagyobb Kegyelmes Uram, 2500 pengő adósságom van, amelynek a kamatját sem tudom már megfizetni. Emiatt el vagyok keseredve, mert szégyellem sorsomat, miután teljesen vagyontalan vagyok. Sok apró családomra nézve vettem 1926-ban egy lakóházat 3000 pengőért, de most csak a felét éri és hogy mindig rosszabb lett a helyzet, így jutottam a válságba. De hiába jelentem a D[una]pataji Takaréknak, hogy fizetőképességem nincsen, nem veszik figyelembe. Teljesen kijelenti az igazgatóság, hogy itt mindenkinek fizetni kell. De ha nincs miből? Azt nem keresik (!), de fizetni kell.

Nincs itt semmi emberi érzés, semmi rendelet, csupa önzés

itt minden, különösen a bankok emberei őrült dolgokat mivelnek. Most már belátják, hogy hiába szorongatnak, fizetni nem tudok. Fölszólogatták a kezeseimet, hogy fizessenek, mert különben őket perelik. És most kezeseim kétségbe vannak esve, mi lesz, a jóakaratuk mellett fizetni kell nekik, de mind tehetetlen öreg emberek.

Kegyelmes Uram! Hogy lehet ezt megengedni, hogy én miattam tönkre menjenek...

Ők könnyen beszélnek, a háborút is csak hírből hallották. Akkor is kicsinyálták, hogy jó legyen, — azóta is csak harácsolnak. Én meg [aki] 42 hónapig harcoltam a vagyonáért, — meg a jó állásáért — éhen a halál torkában és mi lett a jutalom, — koldusbot...

Költségeimet szaporítják, ügyvédeskednek velem szemben én ezt Kegyelmes Uram elviselni nem tudom...

Inkább meghalok, mert szégyellem milyen sorsra jutottam... maradok alantas és alázatos szolgája

Kiss István
Dunapataj.

A Miniszterelnökség a kérvényt illetékességből a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, ahol ráírták, hogy a kérvényező „nem gazda, hanem napszámos". tehát „reá a 6300/1932. sz. rendelet nem vonatkozik"; majd a községi elöljáróság útján értesítették Kiss Istvánt arról, hogy „kérvényét törvényes jogalap és hatáskör hiányában" érdemi tárgyalás alá nem vehetik.

92.

Káptalantóti, 1933. [március hó]

„... vagyonom megér az összes 10 000, azaz tízezer pengőt, most potom-pénzért akarják eladni"

Nagyméltóságú M[agyar] k[irályi] Földművelésü[gyi] M[iniszter] Úr!

Alázatos kéréssel fordulok én Győri Jenő az Nagyméltóságú Miniszter Úr elé ezen nehéz sorsomban, mert már nem tudom kihez folyamodjam. Nagyméltósága hogyha lenne szíves segíteni rajtam mint szegény eladósodott emberen, mert már az takarékok az birtokomat akarják elárvereztetni. Azt az szép ősi

vagyont, amit az ős szüleink hagytak rám. Tartozásom 3700 pengő, az vagyonom megér az összes 10 000, azaz tízezer pengőt, most potom-pénzért akarják eladni. Én már ezt az pénzt pedig rég befizettem az régi 17 és 18 százalékos kamattal, mikor évi kamatot fizettem 666 pengőt. Ez tett tönkre és az, hogy három évben elfagyott a szőlőm, gabonám, borom nem volt. Gabonát vennem köllött még enyi is. Tehát így jutottam erre az nehéz sorsra. Pedig én nem lumpoltam el, mert én dolgos ember vagyok családommal együtt. Nem jókedvembül folyamodom segélyért, de az szegénység teszi eszt. Én folyamodtam az Magyar Földhitel Intézethöl is, az összes irataim ott vannak, de pénzt nem kaptam idáig meg. Azért kérném szépen az Nagyméltóságú Miniszter Urat, szíveskednék rajtam segíteni. Én 6 év múlva vissza fogom fizetni kamatjával együtt és tessék az birtokomra rátetetni. Én az pénzt csak erre kérem, nekem kezembe nem is köll, csak oda áthelyezni. Most maradok alázatos szolgája

Győri Jenő

aki az harctereket átélte és kétszer sebesült és most így szenvedek ebben az rossz helyzetben.

Maradok kézcsókolója az Nagyméltóságú Miniszter Úrnak

Győri Jenő

Káp[talan]tóti Z[ala] m[egye] u. p. Nemesgulács . . .

A földművelésügyi miniszter a községi elöljáróság útján értesítette Győri Jenőt, hogy „költségvetési fedezet hiányában" részére nem áll módjában kölcsönt folyósítani.

93.

Békéscsaba, 1933. [április hó]

„. . . a lejegyzett földet a mai napig sem kaptuk meg"

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Még 1923. évben egy felhívást kaptunk a hatóságoktól oly értelemben, hogy akinek földre van szüksége, az előjegyzésért jelentkezzen. Felhívattunk arra is, hogy a vásárlandó föld árának holdankénti x részletét fizessük mindjárt be Békéscsaba, akkor még r[endezett] t[anácsú] város földbirtokreform pénztárába.

Alólírottak mi, — hogy eme kötelezettségünknek eleget tehessünk, részben kölcsönpénzből, részben párnánk, jószágunk, minden értékesíthető holmink eladásából elő is teremtettük ezen összeget, azt be is fizettük a kezünkben levő nyugta szerint, de a lejegyzett földet mai napig sem kaptuk meg. Moral: se pénz, se posztó.

Kegyelmes Urunk!

A törvények iránti tiszteletünk az, amely elkeseredésünk okozta izgalmunk között bennünket semmi meggondolatlan cselekmény elkövetésére ezért nem enged, hanem arra utasít, hogy azon alázatos kérelmet intézzük Excellenciádhoz:

méltóztassék bennünket tetszés-szerinti helyre jelenlegi helyünkből kitelepíteni s a kijelölt helyről, valamint a kitelepítés megtörténtéről bennünket végzéssel értesíteni.

Jogos és visszautasítást nem váró kérésünk megismétlése mellett vagyunk Nagyméltóságodnak

alázatos szolgái,
alólírottak:
Vrbovszky András,
Csizmár János,
Stefanyik András
[és 23 aláírás]

A földművelésügyi miniszter leiratot intézett Békéscsaba város polgármesteréhez, értesítse a levélírókat (VI. Vandhát 2367. sz. a.), hogy települési szándékukat előjegyzésbe vette.

94.

Szin, 1933. május 14.

„. . . éhen a földjeinket sem bírjuk megművelni"

Nagyméltóságú Belügyminisztériumnak

Budapest.

Alulírottak a Nagyméltóságú Földmívelésügyi Minisztériumtól ínségbúzát kértünk. Alázattal kérjük kérésünk teljesítését, mert az igénylőket az éhhalál fenyegeti. Hetek óta betevő falat-

juk sincs. Méltóztassék 200 q búzát részünkre jutányos árban a boletta elengedésével kiutalni. Az árat rögtön fizetjük. Csupán annyit kérünk, hogy a boletta mellőzésével a mostani nagy mezei munkára napi kenyerünkhöz hozzájuthassunk és ezáltal földjeinket megmívelhessük, ami a jövő évre is kihat megélhetésünkre, — mert éhen a földjeinket sem bírjuk megművelni.

Maradtunk alázatos hívei

Szin, 1933. május 14-én

Szalóczy Dezsőné,
Joó István,
Izsó András [és 14 aláírás]

A belügyminiszter a kérvényt — illetékességből — megküldte a földművelésügyi miniszternek, aki a közelgő aratásra való tekintettel nem tartotta indokoltnak a kérés teljesítését, a kérvényt ad/acta jelzéssel irattárba helyeztette.

95.

Fürged, 1933. augusztus 1.

„. . . karhatalommal elővezetve sem folytatták a munkát”

Állami távirat

Földművelésügyi Minisztérium Munkásügyi Osztálya

Tamási [1933. aug. 1.] Budapest

Jelentem, hogy herceg Montenuovo Nándor fürgedi gazdaságában tizenhárom aratómunkás az aratás utolsó napján jégverte tábla learatását megtagadták, karhatalommal elővezetve sem folytatták a munkát.

Munkamegtagadók ellen kihágási eljárást megindítottam

tamási-i főszolgabíró.

Az 1933. évi aratás a nagyméretű csendőrterror ellenére sem volt zavartalan. Több helyről érkezett távirat arról, hogy a munkások sztrájkba léptek, „mert nem volt mit enniök, előleget pedig nem kaptak”. A sztrájkoló munkásokat csendőrök „vezették elő” és a legszigorúbb eljárást indították meg ellenük.

96.

Gálosfa, 1933. december 8.

„A gabona, mit keresek, kenyérnek sem elég tízünknek”

Méltóságos Alispán Úr!

Alulírott azon alázatos kéréssel járulok Méltóságos Alispán Úrhoz, kegyeskedjék a vármegyei szegényalapból részemre karácsonyi segélyt kiutalni.

Gazdasági cseléd vagyok Ring Pál úr gálosfai bérletén . . . 8 élő gyermekem van. Feleségem Horváth Rozália| 38 éves, én 40 éves vagyok. Gyermekeim: Mária 20 éves, Rozália 16 éves, János 14 éves, József 11 éves, Anna 9 éves, István 7 éves, Mihály 4 éves, Erzsébet 2 éves.

A gabona, mit keresek, kenyérnek sem elég 10-ünknek. Gyermekeim közül csak egy keres, a legidősebb, aki szolgál.

Négy gyermekem iskolaköteles, de nem tudom őket iskolába küldeni, mert nem tudok nekik ruhát venni. Ha más segélyt nem tud adni, kegyeskedjék iskolába járó gyermekeim részére ruhafélét küldeni, hogy legalább iskolába járhassanak. Ha nem volnék nyomorban, szégyellenék kérni, de a nyomor és gyermekeim jövőjéért való aggódás késztet arra, hogy segélyért folyamodjak.

Gálosfa, Szentlukapuszta, 1933. dec. 8-án

Alázatos tisztelettel

Salamon Ferenc
gazdasági cseléd

Somogy megye alispánja Salamon Ferenc segélykérelmét elutasította.

III.

Árverések, csendőrterror, éhbérek
1934—1939

1933 végén a kapitalizmus gazdasági válsága világszerte megenyhült, de még évekig maradtak a munkások milliói továbbra is munka nélkül. Egyes tőkés országok uralkodó körei — a gazdasági válság szülte nyomor miatt elkeseredett és forradalmasodott munkásosztály ellen a legvadabb terrort alkalmazva — a fasizmusban keresték a maguk számára kivezető utat.

A magyar uralkodó osztályoknak — a munkásosztály és a dolgozó parasztság fokozottabb kizsákmányolása útján — sikerült kilábalni a válságból. A kormányok a háborúra készülő fasiszta Németországgal és Olaszországgal kötött gazdasági és politikai szerződésekkel az ország külpolitikáját, gazdasági életét ezekhez a fasiszta országokhoz kapcsolták.

Magyarországon a válság enyhülése nyomán az ipari termelés lassan emelkedett, ám a munkanélküliség csak igen kismértékben csökkent. A mezőgazdasági válság enyhülése pedig — sajátos módon — a dolgozó parasztság helyzetének javulása helyett életszínvonalának további csökkenését eredményezte.

A „gazdavédelem" hangzatos jelszava alatt a válság idején kiadott kormányrendeletek a gazdagparasztság és a hitelező bankok érdekét védték, mert ha az elszegényedett „gazda adós" egy bizonyos időn belül nem tudott fizetni, védettségét törölték és az egész tartozást egyszerre kellett kifizetnie. *(126)* Ha erre nem volt képes, akkor a bank kíméletlenül elárverezte. 1933—1935-ben átlagosan évenként 20—21 ezer mezőgazdasági ingatlanra tűztek ki a bankok azonnali árverést.* Sok ezer parasztcsaládot tettek földönfutóvá. Előfordult, hogy a „védett birtokos" helyett a jótálló vagyonát árverezték el. *(99)* A parasztok százai kétségbeesetten kérték az árverés elhalasztását, de a bankoktól nem védte meg őket senki. A kormányszervek ridegen elutasították kérésüket azzal az indokolással, hogy „a

* Országos Levéltár, Pénzügyminisztérium Levéltára, Elnöki iratok, 1935—1255.

kormány a végrehajtási eljárás törvényes menetébe nem avatkozhatik be". *(102, 103, 105, 112, 113, 130, 131)*

Az 1934. és 1935. évi kedvezőtlen terméseredmények még inkább súlyosbították a dolgozó parasztság helyzetét. A csökkent jövedelem és a magas adóterhek az összes bevételeket elvitték, az adósság növekedett és beruházásokra egyáltalán nem jutott.

A földhözjuttatottaktól — akik a válság éveiben egy-két részlet fizetésével elmaradtak — a juttatott földet visszavették, és vitézeknek *(127)* vagy gazdagparasztoknak adták *(100, 114, 124)* — akik már a válság idején is potom áron vásárolták össze a megszorult törpebirtokosok és kisbirtokosok ingatlanait.

Az 1936-os hitbizományi-reform a kötött birtokokat fenntartotta, sőt megvédte azokat minden esetleges földreformtól. Nem változtatott az egészségtelen földbirtokmegoszláson a gazdagparasztságnak kedvező „telepítési törvény" sem, amely a földvásárlási feltételeket úgy állapította meg, hogy csak az vásárolhatott földet, akinek már volt, megfelelő gazdasági felszereléssel rendelkezett és előre ki tudta fizetni az első évi bérleti díjat.

A mezőgazdasági munkásság életszínvonala a válságot követő években tovább csökkent. A munkanélküliek száma igen nagy volt, a téli hónapokban — még 1938-ban is — megközelítette a kétszázezret, de még aratás idején is tízezrek kerestek hiába munkát. Különösen magas volt a munkanélküliek száma a Viharsarokban és az északkeleti vármegyékben, ahol 1935—1937-ben a mezőgazdasági munkásság 25—40%-a volt munka nélkül. A gazdasági válság alatt végsőkig lerongyolódott mezőgazdasági munkásság a legnagyobb nyomorban tengette életét. Dolgozni akartak, de nem volt hol és mit dolgozniuk. *(97, 101, 103, 118, 138)* A munkanélküli mezőgazdasági munkások, hogy nélkülöző családjuk nyomorát enyhítsék, még külállamokban is hajlandók voltak munkát vállalni. Az uralkodó osztályok pedig, hogy szabaduljanak az elégedetlenkedő munkanélküliektől, széleskörű propagandát fejtettek ki annak érdekében, hogy minél több munkanélkülit helyezzenek el az ország területén kívül, elsősorban Francia- és Németországban. 1937-től 1939-ig kb. 15—16 ezer magyar mezőgazdasági munkás vállalt munkát Németországban. Franciaországba elsősorban őszi mezőgazdasági munkákra szerződtek (Bars, Hont és Borsod megyékből). A munkások leveleiből és a gazdasági felügyelők jelentéseiből megállapítható, hogy a munkabér ellen — az itthoni nyomorúságos béreket ismerve — kevés kifogást emeltek, annál inkább panaszkodtak a gyenge étkeztetésre, a munkaadók és a hajcsárok embertelenségére, a kimerítő munkatempóra és a tolmácsokra, akik sokszor becsapták, „eladták" őket. Előfordult, hogy a munkabérüket nem fizették ki, vagy csak hónapok múlva jutottak hozzá. Igen sokan szöktek haza, otthagyva megdolgozott bérüket is.*

A mezőgazdasági munkabérek a válságot követő években nyomorúságosak voltak. *(110)* A válság alatti helyzettől eltérően — amikor az uradalmak az olcsó terménnyel fizetett részesmunkásokkal dolgoztattak, — 1934 után inkább napszámosokat alkalmaztak, míg a terményeiket drágán eladták.

A napszámbérek hónaponként és járásonként (helyenként községenként, városonként) különbözők voltak. A nők és a fiatalok sokkal kevesebbet kaptak, mint a férfiak. A válság előtti évekhez viszonyítva a bérek csökkentek. Hevesen a napszám 1934 márciusában 70 fillér, áprilisban 80 fillér volt, de júniusban, a legnagyobb munkaidőben sem haladta meg az 1 pengő 20 fillért. *(98)* Karcagon 1935 áprilisában csak 50 vagy 80 fillért fizettek a felnőtt férfi munkás 1 napi munkájáért. *(107)* Ilyen nyomorúságos bérek mellett nemhogy ruhát, de élelmet sem tudtak beszerezni nagyszámú családjaiknak. Rongyokban jártak és napokon, heteken, sőt hónapokon át nem ettek kenyeret, sokan pedig örültek, ha ebédre a kenyér mellé egy vöröshagymát elfogyaszthattak. *(117)* A nyári napszámbérek még 1936-ban is igen alacsonyak voltak, s a munkások által követelt „legkisebb napszámbérek" megállapítását — (azt a bért, amelynél kevesebbet hivatalosan nem volt szabad fizetni) — a hatóságok húzták-halasztották. *(116, 122)*

A szőlőmunkások a legnagyobb nélkülözések közepette éltek. Helyenként a napszámbér még 1936-ban is 80 fillér volt, de később sem kerestek óránként 10 fillérnél többet. *(117)* A Nagykőröscsemői szőlőmunkások 1938-ban — amikor kedvezőbbek voltak az értékesítési viszonyok — napi 16 órai munkájukért csak 1 pengő 20 fillért kaptak. *(128)* Állandóan attól rettegtek, hogy gyermekeik télen éhen fognak elpusztulni. *(109)*

A részesmunkások keresete is csökkent. Az aratórész az első világháború előtti 10. részről a 13., sőt 14-re csökkent. A cséplőmunkások csak 3—4%-ot kaptak, de helyenként a cséplésért nem fizettek semmit, hanem azt az aratás velejárójának tartották. Voltak olyan uradalmak, ahol csak olyan aratókat fog-

* Országos Levéltár, Földművelődésügyi Minisztérium Levéltára, 1937—62-53928.

lalkoztattak, akik kötelezték magukat arra, hogy évi 8—10 napot ingyen is dolgoznak. *(108)* A megszorult arató- és cséplőmunkások, — akiknek egész éven át más kereseti forrásuk nem volt — még ezeket a munkafeltételeket is hajlandók voltak elfogadni. Amikor a helyi munkások az uradalmak által megszabott munkafeltételek miatt szólni mertek, az uradalom messzi vidékről, „idegenből" hozatott olcsóbb bért elfogadó munkásokat, vagy belső cselédeivel végezte el az aratást. *(108, 119)*

A mezőgazdasági munkások között a legkizsákmányoltabbak a summások voltak, azok a munkások, akik 20—30 főnyi csoportokban, a lakásuktól távolfekvő nagybirtokra szegődtek el 4—6 hónapig tartó idénymunkára. A summások az uradalmakban igen rossz körülmények között éltek. Rendszerint istállókban háltak, férfiak, nők vegyesen, *(61)* csak éppen oda nem kötötték őket a jászolhoz, különben úgy bántak velük, mint az állatokkal. Az uradalmi intézők gyakran korbáccsal verték őket, de visszaszólni sem volt szabad. *(29)* Élelmezésük rendkívül silány, húst csak akkor kaptak, ha megdöglött valami állat. *(41)* A napi 16—18 órás munkaidő után a tisztálkodásra már nem volt lehetőségük, eltetvesedtek. A bérük ingadozó és gyakran hónapokig nem kaptak semmit. *(61)* Öt-hat hónapi kemény munka után nem vittek haza többet, mint 4—5 mázsa terményt és 30—40 pengő készpénzt. Alig ettek valamit, hogy a megtakarított élelemmel keresetüket növeljék — a maguktól elvont mindennapi kenyéradagjukat éhező családjuknak küldték haza. Egy summás egész évi keresete nem haladta meg — a terményeket is beleértve — a 100—130 pengőt. A kereset már karácsonyra elfogyott és egész télen át a legnagyobb nyomorban éltek.

Igen nyomorúságos volt a cselédek helyzete is. Az előző évekhez viszonyítva a bérük csökkent. Évi készpénzbérük a 20 pengőt nem haladta meg, a természetbeni járandóság kifizetésekor számtalanszor becsapták őket. *(106)* Visszaélésre adott lehetőséget az is, hogy a terményt nem kilogrammokban, hanem a feudalizmus idején szokásban volt űrmértékkel, „mérő"-vel (literrel) mérték. A termények súlya ugyanis igen eltérő volt és a terménnyel összekevert pelyva az edényben sok helyet foglalt el. A legtöbb gazdaságban a cselédek termény helyett inkább ocsút kaptak. Teljes konvenciót csak a nős és gyermekes cselédek kaptak, a nőtleneknek ¾, a gyermekeknek ¼ konvenció járt. A gyermekeknek helyenként nem adtak semmit. Ezért a nyomorúságos bérért látástól vakulásig nehéz munkát kellett

végezniök. Hajnali 2 órakor felkeltették őket és este 9 után térhettek nyugovóra. Se ünnepnapjuk, se vasárnapjuk nem volt. Munkahelyüket engedély nélkül nem volt szabad elhagyniuk. Még a legszemélyesebb ügyeiket sem intézhették szabadon. Egyes uradalmakban még a házassághoz is engedély volt szükséges. *(45)* A nehéz munka közben — különösen az állatokkal dolgozó béreseknél vagy a gépek (darálók) mellett foglalkoztatottaknál — igen gyakori volt a baleset. A munka közben megrokkant cselédek nem kaptak baleseti segélyt, kártérítést, hanem irgalmatlanul elbocsátották őket. *(137)* Hasonló sors várt az öreg cselédekre is — gyakran fél évszázados szolgálat után nyugdíj, kegydíj, végkielégítés nélkül kidobták őket, mint „a gépből egy elkopott alkatrészt vagy elhasznált csavart". Nyugdíj vagy kegydíj iránti kérelmeiket a leghatározottabban elutasították. *(48, 51, 87)*

A cselédek lakásviszonyai nyomorúságosak voltak. A gazdáknál alkalmazott cselédek istállókban laktak, együtt az állatokkal. Az uradalmi cselédlakások — kevés kivételtől eltekintve — nem voltak emberi lakhatásra alkalmasak. Alacsonyak, sötétek, kicsik, nedvesek és zsúfoltak voltak. Egy-egy ilyen cselédlakásban több család is lakott. *(46, 49)* A bajor királyi herceg péterfai cselédei egy régi birkaólban laktak.* Az elhanyagolt cselédlakások felújítására az uradalmak nem fordítottak gondot, sokkal többet áldoztak az istállókra, mint a cselédek lakásaira. Ha a cselédnek felmondták a szolgálatot, a lakást át kellett adni az újnak. Ha nem tudott azonnal új lakást szerezni, kilakoltatták az utcára. *(76)* A cselédek állandó rettegésben éltek. Bérlő változás esetén az új bérlő a magával hozott cselédek miatt a régieket szélnek eresztette. Több bérgazdaságban azokat a cselédeket bocsátották el, akiknek sok gyermekük volt, hogy ne kelljen nekik családi segélyt adni, vagy gyermekeiket a távoli iskolába szállítani. *(135)*

A harmincas évek végén előtérbe nyomult a gyermekmunka. Az uradalmak — hogy jövedelmüket növeljék — szívesebben alkalmazták az olcsó gyermekmunkaerőt, akiket időnként pofonnal, veréssel is ki lehetett fizetni. Az öregcsertői Gajáry-féle birtokon létesített gyógynövénytermelő telepen mintegy 350, túlnyomóan 12—15 éves gyermek dolgozott havi 23—30 pengőért. Hajnali 3 órától este 8 óráig dolgoztak, naponta csak kétszer ettek és különösen a 7—8 kilométerről gyalog bejáró gyerekek alig aludtak napi 4—5 órát.**

* Országos Levéltár, Földművelődésügyi Minisztérium Levéltára, 1939—62-79756.
** Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1939—62-132983.

A korán munkára kényszerített gyermekek szervezete a nehéz munkától, a gyenge táplálkozástól tönkrement, idő előtt öregedtek. Felnőttek vagy meghaltak anélkül, hogy megismerték volna a játékot, az örömet.

Az egykorú kérvények, jegyzőkönyvek, közigazgatási bizottsági jelentések megdöbbentő képet festenek a falvak és tanyák egészségügyi és lakásviszonyairól. Számos községben a lakosság nagyobb része földbevájt barlangokban lakott. *(5, 6)* Különösen sok barlanglakás volt a dunántúli falvakban és a Bükk hegység oldalában. Egyedül a mezőkövesdi járásban négyezer ember lakott föld alatti gödrökben. A hivatalos orvosi vizsgálatok szerint a legtöbb falusi ház egészségtelen volt. A nedves, nyirkos, zsúfolt lakások a gümőkór és más népbetegségek fészkei voltak.

A falusi lakosság táplálkozása egyoldalú volt. Legfőbb táplálékuk a kenyér, amely helyenként kukoricából készült. Húst, cukrot és tejet nagyon keveset fogyasztottak. Az uradalmi cselédektől megvonták a tejet, amit pénzért sem tudtak venni. *(20)* A gyenge táplálkozás, a megerőltető munka következtében a szervezet nem tudott ellenállni a betegségeknek és a falvak lakosságát tüdőbaj és más népbetegségek tizedelték. *(115)* A halál oka az elhaltak 20—25%-ánál tüdőbaj volt. Az egy éven aluli gyermekhalandóság a Csanád megyei Kunágotán az összes elhaltak számának 42%-át, Mezőkovácsházán 39%-át tette ki. Dévaványán 1939-ben minden 5-ik gyermek meghalt, mielőtt az életet megismerte volna. Az ország más részein, pl. Szabolcs megye Kótaj községében 62,5%-os volt a csecsemőhalandóság.* A falusi temetőkben egymás után sorakozó piciny sírhantok feliratai mind megannyi vádirat az ellenforradalmi korszak társadalmi rendje ellen: Kovács Péter élt 10 hónapot, Szabó Irén élt 3 hónapot, Szűcs Ferenc élt 1 évet. Az anyák inkább a temetőnek szültek. Gyakran tizet is kellett szülniük, hogy 4—5 életben maradjon belőlük. Nagy volt az orvoshiány, a bábák között nem egy akadt, aki még írni-olvasni sem tudott. Mivel a betegbiztosítás a mezőgazdasági lakosságra nem terjedt ki, orvoshoz sem vihették betegeiket, mert az orvos és gyógyszer méregdrága volt. Ha mégis orvoshoz fordultak, az orvos és a patika mindenüket elvitte. *(5, 103)*

Az 1937 őszén kezdődő újabb gazdasági válságot az uralkodó osztályok csak a fokozott fegyverkezéssel tudták elhárítani.

* Incze Miklós—Petőcz Pál: i. m. 76. oldal.

Ennek szolgálatában állott az 1938-as ún. „Győri program", amely 1 milliárd pengőt irányzott elő fegyverkezésre. A gyárak nagyarányú termelése vonzerőt gyakorolt a falusi nincstelenekre, akik ezrével özönlöttek a városok felé, ahol a hadiüzemekben aránylag többet tudtak keresni.

A második világháborút megelőző években egyedül a Kommunisták Magyarországi Pártja folytatott következetes politikát a fasizmus és az új háború előkészítése ellen. Nagyarányú szervező munkát fejtett ki a mezőgazdasági munkásság között. Az volt a célja, hogy a parasztságot a háború- és fasisztaellenes népfrontba tömörítse. Minden erővel a munkás-paraszt szövetség létrejöttét igyekezett előmozdítani.

97.

Sárrétudvari, 1934. március 9.

„. . . hetedmagammal a legnagyobb nyomorban vagyok . . ."

Méltóságos Szilágyi Lajos Főispán Úrnak!

A legmélyebb tisztelettel fordulok a Méltóságos Főispán Úrhoz. Méltóztassék engem mint nagycsaládú embert némi segélyben részesíteni.

Kérésem indokolom a következővel. Én mint teljesen vagyontalan kétkézi munkás-ember öt apró gyermekkel — így hetedmagammal — a legnagyobb nyomorban vagyok, és semerre semmi munkaalkalom eddig nem kínálkozott, hogy a napi keresetemből családomnak kenyeret tudnék adni.

Ezért kérem a Méltóságos Főispán Urat, legyen segítségemre, hogy fent nevezett családommal éhen ne pusztuljunk el.

Ismételve kérésemet mély alázattal maradtam a Méltóságos Főispán Úrnak:

Sárrétudvari, 1934. március 9-én

alázatos szolgája:
Mile Lajos
földmíves
123. szám.

A főispán Mile Lajosnak 10 pengő segélyt adott.

98.

Heves, 1934. június 12.

„Nincs kenyerünk, nincs ruhánk, nincs télire tüzelőnk"

Mélyen Tisztelt Kegyelmes Úr!

A legnagyobb megalázkodással fordulunk (!) a Kegyelmes Úrhoz Máté István Hevesről, az összes földmunkások nevében ..., hogy tisztességes munkánkért tisztességesebb munkabért fizessenek, vagyis a gyermekeinknek legalább kenyérből tudjunk eleget adni. De ők nem hajlandók semmire. Különösen meg a Gyöngyösi Forgalmi Bank intézője, névleg Sós Imre, aki 500 kataszteri holdban gazdálkodik és ő diktálja a munkabért és vele együtt a többiek sem hajlandók többet fizetni.

A munkabérek az ő megállapításuk szerint a következők: március hónapra 70 fillér, április[ra] 80 f[illér] és így tovább. Jelenleg pedig 1 P 10 fillért fizetnek. A búza ára pedig 17—18 pengő és így, amint a jelekből méltóztatik látni, három hetet kell egy családfőnek dolgozni, hogy egy mázsa búzát tudjon venni, ami egy öt-hat tagú családnak nem is elég arra az időre. De ezek csak a kisebb családok, hát akinek tíz-tizenkét tagú családja van? Mit adjon nekik enni?

A hónapos munkások bére szintén csekély. 1 mázsa 50 kg búza, 2 kg szalonna és 7 pengő egy hóra, de ez csak 4 nyári hónapra van, április 1-től kezdődőleg, úgyhogy amikorra a munkaideit [ki]tölti, a munkabére is elfogy és így télire az is kenyér nélkül marad. A munkaidő pedig napfölkeltétől naplementéig tart. A silány koszt mellett úgy ki vagyunk merülve, hogy a munkahelyre alig bírunk ki és haza lézengeni ...

Kegyelmes Úr!

Nagyon szépen megkérjük a Kegyelmes Urat, hogy méltóztassék szíves lenni lenézni ránk. Nincs kenyerünk, nincs ruhánk, nincs télire tüzelőnk. Ha nem méltóztatik a bajunkon segíteni, a tél folyamán elveszünk éhen és belefagyun[k] házainkba, vagy az utcán fagyunk meg tüzelő és ruhahiány miatt.

Kegyelmes Urunk! Esdve esdeklünk, hogy méltóztassék szíves lenni tenni valamit a gyermekeinkre való tekintettel, hogy a Hazának is egészséges embereket nevelhessünk.

Igen tisztelt Kegyelmes Úr!

Még egy nagy szívességre megkérjük a Kegyelmes Urat, hogyha e levelet meg méltóztatik kapni, méltóztassék szíves lenni egy pár sorral értesíteni, hogy meg méltóztatott kapni, erre a címre: Máté István Heves, Újtelep.

Heves, 1934. VI. 12.

Alázatos tisztelettel alázatos szolgái:
Máté István és társai.

A földművelésügyi miniszter 1934. június 25-i leiratában kérdést intézett Heves megye gazdasági felügyelőjéhez, kívánatosnak tartja-e a legkisebb napszámbérek megállapítását.

A gazdasági felügyelő tájékoztatta a minisztert, hogy Hevesen a szőlőmunkások bére valóban nagyon alacsony, a kérvényben leírtak megfelelnek a valóságnak, ennek ellenére nem javasolja a legkisebb napszámbérek megállapítását, „mert a szőlő jövedelme azt nem bírja el". A minisztérium nem válaszolt Máté Istvánnak, kérvényét irattárba helyezték.

99.

Szalonna, 1934. július 30.

A „védett birtokos" helyett a jótálló vagyonát árverezik el

Kegyelmes Uram!

Két fiam kanadai kivándorlásához a községben id. Csáki Jánostól kölcsön kértem a szükséges útiköltséget. Jótállóm lett Tolvaj István helyi lakos. Mivel a fiaim még nem küldték meg ezt az összeget, és én mint szegény törpebirtokos nem voltam abban a helyzetben, hogy visszafizethessem, kénytelen voltam védettséget kérni, amit meg is kaptam. A hitelező peresítette a követelést s mivel én védve vagyok, a jótállómon hajtja végre s már az árverés is kitűzetett.

Az illető szintén egy szegény törpebirtokos, akinek szintén nincs módjában kifizetni s így az én hibámból elveszik azt a kis földjét a lába alól, ami pedig szegény négytagú családjának a létalapja.

Alulírott azon alázatos kéréssel járulok a Kegyelmes Úr elé, hogy kegyeskedne odahatni a bíróságnál, hogy az árverést

halasztanák el, amíg módomban lesz rendezni a 200 dollár tartozásomat, nehogy egy szegény család ártatlanul elveszítse kis vagyonát.

Bátorkodom fenti kérésemmel a Kegyelmes Úr színe elé járulni, melynek ismétlésével maradok a Kegyelmes Úrnak

Szalonna, 1934. július hó 30-án

alázatos szolgája
Kiss János
Szalonna.
(Borsod megye)

A földművelésügyi miniszter a Tudakozó Iroda útján „felvilágosította" Kiss Jánost arról, hogy „a kormány a végrehajtási eljárás törvényes menetébe nem avatkozhatik be".

100.

Magyaróvár, 1934. [augusztus hó]

„. . . elvették tőlem a földet"

Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Alulírott azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok Nagyméltóságod elé, hogy kérésemet jóindulatúlag elintézni kegyeskedjék.

A földreform útján Magyaróvárott 1 hold földet kaptam, utána két évig nem kaptam kézhez mennyi az egy évre eső törlesztendő rész, két év múlva egyszerre 180 P-t kellett volna fizetni. Mint szegény ember erre nem voltam képes, elvették tőlem a földet. Ezután a követelést törlesztettem, most már csak 38 P hátralékom van. A hátralevő 38 P-t kegyeskedjék megengedni, hogy részletekben fizethessem. 1934 tavaszán a város az 1 hold földemre haszonbérbeadási árverést tartott és én mint legtöbb-ígérő első helyen vagyok bejegyezve, de a földet csak akkor kapom vissza, ha a hátralevő 38 P-t egyszerre lefizetem. Mint szegény földmíves napszámos erre a kis földre igen rászorulok és sokszor hibámon kívül munka nélkül vagyok.

Tessék tekintetbe venni, hogy két és fél évig egyfolytában a fronton voltam.

Kérem kegyeskedjék megengedni, hogy a hátralevő részt részletekben törleszthessem és az 1 holdat ősszel visszakaphassam.

Kérésemet alázatosan megismételve maradok Nagyméltóságodnak

mély tisztelettel alázatos szolgája
Farkas József
magyaróvári lakos.
Gyári u. 43.

Hasonló szövegű kérvényt intézett a földművelésügyi miniszterhez Eredics Sándor Magyaróvár, Gyári u. 41. sz. alatti lakos is, akinek Faksz-kölcsönnel épített szoba-konyhás lakóházán kívül (amely 2000 P. adóssággal volt megterhelve) vagyona nem volt.

A földművelésügyi miniszter értesítette a kérvényezőket, hogy mivel a juttatott földről „önként" mondtak le, — kérelmük nem teljesíthető.

101.

Magyarkeszi, 1934. [október hó]

„Dolgozni akarunk, hisz arra születtünk, de nincs mit és hol"

Nagyméltóságú M. Kir. Földművelésügyi Miniszter úr!
Kegyelmes Uram!

Alulírott Ruzsics János magyarkeszi (Tolna megye) lakos 114 itteni társammal a herceg Esterházy Pál nádortól 500 négyszögöl házhelyet kaptunk. Az árát kifizettük már. A 114 házhelyből 86 beépült. És ez mind nagy családos ember — 4, 5, 6 gyermek — és itt vagyunk a 2600 holdas hercegi birtok között, ami mindig haszonbérbe van adval. A kis házhelyünknél egyéb vagyonunk nincs, valamennyi magyarkeszi-régi községgel együtt több mint 300 nincstelen földmíves — sínylődik, munka hiányában. Az elhelyezkedés lehetetlen, mert a nehéz gazdasági helzetre hivatkozval a bérlő-urodalmak mellőzik a munkás alkalmazását. Jószágállományt tartani nem tudunk, mert nincs legelőnk, hogy azzal is segíthetnénk szorult helyzetün-

kön. Sem ruhánk, sem kenyerünk, azonban a köztartozásokér mihozzánk is megjön a végrehajtó! Jól tudjuk, hogy adót fizetni kell, — ez ellen nem is szólnánk, csak volna miről, vagy miből fizetni.

Hasson oda Kegyelmességed, hogyha máskép nem lehetséges, haszonbérbe kaphassunk a fent nevezett birtokból, hogy azon munkánkkal kereshessük meg azt a szegényes kenyerünket. Szívesen megfizetjük azt a haszonbért, amit a nagybérlő fizet, csak ne sínylődjünk éhesen és rongyosan, mert csak úgy tehetünk eleget a honpolgári kötelességünknek, ha lesz miből.

Dolgozni akarunk, hisz arra születtünk, de nincs mit és hol. Alázattal könyörgünk Kegyelmes Urunk szíves pártfogásáért:

Ruzsics János és 114 társa
magyarkeszi-újfalusi lakosok

A földművelésügyi miniszter a vármegyei gazdasági felügyelőség útján arról tájékoztatta a kérvényt aláíró magyarkeszi nincsteleneket, hogy a herceg Esterházy hitbizományi uradalom haszonbérleti szerződései csak 1939-ben és 1947-ben járnak le s így kishaszonbérlethez juttatásuk iránti kérelmüket „érdemi tárgyalás alá" nem vehette.

102.

Kisgyalán, 1934. [november hó]

„... elárverezték a házamat kerttel együtt, meg két hold mezei földemet ..."

Mély tisztelettel kérem Méltóságos Alispán Urat én Csima József kisgyaláni lakos.

Legyen szíves felvilágosítani, mert október 23-án elárverezték a házamat kerte együtt, meg két hold mezei földemet a Dunántúli Bank. Hogy hová kell folamodjak, mert nem tudom fizetni, mert nagyon sok elemi csapás ért és nem önhibám végett jártam így, mert én mindig dolgos ember voltam. A rossz viszonyok végett kerültem bele a bajokba, mert mink voltunk 7 (heten) testvérek, 10 kishold földben 5 férfi, 2 leány és apánk elhalt 14 tavaszán. És én Csima József — legidősebb — voltam

a nagyháborúban. Egyszerre öt[en] egy családból berukkoltunk, kettő elhalt közülünk és így nagyon sok bajon mentem keresztül...

27-ben megvettem a leánytestvéremtől másfél hold földjogát, 160 P fillérbe jött kadrátja, oszt úgy vettem fel a pénzt. Most közbe jött a rossztermés és áresés és a 18-as kamat és így nem bírtam eleget tenni... Most odaértem öregségemre, elveszik mindenemet. És van két gyermekem. A leány férjnél van, a fiú pedig 9 éves és most kérdem Méltóságos Urat, mit csinál-jak?...

Világosítson fel, lehet-e ezt valahovál kérvény által kérelmezni, vagy hosszabbítást kérni, vagy pedig a Banktól kivenni a házat, mert az ég alatt nem lakhatom. És amennyi adósságom volt, arra már az ügyvédek többet számolnak 1000 pengő perköltségnél. Azt kibírni nem lehet.

És bízok a Magyar Államban és a Minisztériumságban, hogy csak nem hagynak éhen veszni.

Csima József
Kisgyalán
II. ház.

Somogy megye alispánja a göllei körjegyzőség útján értesítette Csima Józsefet, hogy ő nem segíthet rajta, forduljon kérvényével a Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt.-hoz.

103.

Polgárdi, 1935. január 7.

„Akartunk mi fizetni, csak az nem volt, hogy miből"

Nagyméltóságú Uram!

Azon alázatos kérelemmel járulok Nagyméltóságod kegyes színe elé, hogy az alatti előadott kérelmemet meghallgatni szíveskednék és abban legkegyesebben intézkedni kegyeskedjék.

1921-ben gróf Batthyány Lajos kegyelmes úr birtokábu parcellázás útján vettem 4 magyarhold földet. Ebből két és fél hold

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA

volt kifüzetve, másfél hold füzetetlen volt. Evvel át vett bennünket az Arkonista Bank[1] 27 tavaszán. Azóta füzetgettünk.

1931 őszén már elmaradtunk. Minden esztendőn füzettünk 103 (száz három) pe[ngőt], de aztán kifogytunk a jószágállományból. A gazdasági helzet lerongyolódott, a 32 pengős búzaár lejött 6 (hat) pengőre. Itt lettünk füzetőképtelenek. Akartunk mi füzetni, csak az nem volt, hogy miből. 1931 év ráutalt bennünket az kénszerlisztre. Az rozsda és az szárazság, 1932 [ben] jégverés, 1933-ban az pestis minden jószágunkat elvitt, 1934-ben az legnagyobb dologüdüben az öttagú család mindnyájan betegek voltunk, doktor és az patika elvitt mindent, amit pénzzé tudtunk tenni.

Most pedig az Arkonista Bank akarja elvinni még azt a kis földet is, amit még 1927 előtt kifüzettünk, hiszen még az füzetetlen másfél holdba is füzettünk 460 Pengőt. Hol van még az 35 év? Mindig csak nem lesz így? És mihást pénzünk lesz, azonnal akarjuk törleszteni.

December 29-én két úr volt kinn az Fehérvárrú és harmadik az Csőpenczki. Az árverezett az földre! Ilyen munkát is képes az Bank elkövetni! Ha ennyi hány (!) részlettel elmarad, akkor az egészet agyuk (!) el. Ha még azt adná el, ami nincs kifüzetve, demár abba is mennyit füzettünk!

Kérem Nagyméltóságú Uram koldusbotra jutunk.

Ilyen föltételek mellett nem lehet családot építeni! . . .

Hát akkor én mért szenvedtem és mért dolgoztam, ha én nem hagyhatok a családnak [semmit]? Éjjelt is nappallá tettem az dolgomban és most 51 év után családostú koldusbotra jutni ez mégis egy égbekiáltó dolog volna?

Ha pedig ez így is lehet, akkor végeznyi az családdal, kiirtani mind és az ember magát is! Ez az szégyen elől való menekülés, hogy az embernek iparkodása által mindene semmibe szálljon, ez mégis egy igazságtalanság volna?

Ezeknély fogva a legnagyobb alázattal fordulunk és kérésünkkel Nagyméltóságú Urunkhoz, hogy méltóztassék elszántságunkat és elkeseredésünket megenhíteni és az Arkonista Bankot pedig rendre utasítani, mert silenczióba[2] megy az egész dolog a banknál.

Kelt Polgárdi, 1935. január hó 7-én.

A legmélyebb alázatos tisztelettel
Erdélyi Ferenc

[1] Altruista Bank.
[2] Itt: hallgatásba.

A kérvényt a Miniszterelnökség minden megjegyzés nélkül a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, amely Polgárdi község elöljárósága útján értesítette Erdélyi Ferencet, hogy kérelmét „nem állott módjában" teljesíteni.

104.

Püspökladány, 1935. február 18.

„. . . inségkonyha felállításával a nyomort leküzdeni nem lehet"

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

. . . Követeljük: Püspökladány nagyközség lakosainak nevében a Miniszterelnök Úr által többször hirdetett reform megvalósítását és a telepítés minél előbbi végrehajtását községünkben.

Követelésünket indokolja községünk nyomorúságos helyzete, amelynek legfőbb oka, hogy a község határának kétharmad része vallásalapítványi birtok. Így nem csoda, hogy ínségkonyhai ellátásban közel 1500 lélek részesül. De ez a szám nem az ínségesek száma, mert ha az önérzetet és kitartást mellőznék, úgy a lakosság $^2/_3$ része ellátásra szorulna.

Követelésünk minél előbbi végrehajtását kérjük, mert ínségkonyha felállításával a nyomort leküzdeni nem lehet.

Püspökladány, 1935. február 18-án

Rácz Imre,
Kiss Lajos,
Baranyai József,
B. Kiss Bálint,
Győrkei Sándor
[és 1010 aláírás]

A kérvényt a Miniszterelnökség a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, amely a községi elöljáróság útján értesítette a püspökladányi földműveseket, hogy kérésüket „ez idő szerint" nem veheti tárgyalás alá.

105.

Bölcske, 1935. március 3.

„... ha elárverezik kis földjeimet, akkor a legkedvesebb földem sarkán főbe lövöm magam..."

Kérvény.

Kelt 1935. március 3-án.

Mély tisztelettel felkérném az Őnagyméltóságú Miniszteriumságot, hogy így lépek panaszsoraimmal a tisztelt becses uraimhoz, hogy ezen levelem mellékének (!) ügyében felkérném a tisztelt uraim figyelmét, hogy én mint Bodor István földmíves hadirokkant vagyok, mint árverést szenvedő négytagú család, akik ellenében az 1935. április 6-ára árverés van kitűzve a bölcskei községháza tanácstermében.

Nyilvános árverésre van bocsátva ezen parányi kisbirtokunk, amiből egyenként nem több, mint 3 kishold föld kerül egyik-egyikre. Kérem édesanyánk — mint haszonélvező — még él és az élvezeti joga rajta van az összes birtokunkon. Kérem kérnénk erre felvilágosítást a mélyen tisztelt Miniszteriumságtól, lehet ezt véghez vinni, hogy szegény özvegy anyánkat a birtok haszonélvezetéből, amit évtizedeken át mint velünk együtt az 5 családjával keservesen megszerzett. (!)

Tisztelt Őméltóságos Uraim!

Erre a kis parányi kisbirtokra vár ám már 15 unokagyermek és ezt a kisbirtokot mégis el akarják tőlük árverezni.

Tisztelettel felkérem az Őméltóságos Urakat. Mi mindhalálig, az utolsó vérig küzdenénk azon, hogy ezen csekély kisbirtok, ami reánk esik, hogy ne menjen idegen, más-kézre, mert mi is nagyon reá vagyunk szorulva erre a kis parányi kevés földre. Pláne én megnyomorult hadirokkant vagyok.

Tisztelt Uraim, mi azt akarjuk és azt kérjük a Tisztelt Uraimtól, hogy legalább kérnénk haladékot ez év november elsejéig és akkor kifizetnénk úgy a folyó és mind az elmaradott kamatokat is, hogy hátrány ne legyen, mert küzdünk a földünkért mind h[al]álig, hiszen földmívesek vagyunk Tisztelt Őméltóságos Uraim... Két apró fiam van, aminek nagyon örvendek, hogy szegényeket fel tudjam nevelni a nagy korukig. Most voltam felülvizsgálaton Budapesten a Hungária körúton az első-

számú pavilonban, balkézfejtörés és hassérvem van, a gránát rámdöntötte a fedezéket...

És most meg ezt a kis parányi kevés földet is el akarják árverezni. Kérem, akkor mért harcoltam végig a nehéz háborút? A java véremet elvesztettem!... Nyomorult lettem és most még a vérem veszteségére nemhogy földet adtak volna, hanem még amit úgy apám és anyám hagyott, ezt is elárverezik tőlünk...

Kérem tisztelt Őméltóságos Miniszter Uraim, most már az utolsó reményemet maguktól várom, hogy nem hagyják elárverezni ezen csekély kis földjeinket, hogy legalább azt mondhassam, hogy itt az én szülő hazám, ez ád nékem holtomig kenyeret, a kis családaimmal együtt. Mert kérem, ha elárverezik a kis földjeim[et], akkor a legkedvesebb földem sarkán főbe lövöm magam...

Kérném az ügy elrendezésére, hogy legkésőbb március 8-ára választ kapnék a soraim elintézéséről.

Csak az én címemre írjanak.

Maradtunk mély tisztelettel

özvegy Bodor Józsefné családja.

Címem: Bodor István hadirokkant
Bölcske
Tolna megye, Paksi utca 414 szám.

Az árverést szenvedők nevei: Bodor József, Bodor István, Bodor Juliánna, Bodor Katalin és Bodor Mária.

Haszonélvező neve: özv. Bodor Józsefné, született Fülöp Katalin.

A földművelésügyi miniszter a bölcskei elöljáróság útján értesítette Bodor Istvánt, hogy az árverés elhalasztása iránt intézkedést tenni „nem áll módjában", mert az a bíróság hatáskörébe tartozik.

106.

Sáska, 1935. [március hó]

„Mi szorgalmasan dolgozunk, de fizetést nem kapunk, majd éhen veszünk"

Kezeit csókolva tisztelettel kérem Felséges Uram, szíveskedjék segíteni és intézkedni a mi bajunkon.

Én egy szegény cselédgyerek vagyok Tóth Lajos hegyesdi nagybérlő sáskai bérgazdaságában. Mi szorgalmasan dolgozunk, de fizetést nem kapunk, majd éhen veszünk.

Októberi fertára kaptunk egy mázsa gabonát, azóta semmit. És ha megy az ember gyereke kérni, akkor még jól kipirongatják és még azt mondogatja: mindig gyüttök a nyakamra! Most nincs aprópénzem! Most nem szeretek veletek vesződni! Most nem érek rá! — Így utasítja el az embert és a dolgot úgy megkövetelik, mintha rendesen mérnének. Három órakor felkelni és estig dolgozni és nem enni, — hétszám nincs egy falat kenyér!

Nagyon szépen kérem Felséges Uram szíveskedjék parancsolni az ilyen cselédtartó uraknak, hogy ha kell a dolgos, akkor mérjenek annak a cselédnek, mert különben éhen veszünk! De hiába is jelentik Tapolcán a főbírónak, vagy ügyvédnek. Az nem segít rajtunk, mert mind jóbarát a mi uraságunkkal. Így hát nincs értelme a jelentésnek . . .

Szíveskedjék segíteni rajtunk minél előbb. Mindössze a két gazdaságban: Hegyesden és Sáskán van 37 cseléd a mi uraságunk szolgálatában és ezt a sok szegény embert éhínségben kínozzák.

Isten áldja meg Őfelségét.

Kezeit csókolva maradok tisztelettel

Tóth József gazdasági cseléd
Sáska, u. p. Tapolca
Zala megye

A kormányzóhoz intézett kérvényt a Kabinetiroda — minden megjegyzés nélkül — a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter a tapolcai járás főszolgabírájához továbbította, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a cselédek még a januári konvenciójukat sem kapták meg, tüzelő helyett pedig egyesek 8—10 pengőt kaptak. A Földművelésügyi Minisztérium Tóth József érdekében nem tett semmit, kérvényét intézkedés nélkül irattárba helyezték.

107.

Karcag, 1935. április hó.

„50 vagy 80 fillért fizetnek egy napi munkájáért"

Nagyméltóságú Magyar Királyi Földmívelésügyi Miniszter Úr! Kegyelmes Uram!

Alólírott karcagi lakos, hadirokkant, földmíves-napszámos, a karcagi mezőgazdasági bizottságnak rendes tagja, a mezőgazdasági munkások megbízása folytán, az alábbi emlékirattal járulok Nagyméltóságod kegyes színe elé.

A mezőgazdasági munkások helyzete így leírhatatlan kiváltképpen itt, Karcagon sokkal inkább, mint más vidéken. Az itteni me[zőgazdasá]g[i] munkások keresete nemhogy nem elég a munkás és családjának fenntartására, hanem még a puszta száraz kenyeret sem képesek megkeresni a nagycsaládú vagyontalan emberek. Napokon, heteken, sőt hónapokon keresztül nincs kenyér sem a lakásokban, főtt tengerivel, vagy darával mentik meg magok és családjok nyomorult életét az éhhaláltól. Nincs tüzelőanyag, nincs ruha, nincs rendes lakás, ágynemű. Sok helyen rongyokban takargatva a földön fekszenek apró, kis, ártatlan, vézna gyermekek. Nincs gyógyszer . . . Nem tudja a gyermekeit iskolába járatni a sok gyermekes szülő, mert nincs ruhája még az apának sem, és sok eset van, hogy az apát börtönbe zárják azért, mert nem tudja iskolába járatni ruhátlan gyermekét . . .

A sokgyermekes családanyák káromkodva, sírva nézik éhes, rongyos gyermekeiknek szenvedéseit . . .

Az apa éhesen csavarog valami munka után, és ha néha kap, vagy az úgynev[ezett] ínség munkát — sok esetben éhen, vagy kevés kis puszta kenyéren végzi egész héten . . . 50 vagy 80 fillért fizetnek egy napi munkájáért . . .

Odatörekszik minden kisgazda, hogy a lehető legolcsóbban kapjon munkást, mennél kevesebb bért fizetni és sokan robotmunkát is követelnek. A sok éhes munkás pedig kénytelen vállalni, mert különben még nyáron is munka nélkül marad és még nyáron sem lesz kenyér a családjának . . .

Ez a helyzete a karcagi nagycsaládú mezőgazdasági munkásoknak.

Csak az úgyn[evezett] kubikmunkások kapnak még számot-

tevő munkát ősszel és tavasszal is — 50—60, legfeljebb 100 ember —, de azoknak is annyit fizetnek ma már, hogy abból sem lehet nagy családot fenntartani emberi módon.

Általában véve tehát a földmíves munkások olyan életet élnek, amit a szó szoros értelmében pusztulásnak lehet nevezni...

A legszomorúbb és felháborítóbb tény azonban az, hogy a mezőgazdasági munkásoknak még panaszkodni sem lehet, mert nincs képviseletük. Nincs ember, nincs fórum, nincs hely, ahol elsírhatnák kétségbeejtő nyomorúságokat. Még imájokkal sincs kihez fordulni... Sok esetben még a csekély megszolgált munkabéröket sem kapják meg, mert még a rigó is annak fütyül, akinek vagyona van... Kérjük a legkisebb munkabér megállapítását és ez irányban a hatóság utasítását...

Sürgős intézkedést kérve vagyok alázatos tisztelettel, a mezőgazdasági munkások nevében:

Karcag, 1935. április hó.

Kálmán Imre
mezőgazdasági b[izottsági] tag.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt megküldte Jász-Nagykun-Szolnok megye gazdasági felügyelőjének, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a munkásság helyzete valóban nehéz, — „miután a munkaalkalom kevés". A kérvényező Kálmán Imréről megírta, hogy a Tanácsköztársaság idején a munkástanács tagja volt és „most is a mezőgazdasági munkásság szélsőséges irányzatú pártjának tagja". A gazdasági felügyelő nem tartotta indokoltnak a legkisebb napszámbérek megállapítását s a kérvényt a Földművelésügyi Minisztériumban ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

108.

Idrány, 1935. május 9.

„...az intéző úr három község szegény népét tiporta a lábai alá"

Kelt Idrány, 1935. év máj[us] 9.

Mélyen tisztelt Nagyméltóságos Földmívelésügyi Miniszter Úr!

Ezen nagy fájdalmas panasszal fordulunk a Nagyméltóságos Úrhoz, melyért előre is engedelmet kérek. Méltóztassék a panaszainkat meghallgatni, hogy itt nálunk Felső-, Alsónovaj és Idrány községben a szegény napszámos ember teljesen a földhöz van ragadva, mert itt nálunk, ahol szépen megélhetne minden szegény napszámos ember, — mert van nagy papi birtok — minden szegény ehetne kenyeret, de sajnos nem úgy van, mert a sok szegény csak szédeleg egész éven át, mert nincs napszám, mert az idevaló intéző úr idegeny munkásokat hozat minden évben mindenféle munkára és így az idevaló napszámos ember csak férü nézi a napszámot, mert nekünk nem jut, úgy most, mint mindenkor.

Aratási munkára csak 18 párat fogad, azok is csak azok, akik [a] szerződés aláírás[a]kor egy szót sem szólnak az ellen, amit ő akar. Sajnos pedig nagyon rosszul csinálja az intéző úr, mert a szerződést május közepén csinálja, mikor már nem tudunk hová lenni és azt is 11-[ed] részért, de azt sem a szalmából, hanem a gép alól, pedig avval nagy kárunk van, mert a gépje rossz és naponta 5—6 m[éter]m[ázsa] szemet szétver és még hozzá *minden éven páronkint 10—10 napot ingyen kell dolgozni* és még most már a kepe-rész szalmánkat sem horgya haza... Csak 6—7 m[ázsa] terményt keresünk. Méltóztassék a Földművelésügyi Miniszter Úr elképzelni, hogy 7—8 tagú család milyen keservesen élhet ebből, mert egyik aratástól a másikig munkánk nincsen, legfeljebb hetenként 1—2 nap, az is 70 filléres napszám mellett, az is szükség esetén, ha a summás nem bír a munkával.

Tessék elképzelni a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr, hogy ebből a 70 filléres napszámbul még sóra sem jut abba a szegény krumplifőzelékbe, mert egyéb ételt mi szegény munkásemberek nem ismerhetünk. De ez[t] csak haggyuk. Csak kenyérért könyörgünk én és sok hasonló társam.

Csak az a baj, hogy akár öreg, akár fiatal, falun született falun nőtt az nem tud csak sírni, jajgatni és idő előtt elpusztulni...

Nagyon kérjük a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Urat, hogy csak tessék segíteni rajtunk, mert az intéző úr három község szegény népét tiporta a lábai alá. Úgy bán velünk, ahogy neki jólesik. Kőszívű, [a] szegényt kikerüli, irgalom nincs benne. Az idevaló nép sírva-jajgatva jár. Mi lesz velek, ha így megy soká? Ki ad kenyeret? Éhen kell elpusztulni! Egy intéző 40—50 szegény embernek kiveszi a kezéből a kenyeret...

Nagyon szépen kérjük a Nagyméltóságos Földművelésügyi Miniszter Urat, tessék ebbe beletekinteni és ha lehet, segíteni ezen a sok szegény kenyérnélküli szerencsétlen népen, hogy jusson kenyér mindenkinek. Nagyon szépen kérjük a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Urat, méltóztassék ha-

csak lehet legalább azt megtenni, hogy ne hozassanak idegen munkásokat aratásra a nyakunkra, mert az idevaló szegény népnek is nagyon szűken jut ...

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr még azt szeretnénk tudni, hogy az évszázados alkotmány el van-e törülve, vagyis a 10-én való aratás. És ha el van, méltóztassék velünk tudatni az új alkotmányt, hogy milyen, mert nekünk azt mondják, hogy ahogy megegyezünk. Ez pedig nem jó alkotmány, mert minden esztendőn rosszabb és rosszabb.

Nagyméltóságos Földművelésügyi Miniszter Úr nagyon szépen kérjük a Nagyméltóságodat, méltóztassék értesítést küldeni, mert ha a körjegyzői hivatalba jön is valami, azt velünk nem tudatják.

Kelt Idrány, 1935. má[jus] 9.

Felsőnovaj,

Gombos Mihály, Timár János,
Demko János, Korma István,
[és 33 aláírás]

Abaúj-Torna megye gazdasági felügyelője 1935. június 18-án úgy tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy „a munkaalkalom elmulasztása nagyrészben a mezőgazdasági munkásokon múlott", mert visszautasították az intéző által felkínált munkafeltételeket és munkabért. A jövőben minden törekvése az lesz, — írja a gazdasági felügyelő, meggyőzni a munkásokat „a gazdaság által felkínált munkák között ne válogassanak", — vagyis fogadják el az intéző által meghatározott munkafeltételeket, mert „csak ez esetben lehet remény arra, hogy a gazdaság az idegen munkások alkalmazásától eltekintsen." A Földművelésügyi Minisztérium nem sietett a munkások segítségére, a kérvényt ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

109.

Ecséd, 1935. május 16.

„... gyermekeink és családtagjaink éhen fognak elpusztulni"

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Alulírottak, kik mindannyian ecsédi lakosok, szőlőmunkások vagyunk, mély tisztelettel terjesztjük elő az alábbiakban kérelmünket.

Ecséden, 1935. március 6-án hitelesített szakmánymunkaszerződéssel elvállaltuk a Kláber-telep szőlőgazdaságának 100 hektárnyi területét megmunkálásra, hektáronként 100,— pengő munkabérért és 200 kg rozs-búzáért, 5 kg szalonnáért, vagyis oly összegért, mely munkánk után kenyerünket biztosította volna. A május 3. és 4-iki fagy a telep szőlőtermését teljesen elpusztította, úgyhogy kenyerünk ezzel elveszett és most minden munka és kenyérkereseti lehetőség nélkül kénytelenek voltunk munkahelyünkről községünkbe visszaköltözni, hol minden remény nélkül nézünk a jövő elébe.

Nyári elhelyezkedési lehetőségünk ki van zárva, mert a helybeli és környékbeli gazdaságok már munkás-szükségletüket még a tél folyamán biztosították. Ennek következtében 29 család 83 személlyel teljesen ellátatlanul maradt, ezért mély alázattal kérjük, hogy bennünket megsegíteni méltóztassék.

Mi hajlandók vagyunk bármilyen mezőgazdasági munkának elvégzésére, melyben kenyerünket meg tudjuk keresni. Mindenre hajlandók vagyunk családjaink érdekében, hogy kenyeret tudjunk keresni, mert más módon gyermekeink és családtagjaink éhen fognak elpusztulni.

Nem tudjuk, hogy milyen lehetőségek vannak, éppen azért kérjük megsegítésünket a lehetőségek szerint. Már most is két hét óta kenyér nélkül vagyunk s az elmúlt tél folyamán legnagyobb részünk kénytelen volt kölcsönöket igénybe venni abban a tudatban, hogy nyári keresményünkből vissza tudjuk adni, de ez már lehetetlen és így még attól is el vagyunk zárva, hogy kölcsönt vegyünk igénybe, mert tudják a község tehetősebb gazdái — kik rajtunk ilyen téli szívesség-kölcsönökkel szoktak segíteni —, hogy nem bírjuk megadni.

Minden támasz nélkül állunk a tavasz derekán ... Kérjük tehát Nagyméltóságodat mentsen meg bennünket, szegény vagyontalan szőlőmunkás-családokat a teljes pusztulástól és vagyunk sürgős intézkedést kérve

Ecséd, 1935. május 16-án

hódolattal:

Vastag János,
Becsó János,
Tari László,
ifjú Pásztor Lajos ...
[és 25 aláírás]

A földművelésügyi miniszter a munkanélküli szőlőmunkások kérvényét az Országos Gazdasági Munkásjogvédő Irodához továbbította, amely arról tájékoztatta a minisztert, hogy munkaalkalmat nem tud biztosítani, de a kérést „előjegyzésbe vette".

110.

Cegléd, 1935. szeptember 8.

„. . . a napszámbérek a lehető legalacsonyabb fokra vannak leszorítva"

Nagyméltóságú Miniszter Úr, Kegyelmes Urunk!

Alulírott ceglédi földműves-munkások a következő alázatos kéréssel járulnak a Nagyméltóságú Miniszter Úr elé.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Részben az idei mostoha termés, részben az alacsony munkabérek következtében odajutottunk, hogy a következő télre ha rágondolunk, a legnagyobb aggodalom és kétség környékez bennünket, mivel a napszámbérek a lehető legalacsonyabb fokra vannak leszorítva. Az aratásnál még a termés ha valahogy megjárná is, de az aratási munkálatot is a hihetetlenségig leszorítják a munkaadók és ennek következtében a legnagyobb aggodalom között várjuk a reánk következő telet.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Ezek a kibirhatatlan állapotok késztetnek arra, hogy személyesen megjelenhessünk a Nagyméltóságú Miniszter Úr előtt és élőszóval elmondhassuk panaszunkat . . .

Nagyméltóságú Miniszter Úr, Kegyelmes Urunk!

Mivel a mi személyes kihallgatásunk sokezer éhező rongyoskodó család érdekében történik, élünk azzal a reménnyel, hogy alázatos kérésünk tudomásul vétetik és a Nagyméltóságú Miniszter Úr el fogja rendelni a napot és az órát, amelyben fogadni kegyeskedik a ceglédi sokezer éhező család küldötteit . . .

Kegyes válaszát várva maradtunk a legmélyebb tisztelettel

Cegléd, 1935. szeptember hó 8-án

Urbán Pál, Pató Ferenc,
Nagy Lajos, Károly Pál
[és 116 aláírás]

A földművelésügyi miniszter a kérvényt megküldte Pest megye gazdasági felügyelőjének, aki arról tájékoztatta a minisztert, hogy „Cegléd város területén a folyó évben a napszám és munkabérek az előző évekhez viszonyítva annyira lecsökkentek, hogy a munkásoknak megélhetése komoly aggodalomra ad okot. Ehhez járul a csökkent kereseti lehetőség is. Jelenleg már semmi munkaalkalom nincsen", aratási munka is nagyon kevés volt, úgy hogy van olyan család, amely már az utolsó mázsa gabonáját őrleti. A munkások „nagy tömege" munka nélkül van, — írta a gazdasági felügyelő, majd hozzátette azt is, hogy a „munkások szorult helyzetét egyes gazdák kihasználják és a munkabért az életszinten alul állapítják meg". Javaslatot tett a ceglédi munkabérmegállapító bizottságok megalakítására és a „normális munkabérek" megállapítására.

A városi hatóság húzta-halasztotta a napszámbérek megállapítását. Csak egy év múltán, 1936. októberében állapították meg a következőképpen:

A teljes korú, teljes munkabírású férfi-munkások bére a maguk élelmezése mellett 1 pengő, a nem teljes korú férfi-munkások, a nő- és gyermekmunkásoké pedig a maguk élelmezése mellett 80 fillér.

A miniszter nem volt hajlandó fogadni a ceglédi mezőgazdasági munkások küldöttségét. Értesítette őket, hogy „a küldöttség felküldése felesleges".

111.

Nagykereki, 1935. október 27.

„. . . 10 élő gyermekem van . . . , a legnagyobb nyomorban élek"

Főméltóságú Vitéz Nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszonynak!

Főméltóságú Asszony! Legkegyelmesebb Asszony!

Alulírott azon legalázatosabb kérelemmel fordulok a Főméltóságú Asszony magas színe elé, hogy családom részére a nyomorenyhítő akcióból segíteni kegyeskedjék.

Kérelmem támogatására az alábbi indokaim[at] bátorkodom felhozni.

Én 1889-ben születtem Nagykereki községben, ref. vall[ású] vagyok és 1914-ben megnősültem. Házasságomból 14 (tizennégy) gyermek született. Ezek közül a mai napon 10 (tíz) élő gyermekem van, 5 fiú és 5 leány. Teljesen vagyontalanul a mai nehéz gazdasági helyzetben és nagy munkanélküliségben a legnagyobb nyomorban élek. Úgy a nyáron az aratással 2 métermázsa búzát kerestem s ezenkívül napszámra jártam. Amit

keresek nyáron, az nem elég arra, hogy családomnak a legszükségesebb mindennapi kenyeret adjak s a ruházat teljesen ki van zárva, éppen csak hogy mindegyiken van egy darab rongy.

A rám közeledő télen teljesen ruházatlanul és lábbeli nélkül és kenyér és tüzelő nélkül vagyok a családommal együtt. Az ősz bekezdésével a mezei munkák szünetelnek, a kereset megszűnt.

Kérem a Főméltóságú Asszony jóindulatát, hogy családom részére a nyomorenyhítő akcióból kiutaltatni kegyeskedjék valamit . . .

Nagykereki, 1935. október 27.

legalázatosabb tisztelettel
Rácz József.

A biharkeresztesi járás főszolgabírája a kérvényező vagyoni helyzetéről úgy informálta Bihar megye főispánját, hogy segélyezésre „érdemes", mert „teljesen vagyontalan". Ennek ellenére a főispán nem részesítette segélyben, mert „munkaképes" és „inségmunka-igazolványa" is van.

112.

Kistelek, 1935. december 19.

„. . . kidobtak bennünket, mint egy kutyát . . ."

Őfőméltóságú Nagybányai vitéz Horthy Miklós
Kormányzó Úrnak!

Alulírott ezen alázatos kérésemmel járulok kegyes színe elé, mint kisteleki lakos, Domonics Lajosné. Ezen panaszaimat méltóztassék figyelembe venni, amit ide közlök és legyen szíves segíteni és visszaadatni amit én óhajtok.

1928-ban 14 hold földet vettünk és banktól kölcsönt vettünk fel, hogy mi a termésekből visszafizetgetjük, de abban az évben száz százalék jégkárt kaptunk és akkor és ezek után élni és vetni is kellett a gabona. Kölcsönöztem gabonát, [hogy a] következő évre tudjak vetni. A másik évre a 6 pengős búzaár, boletta lépett be és a nagy kamat fent maradt, midőn minden jószágomat eladtam a kamatokért és a törlesztésért, — mikor mind elfogytak a jószágaim és ezeket nem tudtam intézni, 1931[-ben] pedig kidobtak bennőnket mind egy kutyát egy istállóba és onnan [is] mennem kellett, mert a nagy esőben áztunk-fáztunk és a birtokomat a bank eladta. A kisteleki főjegyző édesapja vette meg.

Nagyon szépen kérem Őfőméltóságú Kormányzó Urat, legyen szíves tanácsot adni és visszaadatni (!), midőn mi még a védettségbe nem estünk bele, ne volnánk mi sem az államnak mostoha gyermekei ebben az ínséges napjaimban . . .

Kérésemet ismételve maradtam kész híve

Kistelek, 1935. december 19.

Domonics Lajosné
(Sisák Franciska)
Kistelek.
Gróf Tisza István utca 10. sz.

Értesítésüket várom.

A kérvényt a kormányzó kabinetirodája minden megjegyzés nélkül a földművelésügyi miniszterhez továbbította, aki a kisteleki elöljáróság útján értesítette Domonics Lajosnét, hogy kérelme „jogalap hiányában" nem volt teljesíthető.

113.

Esztár, 1935. [december hó]

„. . . én a kezesség miatt koldusbotra jutottam . . ."

Őfőméltóságú Úrasszonyom! Kegyelmes Asszony!

Alulírott azzal az alázatos kéréssel borulok le a kegyelmes asszony színe elé, hogy engem meghallgatni szíveskedjék.

Én egy munkaképtelen asszony vagyok. A fiam bajba került és én mint kezese voltam a Magyar Földhitel Intézetnél 7 kateszterális hold és 500 □-öl földemmel. A fiam az 5500 pengő adósságot nem fizette és még 1930. évben elárverezte a Magyar Földhitel Intézet a fiam 8 kat. hold 600 □-öl földjével együtt az én földemet is.

Ezt a földet ajánlotta fel a Magyar Földhitel Intézet a Fő-

méltóságú Asszony inségakciójának és a Főméltóságú Asszony a vitézeknek adta.

Így én a kezesség miatt koldusbotra jutottam, a fiam se bír segíteni rajtam, lerongyolódva a legnagyobb félelemmel nézek a tél elé. Kérném a Főméltóságú Asszonyt, hogy segítsen rajtam...

özv. Kéri Sándorné

Esztár

Szunyogh u. 9. sz.

(Bihar megye)

A kérvényezőt a derecskei járás főszolgabírája nem javasolta segélyezésre, „mert a fia gondoskodik róla". Kérvénye el sem jutott a kormányzónéhoz, — Bihar megye főispánja irattárba helyezte.

114.

Gádoros, 1936. február hó.

„Földjeinket oly egyéneknek juttatták, kik 40—50 hold földdel rendelkeznek..."

Nagyméltóságú

Magyar királyi Földmívelésügyi Miniszter Úrnak

Alulírott Ruzsinszki János, Bozsó Ignác, özv. Bozsó Péterné, gádorosi és Bozsó Istvánné kiskirálysági lakosok azon alázatos kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, miszerint az Országos Földbirtokrendező Bíróság 1931. évi január hó 5-én kelt 66868/1930. számú végzésével bennünket a Kiskirályság község határában volt O. F. B. által juttatott földeinkből kimozdított s azt oly egyéneknek juttatta, kiknek a törvény szerinti bírhatáshoz joguk nincs s azt dacára a többszöri utánajárásunknak, még mindég birtokolják s visszaadni nem hajlandók, miért is annak visszajuttatását mély alázattal kérjük.

A kimozdítás mikénti végrehajtását a csatolt 1-számú jegyzőkönyv tanúsága szerint hajtotta végre Kiskirályság község elöljárósága.

Minthogy a 66868/1930. számú O. F. B. végzést magunkra nézve sérelmesnek véltük, azt megfellebbeztük, mire az 1931.

évi május hó 7-én kelt 23858/1931. O. F. B. végzést kaptuk, mely végzés a visszajuttatást lehetővé tette ugyan, azonban a községi elöljáróság minden lehetőt elkövetett, hogy a kiküldött bíró elé ne juthassunk és földjeinket visszaszerezni ne tudjuk. Földjeink után esedékes használati díjat többszöri kérésünkre a községi elöljáróság nem fogadta el, azóta is minden követ megmozgattunk, földjeink birtokolásához jutni még sem tudtunk.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Nézetünk szerint a kimozdításunk minden néven nevezendő törvényes alapot nélkülözött s ezt csak Kiskirályság község rosszakaratú intézkedésének köszönhetjük, hiszen nekünk csak 2 évi hátralékunk volt és azt is rendezni akartuk, amit nem engedtek meg...

Földjeinket oly egyéneknek juttatták, kik 40—50 hold földdel rendelkeznek, és akik reávetették magukat arra, hogy ily módon megint 50 hold földet szerezzenek s minket pedig attól a csekély talpalatnyi földünktől is megfosszanak... Azért mozdíttattunk ki belőle, mert a községi jegyzővel jó viszonyban élt igényt tartott egyének érdekei azt kívánták...

Kimozdításunkra vonatkozó jegyzőkönyvet és egyéb végzéseket mély tisztelettel csatoljuk és ismételten kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék ezen ügyben a vizsgálatot elrendeltetni a kiadott végzéseket hatálytalanítani és minket földjeinkbe visszahelyezni.

Maradtunk Nagyméltóságodnak

alázatos szolgái:

Ruzsinszki János és társai.

Gádoros, 1936. február hó.

A kérvényhez csatolt jegyzőkönyvekből megállapítható az, hogy a kérvényben megnevezett földművesek 1928. december 31-ig pontosan eleget tettek fizetési közelezettségeiknek, csupán a rossz gazdasági helyzet miatt 1929—1930-ban volt hátralékuk. Ennek ellenére kimozdították őket.

A Ruzsinszki Jánostól elvett földet a községi elöljáróság Rátz István gádorosi lakosnak juttatta „kinek egyébként is Gádoroson és Csereszentlászlón 40—50 hold földje és malom részvénye van..." Ruzsinszki János többször megpróbálta hátralékát rendezni, de dr. Molnár Gyula kiskirálysági jegyző azt visszautasította, „amit Pacuk Andrásné és Kiss Sándorné tanúkkal is igazolhat", sőt amikor az O. F. B. által kiküldött bíróval személyesen akart beszélni, azt a jegyző durván megakadályozta és „kilökéssel fenyegette". Azóta is hiába szaladgált fűhöz-fához, mert mindenütt elutasították.

Bozsó Ignác, özv. Bozsó Péterné és Bozsó Istvánnétól elvett földet

dr. Molnár Gyula jegyző Ádász Istvánnak juttatta, „ki egyébként 50 kat. hold bérlettel, 6 hold saját földdel és kb. 20 kat. hold ilyen leadott és összeszedett mások juttatásával rendelkezik".

Vitéz Kiss Gyula Csongrád megye gazdasági felügyelője javaslatára a földművelésügyi miniszter Ruzsinszki János és társai kérését kereken elutasította azzal az indokolással, hogy az ingatlanok újabb juttatása „jogerős határozattal" történt.

115.

Tarcal, 1936. március 16.

„. . . igen nehéz fizikai munkánk mellett a tüdővész és más, nyomorból származó betegségeknek vagyunk eljegyezve"

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Uram!

Alulírott tarcali lakosok, mezőgazdasági és szőlőmunkások azon tiszteletteljes kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy munkabérét a mezőgazdasági és szőlőmunkásoknak megállapítani és a községi hatóságot erre utasítani kegyeskedjen.

A szőlősgazdák és nagybirtokosok évek óta a legalacsonyabb munkabéreket fizetik. Mely megélhetőségünket nem biztosítja. Mindenütt szegénység és nyomorúság uralkodik . . . Magunk és családjaink rongyokban járunk, különösen télen, a tűzifa, ruha és élelmiszer hiányában, igen nehéz fizikai munkánk mellett a tüdővész és más, nyomorból származó betegségeknek vagyunk eljegyezve . . .

Tiszteletteljes kérésünkben megküldjük Nagyméltóságának a legutóbb fizetett mezőgazdasági napszámot.

A magy[ar] kir[ályi] szőlészeti és borászati szakiskolában: nyitás . . . 70 fillér a nőknek, nyitás 80 fillér a férfiaknak.

Ebből a szerény összegből egy ember nem képes 6—8, sőt 10—12 tagú családját eltartani. Ezért kérjük a Nagyméltóságú Miniszter Urat, kegyeskedjék a 8 órai munkaidőt megállapítani és legalább napi 1,50 P-t megszabni.

Nagyméltóságodnak kegyes jóindulatát ismételten kérve maradnak

Nagyméltóságodnak alázatos szolgái

Rácz József, Rácz János, Magyar György, Matuscsák János [és 39 aláírás]

Tarcal, 1936. március 16.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt megküldte Zemplén megye gazdasági felügyelőjének, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a munkások panasza nem helytálló, mert — véleménye szerint — a 80 filléres, illetve 1 pengős napszám biztosítja a munkások szerény megélhetését(!) — viszont a „munkaadók részére is elviselhető".

Nem javasolta a legkisebb napszámbérek megállapítását a Tisza-jobbparti Mezőgazdasági Kamara sem, mivel „a hegyaljai munkásságnak a helyzete feltétlenül jobb, mint az általános és országos munkáshelyzet". A Földművelésügyi Minisztérium nem teljesítette a munkások kérését, kérvényüket ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

116.

Pásztó, 1936. március 25.

„. . . a mezőgazdasági munkások és napszámosok élete csak tengődés"

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!

Köztudomású, hogy a mai élelmi, ipari és kereskedelmi cikkek túlmagas ára mellett a mezőgazdasági munkások és napszámosok élete csak tengődés. De csak azok tengődnek, akiknek szerencséjük van munkához jutni, mert a többi munkanélkülinek még betevő falatja sincs.

A mezőgazdasági napszám rohamosan esik. Amíg a férfinapszámbér évi országos átlaga 1930. évben 2 P 70 fillér volt, az ma alig éri el az 1 pengőt. A legnagyobb esés tehát éppen a mai időre esik, a jobb mezőgazdasági árak, a jobb értékesítő viszonyok idejére.

A lehetetlen kicsinyre süllyedt munkabér magának a munkásnak a megélhetésére sem elegendő, annál kevésbé elegendő tehát családja fenntartására is.

Községünkben a megélhetési lehetőség és a napszámbér között oly kirívó az ellentét, hogy azt ölbetett kézzel tovább nézni nem lehet.

Minthogy a községi elöljáróság az ügyben mindezideig még nem intézkedett, kénytelenek vagyunk mi, Pásztó község munkásai és napszámosai előterjesztéssel élni s kérni Nagyméltóságodat, miszerint a részünkre fizetendő legkisebb napszámbérek

megállapítását elrendelni kegyeskedjék, mert községünkben ezek annyira alacsonyak, hogy azok a magunk és családunk megélhetését nem biztosítják.

Kelt Pásztó, 1936. évi március hó 25-én.

Alázatos tisztelettel
a Pásztó-községbeli napszámosok
és munkások nevében Markó Béla,
Babos Imre, Toldi János,
Kelemen József és társaik.

A Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara véleménye alapján a földművelésügyi miniszter elrendelte a legkisebb napszámbérek megállapítását.

117.

Heves, 1936. [április hó]

„... óránként 10 fillért sem keresünk meg...”

Nagyméltóságú M. Kir. Földmívelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Alulírott hevesi napszámosok az alábbi kérelemmel járulunk Nagyméltóságod elé:

Heves községben a napszámosok részére a fő kereseti lehetőséget a szőlőgazdaságok nyújtják, azonban már évek óta oly csekély a napszám, hogy abból egy napszámos nem a családját, de még saját magát fenntartani is képtelen. Tudatában vagyunk annak, hogy a gazdák is rossz helyzetben vannak és ezért szó nélkül és ellenvetés nélkül becsülettel teljesítjük munkánkat napi 80 fillérért és 1 pengőért akkor, amidőn a gazdák 8—10 fillért kaptak literenként a mustért. A szőlősgazdákra azonban elkövetkezett a javulás ideje, mert ma már a borukat 28—30 fillérért vagy ennél is magasabb árért tudják értékesíteni literenként, a mi napszámunk azonban ma is megmaradt 80 filléres napszámnak, ami most a tavaszi napok hosszabbodásával 1 pengőre emelkedett. Ha már most figyelembe vesszük, hogy ünnepnapokon nem dolgozunk, nem dolgozhatunk esős időben és akkor sem amikor nincs munkaalkalom, könnyű kiszámítani, hogy a búzának mai ára szerint 1 q búzát sem tud megkeresni egy napszámos egy hónap alatt, habár az itteni szokás szerint napfelkeltétől naplementéig dolgoznia kell.

Valamikor a napszámos munkájával meg tudta keresni az egész évi szükségletét, ma még a mindennapi kenyerét sem tudja megkeresni a munkaidő alatt, úgyhogy teljesen le vagyunk rongyolódva és a télnek pedig tüzelő- és élelmiszer nélkül nézhetünk elébe.

Napi 12—14 órát dolgozunk és így óránként 10 fillért sem keresünk meg, és hogy a családunknak is juttathassunk valamit a napi keresetünkből, *örülünk, ha puszta kenyér mellé egy vörös hagymát elfogyaszthatunk.*

Igen sok szőlősgazdaság summás-munkást alkalmaz, akiknek éspedig a férfiaknak havi 160 kg búzát, 2 kg szalonnát és 6 pengőt fizetnek, ma kevesebbet, mint akkor, amikor a bornak nem volt ára, mert azidőben havi 2 q búzát és járulékait fizettek. Erre azért mutatunk rá, hogy a szőlősgazda a gazdasági romlás idején könnyen leszállítja a munkabért, azonban a javulás idejében azt arányosan felemelni egyáltalában nem hajlandó.

Ugyanez a helyzet a szakmány-munkásoknál is, mert amíg 4—5 évvel ezelőtt egy hold szőlőföld megmunkálásáért 4 q búzát fizetett a gazda, ma ugyanezen munkáért 2 q búzát fizet.

Ezek eredményezik aztán azt, hogy községünkben, ahol többezerre tehető a napszámból élők száma, ma teljesen le vannak szegényedve és sajnos kimondani éheznek és rongyosak...

Tiszteletteljes kérésünk odairányul, méltóztassék a napszám, továbbá a summás- és szakmánybéreket megállapítani akként, hogy a munkásosztály téli időben ne legyen kénytelen kegyelemkenyérre utalva (!)

Kérésünk megismétlése mellett vagyunk Nagyméltóságodnak
alázatos tisztelői:

Máté István,
Nagy József,
Kis István [és 88 aláírás.]

1936 áprilisában Farkas István erdőteleki napszámos 500 társa nevében hasonló tárgyú kérvényt intézett a miniszterhez. Megírta, hogy a napszámbér náluk is csak 80 fillér, de örülnek, ha egy évben 100 napot dolgozhatnak, mert nincs munkaalkalom. Azzal az indokolással, hogy a „hevesi járás területére” már megállapították a legkisebb napszámbéreket, a minisztérium elutasította a napszámosok kérését.

kell mondanunk: *Keveset egyetek, hogy holnapra is jusson egy falatka.*

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Csak egy kérésünk van, amiért esedezünk. Ne engedje, hogy a bérlő arattathasson, hanem hogy mi arathassuk le az egészet, akkor talán legalább fél évre biztosítva lesz a kenyerünk.

Bocsásson meg Nagyméltóságod, hogy panaszos soraimmal felkeresni merészeltem. Egyben kérésünket ismételve ... vagyunk alázatos tisztelettel

Istvánovits József
és társai

Csertő, 1936. június 20-án.

A Földművelésügyi Minisztérium értesítette az aratómunkásokat „nincsen törvényes jogalap arra, hogy a gazda eltiltassék attól, hogy termékének egy részét saját cselédeivel és gépeivel learathassa".

120.

Hédervár, 1936. [július hó]

„... követelte a megszolgált munkabérét és csendőrrel pofoztatták ..."

Mélyen tisztelt Kegyelmes Úr!

Alázattal fordulok a Kegyelmes Úrhoz ezen panaszaimmal. A panaszaim a következők, Hédervári uradalom, amely jelenleg Magyarnémeth mezőgazdaságban[1] vagyunk, mint szerződött aratómunkások és az összes mezőgazdasági munkára kötelezve vagyunk, de a munkabérünk oly alacsony, hogy ebből képtelenek vagyunk megélni.

A munkabérek a következők: május 15-ig a férfinapszám 80 fillér volt, május 15-től június 14-ig 1 Pengő, most jelenleg 1 Pengő 20 fillér.

Alkalmaznak a gazdaságban 15 évestől 20 éves korig fiúkat és lányokat, amelyekkel dolgoztatnak naponta 15 óra hosszát és képesek őket 80 fillérjével kifizetni, amely (!) annyit dolgozik a kapálási munkáknál, mint egy férfi. És megtörténik az az eset, hogy ezt a kis munkabért is 3—4 hetenként fizetik ki és közben

[1] Magyar-Német Mezőgazdasági Rt

megtörtént az az eset, hogy a munkanapot elfelejtették beírni és a munkás követelte a megszolgált munkabérét és csendőrrel pofoztatták ki. A gazdaságvezetőnek a múlt héten mondtuk, hogy Moson megyében kidobolták: 1 Pengő 80 fillér a napszám és azt a választ kaptuk, hogy az Győr megyére nem szól.

Az aratási szerződésünk is olyan, hogy ebből 6—7 tagú család megélni nem tud, mert aratni valónk 11 hold van fejenként és ehhez jön még egyéb apróbb aratni való, például len, lóbab és több egyéb aratni való, ami igénybevesz 18—20 munkanapot. És ezen időre az élelmezésre kaszánként — amely áll három személyből — kapunk 80 kiló rozsot, 60 kilogramm búzát, más egyebet semmit és ebből kell még a magunk családjának is ezen idő alatt megélni, amikor 18—20 órai munkát végzünk egy nap.

A 11 hold kalászos gabonát 12-ik részért aratjuk és így közepes termés mellett 10—11 métermázsát keresünk és ebből kifizetünk 350 kilogrammot a segédmunkásainknak. És azon felül, ami megmarad, abból még három métermázsa kell az élelmezés pótlására, mert amit az élelmezésre kapunk, az nem elég. És az aratáshoz hozzá van kötve fejenként 1¼ katasztrális hold cukorrépa, erre a munkabér holdanként 250 kiló búza az összes munkájára és holdanként 35 napot vesz igénybe és akkor még akkordban kell dolgoznunk.

És a legnagyobb munkaidőben koplalunk és a hideget átfázzuk, mert ilyen kereset mellett nem bírunk ruházkodni. Ezt kellett megérnünk ... Erős munkánk mellett éheznünk kell.

Ne vegye zokon mélyen tisztelt Kegyelmes Úr, hogy Önhöz fordulunk panaszra, mert az alsóbb hatósághoz hiába megyünk, mert ők a munkás-szerződésünket láttamozzák és a helyzetünket is nagyon jól tudják, de segíteni nem segít rajtunk senki.

Ezennel befejezem panaszaimat, remélem, hogy a felül írott panaszaimat mélyen tisztelt Kegyelmes Úr orvosolni fogja.

Maradok alázatos tisztelettel:

Ábrahám József
Hédervár
Győr megye.

A földművelésügyi miniszter a kérvényt megküldte Győr megye gazdasági felügyelőjének, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy „a hédervári uradalom által fizetett napszámbérek a tószigetcsilizközi járás többi részén fizetett átlagos napszámbérekkel megegyeznek". A gazdasági felügyelő szerint „az uradalom nagyon el van adósodva", komoly pénzügyi nehézségekkel küzd s ezért a „munkabéreket is csak több heti késedelemmel tudta kifizetni".

121.

Balmazújváros, 1936. augusztus 23.

„Adó, haszonbér címén nap-nap után hurcolják el tőlünk kenyérnek valónkat és jószágainkat”

Nagyméltóságú Minisztériumnak!

Budapest

Alulírottak azzal az alázatos kérelemmel fordulunk a Nagyméltóságú Minisztériumhoz, melyet már személyesen is folyó hó 18-án előterjesztettünk, amennyiben a balmazújvárosi földhözjuttatottak bátorkodunk felkérni a Nagyméltóságú Minisztérium figyelmét a Balmazújvároson fennálló bírhatatlan helyzetre. Egyes emberektől már el is vették a földet, és hasonlóképpen várható mindnyájunkra e szomorú helyzet. Pedig nem a rosszakarat, de a kenyérnélküli szomorú helyzet sodor bennünket a ránk-sokasodó bírhatatlan fizetésbe.

Adó, haszonbér címén nap-nap után hurcolják el tőlünk kenyérnek valónkat és jószágainkat. Szomorú ez nekünk szülőknek, túlélni családunk nyomorúságát, kik harctereket bejárva életünket áldoztuk hazánk védelmére abban a tudatban, hogy a megmaradottak jövője biztosítva lesz. Most lerongyolódva, sápadtan állunk a közeledő hideg tél előtt kenyér és ruha nélkül.

A fentiek alapján kérjük Nagyméltóságotokat, hogy Hajdu vármegye Közigazgatási Bizottsága 872/1936. K. i. B. számú rendeletét megváltoztatni és a fent levő haszonbérhátralékot eltörölni méltóztassanak.

Kérnénk a Nagyméltóságú Minisztériumot, hogy sorsunkba belegondolva, méltóztassanak fizetési kötelezettségeinket mérsékelni.

Kérésünket megújítva és abban a tudatban, hogy sorsunk méltányolva lesz, maradunk alázatos tisztelettel a balmazújvárosi földhözjuttatottak.

Balmazújváros, 1936. augusztus 23-án.

Koroknai Lajos, H. Nagy József, Csiga Lajos, Tóth Péter, Szakács Péter [és 41 aláírás]

A Földművelésügyi Minisztérium a balmazújvárosi földhözjuttatottak érdekében nem tett semmit.

122.

Heréd, 1936. [augusztus hó]

„Apró gyermekeink éhen pusztulnak”

Kegyelmes Urunk!

Mély alázattal alulírott herédi lakosok, valamennyien mezőgazdasági napszámosok rendíthetetlen bizalommal és reménnyel fordulunk Nagyméltóságod kegyes színe elé és kérjük panaszunk megvizsgálását és annak orvoslását.

Valamennyien földnélküli mezőgazdasági munkások vagyunk, akik a környező uradalmakban helyezkedünk el mezőgazdasági munkákra.

Kizárólagosan ezen munkákból élünk és éltek már apáink is. A községünk mintegy felerésze ezen munkára van utalva és nagyszámú családunk eltartása eddig is a legnagyobb nélkülözések között történt. A folyó évi aratási munkákból természetbeni járandóságunk oly kevés, hogy abból nemcsak hogy eltenni [nem] tudunk a téli időre, hanem az aratás alatt már fel is éltük. Most ki vagyunk téve annak, hogy télen családunkat eltartani nem tudjuk...

Apró gyermekeink éhen pusztulnak.

Nem üres panaszunk ez, hanem a valóság és ennek megállapítását mély tisztelettel kérjük.

Hatóságok útján Nagyméltóságod rendelkezésére még a tavasszal kértük a mezőgazdasági munkák legkisebb árának megállapítását. Míg az ipari munkások munkabérét megállapították, addig a földmíves-napszámosok munkabérének megállapítása még most is késik. Mély tisztelettel kérjük méltóztatnék a már előterjesztett kérésünknek helyt adni és a munkabérek megállapítását eszközölni...

Maradtunk alázatos szolgái:

Oravecz István, Fekete Mihály, Józsa Imre [és 69 aláírás] herédi lakosok.

Oravecz István személyesen is megjelent a Földművelésügyi Minisztériumban és kérte a munkabérek megállapítását, de kérését nem teljesítették. A kérvény hátlapjára az illetékes minisztériumi tisztviselő a következőket jegyezte fel: „Államtitkár úr Őméltósága meghagyásához képest a legkisebb napszámbérek elrendelése továbbra is mellőzendő.”

123.

Alsózsolca, 1936. [szeptember hó]

„. . . a Faksz[1] kilakoltatási eljárást foganatosított ellenem, minden kérésem és esedezésem ellenére . . .”

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós Őfőméltósága
Magyarország Kormányzójának

Alulírott azon alázatos kéréssel járulok Őfőméltósága elé, hogy egy szerencsétlen hadi- és balesetrokkant ember jajkiáltását meghallgatni kegyeskedjék. Kérésem tárgya és oka ezek:

1922-ben . . . én is több embertársammal kaptam házhelyet a néhai báró Vay-féle birtokból — Borsod megye Alsózsolca területén levő birtoktestbül — 400 (azaz négy[száz]) öles parcellába, mit Isten segítségével ki is fizettem. Jött 1927-ben az úgynevezett Falusi Kislakásépítő Szövetkezetnek egy hirdetménye, hogy 1500 (azaz ezerötszáz) pengő kölcsönt kaphatunk házépítésre, mit örömmel fogadtam abban az időben, bár kétrészről is rokkant vagyok. Bízva abban, hogy az akkori keresetek mellett — bár 6 (azaz hat) gyermek apja [vagyok] — fizetési kötelezettségemnek eleget fogok tenni, de jött közbe az előre nem látott gazdasági válság, amit nagyon megéreztem és érzek is, hogy nem tudtam fizetni rendesen, csak a múlt évben már, hogy kiskorú gyermekeim valamennyire már segítettek valamelyest. Mégis a Faksz kilakoltatási eljárást foganatosított ellenem, minden kérésem és esedezésem ellenére, bár feleségem háromszor hozott iker-gyermekeket, miáltal ő is — lehet mondani — 11 (azaz tizenegy) gyermekszülés után munkaképtelen. Bár ez fájdalom, ezt pótolná már serdülő gyermekeim tehetsége, hogy mindég jobban fizethessek. Ez késztetett reá, hogy Őföméltóságodhoz forduljak jajkiáltásommal, esedezésemmel, hogy szerény kis ottho[no]m megtarthassam, mert mi lesz velem, nagy családommal, [ha] az utcára kitaszítanak? . . .

E hó tizennegyedikén akarnak kilakoltatni.

Ezzel maradtam Őfőméltóságának alázatos tisztelettel
legalázatosabb szolgája

Kovács Mihály hadirokkant
Alsózsolca
Borsod megye

[1] Falusi Kislakásépítési Szövetkezet.

A kabinetiroda a kérvényt minden megjegyzés nélkül a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter Borsod megye gazdasági felügyelőjéhez továbbította, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a községben Kovács Mihályt szorgalmas, becsületes embernek ismerik. 11 gyermekük született és 6 maradt életben. A házából 1936 szeptemberében mozdította ki a FAKSz, mert nem tudta a részleteket fizetni.

A házat egy csendőrtiszthelyettes vette meg.

A földművelésügyi miniszter az alsózsolcai községi elöljáróság útján értesítette Kovács Mihályt, hogy lakóháza visszajuttatása iránti kérelmét nem áll módjában teljesíteni, mert a Falusi Kislakásépítő Szövetkezet ragaszkodik a kilakoltatáshoz — másrészt pedig az új vevő nevére a tulajdonjogot már telekkönyvileg bekebelezték.

124.

Püspökladány, 1936. [szeptember hó]

„. . . 1400 sorstársunk ellen kimozdítási eljárás tétetett folyamatba”

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Alulírott püspökladányi (Hajdú m.) lakosok m. kir. magyar vallásalapítványi kishaszonbérlők, a kétségbeesés és a siralomvölgyéből emeljük fel kérő szavunkat s intézzük e sorokat Nagyméltóságodhoz . . .

A földreform során mi püspökladányi földmívesek az itteni többezer holdat kitevő m. kir. vallásalapítványi földbirtokból — nem tulajdonjogilag, hanem csak haszonbérletbe kaptunk földet a 14895/1925. O. F. B. számú ítélet alapján.

A haszonbérek 2622/1928. O. F. B. sz. ítélettel lettek megállapítva, illetve ennek a vagyonváltság búza árában megállapított egyenértéke.

Ezenkívül tartozunk fizetni 2 százalék kezelési költséget a haszonbér után.

Súlyosabb rendelkezést tartalmaz azonban a haszonbérleti szerződés 4. pontja, mely akként rendelkezik, hogy elsősorban a melléktartozások, pl. késedelmi kamat, bírságok, per- és végrehajtási költségek fizetendők, csak ha ez rendezve van, számítódik a haszonbér.

Ezenkívül ismernünk kell nekünk — egyszerű írni és olvasni is alig tudó földműves-embereknek — az uradalomnál érvény-

ben levő számviteli és pénztári szabályokat és ezek reánk kötelezők.
Fizetnünk kell ezenkívül a föld után kivetendő mindenféle adókat, s ami csak elképzelhető. Ezeken felül még a vízszabályozási és ármentesítési költségeket.
Úgyhogy ezek a járulékok elérik, sőt legtöbb esetben jóval meghaladják az elég magasan megállapított búza haszonbérek egyenértékét is.
Különösen súlyosakká válnak ezek a mellékszolgáltatások attól az időtől kezdve, amikor a terményárak az 1927—28. évekhez viszonyítva nagymértékben leszálltak.
A terményáraknak a vagyonváltság búza-ár alapján való meghatározása pedig azért súlyosbította a helyzetünket, hogy az mindig 1—2 pengővel legalább is magasabban van megállapítva, mint a püspökladányi helyi piaci termény ár.
Súlyosbította még a helyzetet, hogy az ily módon megállapított árhoz a boletta felét is mindig meg kellett fizetnünk.
Ezt a rövid helyzetképet azért adtuk elő, hogy így szemléltessük azt a súlyos fizetési kötelezettséget, amely bennünket, mint kishaszonbérlőket terhelt.
Még szomorúbb kép bontakozik ki azonban a mi helyzetünkből akkor, ha ezen súlyos fizetési kötelezettségekkel és feltételekkel szemben felvázoljuk, hogy milyen gazdasági években volt részünk az utóbbi években.
Azt mondhatjuk, hogy köztudomású tény az, hogy az utóbbi 5—6 év általánosságban inséges esztendő volt a mezőgazdaságra a Tiszántúl. Így tehát a beletartozó Püspökladányban is.
Ezt a jelenlegi magas kormány minden egyes tagja többször, nagy nyilvánosság előtt elismerte és kijelentette.
Maga a Kormányelnök Úr Őméltósága itt a Tiszántúlon is többször kijelentette ezt, ígérvén, hogy emiatt a Tiszántúlt méltányosabb elbírálásban kell részesíteni.
Nem óhajtjuk ezt hosszasabban fejtegetni, de röviden reá kell mutatnunk.
Az 1928—29. gazdasági évben közismerten nagy fagykárt szenvedtünk.
Ennek következményeként 1929/30. évben ellenünk perlés, végrehajtás indult meg. Idegen zárgondnok kezelése alá kerültünk. Még vetőmagunk sem maradt.
Ellenben a rengeteg per és zárgondnoki költség még nehezebbé tette helyzetünket.
Az 1930/31. évben — dacára a túl magas [ármentési költségeknek — nagy víz- és egérkárt szenvedtünk.

Az 1931/32. években katasztrofális rozsda- és aszálykárunk volt.
Ellenünk újra perlés, végrehajtás és zárlati kezelés vezettetett.
Az 1932/33. gazdasági évben a búzatermés elég tűrhető volt. Azonban az előző évekről fennálló nagy hátralék és magas vagyonváltság búzaárak újra csak katasztrofálissá tették reánk a helyzetet.
A hátralék egy métermázsa búza kifizetése végett, több métermázsa búzát kellett az ezévi termésből eladni.
Így jött ránk a tragikus 1933/34. gazdasági év, amikor több, mint 1400 sorstársunk ellen kimozdítási eljárás tétetett folyamatba.
Hiába tártuk mi fel az itt felsorolt szomorú helyzetünket az O. F. B.-nál, az akkori Kormányelnök úrnál, a Vallás- és Közoktatásügyi és Földművelésügyi Miniszter uraknál. Elhatározó intézkedés nem történt.
Mindössze annyi intézkedés történt, hogy Nagyméltóságod hivatali elődje 70037/1935. VI. 1. sz. alatti véghatározatával az egész hátralék 50 százaléka megfizetésére 1935. évi szeptember 1-ig adott halasztást, azzal a feltétellel, hogy az 1934/35. gazdasági évi egész haszonbért is tartozunk megfizetni.
Ez olyan intézkedés volt legtöbbünkre nézve, hogy annak eleget tenni absolute[1] nem tudtunk.
Nekünk semmi tartalékunk nem volt. Ami volt az előző évekre elfizettük.
Az 1934/35. évi termés pedig nem volt olyan, hogy abból egyik-másikunk több évi haszonbért, az előbbi feltételek értelmében ki tudott volna fizetni.
Súlyosbította a helyzetünket még az is, hogy ebben az évben egyáltalán nem volt tengeri termésünk.
Látva a katasztrofális helyzetünket, mindenkihez folyamodtunk, de nem volt emberies megértés és méltányolás, a rajtunk kívül álló kényszerhelyzetünkben és kimozdítottak bennünket. Sőt a fizetési készségünk elé is több esetben akadályt gördítettek azáltal, hogy szeptember 1. után nem fogadtak el fizetést.
A mi szemünkben azonban ez a kérdés teljesen kuszált és zavaros, mert az 1935/36. évre a kimozdítottak helyett újak helyeztettek be ideiglenesen. Holott a végrehajtások ügyében az O. F. B.-hez beadott kérvényünkre 1814/1936. sz. alatt

[1] Egyáltalán.

olyan végzés hozatott, melyből az tűnik ki, hogy az elrendelt végrehajtások összegszerűsége vitás és az kivizsgálás tárgyát kell hogy képezze.

Ezenkívül az új behelyezések kérdésében is észrevételt tettünk.

Hajdú vármegye Közigazgatási Bizottságának Gazdasági Albizottsága az előbbi kérdésben, egy hatáskör hiánya miatti határozatot hozott.

A Nagyméltóságú Miniszter Úr ezt a határozatot, a 80173/ /1935. VI. 1. számú véghatározatával helybenhagyta.

Formailag a kérdés elintéztetett. Mi pedig a kishaszonbérletből kitétettünk.

Fordultunk ez ügyben ismételten az O. F. B.-hez is, de ezideig még nincs eredmény.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Mi egyszerű földhözragadt szegény munkás emberek nem akarunk semmi mást, mint becsületes és keserves munkánk után tűrhető megélhetést, hogy magunkat fenntarthassuk, a hazának pedig új munkás és védő karokat nevelhessünk.

Kétségbeejtő helyzetünkben teljes bizalommal és hittel fordulunk Nagyméltóságodhoz, esedezve, hogy ügyünket esetleg a helyszínére kiküldött megbizottjával vizsgáltassa ki.

Mi egyszerű és a paragrafusok, törvények és rendeletek labirintusaiban járatlan emberek nem tudjuk, hogy hol történt a hiba. Csak azt érezzük, hogy több évi keserves munkánk és súlyos anyagi áldozatok dacára a földjeinkből ki lettünk téve, pedig az O. F. B. megállapította, hogy a hátralék kiszámítása vitássá lett téve a boletta kérdés miatt.

Mi úgy érezzük, hogy a hátralékunk összegének kivizsgálás tárgyának kellett volna lenni s a fentiekben röviden felsorolt súlyos természetű csapásokra és nagy áreltolódásokra és árkülönbözetekre tekintettel méltányos, több évre felosztott fizetési határidőt kellett volna kapni.

Ezért fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy ezt a kellő formát megtalálva tegye lehetővé, hadd jussunk mi vissza a tőlünk ideiglenesen elvett kishaszonbérleteinkhez.

Kérésünk teljesítését bizton remélve vagyunk alázatos tisztelettel:

Bogdán Béni, Csáthi Imre
Kun Mihály, [és 51 aláírás]

A földművelésügyi miniszter a debreceni gazdasági felügyelőhöz továbbította a kérvényt, aki arról tájékoztatta a minisztert, hogy a földhözjuttatottak valóban nehéz helyzetben vannak és több száz kishaszonbérlőtől már visszavették a bérletet, melyet gazdagabb parasztoknak adtak tovább. A gazdasági felügyelő javaslatára a minisztérium elutasította a kérés teljesítését.

125.

Derecske, 1936. december 16.

„A legnagyobb szegénységben élünk, még betevő falatunk is alig van . . .”

Méltóságos Főispán Úr!

Mély tisztelettel kérem Méltóságos Főispán Urat, hogy családomat segélyben részesíteni kegyeskedjék alábbi indokaim alapján:

Férjem 33 éves munkabíró ember ugyan, — de már hónapok óta semmiféle munkája nincsen és így nem tudjuk családunkat fenntartani. A nyár folyamán is csak olyan kevés búzát tudott férjem keresni, hogy az már elfogyott régen . . .

Négy gyermekünk van, kik közül a legidősebb 6 éves. Én gyermekeimtől sehová sem tudok elmenni dolgozni, mert még kicsik és magukra őket nem hagyhatom. Semmiféle vagyonunk nincsen, bérelt lakásban lakunk . . .

A legnagyobb szegénységben élünk, még betevő falatunk is alig van, gyermekeinknek alig tudjuk a mindennapi kenyeret is megszerezni. Férjem napszámos ember, — de dolgozni sehová nem hívják s így keresni a családja számára nem tud . . .

Derecske, 1936. december 16-án.

alázatos tisztelettel:
Antal Jánosné
derecskei lakos, 1726 hsz.

A derecskei járás főszolgabírája azt jelentette Bihar megye főispánjának, hogy a kérelemben foglaltak a valóságnak megfelelnek, a család a legnagyobb nyomorban él. A főispán 10 pengő segélyt utalt ki a családnak.

126.

Nagytárkány, 1937. [január hó]

„. . . védettségemet könyörgöm adják vissza . . .”

Kelt Nagytárkány-puszta, Z[ala] m.

Szijártó Pál volt gazda-adós kérelem-levele kegyelmes Darányi Kálmán Miniszterelnök Úrhoz.

Én volt gazda-adós azon alázatos kérelemmel fordulok Ő Kegyelmességéhez, engedtessék meg nékem az én szomorú helzetemet föltárni.

Kegyelmes Uram 1927-ről ered a tartozásom, mert elfagyott a gabona s nem tudtam a kötelezettségemnek eleget tenni, fizettem a kamatokat a legnagyobb erőfeszítés mellett is.

1932-ben tudtam utoljára fizetni, de csak úgy, hogy még volt 1 db tehenem, azt eladtam, hogy mégis eleget tegyek a kötelezettségemnek, de azután már sehogy sem tudtam fizetni, muszály volt kilenctagú családomat a sorsra bízni.

Jött a védettség.

Örültünk neki, hogy mégsem köll elpusztulni 9 tagú családommal együtt. A védettség körüli költségeket valahogyan nagy erőfeszítés mellett kifizettem, meg egy kis adóm is volt hátra, azt is ki köllött fizetni. Maradt két db lovam.

Elhullottak a sertéseim, 15 db.

1933-ban fiaim segítségével mégis sikerült 3 db marhát venni, mert hát állat nélkül földben gazdálkodni nem lehet. 1933-ban volt 3 db állatom, 1934-ben elhullottak, amit az ide mellékelt bizonyítvánnyal igazolok. 1935-ben elfagyott a gabona, ami megmaradt is csak szalma lett csak, alig tudtunk elvetni, meg 9 tagú családnak új termésig megélni.

1936-ban ugyancsak silány termésünk volt, mert keresztenkint 10—15—20 kilót adott, de az is jobbadán szemét volt.

Könyörgöm!

Méltóztassék egy 9 tagú családapának igaz kérését a megszánandók közé iktatni szíveskedjék.

Könyörgöm!

Tudom, hogy a törvény által előírt kötelezettségnek nem tudtam eleget tenni, de mikor már szóval bejelentettem, hogy

novemberben már tudok fizetni, akkor ők perbe fogtak, megvonatták a védettségemet s a törvényszék úgy határozott, hogy 15 napon belül fizessem meg a 3765 pengőt, és 120 pengő törvényszéki költséget. De honnan, hisz már szóval bejelentettem, hogy novemberben már tudok fizetni, akkor ők perbe fogtak mégis. Hisz már november hó 4-én 100 pengőt fizettem, 28-án ismét 100 pengőt, december hó 30-áig 100 pengőt fizetek.

4000 pengő váltótartozásom volt, ebből a védettség foltán töröltek 839 P 40 fillért, most pedig 663 P kamatot követelnek, hisz azt még csak valahogyan egy kis részletes beosztással ki tudnám fizetni, de csak a védettségemet meg ne vonták volna.

A tartozás a Gyepükajáni Hitelszövetkezetnél van, az O. K. H. tagja.

Könyörgöm!

Csak arra kérem a Kegyelmes Miniszterelnök Urat méltóztassék egy 9 tagú család jajkiáltását, jóhiszemű olyan elintézését, hogy védettségemet könyörgöm adják vissza, azért esedezik egy 9 tagú család.

Könyörgünk érte!

Szijártó Pál
Nagytárkány
u. p. Csabrendek, Z[ala] m.

A Miniszterelnökség a kérvényt a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter Zala megye gazdasági felügyelőjéhez küldte, aki arról tájékoztatta a minisztert, hogy a kérvényező „szorgalmas, megbízható, nagycsaládú egyén, kinek tönkremenetelét a mostoha viszonyok okozták, — saját hibáján kívül került oly anyagi helyzetbe, hogy fizetési kötelezettségének nem tudott eleget tenni”. Ennek ellenére a Földművelésügyi Minisztérium értesítette Szíjártó Pált, hogy „a védettség visszaállítására nincs lehetőség”.

127.

Németbóly, 1937. április 3.

„. . . a 60 családnak juttatott földek az állam birtokába vétettek és oda 3 vitéz helyeztetett . . .”

Nagyméltóságú Dr. Darányi Kálmán
Magy. Kir. Ministerelnök Úrnak

Kegyelmes Uram!

. . . Én alulírott kérelmemet 60 németbólyi (Baranya vm.) földhözjuttatott nevében is terjesztem elő és kérem kegyelmességét a mi esetünkben történt intézkedéseket felülvizsgálni és az azokban minket ért sérelmeket igazságosan orvosolni.

Mi annak idején (kimutatás a község elöljáróságánál) az O. F. B. által vagyonváltságföldekben lettünk részesítve. 1927—1928-ban pontosan fizettük a reánk eső járandóságot, adókat, annuitásokat[1]; 1929—30-as években azonban a terményárak katasztrofális esése miatt (a tengeri csövesen 2½ pengő, a búza 6 p + boletta) már a törlesztő részt fizetni nem tudtuk és így a földekből kimozdítottak és a 60 családnak juttatott földek az állam birtokába vétettek és oda 3 vitéz helyeztetett, kik azonban már birtokbavételkor is már sokkal kevesebbet fizettek mind mi. Meg kívánjuk jegyezni, hogy a földek igen magas kataszteri tiszta jövedelműek circa 20 arany korona és így holdanként circa 22 pengő adót és circa 70 pengő törlesztő részt kellett fizetni, ha ezek figyelembe vétele mellett, 10 q búza termést véve alapul, ami igen jó eredmény, úgy csak ráfizetéssel tudtunk volna eleget tenni kötelezettségünknek, ami azonban nekünk nem volt — mert mi szegény emberek vagyunk és munkával és annak eredményével tudunk csak megélni . . .

Kérjük a Kegyelmes Urat, ügyünket Németbóly községnél revízió alá venni és ahhoz minket is megidézni; a birtokolt földekbe visszatelepíteni és mi előre is ígérjük, hogy mind dolgos, munkát szerető, magyar—németek kötelességünket úgy mind mindenkor, nehéz időkben is, most is teljesíteni fogjuk.

Kérjük újólag Kegyelmességét, ügyünket megvizsgálni és nekünk a földeket visszajuttatni méltóztassék.

[1] Évi törlesztési részletek, amelyek a kamatokat is magukban foglalják.

Hálásan köszönve Kegyelmessége intézkedéseit, maradok 60 család nevében is.

Németbóly, 1937. április 3-án

alázatos szolgája:
Rudolf János
németbolyi lakos
Baranya vármegye

Rudolf János és társai már 1932-ben is kérték a tőlük elvett juttatott földek visszaadását, de kérelmüket akkor Baranya megye közigazgatási bizottsága gazdasági albizottsága elutasította azzal, hogy „a kimozdítás tárgyában hozott ítéletek jogerőre emelkedtek és ugyancsak jogerős ítélet alapján az Országos Földbirtokrendező Bíróság az ekként megüresedett ingatlanokat az Országos Vitézi Széknek juttatta.” Ezt a határozatot 1933-ban a földművelésügyi miniszter is jóváhagyta. A földművelésügyi miniszter nem változtatta meg korábbi állásfoglalását. Rudolf János kérvényét, melyet a miniszterelnök illetékességből hozzá megküldött, — anélkül, hogy arra válaszolt volna —, irattárba helyeztette.

128.

Nagykőrös, 1938. május 22.

„. . . a legnagyobb nélkülözés mellett kell élni . . .”

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Azon alázatos kérésünkkel fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy kegyeskedjék megállapítani a szőlőmunkában a legkisebb munkabért.

Mostani helyzetünk olyan kétségbeejtő, hogy csak a legnagyobb lelki erővel tudjuk családunkat és magunkat fenntartani. E nehéz helyzetünkben egy kenyérkereső családfőre kettő, három, négy, sőt öt, hat gyermek fenntartása háramlik. Jelenleg a teljes munkabírású férfiak napszámja nagyszőlőtelepeken 1 P 20—1 P 30 fillér, kisebb szőlőtelepen pedig 1 P 40—1 P 50 fillér. A teljes munkabírású nőknek, asszonyoknak 1 pengő, 1 P 20 fillér, melyért a nyári hónapokban hajnali 4 órától este 8 óráig kell nehéz fizikai munkát végezni. E csekély napszámból 24 P, 24 P 50 filléres búza, 2 P és 2 P 20 filléres

szalonna ár mellett a legnagyobb nélkülözés mellett kell élni és e helyzetet már a jövő nemzedékkel is éreztetnünk kell, mert hiányos étkezéssel tudjuk csak táplálni őket, az anyai szív legnagyobb fájdalmára . . .

Reménykedve várunk kérésünkre olyan napszámot, melyből emberhez illő módra táplálhatjuk és ruházhatjuk magunkat és családunkat.

Mély hazafias tisztelettel:

Nagykőrös-Csemői szőlőmunkásság.

Nagykőrös, 1938. május 22.

A szőlőmunkások kérvényét a földművelésügyi miniszter megküldte Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye gazdasági felügyelőjének, aki javasolta a legkisebb napszámbérek megállapítását, mert az 1936-ban megállapított 1 pengős férfi és 80 filléres női napszámbérek „a mai viszonyoknak már nem felelnek meg".

Az ügyiratokból megállapítható, hogy sem a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara, sem Nagykőrös város polgármestere nem javasolta a legkisebb napszámbérek megállapítását, mert szerintük a szőlőtelepek munkásai a más alkalmi munkásokkal szemben „kedvezőbb" helyzetben vannak, mert a napszámosok hetente csak 1—2 napot dolgozhatnak.

A földművelésügyi miniszter rendeletére, Nagykőrös város területére érvényes legkisebb napszámbéreket 1938. szept. 1-én a hatféle munkásbérkategóriának megfelelően 80 fillérben, illetve 1 pengő 60 fillérben állapították meg.

129.

Alsóberecki, 1938. május 25.

„. . . a község 742 lakosának csupán 160 kataszteri hold földje van"

Kegyelmes Urunk!

Mély tisztelettel alulírott Frankó József alsóberecki (Zemplén vm.) lakos az alább aláírt társaim nevében is azzal a legalázatosabb kérelemmel fordulok Nagyméltóságodhoz, hogy a telepítési törvény és annak végrehajtása érdekében Nagyméltóságod által teendő intézkedések keretében Alsóberecki község szegénysorsú vagyontalanjait és törpebirtokosait olyként kegyeskedjék megsegíteni, hogy a „Magyar Olasz Bank" telekkönyvi tulajdonát képező mintegy száz húsz magyarhold kiterjedésű ingatlant — melyet ezidőszerint özv. tolcsvai Nagy Barnáné úrnő, sátoraljaújhelyi lakos haszonélvez — haszonélvezettől mentesen nekünk megváltani és átadni kegyeskedjék.

Ezen alázatos kérelmünk indokolására legyen szabad a következőket előadnunk:

A kérdéses ingatlanból 88 magyarhold legelőterület, melyet már a hatodik éve bérelünk. A többi terület szántó ingatlan. Bérlet címén eddig tekintet nélkül a búza árára 16 P-t fizettünk magyarholdankint. Ezen haszonbérletünk folyó év szeptember 30-án lejár. A lejárat előtt már jóval igyekeztünk az ingatlanok szabadkézből való megvételéről tárgyalni, de ezen tárgyalásunk nem vezetett eredményre, tudniillik a banknak fizetendő vételáron felül a haszonélvező a haszonélvezetről való lemondásért 20 000 P-t kért. Ennek következménye, hogy olyan árat kellett volna fizetnünk, amit az ingatlanok — tekintettel azoknak mezőgazdasági művelés szempontjából kedvezőtlen fekvésére — meg nem érnek . . .

A községünk összterülete 1089 kataszteri hold. Ebből a község 742 lakosának csupán 160 kataszteri hold földje van. De ebben is bennfoglaltatik a község belső területe, az utak és végül 28 kataszteri hold úrbéres közös legelő. Ez a terület oly kevés, hogy a község dolgozni akaró, csaknem 100%-ban földmíveléssel foglalkozó lakossága csak úgy tud megélni, ha summás, napszámos, stb. munkával biztosít sovány kenyeret családjának. Ez a család pedig igen gyakran 6—8, sőt ennél is több, még télen egy szál ingben didergő gyermeket számlál. A többi terület az itteni középbirtokosok kezén van . . .

Kegyelmes Urunk! Községünkben sem az egyke, sem szorgalom-hiány ki nem mutatható. Sőt minden család népes és hogy sovány kenyerét megkereshesse, csaknem minden ember virradattól sötétig dolgozik, — a munkahelyére 7—10, sőt több kilométernyi utat is kénytelen gyalog megtenni. Ez azt jelenti, hogy a rendes napi munkaidőn felül még 2—3 órát is gyalogol.

Nagyon égető szociális kérdést oldana meg Nagyméltóságod intézkedése, ha népünket legelőhöz és földhöz juttatná annál is inkább, mert amúgy is bérben lévő és olyanok által bérelt területet adna községnek, kik maguk is jelentős középbirtokkal rendelkeznek(!)

Ezért mély alázattal kérjük Nagyméltóságodat, hogy a Zemplén vármegyei gazdasági m. kir. felügyelőség bevonásával és a fentebb előadottak szerint a teljes igazságon nyugvó helyi viszonyok megvizsgálásával legalább ezeket, a banki tulajdont képező és 76 év körüli idős nő haszonélvezetében lévő ingatla-

SZEGED

nokat telepítés céljaira igénybe venni és a község nagymértékben arra rászorult nincstelenjeinek és törpebirtokosainak kiosztani kegyeskedjék.

Alsóberecki, 1938. év május hó 25-én

a legmélyebb tisztelettel:

Frankó József,
Bodnár András,
Mészáros Mihály,
Kecskés István,
Dudás János
[és 45 aláírás]

A földművelésügyi miniszter a Zemplén megyei gazdasági felügyelőség útján arról értesítette a kérvényezőket, hogy a kért ingatlant ezidőszerint nem áll módjában „földbirtokpolitikai célokra" megszerezni.

130.

Dunapentele, 1938. június 28.

„...hitelezőink bármely pillanatban árverést kérhetnek ellenünk..."

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

Alulírott Tóth Imre és neje, szül. Tóth Mária dunapentelei lakosok, földmívesek, volt védett-gazdák, akiknek ingatlanáról az adonyi kir. Járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 45,— pengő kamathátralék miatt, a csatolt 78/1938. és 1307/1938. tk. számú végzéseivel a védettséget jogerősen törölte, azzal az alázatos kéréssel járulunk a Nagyméltóságú Miniszter Úr kegyes és megértő színe elé, hogy ingatlanaink védettségének visszaállításához, melyhez úgyszólván egész létérdekünk fűződik, segítségünkre lenni, vagy ha ez hatáskörébe tartozna, a visszaállítás tekintetében kegyeskedne intézkedni.

Alázatos kérésünk támogatására bátorkodunk előadni azt, hogy összesen 9 kat. hold 900 négyszögöl szántóföldünk és egy csekély értékű lakóházunk van, melyeket 260 aranydollár és járulékai, továbbá mintegy 6000,— P adósság terhel a különböző bankoknál.

A múlt év végén, amikor az egyik váltónk az Egyesült Dunaföldvári Takarékpénztár és Hitelbank helybeli fiókjánál lejárt, a kamatot a tavalyi gyenge termésünk és a bennünket ért egyéb természeti csapások miatt egy összegben fizetni nem tudtuk. Ezért nevezett bank védettségünk megszüntetését kérte és a védettséget a bíróság a fenti számú végzésekkel jogerősen törölte. Mihelyst azonban módunkban volt, az elmaradt kamatokat a banknak rendben megfizettük, amit a csatolt nyilatkozat is bizonyít és amely szerint nevezett bank is hozzájárulását adja ahhoz, hogy a védettség visszaállíttassék. A vonatkozó bírósági tárgyaláson a bennünket ért természeti csapásokra nézve hatósági igazolást felmutatni nem tudtunk, mert azt nem kaptunk.

Helyzetünk ezidőszerint az, hogy hitelezőink bármely pillanatban árverést kérhetnek ellenünk, mert a védettség megszűnésével most már az esedékessé vált évi 5%-os kamatokkal a legnagyobb igyekezetünk dacára sem tudunk megbírkózni, míg védettségünk visszaállításával kapcsolatban remény lenne ahhoz, hogy mint 10 holdon aluliaknak adósságai a gazdavédelmi rendelkezések végrehajtása során véglegesen rendezve lennének.

Védettségünk megszüntetéséhez elismerjük, hogy feltétlen hozzájárult tudatlanságunk is, amennyiben nem tudtuk azt, hogy a fenti és csekély összeg miatt is a törlési eljárás megindul, másrészt nem tudtuk, hogy 15 nap volt a jogerőre emelkedési határidő, amely alatt esetleg intézkedni tudtunk volna, továbbá a helyi bizottságtól a részletekben való fizetésre elmulasztottunk haladékot kérni.

Midőn fenti és alázatos kérésünket megismételjük és azt Nagyméltóságú Miniszter Úrnak kegyes jóindulatába ajánljuk, vagyunk

Dunapentele, 1938. évi június 28-án.

alázatos szolgái:

Tóth Imre,
Tóth Imréné
földmívesek, dunapentelei lakosok.

A földművelésügyi miniszter arról tájékoztatta a kérvényezőket, hogy védettségük visszaállítását a 4000/1938. ME. sz. rendelet 20. §-ának 4. bekezdése alapján 1938. augusztus hó 15-ig az illetékes járásbíróságtól kérhetik.

131.

Petőmihályfa, 1938. július 14.

„. . . nem mi vagyunk védve, hanem a hitelező . . .”

Nagyméltóságú Imrédy Miniszterelnök Úrnak!

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

A legutóbb abádszalókon elhangzott, hogy a gazda adósok alól a föld kihúzása meg van mentve. Én, mint gazda adós innét az ország nyugati részéről mereven visszautasítom, mert nem megmentve, hanem végpusztuláson vagyunk, már arra is alig telik, hogy magunkról életjelt adjunk. Szinte senkiben sem bízunk, kihalt belőlünk minden remény. Elkéstek minden rendeletek és annak ezer hibája, mert nem mi vagyunk védve, hanem a hitelező, mert ők közelebb vannak a tűzhöz. A rendeletek tettek tönkre bennünket, mert módot, rést adtak egyes szívtelen hitelezőnek, hogy tőkéjét kivehesse az élet-halál közt vergődő adóstól. Óriás romboló hibáik vannak az egymást követő kormányoknak. Nagy dobbal jönnek: Sátoraljaújhely—Győr—Debrecen programadás, de semmi komoly cselekedet. Mindenhova kerül pénz, csak oda nem, hol a legégetőbb, a legsürgősebb és legveszélesebb. 70 ezer magyar gazdáról, ki[knek] 90% frontharcos, a háború áldozatai vagyunk, ma már családdal 350 ezer. Nagy szám, teljes elégedetlenek!

Látva a túlsó oldalon a mitőlünk elszedett erőszakos úton a nagy dáridózást és egyebeket. Ugyanakkor mi rongyosan, éhesen gyalázkodva kölcsönkéretekből kell szűk életünket tengetni, mert a vagyon gyenge hozama nem elég kamatra és adóra. Röviden előbb-utóbb ez az igazságtalanság megbosszulja magát . . .

A föld jövedelme nem a miénk, hanem azoké, kik beülnek a telefonkagylók mellé és a fürdőkön dőzsölnek. Minket valóságos eszközöknek használnak fel, ezért akarják minden embert a földhöz kötni. A gazda-adósok egyik fele saját erejéből soha megerősödni nem tud, mert a rendeletek elkésése és hiányossága folytán kiárverezték, illetve kénytelen volt ingótételért állatait eladni, hogy a zaklató hitelezőtől megszabaduljon. Így most a féljövedelem sehogy sem fedezi a kiadást. A földek is gyengülnek állathiányból, a gazda adós háztája pedig valóságos háborúsi harctér, a házon nincs cserép, a falon nincs malter, nincs kerítés, töredezett gazdasági eszközök, az istállóban marha nincs, vagy pedig másé, az egész nem más, mint egy sírház. Hiába küzdünk, a múltat pótolni nem tudjuk.

Alázattal kérem Nagyméltóságodat: ennél nagyobb és elsőbb megoldás nincs, előbbre való a fegyverkezésnél . . .

Választ kérek.

1938. július 14.

Tisztelettel:

Ferencz József
középgazda.
Petőmihályfa, u. p. Győrvár, Vas m.

A panaszos levelet a Miniszterelnökség megküldte a földművelésügyi miniszternek, akihez Ferencz József hasonló szövegű levelet intézett. A földművelésügyi miniszterhez intézett levelében megírta azt is, hogy a levél tartalmát az „adósok hangulatából, a látottakból, érzéseikből” merítette. Kérte a minisztert, hogy találjon módot a „kibontakozásra”. Leveleit a Földművelésügyi Minisztériumban azzal az ürüggyel, hogy bennük „határozott kérelmet, vagy panaszt nem terjeszt elő” — irattárba helyezték anélkül, hogy arra válaszoltak volna.

132.

Encsencs, 1938. augusztus 21.

„Községünk igyekvő szorgalmas földmívelő népe dolgozna, de nincs miben”

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

Alulírott Encsencs község lakosai azon legalázatosabb kéréssel járulunk Nagyméltóságod elé, méltóztassék alábbi kérésünk elbírálása után hivatalból elintézni.

Tudjuk, hogy a telepítési törvény szerint mindazon nagybirtokosok birtokát — kiknek egyenes leszármazottja nem marad — az állam telepítési célra kisajátíthatja.

Ezen törvény alapján gróf Zselinszky Róbert encsencsi birtoka a gróf halála után kisajátítható. Kérjük az elővásárlási jogot gyakorlatba Encsencs község részére előjegyeztetni méltóztassék.

A földre szükségünk van, községünk legelője kevés. Körül

van a határunk [véve] nagybirtokokkal, Báró Durneiszné Nyírbogát felől, Somossy Ferenc, Nandel Lórántné Piricse felől, Dessewffy uradalom Nyírbéltek felől.

Községünk igyekvő szorgalmas földmívelő népe dolgozna, de nincs miben. Lakosainak legtöbbje 1—3 hold földben tengeti életét. 3—4 védett birtokoson kívül rendes adófizető. Más települési helyre nem mehet, mert a meglévőt senki sem adja el.

Eddig harmados krumpli földet kaptak az uradalom jóvoltából, de már azt sem kaphat, mert a szeszgyár nem a hivatásának megfelelően krumpliból, hanem cukorrépából főzi a szeszt, mert az aratók kötelezték magukat 11-én fölásni. Ennélfogva tehát kénytelenek vagyunk napszámba vagy fuvarozással — más esetben semmitevésben — tengődni.

Ingyen nem kérjük, de szükség parancsolja, hogy krumplilevesen kívül más táplálékhoz is juthassunk. Legalázatosabban kérjük Nagyméltóságodat annak idején elsőjogon Encsencs község lakosait részesíteni.

Kérésünk ismétlése mellett vagyunk

legalázatosabb hívei:

Sallai Sándor, Jakab Imréné,
Oláh Illés, S. Nagy Imre
Bánczi György, [és 218 aláírás]

Encsencs, 1938. augusztus 21-én

A földművelésügyi miniszter Encsencs község elöljáróságán keresztül értesítette a kérvényt aláírókat, hogy kérésüket ezidőszerint nem teljesítheti, mert „a fennálló jogszabályok a kérelemben megjelölt birtok igénybevételére módot nem nyújtanak".

133.

Németlad, 1938. szeptember 7.

„. . . gyermekeimmel együtt pusztulásnak vagyok kitéve"

Kegyelmes Uram!

Alulírott németladi lakos 1923 évben egy kis házhelyet igényeltem s azon egy kis házat építettem, hogy feleségemmel és 4 kis gyermekemmel kis menedékhelyünk legyen. Az építkezési anyag egy részét hitelbe kellett vásárolnom, úgy hogy arra kölcsönt vettem fel. Földmívelési napszámos vagyok, 3 hold igényelt földecskémen kívül más vagyonom nincsen. Földem megművelésért (szántás, trágyahordás stb.) a helybeli kisgazdáknak külön dolgoznom kellett és kell, mert a fuvart és igaerőt pénzben képtelen vagyok fizetni. Csekély napszám keresetből éppen hogy csak száraz kenyérre és a legszükségesebb ruházatra telik s így a felvett kölcsönt visszafizetni nem tudtam. Hitelezőm bepörölt s a csatolt keresetlevél és ítélet tanúsága szerint 398 P tartozásból perköltségekkel együtt 700 P lett. Hitelezőm követelése kis családi házamra be lett kebelezve és kétségbe esve látom, hogy hitelezőm kis kunyhómra ingatlan árverést akar kérni s így feleségemmel és 4 gyermekemmel télnek idején az Isten szabad ege alá fogok kerülni és gyermekeimmel együtt pusztulásnak vagyok kitéve.

Kegyelmes Uram! Nyomorult koldusszegény ember vagyok! Ingatlan fedezetet nyújtani nem tudok s így anyagi segítséget én sehonnan sem kapok! . . .

Kérelmem odairányul, kegyeskedjék tartozásom kiegyenlítéséhez szükséges 700 P-t részemre hosszú lejáratú kölcsön alakjában kiutalni s én kötelezem magam, hogy ezen összeget 20 év alatt egyenlő évi részletekben kamattal együtt visszafizetem.

Nem könnyelműség folytán kerültem ide, hanem a sors mostoha keze sodort ebbe a kétségbeesésbe! Csekély keresetemből 4 gyermeket kellett nevelnem s a kölcsönt csak úgy tudtam visszafizetni, ha az utolsó darab kenyeret is elvettem volna gyermekeim szájától.

Alázatos kérelmem megismétlése mellett maradtam:

Németladon (Somogy megye), 1938. szeptember 7-én.

Alázatos szolgája
Vincze János
napszámos, németladi lakos.

A földművelésügyi miniszter a somogymegyei gazdasági felügyelőség útján értesítette a kérvényezőt, hogy „kölcsön iránti kérelmét fedezet hiányában" nem áll módjában teljesíteni.

134.

Pamlény, 1938. december 12.

„... a földem nem bír annyit teremni, hogy a kamatra és az adó csak egy kis hányadára is elég legyen”

Nagybányai vitéz Horthy Miklós Kormányzó Úrnak!

Szomorú szívvel írom e sorokat, melyért bocsánatot könyörgök, de nincs aki bánattal telt könyörgésem meghallgassa. Az öcsém most harmadízben katona, én pedig a világháborúnak egyik megmaradt roncsa küszködök a sok adóssággal s nincs aki segítsen rajtunk. Már 1937-ben a jegyző úrnak útján kérvényeztük a védettséget, de azt a választ kaptuk a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrtól, hogy nem óhajt precedenst[1] szolgálni, így nekünk veszni kell.

Akik nem szenvedtek a világháborúban, azok védettek, — én, aki nyomorultja lettem, nincs, aki segítsen rajtam, hogy két fiamat tudjam nevelni, ... még testi ruhát sem tudok rájuk venni, mert a földem nem bír annyit teremni, hogy a kamatra és az adó csak egy kis-hányadára is elég legyen. Ha nem fogom bírni a kamat-rendezést, mely nagyobb részben a Magyar—Olasz Banknál van betáblázva, — a bank egyszerűen elveszi árverezés útján, én pedig még cselédnek sem vagyok már jó. 47 éves koromra, mert a háború megemésztette a munkatehetségemet. Sokszor sírva végzem a kötelességemet kint a mezőn és fájós szívvel gondolok a két fiam bizonytalan jövőjére ...

Ez ideig minden könyörgésünk zárt ajtóra talált ...

Alulírottak azon alázatos kérelemmel járulunk Őfőméltóságod elé, hogy minket az illetékes Nagyméltóságú Miniszter Úr védettség alá helyezzen, mert ki vagyunk téve a biztos pusztulásnak, ha rövidesen nem jön segítség. Gyors segítségre azért van szükségünk, mert még a múlt évi kamattal is tartozunk, melyet kölcsön vettünk fel, hogy a bank követelésének eleget tudjunk tenni.

Abban a reményteljes hitben, hogy végre mi is segítségben részesülünk, várunk, mint a nemzet sokat szenvedett fiai.

Pamlény, 1938. dec. 12.

Rabóczy József,
ifj. Rabóczy István.

[1] Előzetes eset, amelyre később hivatkozni lehet.

A kérvényt a kormányzó kabinetirodája — a Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, amely azzal az indokolással utasította el a kérést, hogy „az ingatlanok védett birtokká nyilvánítását már 1934. március óta nem lehet kérni...”

135.

Dombrád, 1939. január 17.

„... mert rendeletbe adták, hogy családi pótlékot kell adni, most már csak olyanokat fogadnak, akinek nincsen gyermeke...”

Kelt Dombrád, 1939. január 17.

Főnagyméltóságos Asszonynak bocsánatot kérek, hogy ilyen kérelemmel fordulnom kell kéntelen, mert a világháborút végigszenyvedtem és elnyomorodtam. Nagy a családom és nem bírom tartani.

Van 6 fiam és 3 lányom. A legnagyobbik 15 éves, a legkisebbik 7 hónapos és rokkant díjat se kapok. Én gazdasági cseléd vagyok és most kiadták a levelemet és nem tudok elhelyezkedni, mert nagy a családom. Ezért nem fogadnak meg sehun. Innen azért küldtek el, mert rendeletbe adták, hogy családi pótlékot kell adni — most mán csak olyanokat fogadnak, akinek nincsen gyermeke. Tehát akkor a nagy család éhen halhat meg. Már most is 3 hete, hogy kenyérnek nem látta a gyermekeim (!) Még mindig két hét múlva fognak mérni.

Van egy 7 hónapos, — avval a félkiló cukorral táplálja az anyja, amit a gondozóban adnak az anyának. Nincs miből táplálni. Egy évre kapok 14 mázsa terményt, abból nem nagyon futja 11-ed magamat tartani.

Van öt iskolásgyermekem, háromnak nincsen lábbelije, a többiek iskolába sem tudnak menni.

Most április elsején — követeli szigorúan — ki kell menni a házból. Ez az uraság olyan kegyetlen szívű, ha ő rajta állna, minden gyermeket elpusztítana, annyira haragszik a gyermekekre.

Sajnos, hogy ilyen nyomorban élünk. Még árenda-házat sem kapok, mert nagy a család. A sok gyerektül mindenki fél. 70

pengőt kérnek, fizessem le előre. Fizessem, miből fizessem, mikor még egy malacom sincsen. Most mán nem tudom, hogy mi is lesz a családommal, hogy hol kapok egy házat.

Kántor Ferenc
Dombrád, Borgácka tanya
Szabolcs megye

A kormányzónéhoz írt levelet a Kabinetiroda a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter a kisvárdai járás főszolgabírájához továbbította, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy Kántor Ferencet a dombrádi Ehrenreich gazdaság azzal az ürüggyel bocsátotta el, — hogy a „szolgálatát ellátni képtelen".
A Földművelésügyi Minisztériumban a kérvényt ad/acta jelzéssel irattárba helyezték.

136.

Acsalag, 1939. február 19.

„... koplaljatok és dögöljetek meg!"

Igen Tisztelt Doktor Úr!

Magához fordulunk kérelmünkkel, szíveskedjék segíteni itten lefektetett kérelmünkön.

Kérelmeink a következők:

Igen Tisztelt Doktor Úr! Hosszú évek óta itt sínylődünk a közvetlen hercegi bérgazdaság mellett munka nélkül. Egész télen munkát nem adott, amellett idegen-munkásokat meg alkalmazott. Több esetben bementünk hozzá munkát kérni és nem adott. Kérem Doktor Úr az őszi munka befejezte után két-három emberünket alkalmazott három nap 2 pengővel, de ezt sokallotta és elbocsátotta haza őket, mert azt mondta, két pengőt nem fizet, inkább kifogàtja az összes fogatját.

Igen Tisztelt Doktor [Úr]. Bementünk hozzá 1938 tavaszán répát sarabulni. 6 nap sarabultunk, kerestünk 1 pengő 20 fillért. A hatodik napon elbocsátott bennünket és kértünk továbbra is munkát és azt felelte nem ád, mehetünk a Magas Minisztériumhoz is. És akkor kértük azt az előírt 1 mázsa búza előleget, ami a szerződésükben volt, és azt sem adta. Azt mondta: koplaljatok és dögöljetek meg!

Doktor Úr képzelje el, mink kapunk a répa munkálatért holdankint 25 pengőt, annak a munkája eltart 22 nap. Tessék kiszámítani, mit keresünk amellett és hogy a legnagy[obb] dolog idő alatt kell megtenni, és most legtöbben családosok vagyunk. Az idei szerződés ugyanaz, csak 5 pengőt javított a répa-munkára. Az őszi kihányásra ád holdanként 130 kiló búzát. Annak a kihányása eltart 20 nap. Más egyéb keresetünk nincs, hol ez sincs megfizetve.

Igen Tisztelt Doktor Úr! Az aratásra is igen nagy panaszunk van, mert a szerződésben úgy van mindég, hogy kepés aratók vagyunk, de nem kepéből kapjuk, hanem mázsából fizet ki bennünket, pedig mink most csak kepéből akarjuk, mert úgy nem tud bennünket becsapni, mert akkor nem veheti ki a javát és nekünk akkor nem adhatná az ocsut. A szerződésben az is benn van, hogy kaszánkint kapunk 15 kataszteri holdat és csak 10 holdat kapunk. És ha kérjük, akkor egyszerűen elbocsát bennünket.

Tisztelt Doktor Úr! Így ezzel a szerződéssel csak úgy vagyunk kisegítve, hogy dolgozhatunk, de megélhetésünk nincs, mert amikor befejezzük az őszi munkát, avval egy üdeivel el is fogy a kenyerünk. Így egész télen szenvedünk kenyér nélkül. Ha igen szorítjuk, akkor ád egy pár embernek munkát. Egy pár nap akkor is nemlátomtól-vakulásig kell nála dolgozni. Ezt is kérdjük, hogy mikor kell munkába állni és meddig.

Igen Tisztelt Doktor Úr! Ezekkel a kérelmeinkkel fordulunk a Doktor Úrhoz, ha lenne szíves elintézni minél előbb, hogy mehessünk munkára, mert már bizony — amint az előbbi lefektetett sorokban írtam — már az ősszel elfogyott a kenyerünk. Így tehát kénytelenyek vagyunk segítségért könyörögni.

Igen Tisztelt Doktor Úr! Szíves pártfogását kéri az acsalagi arató-banda.

Adja Isten segítsenek rajtunk minél előbb.

Acsalag, 1939. február hó 19.

Dobsa László,
Hideg János,
Pap Péter [és 31 aláírás]

Nem lehetett megállapítani, hogy az acsalagi aratók névszerint kihez intézték kérvényüket. Valószínű, hogy a Földművelésügyi Minisztérium valamelyik tisztviselőjéhez.
A földművelésügyi miniszter a kérvényt leküldte a csornai járás főszolgabírájának, — aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a munkások panasza „orvosolhatatlan", mert semmivel sincsenek rosszabb helyzetben, mint a környékbeli községek aratói. A Földművelésügyi Minisztériumban a kérvényt intézkedés nélkül irattárba helyezték.

137.

Sárrétudvari, 1939. február 23.

„A gazda, akinél szolgáltam, nem gyógykezeltetett, hanem felmondott”

Mélyen Tisztelt Méltóságos Főispán Urunk!

Alulírott engedelmet kérek, hogy szomorú sorsommal a Méltóságos Főispán Úr elé járulok. Alázatos esedezéssel kérem, vegye figyelembe nehéz helyzetemet és ha lehetséges, méltóztassék orvoslást nyújtani.

Sárrétudvariban lakom, nagyon szegény ember vagyok, ötvennyolc éves, feleségem és öt gyermekem van. Életemben még mindig mint cseléd kerestem a kenyerem. Vagyonom, házam nincsen, egy kis kopasz házhelyem van csak, amelyre még nem tudtam építeni egy kis házat, amelyben lakhatnék.

Most nagy nyomorba jutottam a családommal együtt. Nincs kenyerünk, éhezünk, szenvedünk sokat. A múlt évben községünkben egy gazdánál szolgáltam, mint cseléd, de az őszön nagy beteg lettem és a kommencióm többrészét a betegségem fölemésztette. A gazda, akinél szolgáltam, nem gyógykezeltetett, hanem felmondott... Én meggyógyultam valamennyire, dolgoznék, de nincs munkaalkalom, így nem tudom mi lesz velünk.

Alázatos esedezéssel kérem a Méltóságos Főispán Urunkat, ezen szomorú helyzetemben legyen segítségemre egy kis segéllyel, hogy míg munkához tudok jutni, adhassak egy kis kenyeret a gyermekeimnek...

Alázatos mély tisztelettel

Sárrétudvari, 1939. II. 23.

Lekszi Gábor
Sárrétudvari
Újtelep.

Bihar megye főispánja 10 P segélyt utalt ki Lekszi Gábor családja részére.

138.

Újkenéz, 1939. február 24.

„... semmiféle munkaalkalom és tisztességes megélhetési lehetőség nincs...”

Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Az újkenézi mezőgazdasági munkások nevében és megbízásából azzal az alázatos kéréssel fordulok a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrhoz, méltóztassék odahatni, hogy az újkenézi határban fekvő 300—400 holdat kitevő özv. Újhelyi Mihályné-féle földbirtokban — melynek gazdálkodását Újhelyi Tivadar kopócsapáti földbirtokos vezeti — harmados és arató munkásoknak bennünket újkenézi mezőgazdasági munkásokat alkalmazzanak, a következő okok miatt.

Azok közül, akik fenti munkák megnyerését óhajtanánk, egy néhánynak 1—2 hold igénylés útján juttatott földön kívül semmije nincs, a legtöbbje még ennyivel sem rendelkezik. Községünkben más nagyobb birtok az Újhelyién kívül nincs. A kisgazdáktól harmados földet nem kaphatunk, mivel maguk munkálják meg. A község alatt elhúzódó, de tornyospálcai határban fekvő Forgách-féle grófi uradalomnál sem kapunk munkát, mivel ott kizárólag tornyospálcai mezőgazdasági munkásokat alkalmaznak.

Menni akartunk Németországba, mezőgazdasági munka végzésére, azonban oda sem visznek. Munkálkodnánk, de munkaalkalom nincs, pedig nemcsak magunknak, hanem családtagjaink eltartásáról is gondoskodnunk kellene, de ha semmiféle munkaalkalom és tisztességes megélhetési lehetőség nincs, hogyan biztosíthassuk magunk és családunk eltartását.

Azért folyamodunk a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrhoz, méltóztassék helyzetünket és munkálkodni vágyó törekvéseinket figyelemre méltatni és alázatos kérésünk teljesítése ügyében minél előbb intézkedni, hogy a tavaszi mezőgazdasági munkálatokat idejében megkezdhessük s hogy azokból ki ne maradjunk.

Maradtam a Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úrnak Újkenéz, 1939. február 24.

Alázatos szolgája:
az újkenézi mezőgazdasági munkások nevében:
Nagy Gábor újkenézi lakos.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NÉPRAJZI INTÉZET

A tiszai járás főszolgabírája úgy tájékoztatta a minisztert, hogy Újhelyi Mihályné gazdasága mereven elzárkózott attól, hogy újkenézi munkásokat alkalmazzon. A földbirtokos „hanyag" munkásoknak tartotta az újkenézieket, — ez azonban csak ürügy volt arra, hogy a távolabbi megyékből hozasson munkásokat, akiknek jóval kevesebb munkabért kell fizetni.

A Földművelésügyi Minisztériumban a munkások levelét intézkedés nélkül irattárba helyezték.

139.

Felsőberecki, 1939. május 2.

„... a legnagyobb munkaalkalomkor sem vagyok képes annyit keresni, hogy nagyszámú kiskorú gyermekeimnek a mindennapi kenyeret biztosítsam"

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Uram!

Alulírott azon legalázatosabb tisztelettel járulok a Nagyméltóságú Miniszter Úrhoz, hogy az alanti indokaim alapján, családom fenntartása, mindennapi kenyerének biztosítása, valamint gyermekeim felruházására engem havi-segélyben részesíteni méltóztassék.

Kérelmemet a következőkkel bátorkodom támogatni:

Kiskorú gyermekeim száma: 7.

a) Sándor	1926.	évben született,
b) Balázs	1929.	évben született,
c) Krisztina	1931.	évben született,
d) Gizella	1932.	évben született,
e) Rózsi	1935.	évben született,
f) Etelka	1936.	évben született,
g) Gyula	1939.	évben született.

A hét kiskorú gyermekem közül 4 jár rendesen iskolába, de azokat is csak a legnagyobb nélkülözések mellett tudom járatni az iskolába, mert csekély keresetemből még a legszükségesebb ruházattal [is] ellátni őket teljesen képtelen vagyok úgy, hogy télen keresztül sokat fagyoskodtak iskolásgyermekeim.

Önhibámon kívül sokszor vagyok kereset nélkül, mert nincs mindig munkaalkalom. Dolgozni szeretek, a munkától nem félek, csak volna mindig biztos munkaalkalom, ahol kereshetnék. De még a legnagyobb munkaalkalomkor sem vagyok képes annyit keresni, hogy nagyszámú kiskorú gyermekeimnek a mindennapi kenyeret biztosítsam. Arra pedig, hogy őket — hacsak a legszükségesebb ruházattal — ellátni tudjam, teljesen képtelen vagyok.

A mellékelt hatósági szegénységi bizonyítvány is azt igazolja, hogy földműves-napszámos vagyok, sem ingó, sem pedig ingatlan vagyonom nincs, amiből családomat eltarthatnám.

Kegyelmes Uram! Végső kétségbeesésemben Nagyméltóságodhoz fordulok azzal a legalázatosabb kéréssel, hogy a fentiekre való tekintettel, engem rendkívüli havi családisegélyben részesíteni méltóztassék.

Kérésem megismétlése mellett maradtam a legmélyebb tisztelettel:

Felsőberecki, 1939. május 2-án

alázatos szolgája
Sütő Gyula
felsőberecki lakos.

A földművelésügyi miniszter ridegen elutasította a sokgyermekes családapa segélykérését. A sátoraljaújhelyi szolgabírói kirendeltség útján értesítette, hogy mivel „a mezőgazdasági munkavállalók családi munkabérpótlékának törvényes szabályozása ezideig nem történt meg" — nem áll módjában kérését teljesíteni.

IV.

Háborús elnyomás, internálás, munkakényszer 1940—1944

Az 1939 őszén kitört második világháború szenvedést és nyomorúságot hozott a magyar népre. A magyar uralkodókörök eleinte a németeket nem katonával, hanem élelmiszerrel és nyersanyaggal segítették, majd a fasiszták oldalán részt vettek a Szovjetunió elleni rablóháborúban. A magyar mezőgazdasági termékek és hadiipari nyersanyagok kizárólagos piaca Németország lett. E kivitt élelmiszerekért és nyersanyagokért Németország eleinte semmit sem fizetett úgyannyira, hogy az ebből származó adóssága már a háború első éveiben meghaladta a kétmilliárd pengőt. A hitlerista vezetők nem is titkolták, hogy Magyarországot német-gyarmatnak tekintik, ahonnan bármit minden ellenszolgáltatás nélkül kivihetnek. A magyar kormány a német kormánnyal kötött különböző megállapodásai értelmében az egész magyar mezőgazdaságot kiszolgáltatta Németországnak, német érdekek szabták meg az egyes termények vetésterületét, különösképpen a háborús-hadigépezet érdekeinek megfelelően az olajosmagvak és a takarmányféleségek fokozott termelését.

A háború kitörése után a kormány különböző háborús intézkedéseket léptetett életbe. 1939 végétől kezdve fokozatosan korlátozták az élelmiszerek fogyasztását. 1940-ben már jegyre adták a cukrot és rövidesen rendszeresítették a liszt-, kenyér- és zsírjegyeket is. 1941 májusában pedig bevezették a vásárlási könyvet és ez ismét több és több nélkülözhetetlen közszükségleti cikk beszerzését akadályozta. Megállapították a legfontosabb élelmiszerek fejadagját, amely átlagosan 30—40%-kal volt alacsonyabb, mint Németországban. Az addig is szinte elviselhetetlen adókat különböző címeken kivetett pótadókkal kétszeresére növelték. 1940-ben elrendelték a mezőgazdasági termények kötelező beszolgáltatását, amelyet később kiegészítettek az állatok és a tej beszolgáltatási kötelezettségével. A beszolgáltatott termények és állatok hivatalosan megállapított ára oly alacsony volt, hogy a parasztság a legszükségesebb köz-

szükségleti és iparcikkeket sem tudta beszerezni. A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek árának egymáshoz való viszonyát mutató agrárolló nyílása évről évre nagyobb lett.

A polgári lakosság és a milliós magyar hadsereg élelmezése mellett a Magyarországon állomásozó vagy átvonuló német seregeket is el kellett látni. 1942 végétől a németek saját országuk részére is egyre több élelmiszert követeltek. A hatóságok sűrűn foganatosítottak rekvirálásokat a beszolgáltatást elmulasztó kis- és középparasztok ellen.

Németország élelmiszer- és nyersanyagköveteléseit a háború elején hozott beszolgáltatási rendeletek alapján nem tudták kielégíteni, ezért 1943-ban bevezették a hírhedt Jurcsek-tervet — a kényszerbeszolgáltatási rendszert —, mely még jobban megterhelte a kisparaszti gazdaságokat. Ezzel előre meghatározták minden parasztgazdaság beszolgáltatási kötelezettségét, függetlenül attól, hogy kinek mennyi gabonája termett. A beszolgáltatási kötelezettséget a kataszteri tiszta jövedelem alapján „búzapontokban" jelölték meg. Mivel a holdankénti tiszta jövedelmet nagyon magasan (rendszerint 15—20 aranykoronában) állapították meg, annak teljesítése még a 15—20 holdas középparasztot is megoldhatatlan feladat elé állította. Megnehezítette a beszolgáltatási kötelezettség teljesítését az, hogy meghatározták, milyen arányban kell kenyérgabonát, zsiradékot és egyéb terményt beadni. A beszolgáltatás aránya az volt, hogy minden 50 búzapontból 10-et csak kenyérgabonában, 10-et csak zsiradékban lehetett teljesíteni, míg 30-at szabadon választható egyéb terményben. Akiknek a gabonán kívül egyéb terményük nem volt — a szabadválasztású 30 pontba is gabonát voltak kénytelenek beadni és így előfordult, hogy a cséplés után a kisparasztoknak még a fejadagjuk sem maradt meg. A nagybirtokosoknak viszont nem okozott problémát a szabadválasztású 30 pont teljesítése, mert bőven termett egyéb terményeiket (pl. rizs, borsó, komló, rostnövények stb.) igen magas kulcsszámokkal számíttatták át búzapontokra.

Megtörtént, hogy a földbirtokos megtagadta a cselédek részére a gabona kiadását és azt, valamint az egyéb természetbeni járandóságot is pénzzel fizette ki. Vagy a földbirtokos kiadta ugyan a terményt, de annak elszállítását a községi elöljáróság megtiltotta és a Hombárnak vagy a Futurának adatta el. A terményért kapott pénz viszont oly kevés volt, hogy abból a cselédek nem tudták beszerezni az élet fenntartásához elengedhetetlenül szükséges élelmiszereket sem. A cselédek bére — különösen a természetbeni juttatások — évről évre kisebb lett,

ezzel szemben egyre több munkát követeltek tőlük. Különösen nehéz helyzetben éltek a katonaköteles cselédek, mert sehol sem akarták őket alkalmazni.

A mezőgazdasági munkásság helyzete — átmeneti csekély javulás után, amelyet a munkaalkalmak növekedése eredményezett — állandóan rosszabbodott. A munkanélküliek számát nagymértékben csökkentették a katonai behívások, de hozzájárult az is, hogy több ezer magyar mezőgazdasági munkás vállalt idénymunkát németországi gazdaságokban vagy hadiipari üzemekben. Nagyarányú munkaerővándorlás indult meg a városok felé, ahol aránylag többet tudtak keresni. A téli munkanélküliség azonban nem szűnt meg a legsúlyosabb háborús években sem. *(140, 141, 142, 145)* A nyári munkanélküliség fokozatosan megszűnt, sőt az ország nagyobb részén — különösen a Dunántúlon — igen jelentős volt a munkáshiány.

A munkabéreket a mezőgazdaságban is rögzítették. 1940 decemberében megállapították ugyan a legkisebb napszámbéreket, de néhány hónap múlva azokat maximális, azaz legnagyobb munkabéreknek keresztelték el. Szigorúan megtiltotta a kormány a munkaadóknak, hogy a hivatalosan megállapított munkabéreknél többet fizessenek, sőt a munkavállalókat is szigorúan megbüntették, ha magasabb bért követeltek vagy fogadtak el.

A rögzített mezőgazdasági napszámbérek lényegében kisebbek voltak az 1929 előtti béreknél *(140)*, s a háború éveiben alig emelkedtek valamit. Egyes uradalmak csak rendkívül alacsony bérű gyermekmunkásokat alkalmaztak. *(141)* Az alacsony bérből a sokgyermekes mezőgazdasági munkás még a jegyre adott kevés élelmiszert is alig tudta kiváltani *(150)*, ruházata pótlására nem is gondolhatott.

1942 elején bevezették a „kötelező munkavállalást". Azokat a munkásokat és cselédeket, akik határidőre nem kötöttek szerződést, vagy nem voltak hajlandók a munkaadó által meghatározott éhbérért dolgozni — „honvédelmi" munkaszolgálatra hívták be. Szigorúan megtiltották a mezőgazdasági munkások és cselédek munkahelyváltoztatását. „Honvédelmi munkakötelezettség" címén a közigazgatási hatóságok igénybevehettek minden munkaképes személyt nemre való tekintet nélkül 14-től 70 éves korig. A „honvédelmi munkára" kirendelt parasztokat munkásszázadokba osztották, és katonai vagy csendőri felügyelet mellett napi 16—18 órát dolgoztak minimális munkabérért vagy zsoldért. *(154)* A közigazgatási hatóságok terrorja különös élességgel nyilvánult meg a Magyar-

országhoz csatolt nemzetiségi vidékeken. Számos falu volt olyan — különösen Kárpátukrajnában —, ahonnan az összes munkabíró férfit elhurcolták és még szabadságra sem engedték haza őket. *(156)*

A bánásmód, amelyben az uradalmak a „honvédelmi munkaszolgálatra" rendelt mezőgazdasági munkásokat részesítették, kegyetlen és embertelen volt. *(149, 155, 157)* A szállásuk — kevés kivételtől eltekintve — istálló, pajta vagy akol, melyet télen nem tudtak fűteni. *(152, 155)* Ruházatuk csak az volt, amit magukkal vittek — hiányos és rongyos. Lábbelijük hamar tönkrement s még a hideg időben is mezítláb dolgoztak. Tisztálkodásra nem volt lehetőség. *(154)* A rendkívül silány koszttól annyira legyengültek, hogy nem bírtak dolgozni. *(152, 157)* Akadt olyan gazdaság is, ahol a munkások csövesen megdarált tengerit ettek. *(149)* A húsnak, szalonnának színét sem látták. A munkát hajnali szürkülettől este a sötét beálltáig végezték és csak félóra volt a napi pihenő. *(157)* Előfordult, hogy a munkában kifáradt munkásokat korbáccsal ütötték vagy vízzel locsolták. *(157)* Ha megbetegedtek, orvosi ellátásban nem részesültek, sőt a betegektől még az élelmet is megvonták. *(155)* Megtörtént, hogy a földesúr vagy az intéző fegyverrel kényszerítette munkába őket. *(149)* Panaszt tenni nem mertek, mert csendőrökkel verették össze, vagy hadbíróság elé állították a panaszkodókat. A Nagyvenyimben dolgozó kárpátukrán munkásokat a csendőrök puskatussal és dorongokkal verték és éppen azokat ütötték először, akik betegen feküdtek. Az uradalmak munkavezetői nem vették emberszámba a munkásokat.

A kormányrendeletek szabad kezet engedtek a földbirtokosoknak az aratómunkások könyörtelen kizsákmányolására. Soha nem voltak olyan kedvezőtlenek az aratási munkafeltételek, mint a háború éveiben. A Hajdú megyei gazdasági felügyelőség még 1940-ben jelentette, hogy „azősziek aratását 13—16., a tavasziakét pedig 12—15-ik rész mellett kötötték meg, míg a cséplési szerződéseket 2—3% mellett".[1] Amikor az aratási munkások vonakodtak az uradalmak által megszabott feltételeket elfogadni és nem kötötték meg a szerződést, internálták és kényszermunkára hurcolták őket. Az ellenszegülő munkások hozzátartozóitól pedig az élelmiszerjegyeket és a vásárlási könyvet is megvonták.

A munkások vezetőit, akik szót emeltek a munkások védelmében, kényszermunkatáborba vitték, de arra is vannak adatok,

[1] Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1940–62-166025 (15)

hogy hadbíróság ítélkezett felettük. A gazdasági munkaügyi felügyelők a legkisebb mérvű munkamegtagadás, ellenszegülés vagy szerződésszegés esetében is a munkások internálását kérték.

A kivételes intézkedések, a csendőrterror, internálás, kényszermunka és az azonnali frontraküldés ellenére a gazdasági felügyelőségek jelentései szerint az ország több megyéjében voltak bérmozgalmak, kisebb munkabeszüntetések és sztrájkok. 1939 őszén Bács-Bodrog, Békés, Borsod, Csanád-Arad-Torontál, Csongrád, Hajdú, Nógrád és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyékben voltak sztrájkok az alacsony munkabérek miatt. A leggyakrabban Békés és Csongrád megye munkásai sztrájkoltak. 1942. május 1 és augusztus 20 között 234 esetben fordult elő az ország területén munkabeszüntetés és sztrájk, ebből 46 Fejér megyében történt.[1] A Fejér megyei gazdasági felügyelő jelentése szerint a sztrájkoló munkásokat a csendőrök minden esetben „megfelelően kioktatták", és amikor ez nem vezetett eredményre — letartóztatták és tömegesen internálták. *(144)*

A megfélemlítés és terror ellenére tömegesen szöktek haza a „honvédelmi munkára" kötelezett munkások. Somogy megye gazdasági munkaügyi felügyelője a nagyszámú szökések megakadályozására katonai karhatalmat kért, mert a csendőrség létszámát nem találta elegendőnek.[2] 1942-től kezdve állandóan panasz tárgyává tették a gazdasági felügyelőségek azt is, hogy a munkások nem szívesen végzik a munkát s hogy a „munkamorál igen megromlott ...", a „munkateljesítmény minimális ...", a „munkásság hangulata igen ellenséges ..."[3] A csendőrség központi nyomozóosztálya pedig 1943-ban arról tett jelentést a belügyminiszternek, hogy 300 mezőgazdasági munkás május elsején nem vette fel a munkát. *(153)*

A németek moszkvai és sztálingrádi veresége, különösképpen pedig a második magyar hadsereg katasztrófája utáni időben a parasztság országszerte tömegesen tagadta meg a gabona beszolgáltatását és nem váltak be a katonai rekvirálások sem. 1943. júliusában a beszolgáltatás szabotálása miatt Csongrád megyében 4000 gazda ellen indítottak büntető eljárást. Többezer parasztot ítéltek el a bíróságok az ország más részein is, pl. Kiskunfélegyházán, Orosházán, Püspökladányban, Tatán, valamint a celldömölki járásban. *(158)*

[1] Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1942–62-110470.
[2] Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1943–62-213461.
[3] Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára, 1942–62-110470.

Több helyen a parasztság úgy próbálta gabonáját a beszolgáltatástól megmenteni, hogy a kévéket előbb ponyván kiverték és csak aztán vitték a cséplőgéphez. Az így megmentett gabonát vermekben ásták el. A közellátási miniszter a közellátási kormánybiztosokat felhívta arra, hogy a gabonarejtegető parasztok ellen a legszigorúbban járjanak el. A nemzetvédelmi és propagandaminiszter több ízben arról tájékoztatta a közellátási minisztert, hogy „a gazdák nagyobb mennyiségű gabonaszemet hagytak a törekbe jutni azon céllal, hogy azt cséplés után kirostálhassák a maguk számára”.[1]

1943 végén erősödött a háborúellenes hangulat. Egyre jobban érezhetővé vált a kommunista párt felvilágosító munkája a parasztság körében. A párt lapja a Szabad Nép, valamint a párt által kiadott röplapok eljutottak a falvak, tanyák népéhez is. A falvakban dolgozó kommunisták pedig — gyakran életük kockáztatásával — végezték szervező és felvilágosító munkájukat, magyarázták a párt politikáját. Felvilágosították a parasztokat, hogy a frontra küldött katonák imperialista érdekekért harcolnak, hogy az igazság a Szovjetunió oldalán van.

A háború alatt a kommunista párt volt az egyetlen, amely meg tudta mutatni a háborúból kivezető utat, amely a legsúlyosabb háborús terrorral bátran szembenézve harcolt a demokratikus népfrontmozgalom kifejlesztéséért, s komoly eredményeket ért el a parasztság demokratikus és forradalmi erőinek szervezésében. Sikerült létrehozni a Parasztszövetségen belül a szegényparasztságot és a mezőgazdasági munkásságot tömörítő „földmunkás tagozatot”, amely rövidesen szinte az ország valamennyi földmunkás-centrumában megalakult. A Parasztszövetség helyi földmunkás szakosztályain keresztül, valamint ennek lapja, a Szabad Szó útján a párt leleplezte a Jurcsek-féle beszolgáltatási rendszert, — a termények elrejtésére, a mezőgazdasági munka szabotálására, a földreform végrehajtására, valamint a fasizmus megdöntésére hívta fel a parasztságot.

A nyilasok hatalomrakerülése után a parasztság nem volt hajlandó a falvakat kiüríteni, szabotálták az erődépítési munkákat, megtagadták a bevonulási parancs teljesítését, katonákat, leventéket, partizánokat rejtegettek, vonakodtak az uradalmi termények betakarításában részt venni *(162)*, elvermelték terményeiket. Fegyvertelenül azonban a német és nyilas katonai alakulatok fosztogatásait nem tudták megakadályozni.

[1] Országos Levéltár, Közellátási Minisztérium Levéltára 56.biz.

A második világháború évei a magyar nép történetének legsötétebb esztendei voltak. Hallatlan mérvű volt a kizsákmányolás és a terror. A parasztságot a végsőkig kiuzsorázták, elvették terményeit, állatait. A mezőgazdasági munkásságot, cselédeket katonai törvényekkel gúzsba kötötték és ingyenmunkára kötelezték. Míg a frontra hajszolt katonák idegen érdekek szolgálatában pusztultak — itthonmaradt hozzátartozóik, özvegyeik és árváik a legnagyobb nyomorral küzdöttek. *(143, 147, 160, 161)* A háború haszonélvezői a tőkések, a nagybirtokosok és a spekulánsok voltak, akik a dolgozó nép vérén milliókat kerestek.

Tengernyi szenvedés után jutott el a magyar parasztság a szabadsághoz, amikor a Szovjetunió hadserege elhozta egész népünknek a felszabadulást és megnyitotta az utat az ország demokratikus átalakítása és szocialista fejlődése előtt.

140.

Buj, 1940. április 26.

„... nem is merünk szólni sem, mert akkor azt mondják, hogy kommunisták vagyunk, hát hallgatnunk kell”

Méltóságos Miniszterelnök Úr!

A legnagyobb elkeseredettséggel fordulok a Minisztériumhoz, hogy itt talán meghallgatásban fogunk részesülni.

Alig hittük, hogy ez a rettenetes tél lemenjen rólunk, hogy majd csak kinyílik a tavasz, hogy majd csak kerül egy kis napszám, hogy tudunk a családunkon segíteni valamennyit. Került is a Mikó Endre szőlőjében, amitől igazán nem mentünk a falnak, mert voltunk hozzá harmincan és meg is volt a nagy munka, mert két nap tartott csak. Elég az hozzá, hogy amikor ki lettünk fizetve, hát ököllel törültük a szemünket, mert nesztek semmi fogjátok meg jól, mert még a napi kosztot sem fizette ki. Tehát kihez menjünk panaszra, amikor azt tudjuk, hogy a főszolgabíró úr fivére, talán a mi főjegyző urunk ő talán meghallgatna, de amennyiben ő sem igen tehet ellene semmit.

Azon felül meg nem is merünk szólni sem, mert akkor azt mondják, hogy kommunisták vagyunk, hát hallgatnunk kell.

Tehát Istenem kihez menjünk panaszra? Mint a példa mondja, hogy akit a bíró megmar, az kihez megy panaszra? Avagy meghalt Mátyás király, oda az igazság? Oda a szegények pártfogója? Nincs aki meghallgasson bennünket! . . .
Reméljük is, hogy méltóztatik ezt a sok éhes népet figyelembe venni, mert ez kibírhatatlan, hogy az éven ez a 2 nap dolgoztunk, ezt is 1 pengő napszámmal lettünk kifizetve, ebből meg is fogunk most mán élni?
Ezek után reméljük, hogy méltóztatik bennünket meghallgatásban részesíteni, hogy mi is lesz velünk, ezzel a sok szegénynyel, hogy még nincs is sehun semmi napszám, meg még ezt sincs aki megfizesse, hogy még a napi kosztunkat sem fizetik meg.
Vagyunk tisztelettel harminc földmunkás, szegény nincstelen

Buj, 1940. IV. 26.

Buj község
(Szabolcs vármegye)

A kérvényt — amelyen nincsenek aláírások — a Miniszterelnökség a földművelésügyi miniszterhez, a miniszter Szabolcs megye gazdasági felügyelőjéhez továbbította, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a nyomor oka az, hogy a „munkások idegenben nem szívesen vállalnak munkát". A Földművelésügyi Minisztérium nem gondoskodott munkaalkalomról, a kérvényt intézkedés nélkül irattárba helyezték.

141.

Nagykamarás, 1940. május 8.

„Munka nagy ritkán ha kerül is, csak fiatal, 12—14 éves gyermekeket vesznek fel . . ."

Nagyméltóságú Belügyminiszter Úrnak!

Kérelem.

Nagykamarás község mezőgazdasági munkásai az alábbi kérelemmel fordulunk Nagyméltóságodhoz.
Ösmerve a mezőgazdasági munka nehézségeit, az amúgy is alacsony napszámbérek és a munkanélküliség teljesen kiélt. (!) 1939. év őszétől munka és kereseti lehetőség nem volt, most

már kétségbeesésünkben Nagyméltóságodhoz fordulunk, mert ezek az állapotok tovább tarthatatlanok. Munka nagyritkán, ha kerül is, csak fiatal, 12—14 éves gyermekeket vesznek fel, az apa — mint családfenntartó — kénytelen az iskolából a családját kikérni, hogy munkába menjen, mert hát éhen nem pusztulhat, ő pedig, mint apa otthon hever.
A kir[ályi] herceg bánkúti birtokán az intéző kijelenti, hogy csak másodrendű munkást alkalmaz, ember nem kell.
Egész éven át sincs olyan munkalehetőség, amivel biztosítani tudnánk a legszükségesebbeket. Az ötödös kukorica, a tizenhárom-tizennegyedén való aratás, két-három heti cséplés, egykét heti kukorica-törés és tovább semmi.
Sürgős intézkedést kérünk a földmunkásság szomorú állapotának a megváltoztatására.

Kelt Nagykamarás, 1940. május 8.

Tisztelettel alulírottak:
Tóth Károly,
Balogh János,
Orosz Mihály [és 201 aláírás]

A kérvényt a Belügyminisztérium az illetékes Földművelésügyi Minisztériumhoz továbbította, ahol azt intézkedés nélkül irattárba helyezték.

142.

Csegöld, 1940. május 27.

Még száraz kenyeret sem tud adni gyermekeinek

Őfőméltóságú vitéz Nagybányai Horthy Miklósné
Magyarország Nagyasszonya!

Őfőméltóságos Asszonyom!

Bocsánatért könyörgöm, hogy ilyen szomorú, de sajnos valóságért vagyok kénytelen könyörgöni. De sajnos a nyomorúság hajtott, mert amint a múlt év őszén bevégeztem az őszi munkát — vagyis a keresetet —, azóta semmi kereseti lehetőség nincs és teljesen elfogyott minden, ami csak ehető volt. Így osztán nincs semmi a megadott ég alatt. Ez nem nagy baj vóna a saját sze-

mélyemre, de van 2, azaz két fiam. Az a baj, mikor azok kérnek és azt kell nekik mondani, hogy nincs, sőt ha sírnak, akkor veréssel kell őket fenyegetni, hogy nem érted, hogy nincs?

Őfőméltóságú Asszonyom! Itt a helyi hatóságot próbáltam, hogy valahonnan valami munkát eszközöljenek ki, de mindenütt azt a feleletet kaptam, hogy nem tudnak tenni semmit az érdekemben. Az bizonyos, hogy ilyen felelettel nem adok kenyeret sem az egy[ik] fiamnak, sem a másiknak. Pedig azok ha mást nem is kapnak, csak egy kevés száraz kenyeret, akkor is ki vagynak elégítve, mert még egyik sem iskolaköteles és így nem tuggya, milyen megélhetésre volna szükségek, hogy rendesen fejlőgyenek, így én sem tudom, hogy mit tegyek. Ott haggyam én őket, — felakasszam, vagy a Szamosba folycsam? Vagy mit tegyek velek, mert a szívem fáj, mikor enni kérnek.

Nem könyörgök alamizsnáért, mert a munkát még bírom és dolgozni is tudok, csak legyen mit a földművelés bármilyen ágában is akár napszám, akár szakmány, akár kubikos munkát.

Így Őfőméltóságodra bízom, hogy ítéljen, mert én képtelen vagyok ítéletet hozni ilyen esetben saját sorsom és családom sorsáról.

Kelt Csegöld, 1940. május 27-én.

Maradok alázatos tisztelettel
Deák Ambrus

Címem Deák Ambrus: Csegöld, u. p. Jánk-Majtis
Szatmár megye.

Az itt közölt kérvény betűhív közlésben:

Őfő. Méltóságú Vitéz Nagybányay Hortih Miklósné. Magyarország. Nagy. Aszonya.
Őfő. Méltóságos. Asszonyom.

bocsánatért könyörgöm hogy. ijenszomoru. desajnos. valóságért, vagyok. kénytelen könyörög ni. desajnos. a. nyomor. uság. hajtot mertamint. a. mult. év. őszénbevégeztem az öszi Mukát. vagyis. Akeresetet. azótasemi. kereseti . Lehetőségnics. és. teljesen. elfogyot. minden. Amicsak Ehető volt. igy oztánicssemi. a. megadot. ég alat Eznem. nagy. baj. vóna, a, saját szeméjemre. devan. 2. az. az. két fijam. azabaj. mikorazok kérnek. és azt. kelnekik monda ni hogy nics sőt ha sirnak. akor Veréselkel őket. fenyegetni. hogy. nem érted hogy. nics.

Őfő. Meltósagu. Aszonyom. ita heji hatóságot. probáltam hogy. valahonan. valami. munkát. eszközoljenek ki. demindenüt. azt a feleletet. kaptam. hogy nem tudnak. tenisemit. az érdekembe. az bizonyos hogy ijen feleletel. nem. adok. kenyeret sem az egy. fijam nak sema másik nak. pedig azok hamást. nemis. kapnak. csak egy. kevés. száraz kenyeret. akoris. kivagynak. elégitve. mert. még. egyiksem. iskola. köteles. és. igy, nem tugya mijen megélhetésre, volna. szüksegek. hogy rendesen fejlőgyenek igy énsem Tudom hogy mitegyek ot hagyaménőket felakaszam. vagy. a. szamos bafojcsam. vagy mitegyek. velek Mertaszivem. fáj mikor eni kérnek.

nem könyörgök Alamizsnájért mert Mert. A. mukát még birom és dolgozni. is. tudok csak. legyen. mit, a. földművelés. barmijen ágábanis akár nap, szám, akár. szakmány akár. kubikos. munkát.

Igy Őfő Méltóságodrabizom hogy iteljen mertén képtelen vagyok Itéletet hozni ijenesetben Sajátsorsom és családom sorsáról.

Maradok Alázatos Tiszteletel
Deák Ambrus

Kelt Csegöld. 1940. V. 27.-én
Czimem Deák Ambrus Csegöld u. p. Jánk Majtis
Szatmár Megye.

A kérvényt a Kabinetiroda minden megjegyzés nélkül a földművelésügyi miniszterhez továbbította és miután a vármegyei gazdasági felügyelőség jelentette, hogy Deák Ambrust katonai szolgálatra behívták, a kérvényt irattárba helyezték.

143.

Gyula, 1940. november 2.

A katonai szolgálatra behívott férfiak hozzátartozói nyomorognak

Méltóságos dr. Máté Imre országgyűlési képviselő úrnak!
Méltóságos Urunk!

Alulírottak mély tisztelettel kérjük, méltóztassék érdekünkben eljárni, hogy a beígért aratási segély részünkre nagyon sürgősen folyósíttassék.

Az ismert események következtében családfenntartóink — férjünk, gyermekünk — a legnagyobb dolog-időben katonai szolgálatot teljesítettek és éppen ezért keresni egyáltalán nem tudtak. Most minden fillér nélkül nézünk a tél elé. Gyermekeinket iskolába kellett iratnunk, könyveket és egyéb iskolaszereket kellett vásárolnunk. Ezt úgy, ahogyan meg is tettük, mert inkább nem ettünk, ruházatunkra semmit sem költöttünk, mert első volt a gyermekünk. De közelg a tél és gyermekeinknek cipőre, melegebb ruhára lenne nagyon sürgős szükségük, azonban ezek beszerzésére már nem vagyunk képesek. Nekünk is meleg ruhára lenne szükségünk, és egyben tüzelőről és legfőképpen élelmiszerekről kellene gondoskodnunk, de nincs miből.

Egyik-másik családfenntartó ugyan időközben leszerelt, de a legnagyobb dologidőnek már vége és így nincs kereset. Ők is inkább gondot okoznak most már, mert nekik is élelemre és ruházatra lenne szükségük, de kereset hiányában erre sincs fedezet. Akiknek családfenntartója még nem szerelt le, a folyósított családi segély oly kicsiny, hogy ebből mindenre nem futja.

Ismételten kérjük Méltóságodat, mint városunk képviselőjét, hogy helyzetünk kilátástalanságát és teljes reménytelenségét

átérezve érdekünkben eljárni és odahatni méltóztassék, hogy a beígért aratási segély részünkre nagyon sürgősen folyósíttassék.

Gyula, 1940. november hó 2-án.

Hazafias tisztelettel:
Mi asszonyok kérjük a segítséget, mert a nyomort mi érezzük. Második nyarat töltik bent, képtelenek vagyunk családot nevelni.

Özv. Farkas Józsefné	Farkas Józsefné
Frungel Lajosné	Csete Andrásné
Kis Istvánné	[és 65 aláírás]

A kérvényt Máté Imre képviselő a földművelésügyi miniszterhez továbbította, aki azt a gyulai polgármesterhez küldte le azzal, hogy a segély kiutalásáról majd később fog intézkedni.

144.

Füle, 1941. július 18.

Internálták a sztrájkoló mezőgazdasági munkásokat

Véghatározat.

1. Makai Sándor, 2. Szarka Károly, 3. Kovács Károly, 4. Barabás József, 5. Danyi Ferenc, 6. Haga György, 7. Lakatos Béla, 8. Balogh Kálmán, 9. Bálint Károly, 10. Esik Lajos jelenleg Füle községhez tartozó Sándorka-pusztán tartózkodó és szerződéses kötelezettségüket teljesíteni nem akaró mezőgazdasági munkások az 199.390/1941. IX. 1. F. M. sz. rendelet, valamint a 4.860/1941. M. E. sz. rendelet 1. §., illetve a 8.130/1939. M. E. sz. rendelet 1. §. *b)* pontja alapján rendőrhatósági őrizetbevételét és a kistarcsai munkatáborba karhatalommal való előállítását elrendelem.

Hasonlóképpen a fenti jogszabályok alapján elrendelem:

1. Nyiri Sándor, 2. Cap B. István, 3. Lakatos Ferenc, 4. Balogh András jelen munkahelyükről, Füléről ismeretlen helyre távozott munkások körözését és feltalálás esetén rendőrhatósági őrizetbevételét s a kistarcsai munkatáborba való beszállítását is.

Ezen véghatározatomat az 1929. évi XXX. tc. 56. §-a 1. bekezdés 6. pontja értelmében a fellebbezésre való tekintet nélkül azonnal végrehajthatónak nyilvánítom.

Megokolás

A munkaadó veszprémi káptalan fülei gazdaságának panaszára kiszállt munkafelügyelő megállapította, hogy nevezett munkások . . . az engedelmességet megtagadták, nem teljesítették az előírtakat, és kijelentették, hogy mivel a szomszédban a búza aratását megkezdték, ezért mint sommások már nem dolgoznak, hanem ezután ők részesaratók, esős időben, ha az aratás megáll, akkor más munkát végezni nem hajlandók.

Minthogy a jelenlegi háborús időkben nevezett munkások magatartása az ország honvédelmi és közgazdasági érdekeire felette káros és megengedhetetlen, a hivatkozott jogszabályok alapján őket internálni és munkatáborba való beszállításukat elrendelni kellett. Már csak a többieknek példaadás kedvéért is . . .

A főszolgabíró megbízásából:
Olvashatatlan aláírás s. k.
tb. főszolgabíró.

145.

Barabás, 1942. január 21.

„. . . ilyen ínséges esztendőre alig emlékezünk”

Nagyméltóságú Kegyelmes Urunk!

Alólírottak azzal az alázatos kéréssel járulunk nagyméltóságú kegyelmes urunk magas személye elé, hogy rajtunk azonnali munkanyújtással segíteni méltóztasson.

Községünk határában egy félbemaradt mellék-csatornázási munka tovább folytatásának megindítása reményében várakozunk a tél beállta óta.

Ezen munkálat megindításával a beregszászi ármentesítő társulat biztat ugyan bennünket, de nekünk 5—6, sőt 8 gyermekes családapáknak szomorú vigasz mindaddig, amíg ezt valóságban nem érezzük.

A mindennapi kenyérért járó pénzecskénket sem tudjuk előteremteni. Vidékünk a legínségesebb nyarat adta részünkre, sem egy szem burgonya, sem egy szem tengeri nem áll rendelkezésünkre. Őszintén mondva ilyen ínséges esztendőre alig emlékezünk.

Nem soroljuk tovább panaszinkat kegyelmes urunk. Alázattal esedezünk méltóztasson odahatni, hogy minél előbb munkához juthassunk. Megemlítjük, hogy kubikos munkához értünk és ahhoz meg van a szervezettségünk és felkészültségünk, akiknek élén elsőrendű szakemberek állanak.

Amennyiben vidékünkön mégsem lehetne részünkre munkát nyújtani, hajlandók volnánk távolabb vidékre is elmenni...

Vagyunk Nagyméltóságú Kegyelmes Urunk alázatos szolgái

Barabásban, 1942. január 21-én

Varga László,	Beregszászi Zsigmond,
Szalma Gyula,	ifj. Tóth Ferenc
Vitéz István,	[és 34 aláírás]

A Bereg megyei gazdasági felügyelőség arról tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy a Beregi Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat ígéretet tett arra, hogy a kérvényezőket munkához juttatja.

146.

Eger, 1942. május 6.

A főjegyző a summások természetbeni járandóságát a Futurának[1] adatta át

Jegyzőkönyv

készült Egerben, Heves vármegye alispáni hivatalában 1942. évi május hó 6-án.

Jelen voltak: alulírottak.

Megjelentek Keresztesi Lajos és Váradi Vince tarnamérai lakosok, s előadják, hogy serdült gyermekeik (előbbinek 3, utóbbinak 1) a tarnamérai Hirsch-uradalomban summásmunkások, s havi summásbérük 1—1 mázsa búza, 10—10 kg liszt (nullás), 2—2 kg szalonna és 45 P készpénz. Keresztesi családja 8 tagból és Váradi családja szintén 8 tagból áll. Mint földmíves munkások az elmúlt ősszel azt a búza mennyiséget, amelyre egy éven át szükségük lett volna, pénz híján beszerezni nem tudták, s most ínségben vannak. Az uradalom által gyermekeiknek kiadott búzát és lisztet a k[özsé]gi főjegyző úr a Futurának adatja át s nekik készpénzt ad, holott erre a búza és liszt mennyiségre szükségük és joguk van, mert hiszen mint munkások a kapott készpénzzel nem tudnak mit kezdeni, a családnak kenyere nincs!

Kérnek sürgős és hathatós intézkedést, hogy a megszolgált búzát és lisztet maguk használhassák fel, mert zsír híján csupán főtt burgonyán élni s dolgozni nem tudnak.

Ezzel a jegyzőkönyv felolvasva, helybenhagyva aláíratott.

K. m. f.

Olvashatatlan aláírás jegyzőkönyvvezető	Keresztesi Lajos Váradi Vince

Az alispán a jegyzőkönyv felvétele után nem tett semmit a tarnamérai földművesek ügyében.

147.

Rahó, 1942. június 10.

„...7 apró gyermekem és gyenge feleségem semmi segélyben nem részesítették”

Nagyméltóságú Zemplén vármegye Alispánjának
Nagyméltóságú Alispán Úr!

Alulírott Gönczy József, mint örösi lakos, aki jelenleg a Rahói M. kir. Katonai parancsnokságon teljesítek katonai szolgálatot, alázatosan fordulok a Nagyméltóságú Alispán Úrhoz, hogy már az éven kétszer vagyok behíva katonai szolgálatra, március hónapot itt töltöttem, júniusi hónapot újra itt töltöm, ami a szegény kis gazdálkodásom nagyon hátrálja és otthon maradott 7 apró gyermekem és gyenge feleségem semmi segélyben nem részesítették...

[1] Magyar Szövetkezeti Központok Áruforgalmi Rt. Alakult 1919. október 20. Államilag támogatott gabona- és élelmiszerfelvásárlószerv.

Nem tudom azt a sok igazságtalanságot már tovább tűrni, ami úgy a községünkben, mint a körjegyzői hivatalban véghez megy. Nagyon sok igazságtalan dolgokat tudnék papirosra írni, de azokból csak esetleg egy pár dolgot írok.

Amióta a blokk[1] rendszer van én 9 tagból álló családra csak két pár lábbelire kaptam vásárlási blokkot, sem talpalásra, sem egyébre. Így megyen ez a hatósági áruknál mindennél. Ami olcsó és jó, azt mind elhordják a jobbgazdák és az elöljáróság jobb emberei. Ami idáig jött községünkbe, mint akciós áru, a feleségemnek egyszer adtak 2 méter parhetet. Annyit kaptunk 9 tagból álló családra. Tudomásom szerint a körjegyzői hivatal a gabonalapokban az élelemre írt terményt fejenként nem egyformán utaltatta a fejadagot, szóval *a szegény embernek jut, ha marad mindenből és mindenütt hallgass a neve, csak akkor jó, amikor katona kell.* Ide is már ötször hívtak be és a jobbgazdák pedig odahaza fölmentéssel kinevetik az embert és a vagyont szerzik.

Megtörtént a tavaszi vetőmag-tengerinél, hogy ilyen magamformájú gazdák vetőmag címen kaptunk 10 kg tengerit. Akkor is akinek métermázsaszámra volt eladó árpája, zabja és bükkönye, az pedig tengerit is 50 kg-ot kapott. Így megy ez minden kiosztásnál.

Én pedig ha haza megyek, nem győzöm csak a büntető parancsot átvenni . . .

Méltóztasson a Nagyméltóságú Alispán Úr odahatni, hogy a kérésem elintézést nyerjen, mielőbb a családom az őket megillető segélyben részesülhessen, hogy a családi nélkülözéseket legalább részben enyhíthessék.

Kérésem megismételve maradok

Rahó, 1942. jún. 10.

Gönczy József
honv. 8/17 őrség.

A nagygéresi körjegyzőség úgy tájékoztatta az alispánt, hogy a kérvényező korábban a „csehszlovák szociáldemokrata párt egyik vezetője volt", a kérvényben leírt tényeket pedig „kommunista izgatás"-nak, „rágalom"-nak minősítette.

[1] Értsd: jegyrendszer.

148.

Törtel, 1942. augusztus 18.

„. . . feltúrták az otthonunkat az egész falu láttára, — mintha rablást követtünk volna el"

Jegyzőkönyv.

Készült Törtelen, 1942. évi augusztus hó 18-án a község jegyzője előtt, — id. Türi Gyuláné törteli lakos panasza ügyében.

Jelen vannak az alulírottak.

Megjelent id. Türi Gyuláné, aki előadja a következőket:

Megjelent nálam a lakásomon a közellátási nyomozó és bejelentette, hogy házkutatást tart. A nyomozót két csendőr és két polgári egyén, — községi elöljárók kísérték. Én 67 éves asszony vagyok, — férjem 68 éves. Soha nem volt a hatóságokkal semmi bajunk, nálunk a lakásban csendőr még nem volt, soha büntetve nem voltunk, pontos, rendes adófizetők vagyunk, az állammal szemben kötelességünknek mindig eleget tettünk. A megjelent nyomozó a lakásunkat teljesen felforgatta, kamrát, padlást, a szekrényeket kiszórta, iratainkat mindent átnézett, természetesen nem talált semmit, mert nem is volt. Nagyon elkeserít bennünket, hogy öreg korunkban egy becsülettel leélt élet után kellett ezt a nagy szégyent megérni, hogy feltúrták az otthonunkat az egész falu láttára, mintha rablást követtünk volna el.

Ezennel panaszt teszünk ezen eljárást lefolytató Somogyvári Ferenc nyomozó ellen, mert nem hisszük, hogy ő arra felhatalmazást kapott volna, hogy békés becsületes emberek otthonát feldúlja. Békés polgárokat ilyen nagy szégyennek tegyen ki, minden ok nélkül s saját szórakozására és talán azért, hogy hatalmát megmutassa.

Jegyzőkönyv felolvastatott és aláíratott. Kmft.

Sziklai Mária
jegyzőkönyvvezető

Olvashatatlan aláírás
h. főjegyző

idős Türi Gyuláné

Törtel község elöljárósága több ízben felhívta Pest megye főispánja figyelmét arra, hogy a közellátási hivatal tisztviselői a községben házkutatásokat tartanak. A házkutatásokat azonban olyan „bántóan és tapintatlanul végzik, hogy az a község lakosságában a legnagyobb elkeseredést, izgalmat és felháborodást váltja ki".

A lakosság összes készletét elrekvirálták, még a fejadagot sem hagyták meg. 35 törteli földműves ellen — akik terményeiket a rekvirálás elől elrejtették — „a közellátás érdekeit veszélyeztető vétség" címén eljárást indítottak. A visszaéléseket elkövető közellátási tisztviselőket nem vonta felelősségre senki, mert „felsőbb utasításra" végezték a fosztogatást.

149.

Ercsi, 1942. november 30.

A földbirtokos fegyvert fogott a munkásokra

Jegyzőkönyv.

Készült Ercsiben, 1942. november hó 30-án a csendőrőrsön.

Semsei László csendőr, a Földvári Tivadar gazdaságában történt ügyekkel kapcsolatosan előadja a következőket:

A munkások az év folyamán nagyon gyakran jöttek az őrsre panaszra és főleg a velük történő bánásmódot panaszolták, hogy dr. Földvári a részesmunkásokra pisztolyt fogott, erősen szidalmazta őket.

A vizsgálat során bebizonyosodott a munkások egységes állítása alapján, hogy a fenti panasz a valóságnak megfelel. Az elmúlt éven Tóth nevű gazdával Földváriné ólba lecsukatta Pál Anna nevű cselédjét, mert ott akarta a szolgálati helyét hagyni. Ez ügyben az eljárás még folyik.

Az év folyamán 11 losonci munkás nevében panasz érkezett. A munkások az étkezés ellen panaszkodtak és mintát hoztak be abból, amit enni kaptak, ami csövesen megdarált tengeri volt, amit a munkások megenni nem tudtak. A munkásokat, akik ez évben arattak, illetve akik a részes munkát végezték, az év folyamán a járási főszolgabíró úr parancsára kétízben elővezették. Az elővezetés után a munkások azonban a munkájukat azonnal otthagyták és azt panaszolták, hogy olyan bánásmódban részesülnek, hogy nem hajlandók a gazdaságban dolgozni. A legutolsó elővezetés alkalmából azt is kijelentették a munkások, hogy inkább hajlandók lemondani az eddigi keresetükről, csak a munkakönyvüket adja ki a gazdaság, de ebben a gazdaságban dolgozni nem hajlandók.

A gazdaság nagyon lehajtja munkásait, igen sok munkát követel tőlük, munkásoknak szabad időt egyáltalán nem engedélyez és ezért soha egy munkás sem marad meg náluk . . .

A munkások egyhangúan kijelentették, hogy ebben a gazdaságban többé dolgozni nem fognak.

Semsei László s. k. csendőr, dr. Martonyi Imre s. k. szolgabíró,
Tomcsányi Ödön s. k. m. kir. gazd. munkaügyi felügyelő.

Fejér megye gazdasági felügyelője 1942. december 2-án jelentette a földművelésügyi miniszternek, hogy a Földvári-uradalomban vizsgálatot rendezett, a munkát megtagadó munkásokat 30—30 napi elzárásra ítéltette, de kilátásba helyezte az internálást is. Intézkedett az iránt, hogy az uradalom 50 munkaszolgálatost kapjon. A földművelésügyi miniszter helyesnek találta a gazdasági felügyelő eljárását és a jelentését irattárba helyeztette.

150.

Balatonlelle, 1943. március 2.

„. . . nem ad senki lakást az olyan családnak, ahol gyerek van"

Főméltóságú Asszony!

Alázatos kéréssel fordulok Főméltóságú Asszonyhoz, hogy számunkra valamilyen segélyt juttatni szíveskedjék. Három kisgyermekem van, egy 3 éves, 1½ éves, és ½ éves. Az uram napszámos ember. Egész télen úgyszólván semmit sem keresett és így még a kis lisztünket is alig tudjuk kiváltani és a gyerekeknek sem bírok tejet venni.

Az uram két hónapig katona is volt pont akkor, amikor tudott volna keresni és így nem tudtuk még a téli kenyérre sem eltenni a pénzt.

Teljesen nincstelenek vagyunk. A három gyerekkel egy nyári lakás konyhájában és kamrájában lakunk télen, nyáron pedig egy kis faházban és nekem ezért kell egész éven át dolgozni, mert nem ad senki lakást az olyan családnak, ahol gyerek van.

Így hát kénytelenek vagyunk ilyen lakásban kucorogni. A ruházatra meg nem is merünk rá gondolni...

Nagyon nehéz a gyermekes szülőknek ilyen drágaságban...

Balatonlelle, 1943. március 2.

Kezeit csókolja
Máyer Ferencné

Somogy megye főispánja csekély összegű egyszeri segélyt utalt ki a családnak.

151.

Mocsa, 1943. április 17.

Az iskola külső képe valóságos kultúrbotrány

Jegyzőkönyv,

készült 1943. évi április hó 17-én, a mocsa—csémpusztai 1 tanerős uradalmi r. kat. népiskola meglátogatása alkalmával.

Jelen vannak alulírottak.

Dr. Jámbor László tanügyi fogalmazó, a kir. tanfelügyelői hivatal kiküldöttje a látogatással kapcsolatos észrevételeit az alábbiakban ismerteti:

Külső rend:

Az iskola külső képe valóságos kultúrbotrány! Az épület régi és elhanyagolt, a vakolat máladozik, a falak nedvesek, emiatt mind a tanítói lakás, mind a tanterem levegője nyirkos, egészségtelen, az igen ócska tanterem túlságos alacsony, az ablakok nagyon kicsinyek s a gerendás mennyezet rozoga. A villanyvezeték az iskolától néhány méterre vonul el, de az iskolába még sincsen bevezetve. Elképzelhetetlen, hogy borús téli napokon milyenek a látási viszonyok ebben a szörnyű tanteremben! A bútorzat is nagyon régi, a padok rozogák és elhasználtak s a sok egymást követő nemzedék jóformán teljesen szétfaragta őket. Az iskolának nincs udvara, körös-körül gazdasági épületek, ólak, trágyadombok, bűz és piszok, mintha csak a Balkán legsötétebb zugában lennénk. Ma Magyarországon ilyen

külső körülmények között megengedni a tanítást: vétek a nemzet jövője, az ifjúság ellen. Az iskolafenntartó nemtörődömsége kellően el nem ítélhető, annál is inkább, mert a prímási uradalomnak bőségesen rendelkezésére állnak azok az anyagi eszközök, amelyekkel itt szép és korszerű iskolát lehetne emelni.

Körmendy János
tanító

Dr. Jámbor László
tanügyi fogalmazó

Nagy Péter
iskolaszéki elnök.

Az egyház, amely a párbért és az „iskolafenntartás" címén szedhető egyéb adókat a legszigorúbban behajtotta, az iskola helyreállítása ügyében nem intézkedett.

152.

Csongrád, 1943. [május hó]

Honvédelmi munka címén elhurcolták szüleiktől gyermekeiket

Nagyméltóságos Földmívelési Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

Dinnyés István és Nagy Antal csongrádi lakosok azzal a szerény kéréssel fordulunk Méltóságodhoz, hogy a honvédelmi törvény értelmében a lányainkat igénybevették mezőgazdasági munkára és elvitték Balatonszentgyörgyre Nemestóthy György bérgazdaságába.

A csongrádi munkaügyi hivatalnál kötött szerződés értelmében a munkásoknak egészséges megfelelő lakást kellene adni, de az itt mellékelt levelekből kitűnik, nemhogy egészséges megfelelő lakást kaptak volna, hanem lakásnak egyáltalán nem megfelelő istállóban helyezték el őket, férfit-nőt együtt, amit az erkölcsvédelmi törvény tilt, hogy férfi-nő közös hálóhelyen aludjon.

A második pont — amiben a gazdaság megszegte a szerződést — az étkezés, ami a mellékelt levélben van írva, az nem felel meg a szerződésben kötött élelmezési módszernek, mert a

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

szerződés szerint a munkásoknak komenciót kellene adni és ahelyett közös konyhát állítottak fel...

Kérjük méltóságodat az ügyünk mielőbbi kivizsgálását, hogy ilyen visszaélés ne történjen többé.

Hálás tisztelettel

Dinnyés István és Nagy Antal
Csongrád
Bethlen Gábor u. 23. és 25. szám.

A szülők, akiktől a „honvédelmi" törvény értelmében elhurcolták gyermekeiket, kérvényükhöz mellékelték gyermekeik leveleit is, melyben azok keserűen panaszolták, hogy milyen embertelen bánásmódban van részük. „Jobb volna meghalni!" — panaszolja az egyik, „még gyalog is megszökök" — írta a másik. „Kedves Anyukám! Képzelheti a helyzetünket. A koszt irtó rossz. Reggel bableves, délben sűrű bab, este kukoricakása... már nem bírok dolgozni, alig van erőm. Annyit dolgozunk, mint egy állat..."

Somogy megye gazdasági felügyelője úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a munkások szállása valóban hiányos, nincs rendesen felszerelve. A munkások tetvetlenítését a körorvos elrendelte.

A földművelésügyi miniszter a Csongrád megyei gazdasági felügyelőség útján értesítette a panaszos szülőket, hogy „lányaik honvédelmi munkakötelezettségének megszüntetésére irányuló kérelmüket nem találta teljesíthetőnek".

153.

Alsószeli, 1943. június 1.

„... 300 mezőgazdasági munkás május 1-én nem vette fel a munkát"

Kivonatos másolat a 9585/1943. VII. res. B. M. sz. iktatmányról.

Alsószeli községhez tartozó Újmajor és Körtvélyes pusztán foglalkoztatott 300 mezőgazdasági munkás május 1-én nem vette fel a munkát...

A munkások Felső- és Alsószeli községekből valók... A puhatolás során megállapítást nyert, hogy a fenti két község lakossága a cseh uralom alatt 50%-ban a kommunista pártnak tagja volt. Éveken át kommunista községi bírók működtek a községben 14 kommunista községi képviselőtestületi taggal. A községek nincstelen lakossága ma is szimpatizál a baloldali eszmével és a május 1-ét, mint a munkásság ünnepét most is, és kijelentésük szerint a jövőben is, megünneplik...

A mezőgazdasági munkások május 1-i sztrájkjára a csendőrség központi nyomozóosztálya hívta fel a belügyminiszter figyelmét, aki tájékoztatta a földművelésügyi minisztert is.

154.

Szabadhídvég, 1943. június 6.

„Egy hónap óta nem tudok egy fillért sem hazaküldeni"

Tekintetes Főjegyző Urat értesítem, hogy szíveskedjék ezen a szomorú sorsunkon intézkedni, mert tele vagyunk féreggel és kénytelenek vagyunk holminkat eldobálni. Annyi a féreg, olyan piszkosságban vagyunk, hogy még mosdóhelyünk sincsen, ott mosdunk, ahol disznók fürdenek.

Kérnénk nagyon szépen a Főjegyző Urat felkérjük, hogy intézkedjen felőlünk, mert ebből a keresetbő családoknak nem jut haza semmi, mert csak harminc pengő van egy hóra és két mázsa búza. De utólagosan fizetik ki. Már egy hó óta lement az a kis ruhánk, amit elvittünk.

Tekintetes és Nagyságos Főjegyző Urat még egyszer felkérjük, hogy legyen szíves valamit intézkedni, mert hiába mondjuk, nem hallgatik meg. Már Csanád megyéből elmennek haza. Éppen mi vagyunk azok a bűnös emberek Apátfalva községben, mink egyáltalán nem tudunk csinálni semmit. Már mindenfelől elmentek haza. A makóiak és magyarcsanádiak, földiákiak is elmentek. Mink nem tagadjuk a munkát, dolgoztunk idehaza is. Nekem is itt az anyám. Egy hónap óta nem tudok egy fillért sem hazaküldeni. Tekintetes Jegyző Úr, legyen szíves intézkedni felőlünk.

Ha betegek vagyunk, akkor 8 pengőt vonnak le egy napra. Nincsen semmi böcsületünk, úgy tesznek arra községekben levő munkások, hogy minek jöttek erre, itt vagyunk mink?

Még egyszer felkérjük Főjegyző Urat, hogy legyen szíves intézkedni.

Kelt Szabadhídvég, 1943. június hó 6-án.

Gruján Mihály, Imre Márton,
Pécsi Mátyás, Pécsi István,
Erdei Sándor, Benyocki Mátyás,
Sentesi Antal, ifj. Köblös Ferenc,
Szilvási Gergely.

Az apátfalvai munkások levelét Csanád megye alispánja felterjesztette a földművelésügyi miniszterhez azzal a megjegyzéssel, hogy „hasonló panaszok érkeznek állandóan minden községbe".
Somogy megye gazdasági felügyelője úgy tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy a panaszoslevelet aláírt munkások a munkahelyükről (Szabadhídvég Nándor-majori bérgazdaság) azóta mind megszöktek. A még ott dolgozó 29 Csanád megyei honvédelmi munkára kirendelt idénymunkás meghallgatása során a gazdasági felügyelő megállapította, hogy „a panasz megfelel a valóságnak".
A Földművelésügyi Minisztérium a gazdasági felügyelő jelentését közölte a Csanád megyei alispánnal.

155.

Kaposfüred, 1943. június 23.

Ütlegelik, pisztollyal fenyegetik és csendőrrel kényszerítik munkába a mezőgazdasági munkásokat

Kérvény.

Nagy kérelemmel fordulok mezőgazdasági minisztériumhoz,... mivelhogy [a] munkássággal olyan rosszul bánnak. Ütlegelik és pisztollyal fenyegetik egyeseket. Az egyik gyermeket úgy megverte a Dobos munka-vezető, hogy a szeme tiszta kék volt neki, a másikat meg Nagyságos Főintéző Úr verte meg a botjával.

Kérem a mezőgazdasági minisztériumot, hogy azér is nem kap Kaposfüredi gazdasága szerződött munkásságot, mert itt ütlegelik a munkásságot. Tekintettel arra, hogy ez a kénszermunkás hűséges és odaadóan elvégzi a mindennapi munkáját napfelkeltő este 11 óráig is kint dolgozik a mezőn és ennek ellenére is elmongyák minden kommunistának az embert és még hozzá ütlegelik is.

Kérem a gazdasági minisztériumot, szíveskeggyék intézkedni, hogy az a szeginy munkás jóindulattal végezhesse kötelező munkáját, mer már egy része megszökött munkából, mer nem bírják ki h[ogy] amit csinál a Nagyságos Főintéző Úr és vele együtt alatta való felügyelők is.

A minap bevoltunk ótva és ezáltal olyan betegséget okozott, hogy nyolcan bennmaradtunk a barakban, amit nem is lakásnak hívnak, ami nem rosszabb, mint az istálló. Nem tisztítják és nem takarítják, úgy néz ki az ember, mint a disznó az akolból jött volna ki és ennek ellenére az emberek ótás után betegek voltak, nem bírták a karjukat felemelni és ez miatt nem bírtak volna dolgozni. Így hát Nagyságos Főintéző Úr csendőröket hozatott, azzal kénszerítette ki a betegeket munkába. És ennek ellenére négy ember lent maradt a barakban és elvették aznap tülük a kosztot...

Szíveskedjék minél előbb intézkedni,... ne ütlegeljék és ne botolják (!)

Kaposfüred, 1943. június 23-án.

maradok sok tisztelettel munkáscsapat...
száznegyven munkatársammal
Gazsó József
munkás

Somogy megye gazdasági munkaügyi felügyelője arról tájékoztatta a minisztert, hogy a helyszíni vizsgálat során kinyomozta, a levelet nem Gazsó József, hanem Henczler Imre munkás írta. A munkások nem akarnak dolgozni és már többen megszöktek. A megszökött munkásokat karhatalommal vezették vissza.

156.

Mezőhegyes, 1943. [június hó]

Fenyvestelep máramarosi község valamennyi férfi lakosát „honvédelmi" munkára kötelezték

Kérelmi kérvény.

Alulírott alázatos kéréssel fordulok a M. Kir. Földművelésügyi Miniszter Úr Őexcellenciájához, miután én Ivanina László Máramaros megye fenyvestelepi lakos vagyok, a legalázatosabban kérném az alábbi kérésemet meghallgatni és méltányolni.

Ugyanis elhoztak bennünket [a] Mezőhegyesi Állami Ménesbirtokra folyó év május 1-én munkára anélkül, hogy egy ember is maradt volna odahaza, aki a mi saját vetésünket learatná . . .

Most nem tudjuk elképzelni, hogy mi lesz a családunkkal és a termésünkkel, mikor csak az asszonyok és a gyerekek (!) Tehát ezennel kérnénk a legalázatosabban, hogyha mód volna rá, hogy minket legalább háromhavi munka után kérnénk a leváltásunkat, amennyiben itt az igazgatóság jóváhagyásával történik kérelmünk. Ugyanis nekünk van otthon olyan ellenség (!) hivatalos személy, aki előmenetele szempontjából a községünket teljesen megfosztotta a férfiaktól.

Tehát ennélfogva ismételten kérve-kérjük kérésünk szíves és a haladéktalan elintézését.

A feltüntetett kérelmünk[re] és panaszainkra tanúk és érdekeltek az alább felsorolt aláírások.

Bizonyítják:

Ivanina László,
Skruba György [és 31 aláírás, illetve ezek közül 16 csak keresztlel jelölte meg nevét]

A kérvényt a földművelésügyi miniszter megküldte Máramaros megye gazdasági felügyelőjének, aki úgy tájékoztatta a minisztert, hogy a kérvényezőknek valóban nincsen olyan családtagjuk odahaza, aki a kaszálási munkákat helyettük elvégezhetné. Ennek ellenére a gazdasági felügyelő nem javasolta a „honvédelmi munkára kötelezett" munkások szabadságolását, mert ha ezeket szabadságolnák, — véleménye szerint a „többi munkást sem lehetne tovább ott tartani . . ."

Azt javasolta a gazdasági felügyelő, hogy utasítsák arra a kérvényezőket, hogy a keresményüket, vagy annak egy részét küldjék meg családjaik részére és az aratást és fűkaszálást végeztessék el ők mással „napszámban vagy részibe" . . .

A Földművelésügyi Minisztériumban a kérvényt irattárba helyezték, miután augusztus végén, — *amikor a nyári munkák már befejeződtek* — a Mezőhegyesi Ménesgazdaság a kárpátukrán munkásokat négyes csoportokban szabadságolta.

157.
Ungvár, 1943. július 17.

Embertelenül bántak a „honvédelmi munkára" hurcolt kárpátukrán mezőgazdasági munkásokkal

Jegyzőkönyv

készült 1943. július hó 17-én a kárpátaljai terület kormányzói biztosának hivatalában . . .

A nagyturicai községi elöljáróság rendelkezésére Nagyturica községből 52 és Vulsinka községből pedig négy mezőgazdasági munkás lett özv. Lövensohn vitéz Steinitz István somogyvámosi gazdaságába (up. Somogyvár) munkára kirendelve és a munkások 1943. június hó 28-án el is utaztak a fentemlített gazdaságba. Időközben azonban a járási főszolgabírónak és a körjegyzőnek, valamint a fent felsorolt személyeknek a munkások leveleiből tudomásukra jutott, hogy a nevezett gazdaság a kirendelt munkásokkal nem megfelelő módon bánik és élelmezésük oly gyenge, hogy a reájuk rótt mezőgazdasági munkát elvégezni nem tudják. Reggelire csak egy kis kenyeret kapnak, ebédre főzeléket, s vacsorára levest. Napi pihenő mindössze félóra és a munkát reggel négy órakor kell kezdeniök és csak félkilenc órakor engedi az uradalom intézősége annyibahagyni. Munkaközben félpercnyi pihenőt sem engedélyez az uradalom és ha valamelyik munkás a munkát rövid időre is annyibahagyja, a munkafelvigyázó azt ütlegelni kezdi. Előfordult az is, hogy a lányok munkaközben kifáradva megálltak a munkával és ekkor a munkafelügyelő azokat vízzel locsolta le. Többízben előfordult, hogy a munkások megbetegedtek, azonban orvosi kezelésben nem részesültek. Paulis János munkásgazdának f. év június 12-én kelt levelében foglaltak szerint a munkások közül 12 beteg volt, azonban a betegeknek az élelmezését a gazdaság vezetősége megtagadta. A munkásokat „rongyos bandának, büdös ruszinoknak és marháknak" nevezte nevezett uradalom által megbízott munkafelügyelő és amikor vasárnap délután ünnepelni akartak, csendőrökkel vitették munkára és aki pedig nem akart ünnepnap dolgozni, csendőrökkel verették el. Vasárnap a pihenéstől eltekintve azért szerettek volna szabadidőt maguknak szakítani, hogy legalább ruhájukat tudnák kimosni, mert hétköznap annyi időt sem engedtek számukra, hogy rendesen megmosakodhassanak és a szükséges fehérneműjüket kimoshassák . . .

K. m. f.

Az ügyiratban megtalálható a jegyzőkönyvben említett Paulis János kárpátukrán munkásgazda eredeti levele is, melyet a nagyturicai körjegyzőhöz intézett. Ebben részletesen leírja azt az embertelen bánásmódot, amiben a nemzetiségi munkásokat részesítették. „Annyi becsületünk nincs itten, mint az utolsó kutyának . . ." panaszolta keserűen. Somogy megye gazdasági munkaügyi felügyelője szemérmetlenül úgy tájékoztatta a földművelésügyi minisztert a munkások ellátásáról, hogy a „kosztjuk ízletes és kifogástalan"; a kárpátukrán munkások nem akarnak dolgozni, „szabotálnak munkateljesítményükkel" — írta és a munkások vezetőinek internálását javasolta.

158.

1943. augusztus 1.

Sok ezer parasztot ítéltek el a gabonabeszolgáltatás megtagadása miatt

Amint a „Magyar Tudósító" jelenti, a celldömölki járás főszolgabírája mint elsőfokú rendőri büntetőbíró 46 alsósági és 26 izsákfai kisgazdát büntetett meg azért, mert a fejadagon felüli gabonamennyiségüket nem ajánlották fel a Hombárnak.

Minden egyes gazda akkora összegű büntetést kapott, ahány kilogramm gabona felajánlását elmulasztotta.

A kiskunfélegyházi közellátási hivatal most tette át azokat az iratokat a rendőrségre, amelyekben azoknak a gazdáknak a nevei szerepelnek, akik nem tettek eleget a gabonabeszolgáltatási kötelezettségüknek. Ezeknek a gazdáknak a száma ezer körül van. Eddig háromszáznál több gazdát büntettek meg 10-től 8000 pengőig terjedő büntetésre, aszerint, melyik gazda milyen mennyiségű gabona beszolgáltatását mulasztotta el.

Csongrád vármegyében — amint a főispán a vármegyei közgyűlésen bejelentette — 4000, Szentesen magában pedig 1200 kisgazda ellen indult eljárás, mert nem tettek eleget kukoricabeszolgáltatási kötelezettségüknek.

Eddig 860 szentesi gazdát büntettek meg 200 pengőtől 1200 pengőig terjedő összegig. A gazdák által befizetendő büntetés 300 000 pengőt tesz ki.

159.

1943. szeptember hó

„A Jurcsek-terv nyomorba dönti a falu népét!"

Békét, szabadságot!

Magyar földművesek, gazdák!

A hitleristák kirabolják egész Európát. Ahova beteszik lábukat, minden megfoghatót elvisznek. Nekünk, magyaroknak is előírják, mennyi gabonát, marhát, zsírt és minden más élelmet szolgáltassunk nekik. Mint leigázott országot zsarolják ki nemzetünket.

És ahogyan szorul a hurok a német rablók nyaka körül, minnél inkább közeledik a hitleristák utolsó órája, a végét érző vadállat megnövekedett dühével és tehetetlenségével tör saját „szövetségeseire" is. Mind többet és többet követel!

A parasztoknak egymás után viszik el marháját. Százával az egyes községekből. Most meg a szénát is viszik. Hová viszik? Rövidesen nem lesz itt nálunk Magyarországon sem búza, sem zsír, nem lesz se marha, se széna. Miért van mindez? Mire kell ez? Ez mind a németeknek kell! Az idegen érdekekért folyó háború folytatásához kell! A magyar élelmet Németországba viszik!

Emlékezzetek! Tavaly őszön Gőring német tábornagy azt vágta oda Európának: „Eltántoríthatatlanul ragaszkodom ahhoz az alapelvhez, hogy az ellátásban először és mindenekelőtt a német nép áll. És ha az európai országokban élelmezési nehézség áll elő — tette hozzá kegyetlen vijjogással — mindenkinek tudnia kell, ki fog éhezni, Németország azonban semmi esetre sem!"

És ez nem maradt üres fenyegetés. Hogy rablóhadjáratukat folytathassák, kifosztják országunkat. Ezért nincsen elég kenyér Magyarországon. Ezért nem kapnak hónapok óta húst a magyar falvakban! . . .

Az idén új átok szakadt a magyar parasztokra: a Jurcsek-féle terménybeszolgáltatási rend. A rekvirálás csődbe jutott: az összeszedett és kiszállított élelmet Hitlerék keveselték. „Először és mindenekelőtt a német nép" — mondották, s csak az maradhat vissza, amire már nincs szükségük. Ilyen értelemben adtak utasítást Hitler magyarországi helytartóinak. Így született meg a Jurcsek-terv, amely német terv: Hitler parancsa a magyar parasztnak.

Ez a parancs pedig így szól: Minden magyar gazdálkodó köteles a szántóföld minden holdja után a kataszteri tiszta jövedelem arányában gabonát, zsírt és más terményt beszolgáltatni...

A Jurcsek-terv nyomorba dönti a falu népét!

De anyagi romlást hoz azokra a gazdálkodókra is, akiket az éhezés nem fenyeget. Oda kell adniuk termésüket, de nem kapnak ellenértéket. Amit érte kapnak, az ocsú: mert semmit sem vásárolhatnak a pénzért. Nem kapnak lábbelit, ruhát, szeget, zsákot, a gazdálkodáshoz szükséges eszközöket, mert a magyar gyárak mind Hitler háborújának dolgoznak. Hitler magyar csatlósai tudják, hogy a magyar gazdák még nem felejtették el a múlt háború tanulságait: a korona teljesen elértéktelenedett, de egy mázsa búza egy mázsa búza maradt. Ezért veszik el most kényszerrel a termést, fenyegetik elzárással, pénzbüntetéssel a magyar gazdát.

A Jurcsek-terv igazságtalan is, mert a beszolgáltatás terhét aránytalanul osztja meg. A nagybirtoknak előnyöket biztosít a parasztság rovására.

Az új beszolgáltatási rend megkárosít minden parasztembert. Bajt és nyomorúságot hoz a kisparasztok és nincstelenek millióinak. De az egész nemzet létét fenyegeti, mert az élelmet a németeknek akarják kiszállítani. Kállay Miklós és társai továbbra is magyar vérrel és élelemmel segítik Hitler háborúját. A tengely sorozatos veresége és Mussolini bukása után mindenki tudja, hogy Németország elvesztette a háborút. Kállayék mégis mindenben Hitler kezére járnak, mert nem a nemzet érdekeit tekintik, hanem előjogaikat és nagybirtokaikat védik. Hitler az ő reményük, tudják, ha Hitler megbukik, szabadságot, jogot, földet kap a magyar nép. Kállayék nem kerülhetik el sorsukat, bukásuk ideje közeledik, de a nemzet nem pusztulhat velük.

Földművesek! Gazdák!

A magyar nép azonnali különbékét akar. Nem akarjuk, hogy az ország hadszíntér legyen, s egy átvonuló némethadsereg végigrabolja az országot. A háború folytatását, végső romlásunkat megakadályozni mindnyájunknak szent, hazafias kötelessége.

Magyar Parasztok! Ne támogassátok Hitler háborúját! Húzzátok-halasszátok a termés beszolgáltatását! Várjatok! Tartsatok ki! Dugjátok el terményeiteket! Hajtsátok el állataitokat! Ezzel harcoltok a békéért, fiaitok, férjeitek életéért és testi épségéért, gyermekeitek egészségéért.

Egy szem gabonát sem Hitlernek és a hitlerbérenc Kállay-kormánynak!

Éljen a béke! Éljen a szabad, független, demokratikus Magyarország!

Testvéri üdvözlettel:
Békepárt[1]

Írd le és add tovább!

160.

Kaposvár, 1943. december 5.

A frontra küldött férfiak hozzátartozói itthon nyomorban élnek

Méltóságos Főispán Úrnak!

Alulírott azon alázatos tiszteletteljes kéréssel fordulok a Méltóságos Főispán Úr magas színe elé, hogy kegyeskedjék kérésemet meghallgatni.

Férjem, Farkas György 1942 március hó 29. óta állandóan katonai szolgálatot teljesít. Mint 4 gyermekes családanya a legnagyobb anyagi gondokkal küzdök...

Képtelen vagyok a gyermekeimet ruházni. Úgy nekem, mint a gyermekeimnek a legnagyobb ruha és cipő hiányaim vannak. Azonkívül ahol lakom, havi 14 pengő lakbért fizetek. Úgy nekem, mint férjemnek vagyona nincs, illetve teljesen nincstelenek vagyunk.

Ismételten alázatos kérésemmel fordulok a Méltóságos Főispán Úr magas színe elé, hogy kegyeskedjék az érdekemben és a gyermekeim érdekében lépést tenni, hogy úgy én, mint gyermekeim egy kis téli melegruhához jussunk...

Kaposvár, 1943. december 5-én

Farkas Györgyné
Kaposvár, Ivánfa-hegy 29. sz.

Somogy megye főispánja csekély összegű egyszeri segélyt utalt ki a nyomorgó családnak.

[1] A Kommunisták Magyarországi Pártja 1943 júniusában történt feloszlatása után alakult párt, amely átmenetileg 1944 szeptemberéig a Magyar Kommunista Párt megalakulásáig a magyar kommunisták szervezete volt. Működése alatt erőteljes antifasiszta propagandatevékenységet fejtett ki. 1944 januárjában kidolgozta a függetlenségi mozgalom programját. 1944 márciusában Béke és Szabadság címmel illegális lapot adott ki. 1944 áprilisában létrehozta a Magyar Frontot. 1944 nyarán megkezdte a fegyveres partizánharc előkészítését.

161.

Kiszombor, 1944. szeptember 18.

„... 3 kis családdal idehaza kenyér nélkül maradtam"

Nagyságos Alispán Úr!

Kérem szépen bocsánatot kérek, hogy e pár sor panaszaim levélbe foglalom.

Alispán Úr kérem szépen férjem Márton József, aki a D 641 tábori szám alatt tölti május 2. óta katonai szolgálatát és én felesége Márton Józsefné 3 kis családdal idehaza kenyér nélkül maradtam.

Férjem Márton József, mint szerződött arató a Rónai Aladár gazdaságában és a tavaszi bevonulás végett nem tudott aratni és ezért a Rónai Aladár nem hajlandó semmit adni, holott én úgy tudom, hogy nekem fele rész járna ... Azt felelte, hogy nem hajlandó semmit adni. Ennélfogva kérem a N[agyságos] Alispán Urat, legyen szíves ezt nekem megítélni ha jár és a Rónai Aladár nagyságos úrnak tudomására adni, mert az én férjem ha idehaza lett volna, megkereste volna a kenyerünket ...

Még az is igen nagy fájdalmunk mi hadbavonult hozzátartozójainak, hogy tudomásul vettük, hogy megérkeztek az akcióruhák és *minket hadbavonult hozzátartozójait nem részesítenek soha semmiben.*

Mi hadbavonult hozzátartozók kenyér és ruha nélkül maradunk nagyrészben.

1944. szeptember 18-án

Mély tisztelettel
Márton Józsefné
Kiszombor
Torontál u. 37. sz.

ifj. Márton József szül. 1936. III. 2.
Márton Ilona szül. 1939. szeptember 14.
Márton Erzsébet szül. 1944. április 25.

Márton Józsefné kérése elintézetlen maradt.

162.

Felsőszemeréd, 1944. november 12.

A falusi lakosság és a cselédség megtagadta az uradalmi burgonya és cukorrépa kiszedését

Tekintetes M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium
Budapest.

Tisztelettel és mint utolsó fórumhoz, nem akarom mondani utolsó menedékhez — fordulok a Minisztériumhoz azért, hogy 42 hold cukorrépát megmentsek a közellátásnak.

Hogy kérelmemet minél rövidebben adhassam elő, ide mellékelem a gazdasági felügyelőségeknek beadott kérelmeim másolatát, azzal a megjegyzéssel, hogy a Grófné Őméltósága leventéket is kért már az ipolysági levente parancsnokságtól.

A cukorrépa szedésre a környéki falusi lakosság egyáltalában nem vállalkozik, a cselédség család tagjai ruha és lábbeli hiányra hivatkozik, ha munkára hívjuk őket.

Mindent megpróbáltunk, hogy a burgonya és répa ki legyen szedve, mert hiszen az nekünk is — a gazdaságnak elsőrendű érdeke volna — úgy a jövedelem, mint a takarmányozás szempontjából, de minden hiába.

Itt csak a hatóság, a karhatalom segíthet, mert enélkül a répa nem lesz kiszedve, sem pedig a burgonya.

Tegnap már kisebb fagy volt, ma pedig a hó kezd szállingózni, nincs idő a vacillálásra, azért fordulok a Tekintetes Minisztériumhoz, hogy sürgős intézkedésével méltóztassék megmenteni amit lehet.

Kérésünk megújításával vagyok

teljes tisztelettel:
Nagy Kálmán
gróf Wilczek Vilmos
számtartósága
Felsőszemeréd

Az uradalom vezetője már korábban is felhívta a gazdasági felügyelőség figyelmét arra, hogy a summások mind megszöktek tőle, a lakosságnak pedig hiába ígérte a legkedvezőbb munkafeltételeket, — nem jelentkezett munkára senki. Karhatalom kirendelését kérte.

A honvédelmi miniszter 1944. november 25-én arról tájékoztatta a földművelésügyi minisztert, hogy az illetékes katonai szervet utasította a szükséges intézkedések megtételére.

TÁJÉKOZTATÓ A SZÖVEGKÖZLÉS SZEMPONTJAIRÓL

E kötet parasztok által vagy megbízásukból a kormányzóhoz, miniszterekhez, közigazgatási hatóságokhoz írt vagy íratott kérvényekkel, levelekkel és — kiegészítésképpen — a közigazgatási hatóságok által készített egykorú jegyzőkönyvekkel igyekszik képet festeni arról, hogyan élt, milyen volt a sorsa a magyar parasztnak és miféle gondok gyötörték a falu népét a Horthy-rendszerben.

A közölt iratok többsége az állami levéltárakból, elsősorban az Országos Levéltárból való, néhány iratot a Párttörténeti Intézet Archívumából, egy összefoglaló jelentést tartalmazó újságcikket pedig a korabeli sajtóból közlünk.

Természetesen e gyűjtemény nem tekinthető teljesnek. Külön kötetet lehetne összeállítani csaknem minden itt érintett tárgykörre vonatkozó iratokból, hiszen a levéltárakban több ezer — az itt közöltekhez hasonló — kérvény, levél, jegyzőkönyv stb. található.

Az iratok közlésénél felhasználtuk a szovjet archeográfiai útmutatásokat, de hasznosítottuk az Országos Levéltár, a Párttörténeti Intézet és a Hadtörténeti Intézet eddig megjelent újkori forráskiadványainak tapasztalatait is. Az iratközlés módszerének megválasztásakor az a cél vezetett bennünket, hogy a kötetet minél szélesebb körök számára könnyen kezelhetővé és áttekinthetővé tegyük.

Az iratokat időrendben csoportosítva — a korszak szakaszainak megfelelő — fejezetekre osztottuk. A fejezetek előtti összekötő szövegekkel azokat az eseményeket óhajtjuk megvilágítani, amelyek a parasztság sorsának alakulására kihatással voltak és amelyek a közölt iratok megértését elősegítik.

Minden egyes iratot időrend szerint haladó sorszámmal láttunk el.

A sorszám alatt feltüntettük az irat dátumát és annak a helységnek a nevét, amelyből az irat származik. Az irat dátuma az aláírás dátumával azonos. Abban az esetben, ha az iraton nem volt dátum, akkor az iraton található postabélyegző, vagy ha

azt hatósághoz küldték, akkor a hivatali iktatáskor használt érkezési bélyegző lenyomata alapján következtetett valószínű dátumot szögletes zárójelek között közöljük.

Az irat címe a legtöbb esetben az iratból kiemelt — annak mondanivalójára legjellemzőbbnek ítélt — idézet, a többi esetben általunk fogalmazott rövid tárgymeghatározás.

Az irat szövege után kisebb betűtípussal szedett legenda az irat elintézésével kapcsolatos egykorú feljegyzéseket, a hatóságoknak az üggyel kapcsolatos jelentéseit és az irathoz fűzött kommentárt tartalmazza.

Az iratokat lehetőleg teljes terjedelemben közöltük, de a kötet megszabott terjedelme szükségessé tette azt, hogy a kérvényekben előforduló többszöri ismétlődéseket, nem a kérés tárgyára vonatkozó kitéréseket elhagyjuk. A kihagyott szövegrészt három ponttal jelöltük, de — tekintettel a kiadvány jellegére — a legendában csak egy-két kivételes esetben hivatkozunk a kihagyott szövegrész tartalmára.

A szövegközlésben a szöveghű, illetve betűhű közlés irányelveit tartottuk szem előtt, de nem ragaszkodtunk a merev „betűszerintiség”-hez. Megtartottunk ugyan minden olyan írásbeli sajátosságot, amely jellegzetes a korra, a tájra, a népnyelvre, de a nyilvánvaló helyesírási hibákat, az írásjelek következetlenségeit — az olvashatóság érdekében — lehetőleg kiküszöböltük.

A hiányos szavakat kiegészítettük, az elavult rövidítéseket feloldottuk. Az általunk beiktatott mondatrészt szögletes zárójelek közé helyeztük. Az értelmetlen szavak, befejezetlen mondatok után, melyeket nem lehetett kiegészíteni — zárójelben felkiáltójelet helyeztünk el.

Néhány jellegzetes esetben, hogy ezzel a parasztság kulturális elmaradottságát szemléltessük, az irat átjavított szövege után kisebb betűtípussal közöljük az eredeti betűhű szöveget.

Az idegen kifejezéseket (amelyek az értelmiségiek által fogalmazott kérvényekben előfordulnak) a lap alján jegyzetben magyarázzuk.

Ha a kérvényen több aláírás van, akkor csak az első 3—4 aláíró nevét közöljük, a többi aláírók számát — mint a szerkesztői kiegészítéseket általában — szögletes zárójelben adjuk.

A kötet végén található tartalomjegyzék a közölt iratok jegyzéke, amely megadja az irat sorszámát, keltét, címét, tárgyát és — eltérően az eddigi levéltári forráskiadványoktól — az

irat irattani meghatározását és levéltári jelzetét nem közvetlenül az irat után, hanem szintén itt közöljük.

A helységnevek mutatója a kötet használhatóságát szolgálja. A község változott nevét és a helységnek valamely más helységhez való tartozását egyszerű zárójelben, míg a külállamok helységneveit szögletes zárójelben közöljük.

A kötetben néhány, a közölt irat eredetijéről készített fényképmásolatot is bemutatunk.

A kötet összeállítójának értékes segítséget nyújtott Kardos Kálmán, a Művelődésügyi Minisztérium előadója.

HELYNÉVMUTATÓ

A

B

S

Sz

T

U

V

Z

Zs

TARTALOM

[1] Országos Levéltár, Földművelésügyi Minisztérium Levéltára.
[2] Párttörténeti Intézet Archívuma.

[1] Országos Levéltár, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Levéltára.

kitett községi munkanélküli aratómunkásoknak bármilyen mezőgazdasági munkára való szerződtetése tárgyában.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1923—62/a—11994 44

23. 1923. június 10. *„... a kiuzsorázó uraság szeszélye hányvet tetszése szerint és a legnagyobb nyomorba kerget.”* Az alsóhernádi szőlőgazdaságban kenyér- és élelem nélkül dolgozó zalai szőlőmunkások a Kisbirtokosok és Földbérlők Szövetségétől fizetésük és természetbeni járandóságuk felemelését és elviselhetetlen helyzetük javítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1923—62—12360 46

24. 1923. [december hó]. *A megváltási árat befizették, de a házhelyet nem kapták meg.* — A tárnoki nincstelenek és törpebirtokosok a földművelésügyi miniszterhez a reform föld birtokbaadásának halogatásáról.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1924—29—52528 48

25. 1924. január 30. *A nagybérlő csak uzsora áron ad kishaszonbérletet.* — A kaszaperi kishaszonbérlők báró Urbán Péter országgyűlési képviselőhöz a nagybérlők bérletuzsorájáról.
Eredeti levél. O. L. F. M. 1924—62—36072 50

26. 1924. március hó. *„... a földosztási eljárás már 3. éve tartja állandó izgalomban a lakosságot...”* Juhász János hatvani lakos, a város földigénylői nevében az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz, a földreform végrehajtásának az uradalmak által történő halogatásáról és a juttatott föld mielőbbi birtokbaadásáról.
Egyszerű másolat. O. L. F. M. 1924—29—54607 51

27. 1924. március 26. *„Földönfutókká tettek bennünket...”* A kopárpusztai földigénylés miatt elbocsátott uradalmi cselédek a földművelésügyi miniszterhez kilakoltatásuk megakadályozása, a szolgálatba való visszahelyeztetésük és az igényelt föld megadása tárgyában.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1924—62/c—36245 52

28. 1924. május 26. *A munkabérek oly alacsonyak, hogy abból a családos munkás nem tud megélni.* — A füzesabonyi földmunkások a földművelésügyi minisztertől a legkisebb napszámbérek megállapítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1924—62—35002 (38493) 54

29. 1924. [november hó]. *Az uradalmi intéző „... ostorral vágta, a kutyájával pedig haraptatta és arcul csapdosta...” a summásokat.* — A hencsei Márffy-uradalomban dolgozó summások a földművelésügyi miniszterhez elviselhetetlen helyzetükről.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1925—62—25297 55

30. 1925. március 10. *„... az arató- és tengeriültetőgép sok szegény embertől elvette a kenyeret...”* Veres István felsőjózsai napszámos a földművelésügyi minisztertől — a munkanélküli mezőgazdasági munkások érdekében — a mezőgazdasági gépek alkalmazásának megtiltását kéri.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1925—62/a—26010 56

31. 1925. április 11. *„Nincsen szükségem magukra, adtam földet, gazdálkodjanak.”* A lippói munkanélküli aratómunkások a földművelésügyi miniszterhez a Frigyes főhercegi uradalom által való további alkalmaztatásuk tárgyában.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1925—62/a—26558 59

32. 1925. május 10. *„... a földreform végrehajtva nem lett, sőt végrehajtása meg sem kíséreltetett...”* A beleznai szegényparasztok nyilatkozata a földreform lebonyolításánál történt visszaélésekről.
Eredeti nyilatkozat. O. L. F. M. 1937—29—14484 60

33. 1925. november 9. *„... mi földhözjuttatottak nemhogy olcsóbb földbérlethez jutottunk volna, hanem jóval többet kell most fizetnünk, mint amekkora a korábbi haszonbérek összege volt...”* A rábatamási földhözjuttatottak a földművelésügyi minisztertől a haszonbérek csökkentését kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1927—29—25549 61

34. 1925. november 27. *„... az emberek ruhátlanul mezítláb vannak fűtetlen nyári helyiségben...”* Fodor Sándor, az adony—alsócikolai bérgazdaságban dolgozó egri summások vezetője a földművelésügyi minisztertől a munka további folytatásától való felmentésüket kéri.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1925—62—29547 63

35. 1926. június 20. *„... oly vizes területeket kaptunk, hogy azokat rendszeres gazdasági művelés alá nem vehetjük...”* A tiszabűdi földhözjuttatottak a földművelésügyi miniszterhez a juttatott földek kicserélése érdekében.
Egyszerű másolat. O. L. F. M. 1928—29—51112 (100151/1926) 64

36. 1927. február 7. *„... a házhely ára oly súlyosan magas összegben lett megállapítva, hogy annak megfizetésére teljesen képtelenek vagyunk...”* A türjei házhelyhezjuttatottak az Országos Földbirtokrendező Bíróságtól a házhelyek árának csökkentését kérik.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1927—29—25412 66

37. 1927. február 19. *Nem kapnak munkát, mert nem szavaztak a pannonhalmi főapátság jelöltjére.* — A veszprémvarsányi fuvarosok a földművelésügyi miniszterhez munkalehetőségük további biztosításáért.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1927—62—51955 67

38. 1927. március 23. *Két év múltán sem fizették ki a summások bérét.* — Nyíracsádi summások a földművelésügyi miniszterhez a munkásvállalkozó visszaéléseiről.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1927—62—53309 68

39. 1927. április 6. „... *a legfurfangosabb módon csalják meg és csapják be a munkásokat.*" Budapesten 1927. április 3-án tartott kubikos-gyűlés által megbízott kubikosok a földművelésügyi miniszterhez, az alacsony munkabérekről, a nagymérvű munkanélküliségről, az alvállalkozói rendszerről, a magas kereseti adóról, a betegség, baleset és rokkantság elleni biztosításnál előforduló visszaélésekről, az öreg munkások nyomoráról.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1928—62—31065 70

40. 1927. [május hó]. *Csak kompon, ladikon vagy 7—8 kilométeres kerülőutakon lehet megközelíteni a juttatott földet.* — A tiszakeszi nincstelenek a földművelésügyi minisztertől a juttatott földek kicserélését kérik.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1927—29—36186 73

41. 1927. szeptember 12. „... *napról napra a legrosszabb bánásmódban van részünk...*" A nagykustyáni summások a földművelésügyi miniszterhez elviselhetetlen helyzetükről.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1927—62—59141 75

42. 1928. február 8. „... *ha a Kiscsere nem kell, máshol nem kapnak!...*" Az ófehértói református lelkész a földművelésügyi miniszterhez a község lakosságának szegénységéről, földéhségéről, a földigénylés miatt elbocsátott uradalmi cselédek nagy számáról, a földreform céljaira kijelölt terméketlen uradalmi földekről. Az uradalom által megvesztegetett gazdasági felügyelő helyett „pártatlan" miniszteri szakértő kiküldetését kéri.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1928—29—53282 77

43. 1928. május 23. *A tahitótfalui rk. iskola állapota.* — A Pest megyei tanfelügyelő leirata a tahitótfalui rk. iskolaszékhez az iskolalátogatás alkalmával megállapított hiányosságokról.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1929—3—26867 79

44. 1928. augusztus 28. „... *ellenünk a végrehajtás kérlelhetetlen szigorral 1928. augusztus 23-án foganatosítva is lett.*" A szamossályi földhözjuttatottak a földművelésügyi miniszterhez a juttatott földek magas megváltási áráról, a magas adókról, köztartozásokról és a földbirtokosok által kért végrehajtási eljárásról.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1928—29—68275. 80

45. 1928. december 5. „... *kegyeskedjék megengedni, hogy a fiam mielőbb megnősülhessen.*" Id. Sztacho János hevesi főerdőőr a Coburg hercegi uradalom erdőigazgatóságától fia házasságának engedélyezését kéri.
Eredeti kérvény. O. L. Coburg lt.[1] 9—2144—1928. 82

II. Munkanélküliség, éhínség, nyomor 1929—1933 85

46. 1929. [február hó]. „... *halott gyermekét saját karján hozta gyalog a faluba...*" A Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatója által a földművelésügyi miniszterhez megküldött bizalmas gazdasági tudósítói jelentés a Hegyeshalom község határához tartozó uradalmakban élő cselédek közegészségi és lakásügyi viszonyairól.
Egyszerű kivonatos másolat. O. L. F. M. 1930—62—27399 93

47. 1929. április 18. „*Naponta 6—800 alföldi kubikos várja a munkaalkalmat a fővárosban a Teleki téren.*" A budapesti kubikosok a nagyarányú munkanélküliség leküzdésére a földművelésügyi miniszter intézkedését kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1929—62—75029 95

48. 1929. május 22. „... *a részünkre megígért nyugdíj el van törölve.*" Az esztergomi főkáptalan tapsonyi uradalmában szolgált elbocsátott szenyéri öreg cselédek a népjóléti- és munkaügyi minisztertől nyugdíjat kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1929—77—76977 96

49. 1929. november 3. „... *egy-egy gazdasági cseléd-lakásában több család foglal helyet...*" A Baranya vármegyei gazdasági felügyelőség bizalmas jelentése a földművelésügyi miniszterhez az uradalmi cselédlakások állapotáról.
Eredeti tisztázat. O. L. F. M. 1929—77—83006 98

50. 1929. december 31. „*Ilyen magas haszonbért Enyingen még soha sem fizetett senki...*" Az enyingi földhözjuttatottak a földművelésügyi miniszterhez a haszonbérek csökkentése érdekében.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—29—34081 99

51. 1930. január 28. „*Lehetséges ez? 40 évi szolgálat után ez a sors vár mireánk?*" Asbóth József sajtoskáli uradalmi kocsis a népjóléti és munkaügyi minisztertől nyugdíjat kér.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—28105 101

52. 1930. [február hó]. „... *a mezőgazdasági földmunkásnép széles rétege a legnagyobb nyomorban van...*" A Földművelésügyi Minisztérium által a Minisztertanács részére készített összefoglaló jelentés a mezőgazdasági munkanélküliségről.
Egyszerű másolat. O. L. F. M. 1930—62—27268 102

[1] Országos Levéltár, Coburg-család levéltára.

53\. 1930. március 3. „... *Orosházán a munkanélküliek elégedetlensége tüntetésben tört ki...*" A Békés megyei gazdasági felügyelő a földművelésügyi miniszterhez az orosházai munkanélküliek tüntetéséről.
Eredeti tisztázat. O. L. F. M. 1930—62—26625 (28503) 103

54\. 1930. március 17. „... *a nélkülözésünk és nyomorunk már elviselhetetlen.*" A kalocsai munkanélküli kubikosok a földművelésügyi minisztertől dél-franciaországi árvízsújtott vidéken való munkához juttatásukat kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—27571 (28984) 104

55\. 1930. március 31. „... *leggyen kegyes a Franciaországnak fölajánlott munkások csoportjába bennünket is fölvenni...*" A kömlői munkanélküli mezőgazdasági munkások a földművelésügyi minisztertől külföldi munkaalkalom biztosítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—27571 (29392) 105

56\. 1930. március 31. „... *a legkétségbeejtőbb helyzetben vagyunk, hogy mi lesz velünk.*" Az Orosházához tartozó rákóczitelepi munkanélküli kubikosok a földművelésügyi minisztertől munkát kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—26625 (57115) 106

57\. 1930. április 2. „... *Itt a forradalom! Éljen Kun Béla! Le az urakkal!...*" A kiskundorozsmai járás főszolgabírájának távirata a földművelésügyi miniszterhez a kiskundorozsmai munkanélküli mezőgazdasági munkások tüntetéséről.
Eredeti távirat. O. L. F. M. 1930—62—29523 107

58\. 1930. április 22. „... *350 családfő minden kereset nélkül áll...*" Az endrődi munkanélküli kubikosok a földművelésügyi minisztertől azonnali munkalehetőség biztosítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—26625 (56319) 108

59\. 1930. május 20. „... *eresszenek valahova más országba..., ne kelljen éhen pusztulni munkára kész embereknek.*" A békési munkanélküli kubikosok a földművelésügyi miniszterhez a nagymérvű munkanélküliségről és családjaik fokozódó nyomoráról.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—26625 (57391) 109

60\. 1930. [június hó]. „*Az adósságért június 11-én árverezik a házamat.*" Özv. Murányi Antalné öcsödi hadiözvegy Békés megye alispánjától, az iskolából mulasztó gyermekei miatt kiszabott súlyos büntetések elengedését és a házára kitűzött árverés megakadályozását kéri.
Eredeti kérvény. Gyulai Állami Levéltár. Békés m. alisp. 1930—11242 111

61\. 1930. július 20. „... *annyira legyengültem a hitvány koszt miatt, hogy dolgozni nem tudtam...*" Kanász József letenyei aratómunkás a földművelésügyi minisztertől a középpeszérpusztai bérgazdaság ellen vizsgálat elrendelését kéri.
Eredeti levél. O. L. F. M. 1932—62—38741. (59479/1930) 112

62\. 1930. augusztus 4. „... *a foglalkozásunkhoz szükséges lovat is el kell adnunk...*" Az öcsödi munkanélküli koldusok a földművelésügyi minisztertől munkát kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1930—62—26625 (86034) 113

63\. 1930. augusztus 30. *Robot, füstpénz, taksa a hevesi hutákon.* — A Heves megyei gazdasági felügyelőség a földművelésügyi miniszterhez a Hasznos községhez tartozó „hutákon" fennálló feudális állapotokról.
Hiteles másolat. O. L. F. M. 1930—62—87687 114

64\. 1930. [augusztus hó]. „*Orosháza munkássága kenyérből, türelemből kifogyva, lerongyolódva figyelmezteti az illetékes tényezőket...*" Az orosházi mezőgazdasági munkásszervezetek vezetői a földművelésügyi minisztertől a közmunkák sürgős megindítását, a 8 órai munkaidő bevezetését és a munkanélküliség esetére való állami biztosítás törvénybeiktatását kérik.
Eredeti kérvény. P. I. Békés m. Orosházi főszolgabírói iratok 1930—7438. 116

65\. 1931. január 30. „... *Csongrád mezőgazdasága az itt élő munkásság részére megélhetést nyújtani nem tud.*" A csongrádi földmunkáscsoportok vezetői Csongrád város tanácsához az elviselhetetlen nyomorban élő mezőgazdasági és földmunkások munkához juttatásáról.
Eredeti kérvény. P. I. Csongrád m. főisp. biz. 1931—27 117

66\. 1931. február 14. „*Nem bírjuk tovább a reánk nehezedő közterheket, a magas haszonbér összeget...*" Az öcsödi kishaszonbérlők a földművelésügyi minisztertől a haszonbérek és adók csökkentését kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—29—51373 119

67\. 1931. február 16. „... *ily termés és gabonaárak mellett a bérletet sehogyan sem tudjuk megtartani...*" A fertőszéplaki kishaszonbérlők a földművelésügyi minisztertől a bérleti díjak leszállítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—29—51845 121

68\. 1931. április 22. „... *úgy áll a falu itt az uradalom közepén, mint az óceánban egy kis sziget.*" A pusztatenyői nincstelenek és törpebirtokosok a földművelésügyi minisztertől földet kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—29—53679 123

69. 1931. április 27. „... *az nem baj ha egy család éhezik, csak az uraságnak ne legyen semmi baja.*" Bakó János bajai — baleset miatt elbocsátott — uradalmi cseléd a népjóléti és munkaügyi minisztertől baleseti segélyt kér.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—62—68856 124

70. 1931. augusztus 9. „*Már két hónapja kenyerünk nincs, gyermekeink éhbetegek.*" A tolcsvai munkanélküli szőlőmunkások a földművelésügyi minisztertől kenyeret és munkát kérnek.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—62—90781 126

71. 1931. augusztus 15. „*Aratási nehéz munkánkért egy falat kenyérhez szükséges gabonát sem kaphatunk.*" A legnagyobb nyomorral küzdő nagydémi napszámosok és aratómunkások a földművelésügyi miniszterhez munkához juttatásuk érdekében.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—62—90737 127

72. 1931. szeptember 6. *Éheznek a mezőtúri földmunkások.* — A nyomasztó nélkülözések között élő mezőtúri arató és földmunkások a belügyminisztertől munkát kérnek.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—62—90051. (92776) 129

73. 1931. október 6. „... *negyven tótkomlósi summásmunkás a munka folytatását megtagadta...*" A sárbogárdi járás főszolgabírájának távirata a földművelésügyi miniszterhez a Sárosd községhez tartozó jakabszállási bérgazdaságban kitört summássztrájkról.

Eredeti távirat. O. L. F. M. 1931—62—91893 130

74. 1931. október 27. „... *máról holnapra hajléktalanok leszünk, mert fizetni nem tudunk.*" A homokmégyi eladósodott dolgozó-parasztok a földművelésügyi minisztertől hosszúlejáratú kölcsönt kérnek.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1931—29—95303 130

75. 1931. november 2. „... *negyven évig birkaakolnak használt istálló van átalakítva tanteremnek...*" A Kiskunhalashoz tartozó Eresztő és Zsana pusztákon élő iskolaköteles gyermekek szülei a vallás- és közoktatásügyi minisztertől egészséges, új iskolát kérnek.

Eredeti kérvény. Mű. Min. V. K. M.[1] 1931—860—4—470—Kiskunhalas kőkúti áll. el. isk. helyreállítása.... 131

76. 1931. november 13. *Gazdasági cselédek kilakoltatása.* — A lőrinci—hegymegetti pusztai cselédség távirata a földművelésügyi miniszterhez kilakoltatásuk megakadályozása érdekében.

Eredeti távirat. O. L. F. M. 1931—62—92940 134

[1] Művelődésügyi Minisztérium Központi Irattára, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai.

77. 1931. november 21. „... *bennünket máról holnapra valósággal koldusbotra juttattak.*" A hódmezővásárhelyi elárverezett törpebirtokosok és középparasztok a földművelésügyi miniszterhez birtokaik árverezéséről.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1932—29—42939 134

78. 1932. [január hó]. „... *egy kisdarab földemet három mázsa búzáért ellicitálták.*" Ifj. Harascsák István vésztői törpebirtokos a kormányzótól földjének teherrendezését kéri.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1932—29—42355 137

79. 1932. március 5. „... *akad szegény ember, aki itt a burgonya hazájában nem tud még burgonyával sem jóllakni.*" Bencze János vajai református lelkész a földművelésügyi miniszterhez a község lakosságának szegénységéről és nyomoráról.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1932—62—38318 138

80. 1932. március 8. „*A jövő nemzedék gyermekeinek nevében kérünk sürgős segítséget.*" A leírhatatlan nyomorban élő abonyi munkanélküli mezőgazdasági munkások Abony község elöljáróságához a „temetői faszedés" folytatása és a közmunkák sürgős megindítása tárgyában.

Hiteles másolat. O. L. F. M. 1932—62—71400 (38824) 140

81. 1932. március 23. „*Minden élelmünkből kifogytunk...*" A magyaregresi aratómunkások és törpebirtokosok Somogy megye főispánjától kölcsöngabonát kérnek.

Eredeti kérvény. Kaposvári Állami Levéltár. Somogy megye főisp. 1932—8—(400) 141

82. 1932. március 29. „... *a munkásság szerződéshez nem jutván, — teljesen munka nélkül áll...*" A végegyházi községi elöljáróság felirata a földművelésügyi miniszterhez a községi lakosság szegénységéről és elviselhetetlen nyomoráról.

Eredeti tisztázat. O. L. F. M. 1932—62—71400 (38935) 142

83. 1932. április 16. „... *már koldulásból sem tudok semmit hazahozni éhező családom részére, mert senkinek nincs már adnivalója.*" Szőrös József monostorapáti munkanélküli napszámos gróf Esterházy Móricz Miklóstól, nélkülöző családjának segélyezését kéri.

Eredeti kérvény. O. L. Esterházy (csákvári) lt.[1] Esterházy Móricz Miklós iratai. 5/128/1932 143

84. 1932. május 15. „... *már csak tengetjük életünket, miután nincs kenyerünk, — betevő falatunk sem...*" A körösladányi éhező és nélkülöző munkanélküli mezőgazdasági munkások és kubikosok a szeghalmi járás főszolgabírájától munkát kérnek.

[1] Országos Levéltár, Esterházy-család csákvári levéltára.

101. 1934. [október hó]. „*Dolgozni akarunk, hisz arra születtünk, de nincs mit és hol.*" A magyarkeszi nincstelenek a földművelésügyi minisztertől a herceg Esterházy-féle hitbizományból kishaszonbérletet kérnek.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1934—29—97379 173

102. 1934. [november hó]. „... *elárverezték a házamat, kerttel együtt, meg két hold mezei földemet...*" Csima József kisgyaláni törpebirtokos Somogy megye alispánjától elárverezett háza visszajuttatását kéri.

Eredeti kérvény. Kaposvári Állami Levéltár. Somogy megye alisp. 1934—9885 174

103. 1935. január 7. „*Akartunk mi fizetni, csak az nem volt, hogy miből.*" Erdélyi Ferenc polgárdi lakos a miniszterelnökhöz az Altruista-bank eljárásáról.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—29—31255 175

104. 1935. február 18. „... *inségkonyha felállításával a nyomort leküzdeni nem lehet.*" Püspökladány nyomorban élő lakossága a miniszterelnöktől a telepítés mielőbbi végrehajtását követeli.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—30—36450 177

105. 1935. március 3. „... *ha elárverezik kis földjeimet, akkor a legkedvesebb földem sarkán főbe lövöm magam.*" Bodor István bölcskei lakos a földművelésügyi miniszterhez a földjére kitűzött árverés elhalasztása érdekében.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—29—34734 178

106. 1935. [március hó]. „*Mi szorgalmasan dolgozunk, de fizetést nem kapunk, majd éhen veszünk.*" Tóth József sáskai gazdasági cseléd a kormányzónak a szerződésben meghatározott munkabér és természetbeni járandóság ki nem fizetését panaszolja.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—62—36175 180

107. 1935. április hó. „*50 vagy 80 fillért fizetnek egy napi munkájáért.*" Kálmán Imre karcagi földműves-napszámos a földművelésügyi miniszterhez a legnagyobb nyomorral küzdő mezőgazdasági munkások életéről, a munkaadók által követelt robotról, az ínségmunkáról és a rendkívül alacsony munkabérekről.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—62—39553 181

108. 1935. május 9. „... *az intéző úr három község szegény népét tiporta a lábai alá.*" Az irányi és felsőnovaji mezőgazdasági napszámosok a földművelésügyi miniszterhez az uradalmi intéző embertelenségéről, az alacsony napszámbérekről és az idegen munkások alkalmazásának megtiltását kérik.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—62—70304 182

109. 1935. május 16. „... *gyermekeink és családtagjaink éhen fognak elpusztulni.*" Az ecsédi munkanélküli szőlőmunkások a földművelésügyi miniszterhez munkához juttatásuk érdekében.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1935—62—72857 184

110. 1935. szeptember 8. „... *a napszámbérek a lehető legalacsonyabb fokra vannak leszorítva.*" A ceglédi mezőgazdasági munkások a földművelésügyi minisztertől küldöttségük fogadását kérik.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—80163 (89765/1935) 186

111. 1935. október 27. „... *10 élő gyermekem van, ... a legnagyobb nyomorban élek.*" Rácz József nagykereki napszámos a kormányzónétól a nyomorenyhítő akcióban való részesítését kéri.

Eredeti kérvény. Debreceni Állami Levéltár. Bihar m. főisp. Horthyné-ínségakció. 1935—785/240 187

112. 1935. december 19. „... *kidobtak bennünket mint egy kutyát...*" Domonics Lajosné kisteleki lakos a kormányzótól elárverezett földjének visszajuttatását kéri.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—29—41134 188

113. 1935. [december hó]. „... *én a kezesség miatt koldusbotra jutottam...*" Özv. Kéri Sándorné esztári elárverezett törpebirtokos a kormányzónétól segélyt kér.

Eredeti kérvény. Debreceni Állami Levéltár. Bihar m. főisp. Horthyné-ínségakció. 1935—785/232 189

114. 1936. február hó. „*Földjeinket oly egyéneknek juttatták, kik 40—50 hold földdel rendelkeznek...*" A gádorosi és kiskirálysági törpebirtokosok a földművelésügyi minisztertől a juttatott föld visszaadását kérik.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—29—41190 190

115. 1936. március 16. „... *igen nehéz fizikai munkánk mellett a tüdővész és más, nyomorból származó betegségeknek vagyunk eljegyezve.*" A tarcali nyomorban sínylődő mezőgazdasági és szőlőmunkások a földművelésügyi minisztertől a legkisebb napszámbérek megállapítását kérik.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—77404 192

116. 1936. március 25. „... *a mezőgazdasági munkások és napszámosok élete csak tengődés.*" A pásztói mezőgazdasági munkások és napszámosok a földművelésügyi minisztertől a legkisebb napszámbérek megállapítását kérik.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—77418 193

117. 1936. [április hó]. „... *óránként 10 fillért sem keresünk meg...*" A hevesi napszámosok a földművelésügyi miniszterhez a rendkívül alacsony munkabérek felemelése érdekében.

Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—77092 194

118. 1936. [május hó]. „. . . a kóbor ebek különben élnek, mint mi. . ." A váli napszámosok a földművelésügyi minisztertől munkaalkalom biztosítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—80749 196

119. 1936. június 20. „. . . még egynapi napszám sincs, mert ami robot munkával nem készül el, azt a cselédek elvégzik." A csertői aratómunkások a földművelésügyi minisztertől aratási munkát kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—82509 197

120. 1936. [július hó]. „. . . követelte a megszolgált munkabérét és csendőrrel pofoztatták . . ." Ábrahám József hédervári aratómunkás a földművelésügyi miniszterhez a Magyar—Német Mezőgazdasági Rt.-ban tapasztalható terrorról, az embertelen bánásmódról és az elfogadhatatlan munkafeltételekről.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—83106 198

121. 1936. augusztus 23. „Adó, haszonbér címén nap nap után hurcolják el tőlünk kenyérnek valónkat és jószágainkat." A balmazújvárosi földhözjuttatottak a földművelésügyi minisztertől a haszonbérek csökkentését és a haszonbérhátralékok törlését kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—29—95971 200

122. 1936. [augusztus hó]. „Apró gyermekeink éhen pusztulnak." A herédi mezőgazdasági napszámosok a földművelésügyi minisztertől a legkisebb napszámbérek megállapítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—62—77858 201

123. 1936. [szeptember hó]. „. . . a Faksz kilakoltatási eljárást foganatosított ellenem minden kérésem és esedezésem ellenére . . ." Kovács Mihály sokgyermekes alsózsolcai házhelyhezjuttatott a kormányzóhoz kilakoltatásának megakadályozása érdekében.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1937—29—11909. 202

124. 1936. [szeptember hó]. „. . . 1400 sorstársunk ellen kimozdítási eljárás tétetett folyamatba." A püspökladányi kishaszonbérlethez juttatott törpebirtokosok a földművelésügyi minisztertől a kishaszonbérletben való további meghagyásukat, illetve a kishaszonbérlet visszajuttatását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1936—29—40547 203

125. 1936. december 16. „A legnagyobb szegénységben élünk, még betevő falatunk is alig van . . ." Antal Jánosné, derecskei napszámos felesége Bihar megye főispánjától segélyt kér.
Eredeti kérvény. Debreceni Állami Levéltár. Bihar megye főisp. Horthyné-ínségakció. 1937—10/6 207

126. 1937. [január hó]. „. . . védettségemet könyörgöm adják vissza . . ." Szijártó Pál nagytárkányi lakos a miniszterelnökhöz „védettsége" visszaállítása érdekében.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1937—29—10266 208

127. 1937. április 3. „. . . a 60 családnak juttatott földek az állam birtokába vétettek és oda 3 vitéz helyeztetett . . ." Rudolf János németbólyi földhözjuttatott a miniszterelnöktől a juttatott földek visszaadását kéri.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1937—29—16813 210

128. 1938. május 22. „. . . a legnagyobb nélkülözés mellett kell élni . . ." A nagykőrös—csemői szőlőmunkások a földművelésügyi miniszterhez a rendkívül alacsony munkabérekről.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1939—62—74947 211

129. 1938. május 25. „. . . a község 742 lakosának csupán 160 kat. hold földje van." Az alsóberecki nincstelenek és törpebirtokosok a földművelésügyi minisztertől földet kérnek.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1938—29—127474 212

130. 1938. június 28. „. . . hitelezőink bármely pillanatban árverést kérhetnek ellenünk . . ." Tóth Imre dunapentelei 9 holdas kisparaszt a földművelésügyi miniszterhez védettségének visszaállítása érdekében.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1938—62/2—87797 214

131. 1938. július 14. „. . . nem mi vagyunk védve, hanem a hitelező . . ." Ferenc József petőmihályfai gazda a miniszterelnökhöz az eladósodott parasztok helyzetéről.
Eredeti levél. O. L. F. M. 1938—62/2—87952 216

132. 1938. augusztus 21. „Községünk igyekvő szorgalmas földművelő népe dolgozna, de nincs miben." Az encsencsi törpebirtokosok a földművelésügyi miniszterhez földhöz juttatásuk érdekében.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1938—29—139407 217

133. 1938. szeptember 7. „. . . gyermekeimmel együtt pusztulásnak vagyok kitéve." Vincze János németladi mezőgazdasági napszámos a földművelésügyi minisztertől kölcsönt kér.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1938—29—129827 218

134. 1938. december 12. „. . . a földem nem bír annyit teremni, hogy a kamatra és az adó csak egy kis hányadára is elég legyen." Rabóczy József és ifj. Rabóczy István pamlényi lakosok a kormányzótól földjük védetté nyilvánítását kérik.
Eredeti kérvény. O. L. F. M. 1938—62/2—176675 220

19*

Kérvény

Alulírott Gamás Község Lakói és Földmí-
vesi szegény osztálya Kérelemmel fordulunk a
Nagy. Méltóságu Földmívelésügyi Miniszter urhoz

I. . . . . a kik Gamás Község ben lakunk
Mind 37 család a kik 324 lélek bül álunk Isaivo hogy
semi némü fenülelükünkás

Kérjük a Nagy. M. F. Miniszter urat-
tokat mind nincstelenek nek a [illegible] és
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Község [illegible] [illegible] [illegible]

Mert a Községi a [illegible] [illegible] [illegible]
az nem elég mivel hogy egyéni kívánságunknak
[illegible] [illegible] hogy a 13 év folyam
a [illegible] az nagyon emel ki hogy [illegible]
[illegible] Föld [illegible] [illegible] [illegible]

Mert Petik Gamás Község ben [illegible]
[illegible] [illegible] Idegen Munkásokat [illegible]

Isaivo hogy Mi is [illegible] [illegible]
[illegible] a gyárik a [illegible] [illegible] munkát elvégezni
Mind nincstelenek Miután hogy Gamás Község
[illegible] [illegible] [illegible] Minden nemü [illegible].

fetik kérjük a N. M. F. minisz-
ter urat hogy a Gamás Községban [illegible] [illegible]
Földmíves [illegible] [illegible] a [illegible] kapunk meg
[illegible]

Tisztelettel Maradunk

Gamás 1920. III. hó 23
Szegények [illegible]

Sárffy Mihály
Berdi István
Kotona János
Kurucz Lajos

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

A gamási nincstelenek a földművelésügyi minisztertől földet, házhelyet és legelőt kérnek (8)

Tisztelettel

Kelt Tapsony Tisztelettel meg kérjük a kegyelmes urakat Mi szegény hadi özvegyek kik férjünket a világ háborúba el vesztettük kenyérkereső nélkül maradtunk hátra haggyot árváinkal együtt naggyon mostoha helyzetünk legyenek kegyes szivüek a helyzetünkön segiteni mert a nyugdijunk naggyon kevés a mai árakhoz fanékünk is kenyérnékül is mezitelenek vaggyunk a kis árváinkal legyenek sziveseik sives pártfogásuk alá veni bennünket segiteni egy kis birtokja és kis tengeri alá való földel hogy legalább avval pótoljuk a kenyerünket ne haggyanak bennünket hogy Mi is háborui áldozatja legyünk hogy talán éhen kelen nekünk meg el veszni mivel hogy a kenyér keresőnk háborui áldozata let tehát legalább Mi nevelhessük hátra haggyot árváinkat siralmas az életünk sorsa de Minnyájan tehünk rá le a kegyelmes urak segithetnek is könnyebbithetnek a helyzetünkön vegyenek sziveis pártfogásuk alá hogy legalább Mi is könnyebben élhessünk, Maradunk kézcsókoló alázatos szolgálóik

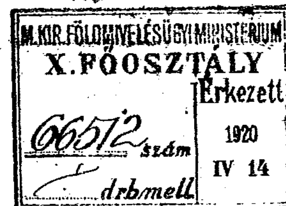
2493 ln. E.
920

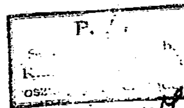
1

Tapsony község súlyosan nélkülöző hadiözvegyeinek kérvénye a földművelésügyi miniszterhez földhöz juttatásuk érdekében.
A kérvény első oldala (9)

a hadi özvegyek nevei kik igen rá vaggyunk utalva a segicségre

özvegy Tálos Györgyné
" Kazanacz Jánosné
" Gilinger Józsefné
" Mészáros Lászlóné
" Csima Józsefné
" Dondos Józsefné
" Karancs Ferencné
" Varga Mihályné
özv [illegible]

2

X-13-2

1920 - 29 — 66512

Tapsony község súlyosan nélkülöző hadiözvegyeinek kérvénye a földművelésügyi miniszterhez földhöz juttatásuk érdekében.
A kérvény második oldala (9)

Nem akarunk másnak panaszkodni csak alázatosan kérjük Nagyméltóságodat mint a népjólétek atyját méltóztassék oda hatni, hogy ebben az országban ne csak egyesek, hanem az összes dolgozni képes emberiség véres verejtékének gyümölcsét élvezhesse minden mellékes rossz indulat vagy gondolatok nélkül. –

Nagyméltóságú Minister Úr, méltóztassék panaszunkat figyelembe venni és értesíteni, hogy milyen módon biztosítsuk magunk és családunk megélhetését?

Kérésünk meghallgatása reményében maradtunk Nagyméltóságodnak

Vértes (Bihar m.) 1922 év márczius hó 1én

[illegible]

legalázatosabb szolgái

Szakács [illegible]	Csiszár György
Gacs József	Orosz Imre 20
Balla Imre	Bodnár Ferenc
Gál János	Vályi Imre
Nagy Sándor	Balog Imre
Barta József	Balogh József
Nagy József	Nyiri József 25
Nagy Gyula	Kusa Imre
Nagy Sándor 10	Simon János
Tarnóczi József	Bakó Ferenc
Szűcs Sándor	Balog Károly
Balla Imre	Gubás Gyula 30
Simon Sándor	Pál József
Balogh Antal 15	id. Balog József
József Lőrinc	Szabó Miklós
Kovács István	Pete József
Kiss György 20	Kovács Gyula 35
	Fehér Gábor
	Hegyi [illegible]
	Zsiloki Lajos

Méltjen Tiszteld [illegible]

Nagy Méltóságu Miniszter ur

Alul irot alázatal Kérem e pár soraim átekintését amejben kérem az alsó és felső jószai föld munkások munka nélküliek nevében Bátor vagyok a nagy méltóságú Földmüvelésügyi miniszter urhoz fordulni az alábi kérelemel az alsó és felső józsa szegény kis község pedig körül van kis és nagy birtokosokkal mégis munka nélkül vagyunk mindanyian Elvélte mekeb egy néhány ember akörelben levő Stanyfeld István Birtokában csekély 30.000 Korona fizetésért igaz eris jóvalna Téli Keresetnek szívesen Dolgoznák anyi pénzért is csak volna hun dolgozni Denem hogy ijenkor fagyjunk mintáb még nyárban is Sok ember van munka nélkül mert az iteni Föld birtokosok csak [illegible] [illegible] benünket dolgozni de akorís csak csekély fizetésért, [illegible] [illegible]

A vértesi nincstelenek a népjóléti és munkaügyi miniszterhez, az uradalmaknak végzendő robot miatt.
A kérvény második oldala (18)

Veres István felsőjózsai napszámos a földművelésügyi minisztertől a mezőgazdasági gépek használatának megtiltását kéri
A kérvény első oldala (30)

M. KIR. FÖLDMIVELÉSÜGYI MINISTER
26010
I/ főosztály, melléklet
1925. III. 12

Pedig az aratás idő alat sokszor egész fegyenüleam
meg keresni mert ősszie és tavaszi munkaim egész
azzit kerezni hogy valahogy egy kis ruhát tudjunk
Ember szerezni mert mostmár meg tengeri szem
Kapálkatuk harmadában mint ezelőt 4-5 ével és kábri
Elöt mert van ültető gép és nem szükséges a Bardáknak
a harmadában való kapáltatás sem a napszámos mahalnap
El érjük azt hogy még tengeri törö gépet is tanálnak fel
Pedig mais ép elég azzit kerezni hogy legalább nappjaiban
Ecer egyen aszegény embernek némelyrésze
Ezért kérem a nagy Méltósági Földmivelésügyi
minister urat Hogy az arató és a tengeri ültető gépet
méltózton betiltani ha eza két gép elesz töröbve sokkal
Keresetb ember lesz munka nélkül mint most
aláiratoson kérem a nagy méltósági ministerurat
méltózlason meg halgatni és kép viselni aszegény Földmun
kások érdekit mert mi mársta nem mehetünk panaszra ha
itt nem segitünk azmi panaszunkon mársfel minden fajabaz
Aláirator szolgája Veres István Hadirokkant
Felső Józsa Elek utca 295 Tudomásunkal van
Nagy József · Rogóli Gáspár · Haromul egykom az
Nagy István · Kajdási János · Kérelmemel megállasza
Elek József · Szabó János · Rosszarakat kérek
Magos József
F.M. 1925 — 62/a 26010 · 20061/925

Veres István felsőjózsai napszámos a földművelésügyi minisztertől a mezőgazdasági gépek alkalmazásának megtiltását kéri. A kérvény második oldala (30)

VEVÉNNYEL

3 08
930 APR 2 - 1140

TÁVIRAT. 1488 1930
földmivelésügyi miniszter úr
BUDAPEST

Felvette: Kreusz
Továbbította:

Sz Kiskundorozsma 13 89 2 10/25 állami

Jelentem: hogy április hó 1 én dél után fél 5 óra tájban kiskundorozsma községben mintegy 7/800 munkanélküli munkás községházától hivatalomhoz jövet hatóságot és csendőrséget szidalmazta erősen fenyegető magatartást tanusitott törvényes rend felforgatására irányuló nyilatkozatok is hangzottak el miért is a tömeget csendőrséggel szétoszlattam pont. Godó Lajosné szül Takács margit idevaló lakos „ill a forradalom éljen kun béla le

779. sz. nyomtatvány. Kézbesitendő távirat.

az urakkal" szavakkal izgatta a tömeget pont. letartóztattatott és a szegedi kir ügyészséghez beállittatott. pont többi izgatók ellen is a nyomozás folyamatba tétetett pont csidőszerint csend van pont

főszolgabiró

779. sz. nyomtatvány. Kézbesitendő távirat.

A kiskundorozsmai járás főszolgabírájának távirata a földművelésügyi miniszterhez a kiskundorozsmai munkanélküli mezőgazdasági munkások tüntetéséről (57)

Nagyméltóságu m.kir.Földmivelésügyi Miniszter Ur!

Kegyelmes Urunk!

Békésvármegyéhez tartozó Endrőd nagyközség 14.700 lélekszámu lakosságából 970 földmunkás/kubikus/családfő van 2910 családtaggal.Ezen földmunkások közül jelenleg is 350 családfő minden kereset nélkül áll,s családtagjaikkal együtt munka hiányában a legnagyobb nyomornak néznek elibe.

Alulirottak azon alázatos kéréssel járulunk Nagyméltóságodnak kegyes szine elé,miszerint méltóztassék nevezett munkanélküli családfőket az ország bármely területén föld,avagy utmunkálatokhoz kenyérkereset céljából lehető legsürgősebben elhelyeztetni.

Alázatos kérésünk ismétlése mellett vagyunk Nagyméltóságodnak

E n d r ő d ö n ,1930.április 22.

legalázatosabb szolgái:

Kovács György
Hornok János
Bella József
és munkástársai [illegible]

Fenti kérésben foglaltak valódiságát alulirott községi elöljáróság hivatalosan bizonyitja.-

E n d r ő d ö n ,1930.április 22.

[illegible] főjegyző. BÉKÉS VÁRMEGYE ENDRŐD KÖZSÉG 1930 Farkasinszky Lajos h.biró.

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Az endrődi munkanélküli kubikosok a földművelésügyi minisztertől azonnali munkalehetőség biztosítását kérik. A kérvényt a munkanélküliek kérésére értelmiségi ember írta (58)

Méltóságos Mayer János földmivelésügyi miniszter urnak
Budapest

57391

A Békési munka nélküli földmunkások kérelme.

Alul irott Békési földmunkások ara kérjük nagy méltóságodat, hogy az országba bárhol elő fordulo föld vagy kubik munkára alkalmazni méltóztassék mivel semmi kereseti lehetőségünk nincsen és itünk zünnel (?) a legnagyobb nyomorba a családjainkat máról holnapra. Támogatását várva maradunk kiváló tisztelettel együtt sürgős támogatását várva maradunk
a Békési munkanélküli föld munkások

Kelt Békés 1930.
[illegible] János és társai. Általános Népi Kör.

Pataki László
Szebenyi László 4
id. Balázs Ferenc
Szalontai György 5
[illegible] Gábor család 3
Márki Gábor
Fekete István 2
3
Konya Lajos 2
[illegible] János 5
Szalontai Ferenc 1
Hajnal László 7
Király István 1
Lovas István 4
Orbán József 4
Szalontai Gábor 5
Bereczi Imre 4
Mészáros György 3
Bozsár István 2
Varga László 2
Szabó Sándor 3
Aldorjai Gábor 2

[illegible] Ferencz

Pocsai Lajos 5 család
Palotai István 4 család
Szabó András 2 tagu család
Kiss Gábor 4 család
Szabó István 3 család
Varsányi Lajos 3 család
Miklós István 4 család
Pásztor Mihály 4 család
Csapó János család 8
Varga [illegible] Ferenc
Szabó Mihály család 9
Illencsik György család 5
Csík Lajos
Csapó Lajos
Nagy Lajos 3
Nagy Lajos 2
Nagy János 3
Csánky Sámuel 4
Balázs Imre 5
Domokos János 5
4

Család tagok száma

FM-12-61-[illegible] (57391)

A békési munkanélküli kubikosok által munkához juttatásuk érdekében a földművelésügyi miniszterhez intézett kérvényhez csatolt „aláírási-ív" első oldala (59)

Nagy méltóságos belügy minisztérium!

Mi mezőtúri földmunkások azon kérelemmel fordulunk, Nagy méltóságod elé, tekintett arra hogy a mai nehéz, Gazdasági viszonyokban mér a tavaszi munkálatok is, nagyon kevés valt, úgy hogy az egész tavaszi munkálatokból, alig valtképes egy munkás 80 vagy 100 pengőt keresni, Szintén az aratás és cséplés is alig teszi ki 8 — 10 méter mázsa terményt keresetet, mely ebből még átlag 3 méter mázsa marad vesző díjat minden munkásnak ki kellet adni, Ezek után akiknek lakása nincsen 60 — 70 pengő lag bért fizetni, Akiknek pedig egy szabás lakása szintén 40 — 50 pengő adót fizetni kel Ennélfogva mi földmunkások kik aratással és kikikolással keresük kenyerünket, 90 százaléka kik már a tél fajamán töb méter mázsa kiurát vet fel kölcsönött Most még esetis kiszá-mitva alig marad egy két mázsa, Söt már nagyon saknak nincs élelme, Ennélfogva alázattal fordulunk nagy méltóságod elé hogy ezek után tekintettel arra a sok éhező családra, Méltóságos képviselő urunk és Nagyságos polgármester urunk által munkát és keresetet létesítsen,

Maradunk alázatos kéréssel mi
Mezőtúri földmunkások.
1931 Szeptember 6,

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

1

A nyomasztó nélkülözések között élő mezőtúri arató- és földmunkások a belügyminisztertől munkát kérnek.
A kérvény első oldala (72)

A Mezőtúri felsőrészi földmunkások munkanélküli névsora.

1 Szabó Lajos
2 [illegible] János
3 Rácz Sándor
4 Juhász Antal
5 Veres Sándor
6 Ifj. Tóth Sándor
7 Nagy Lajos
8 Szabó Sándor
9 Szabó Lajos
10 Horda Gergely
11 Zoltán Albert
12 ifj. Veres Sándor
13 ifj. P. Szabó Sándor
14 Polgár János
15 Falki József
16 Busi István
17 Tóth Sándor
18 [illegible] Antal
19 [illegible]
20 T. Kiss János
21 T. Kiss Mihály
22 T. Kiss Sándor
23 Lengyel József
24 Hegyi Antal
25 Bónyai Sándor
26 Vámos Lajos
27 Onadi Lajos
28 Zalnai Lajos
29 [illegible] János
30 [illegible] Bálint
31 Farkas János
32 Kemester Bálint.
33 Tóth Sándor
34 [illegible]
35 [illegible] János
36 Kriebai Lajos
37 Hegyi Ignácz
38 [illegible]
38 Jenei [illegible]
39 [illegible]
40 Jenei [illegible]
41 Klauz János
42 Kiss András
43 Bens András
44 Hattot István
45 Magda Sándor
46 Balog Antal
47 D. Tóth József
48 Balog János
49 Rin Antal
50 Makai András
51 Országh János
52 Hegedüs Gábor
53 Molnár József
54 T. [illegible] János
55 Toldi Imre
56 Juhász Sándor
57 Nagy Lajos
58 Illés István
59 Balyuak István
60 Herá Károly
61 Bokor János
62 K. Tóth József
63 Tarkó Lajos
64 Szabó Lajos
65 Karsai Antal
66 Ádám István

2

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

A mezőtúri-felsőrészi munkanélküli mezőgazdasági munkások névsora.
A belügyminiszterhez intézett kérvényhez csatolt „aláírási-ív" első oldala (72)

még mint sok aratunk és amit nem aratunk azt is a sumos gépelésre. Nagy Méltóságu földmüvelési ügyi miniszter ur még azt szeretnénk tudni, hogy az év mözödön albérlemény el vane törölve vagy is a 10-ik vale aratás. És ha akkor Méltoztassék velünk tudatni az uj albérleményt hogy milyen mert mi kün azt mondják hogy a hogy megegyezün és ez pedig nem jo albérlemény mert minden esztendőn rosszab és rosszab. Nagy Méltoságos földmüvelési ügyi miniszter ur nagyon szépen kérjük a Nagy Méltoságodat. Méltoztassék érte kiszet küldeni. Mert ha a kérvény [illegible] jön is valami azt velünk nem tudatják.

Kelt Idrány 1935 Máj. 01

Felsőnovaj.

Tamás János. Korma [illegible]

[illegible]

Lemko János

+ Timár István
+ Takács József.
+ Sabova János
+ Kiss József
+ Takács István
id. Takács István. +
Timár András. (70 éves)
Sollák János
[illegible]
Gécsi Pál
+ Lemko András
Varga József X
Urbán András.

+ Szabó [illegible]
+ Varga János
+ Farkas János.
+ id. Urbán András X
if. Demkó András.
+ Gross Jenő
+ Resko József
⊕ id. Takács István X
+ Kandrák János (?)
+ Brungályi [illegible]
+ Szűcs [illegible]
+ Sihoron Ernő X
+ [illegible] Lajos

Halász József
Kasza [illegible]
+ Korma István
Korma János
Korma Lajos.
Lenko
Lajos

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Az idrányi és felsőnovaji mezőgazdasági napszámosok kérvénye a földművelésügyi miniszterhez, az intéző embertelenségéről, az alacsony napszámbérekről és az idegen munkások alkalmazásáról. A kérvény második oldala (108)

Nagy Méltósági Belügyminiszter úrnak.

Kérelem.

Nagykamarás község mezőgazdasági munkásai az alábbi kérelemmel fordulnak Nagyméltóságodhoz.

Ösmerve a mezőgazdasági munka nehézségeit, az ammugyis alacsony napszámbérek és a munkanélküliség teljesen kiélt. 1939 év őszétől munka és kereseti lehetőség nem volt, most már kétségbe esésünkben Nagyméltóságodhoz fordulunk, mert ezek az állapotok továb tarthatatlanok. Munka nagy ritkán ha kerül is csak fiatal 12-14 éves gyermekeket veszunk fel, az apa mint család fenttartó kénytelen az iskolából a családját kikérni, hogy munkába menjen, mert hát éhen nem pusztulhat. ő pedig mint apa othon hever. A kir. herceg Bánkuti birtokán az intéző kijelenti hogy csak másodrendü munkást alkalmaz, ember nem kell. Egész éven át sincs olyan munka lehetőség akivel biztositani tudnánk a legszükségesebbeket; az ötödös kukorica, a tizenhárom-tizennegyedén való aratás, két-három heti cséplés, egy-két heti kukorica törés és továb semmi. Sürgős intézkedést kérünk a földmunkásság szomoru állapotának a megváltoztatására. Tisztelettel alulirottak.

1

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

A nagykamarási mezőgazdasági munkások a belügyminiszterhez, a felnőtt munkások alkalmazásának mellőzéséről és a munkafeltételek rosszabbodásáról. A kérvény első oldala (141)

Tóth Károly.	Mák Bernát	ifj Kovács István,
Balog János.	Víg István	Kovács Mihály.
Oros Mihály.	Molnár István.	Nagy János.
Hirok Bernát.	Kovács János.	ifj Kovács Mihály.
Szántó József.	Víg András	Nagy József.
Valoni József.	ifj Kovács András	Császár András.
Blaskovics Mátyás.	Borsos András	Nagy István
Telek Imre.	Sándor András	idős Nagy József
id. Básti János.	Császár István.	Tót János
Farkas András.	Hudák Sándor.	Geisel Ferenc
Márton József.	Katona István,	Szakál János
Häbel János.	Kovács József.	apa Tót József
ifj Básti János	Latin István,	Hidvégi István
B. Kovács Béla	Hudák Imre.	B. Kovács István
Bajtos József	Häbel Ferenc.	Geisel András.
Básti József,	Juhász Vilmos.	ifj Nagy János
Nagy János,	Cene András.	Sipos Pál
Bugyi Mihály,	Herédi Ferenc.	K. Káli István.
Kucsera József,	Cene József.	Fonád Mihály
Cinege István,	ifj Cene András,	Mihály András.
Mihály László,	Hudák János.	A. Balogh János.
Kucsera Mihály	Dohány Pál.	Mikos János
Fodor János,	Urbán Antal.	id. Kovács Gábor.
Nagy József,	Hudák Antal.	Császár Sándor.
Kató Pál,	Liebner József.	Cinege János
Kovács Gábor,	Hudák András.	id. Bajtos József.
Fehér József,	Káli István.	id. Császár István.
Ernő István	Siman Károly.	ifj Cinege István.
Víg Bernát.	Rác Sándor.	Dohány Mihály.

2

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

A nagykamarási mezőgazdasági munkások a belügyminiszterhez, a felnőtt munkások alkalmazásának mellőzéséről és a munkafeltételek rosszabbodásáról. A kérvény második oldala (141)

Őfő. Méltóságú. Vitéz Nagybányai
Horthy Miklósné. Magyarország. Nagy. Asszonya.

Őfő. Méltóságos. Asszonyom. bocsánatot kérek. könyörgöm -
hogy. ijen szomorú. dolgaimoz. valóságért. vagyok. kénytelen
(~~[illegible]~~) könyörögni. dolgaimoz. a. nyomor. ínség. hajtot-
Mert amint. a. múlt. év. őszén befejeztem az árvíz
Műkövet. kövezés, Akkor szüntették. [illegible] kereseti.
lehetőségemet, és teljesen, elfogyott. minden. Amiből
élető volt. egy [illegible] a. megvolt. egy. darab-
Ez nem. nagy. baj vóna, ez, szegény, asszonyemre.
dehanem, 2. az. az. két. fijam. araboj. mikor kérnek. és
azt. kelnekik. mondani. hogy, nincs, sötthon. [illegible] azokat-
[illegible] ökel. fenyegetni. hogy. nem. értek. hogy. mi
Őfő. Méltóságú. Asszonyom. [illegible] hatóságot. próbált-
tam. hogy. valahonnan. valamit. mintkút. erzkörnyéken
ki. dominiumnál. azt. a. feleletet. kaptam. hogy-
nem tudnak. tenni semit. az. érdekembe. az bizonyos-
hogy. ijen. felelettel. nem. adtok. kenyeret sem az
egy. fijamnak sem a második. nak. pedig. azok
harmadszt. nemis. kapnak. csak egy. kevés. száraz keny
eret. akkoris. kinnyagynak, elégitve. mert. még. egyik-
sem. iskolai. köteles, és így, nemtudja. mijen, meg
élhetésre. volnar. szükségük. mindenesen fejlődjenek
így én sem tudom hogy mitegyek oet hogyan [illegible] őket
felruházzam. vagy. a. szomorú. ba- fijaim. vagy -
mitegyek. velek. Mert szivem. fáj. mikor enni
kérnek. nem könyörgök Alamizsnájért mert
/-1-

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Ambrus csegöldi mezőgazdasági napszámos a kormányzónétól munkát kér. A kérvény első oldala (142)

Mert. A munkát meg bírom és alaposan értek
hozzá. mint a földmüvelés kormányzóságában
akár nap, számos, akár. szakmány. akár.
kubikos. munkát. ..
Igy Afő Méltoságodnak bizom hogy itéljen mentem
kérésem. nagyok Itéletet hozni igenesetben
Sajátsorsom és családom sorsáról —
Maradtak Alázatos Tisztelettel

Kelt. Csegöld. 1940. V. 27-en

Deák Ambrus

Czimem

Deák Ambrus
Csegöld
Tünk Major
Szatmár Megye

KABINETIRODA
D 197 | 1940.
ELŐIRAT

EM

2

V. 30

D

VI

Deák Ambrus csegöldi mezőgazdasági napszámos a kormányzónétól munkát kér. A kérvény második oldala (142)

6,— Ft

PARASZTSORS - XA 117256 — 1944

ÉS A HAZAFIAS NÉPFRONT KÖNYVTÁRA

PARASZTSORS — PARASZTGOND

1919 — 1944

1—2.

